T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
TEFSİR ANABİLİM DALI

KUR'ÂN'DA KADIN KISSALARI

Yüksek Lisans Tezi

Seyfullah ARUK

Ankara–2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
TEFSİR ANABİLİM DALI

KUR'ÂN'DA KADIN KISSALARI

Yüksek Lisans Tezi

Seyfullah ARUK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU

Ankara–2011

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
KISALTMALAR ..... **V**
ÖNSÖZ **1**
GİRİŞ **4**
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ 5
II. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE YÖNTEMİ 7
III. KUR'ÂN KISSALARINA USÛL AÇISINDAN BAKIŞ 10
A. "Kıssa" Kelimesinin Sözlük Ve Istılâhtaki Manası: 10
B. Kur'ân Kıssalarının Gayesi: 11
IV. GENEL OLARAK KUR'ÂN KISSALARININ TASNÎFİ: 17
BİRİNCİ BÖLÜM
KUR'ÂN-I KERİM'DE ZİKREDİLEN KADIN KISSALARININ TASNİFİ 18
I. KUR'ÂN'DAKİ KADIN KISSALARININ ŞAHSİYET İTİBARİYLE TASNİFİ: 19
A. Kadınların Akrabalıkları Açısından Kadın Kıssalarının Tasnifi: 19
a) Annelerin Kıssaları: 19
b) Eşlerin Kıssaları: 19
c) Kız Kardeş ve Kız Çocuklarının Kıssaları: 20
B. Kadınların Toplumsal Statüleri Açısından Kadın Kıssalarının Tasnifi: 20
a) Toplumda makam ve itibar sahibi kadınların kıssaları: 20
b) Bunların dışındakilerin kıssaları: 20
C. Tarihsel Sıralamaya Göre Kıssalarının Tasnifi: 20
II. KUR'ÂN'DAKİ KADIN KISSALARININ MÂHİYET İTİBARİYLE TASNİFİ: 21
A. Firavun'un Hanımı (Asiye)'nin Kıssası: 21
B. Âdem'in Hanımı (Havva) ve İbrahim'in Hanımı (Sâre)' nin Kıssaları: 21
C. Lût ve Nuh'un Hanımlarının Kıssaları: 22
D. Meryem'in Kıssası: 22
E. Mûsa'nın Annesinin Kıssası: 22
F. Aziz'in Hanımının Kıssası: 22
G. Medyenli Salih'in Kızlarının Kıssası: 22
H. Sebe' Kraliçesinin Kıssası: 23
İ. Ebû Leheb'in Hanımının Kıssası: 23
J. Eyyub'ün Hanımının Kıssası: 23
K. Aişe ve Hafsa'nın Kıssası: 23
L. Zekeriya'nın Hanımının Kıssası: 23
M. Mûsa'nın Hanımının Kıssası: 23
N. Diri Diri Toprağa Gömülen Kızların Kıssası: 24
O. Mûsa'nın Kız kardeşinin Kıssası: 24
P. Aişe'nin Kıssası: 24
R. Zeynep binti Cahş'ın Kıssası: 24
S. Mücâdele Eden Kadının Kıssası: 25
III. KUR'ÂN KISSALARINA İNSAN EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ 25
İKİNCİ BÖLÜM
KUR'ÂN-I KERİM'DE ZİKREDİLEN KADIN KISSALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 28

I. ÂDEM'İN HANIMI (HAVVA)'NIN KISSASI 29
A. KISSAYA GİRİŞ 29
B. KADININ KİMLİĞİ 31
C. KISSANIN SUNUMU 32
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 36
II. NUH'UN HANIMININ KISSASI 39
A. KISSAYA GİRİŞ 39
B. KADININ KİMLİĞİ 40
C. KISSANIN SUNUMU 40
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 41
III. İBRAHİM'İN HANIMI (SARE)'NİN KISSASI 43
A. KISSAYA GİRİŞ 43
B. KADININ KİMLİĞİ 44
C. KISSANIN SUNUMU 44
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 45
IV. LÛT'UN HANIMININ KISSASI 47
A. KISSAYA GİRİŞ 47
B. KADININ KİMLİĞİ 48
C. KISSANIN SUNUMU 48
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 50
V. AZİZ'İN HANIMI (ZÜLEYHA)'NIN KISSASI 51
A. KISSAYA GİRİŞ 51
B. KADININ KİMLİĞİ 53
C. KISSANIN SUNUMU 53
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 58
VI. EYYÜB'ÜN HANIMININ KISSASI 61
A. KISSAYA GİRİŞ 61
B. KADININ KİMLİĞİ 62
C. KISSANIN SUNUMU 62
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 63
VII. MEDYENLİ SALİH KULUN İKİ KIZININ KISSASI 64
A. KISSAYA GİRİŞ 64
B. KADINLARIN KİMLİĞİ 65
C. KISSANIN SUNUMU 66
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 68
VIII. MÛSA'NIN ANNESİNİN KISSASI 71
A. KISSAYA GİRİŞ 71
B. KADININ KİMLİĞİ 72
C. KISSANIN SUNUMU 73
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 75
IX. MÛSA'NIN KIZ KARDEŞİNİN KISSASI 76
A. KISSAYA GİRİŞ 76
B. KADININ KİMLİĞİ 77
C. KISSANIN SUNUMU 77
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 79
X. FİRAVUN'UN HANIMI (Asiye)'NIN KISSASI 80
A. KISSAYA GİRİŞ 80
B. KADININ KİMLİĞİ 81

C. KISSANIN SUNUMU 81
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....84
XI. MÛSA'NIN HANIMININ KISSASI 85
A. KISSAYA GİRİŞ 85
B. KADININ KİMLİĞİ 86
C. KISSANIN SUNUMU 87
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....87
XII. SEBE' KRALİÇESİNİN KISSASI....88
A. KISSAYA GİRİŞ 88
B. KADININ KİMLİĞİ 90
C. KISSANIN SUNUMU 90
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....96
XIII. İMRAN'IN HANIMININ KISSASI....98
A. KISSAYA GİRİŞ 98
B. KADININ KİMLİĞİ 99
C. KISSANIN SUNUMU 99
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....102
XIV. ZEKERİYA'NIN HANIMININ KISSASI....104
A. KISSAYA GİRİŞ 104
B. KADININ KİMLİĞİ 106
C. KISSANIN SUNUMU 106
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....106
XV. MERYEM'İN KISSASI 108
A. KISSAYA GİRİŞ 108
B. KADININ KİMLİĞİ 111
C. KISSANIN SUNUMU 112
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....124
XVI. DİRİ DİRİ GÖMÜLEN KIZLARIN KISSASI....127
A. KISSAYA GİRİŞ 127
B. KIZLARIN KİMLİĞİ....127
C. KISSANIN SUNUMU 128
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....129
XVII. EBU LEHEB'İN HANIMININ KISSASI 129
A. KISSAYA GİRİŞ 129
B. KADININ KİMLİĞİ 130
C. KISSANIN SUNUMU 130
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....132
XVIII. ZEYNEP BİNT-İ CAHŞ'IN KISSASI....133
A. KISSAYA GİRİŞ 133
B. KADININ KİMLİĞİ 134
C. KISSANIN SUNUMU 134
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....137
XIX. AİŞE'NİN KISSASI 139
A. KISSAYA GİRİŞ 139
B. KADININ KİMLİĞİ 140
C. KISSANIN SUNUMU 141
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER....153
XX. AİŞE VE HAFSA'NIN KISSALARI 156

A. KISSAYA GİRİŞ 156
B. KADINLARIN KİMLİKLERİ 157
C. KISSANIN SUNUMU 157
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 158
XXI. MÜCADELE EDEN KADININ KISSASI 159
A. KISSAYA GİRİŞ 159
B. KADININ KİMLİĞİ 160
C. KISSANIN SUNUMU 160
D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER 162
SONUÇ 163
BİBLİYOGRAFYA 174

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
Ank.	:	Ankara
b	:	bin
Bkz.	:	Bakınız
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
H.	:	Hicrî
İst.	:	İstanbul
M.	:	Mîlâdî
Mad.	:	Maddesi
ö	:	Ölümü
s.	:	Sayfa
Tahk.	:	Tahkik eden
Tahr.	:	Tahrîc eden
Tash.	:	Tashîh eden
Terc.	:	Tercüme eden
ty.	:	Tarih yok
vb.	:	Ve benzeri
vs.	:	Vesâire
Yay.	:	Yayınları
yy.	:	Yer yok

ÖNSÖZ

Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ın, kullarına yaptığı hitabın son halkasını oluşturmaktadır. Bütün insanlık âleminin yegâne yol göstericisidir. Yaklaşık 15 asır önce gerçekleşen bu hitap, başlangıcından günümüze kadar, muhatapları tarafından sürekli anlaşılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Ona verilen değer ve özen, dünyada hiçbir kitaba nasip olmamıştır. Öyle ki, onu sadır ve satırlarında koruyarak hayatları için bir rehber telâkki eden inananların yanında, onun ilâhîliğine ve hakikatine inanmayan inkârcıları tarafından da yüz yıllardır araştırma ve inceleme objesi olmuştur.

Allah, Kur'ân âyetleri ile insanlara hayatları boyunca karşılaşabilecekleri doğruyu ve yanlışı bildirmiş; Peygamberimiz başta olmak üzere diğer peygamberler ve sâlih kulların hayatlarından örnekler vererek insanların, Kur'ân ahlâkını günlük hayatta nasıl uygulayacaklarını, nelerden kaçınıp nelere sımsıkı sarılacaklarını anlatmıştır. Mümtehine Sûresi'nin 6. âyetinde: "Andolsun, onlarda (İbrahim ve beraberindekilerde) sizler için Allah'ı ve âhiret gününü umanlar için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirecek olursa bilsin ki Allah, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, övülmeye lâyık olandır." Nûr Sûresi'nin 34. âyetinde: "Andolsun, biz size açıklayıcı âyetler, sizden önce gelip geçenlerden bir örnek ve takvâ sahipleri için bir öğüt indirdik" buyrularak Kur'ân'da mü'minler için güzel örnekler ve öğütler olduğu söylenmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in ana konularından birisi; Allah ve insandır. Böylelikle Kur'ân, insanın Allah ile ilişkilerinin keyfiyetini beyan etmiş, temel manevî ve maddî ihtiyaçlarını bildirmiştir. Kur'ân, Allah'ı ve insanı tanıtırken geçmiş kavimlerin hayatlarından örnekler sunar. Böylece Allah'a, emir ve yasaklarına, helâl ve haramlarına, öğüt ve tavsiyelerine uyan ve Kur'ân'da anlatılan kavimlerin hayatlarından ibret alan insanın, doğru yola girmiş ve en isabetli olanı yapmış olmasını bekler. Kur'ân bu durumu şöyle açıklar: "Şüphesiz bu Kur'ân, en doğru olan yola götürür ve iyi işler yapan mü'minler için büyük bir mükâfât olduğunu müjdeler."(İsrâ, 9) Ahkâf sûresinin 30. âyetinde de cinlerin, Kur'ân-ı dinledikten sonra hayret ve şaşkınlıklarını açığa vurarak konuşmalarını şöyle beyan eder: "Dediler ki; Ey Kavmimiz! Şüphesiz biz, Musa'dan sonra indirilen, kendinden önceki kitapları doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola ileten bir kitap dinledik."

Kur'ân'a göre kadın ve erkeğin karakteri, Allah'ın bildirdiği ölçülere göre şekillenmelidir. Allah-insan ilişkileri, Allah'ın istediği şekilde olmalıdır. Böylece Kur'ân ahlâkını yaşayarak onun emir ve yasaklarına uyanlar; kurtuluşa, huzur ve güvene ererek Allah'ın rızasını kazanırlar. Kur'ân bu gerçeği Ahzâb Sûresi'nin 35. âyetinde şöyle açıklar: "Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, Mü'min erkeklerle Mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah, bağışlanma ve büyük bir mükâfât hazırlamıştır."

Kur'ân-ı Kerim'in, insanlığın kurtuluşu ve huzuru için ne kadar önemli bir kaynak olduğu ve insanlığı iyiliğe ulaştırmak için ortaya koyduğu genel metodu ve orada işaret edilen hedefleri gerçekleştirme yolunda hemen her sûresinde zikredilen kıssaların, Kur'ân muhtevası içinde önemli bir yere sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Kur'ân'ın genel metodu ve insanlığa belirlediği ana hedef dikkate alınarak Kur'ân kıssalarının ne derece önemli ve dikkate değer olduğu açıkça ortaya çıktığı gibi; Kur'ân kıssalarının geneline bakıldığında neredeyse yarıya yakınının kadın kıssalarından oluşuyor olması da belki de ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınmalıdır. Bir başka deyişle kadını, yaratılış, birey olma, Yaratıcı ile muhatap olabilme ve sosyal hayatta hak sahibi olma gibi ana konularda erkeklerle eşit kabul eden Kur'ân, kadın kıssalarının fonksiyonel icrasının da gözden kaçırılmamasını bireyden beklemektedir.

Bu bakış açısı ile Kur'ân Kıssaları'nda kadın, hem insan olarak hem de kadın tabiatıyla anlatılmıştır. Dolayısıyla Kur'ân Kıssalarına bakıldığında şahsiyet olarak kadın, bazen insan rolünde görülürken, bazen de kadın olma özelliğinin ön plana çıktığı husûsî rolüyle görülmektedir. Böylece Kur'ân, kıssadaki rolüne göre kadını bir model veya ibret olarak muhataplarına sunmaktadır. Bir başka deyişle, kıssalar yoluyla ayrım gözetmeksizin mutlak olarak bireylerin dikkatlerini çekmeye çalışan Kur'ân, kadın kıssaları ile kadınların ayrıca hususiyetlerine vurguda bulunmuş; ancak bunu gerçekleştirirken, kadını yok kabul etme ya da erkekten farklı kabul etme

mantığı ile yaklaşmamıştır. Nitekim bireyin, Kur'ân kıssalarına ve özellikle Kur'ân'daki kadın kıssalarına bu yaklaşımla bakması istenmektedir.

Kadın kıssalarının, Kur'ân'ın ana gayesi açısından önemine binâen çalışmamızda Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssaların çeşitlerini ve tasnîfini arz ettikten sonra; asıl konumuzu teşkîl eden kadın kıssaları üzerinde durduk. Kadın kıssalarının mahiyet ve şahsiyetlerine göre tasnîfini yapıp, kıssaları detaylı olarak incelemeye çalıştık. Bu çalışmamızın, bu alanda yapılacak diğer çalışmalara bir manada giriş anlamında olduğu kanaatindeyiz. Eksiklerimiz olmakla beraber, bu çalışmamızda asıl vurgulamak istediğimiz konu; önem ve gayeleri çerçevesinde kıssaların ve özellikle de kadın kıssalarının ele alınmasının gerekliliğidir.

Bu çalışmamızda her türlü ilmî ve manevi desteğini esirgemeyen, muhterem hocam Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU'ya şükranlarımı arz etmeyi borç telakkî ediyorum.

Çalışmak bizden, tevfîk ve takdir Allah'tandır.

Seyfullah ARUK
Ankara - 2011

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Kur'ân-ı Kerîm, hangi milletten olursa olsun bütün insanları aydınlatmak, dünyada bireyi en üstün özelliklerle donatarak doğru yola sevk etmek için gönderilmiştir. Kur'ân, insanın işlerini ve görevlerini, dînî ve dünyevî diye ayırmaz; her insanın inanç, söz, fiil ve davranışlarının hem dünyevi hem de uhrevi boyutu olduğunu belirtir. Bunlar, Kur'ân'da ifade edilirken, kendine mahsus bir üslûp ve anlatım biçimi çerçevesinde kelimeleri ve cümleleri arasında tatlı bir âhenk, lafızları ve anlamları arasında tam bir uyum vardır. En derin ve geniş anlamlar, özlü kelime ve cümlelerle ifade edilmiştir. Kur'ân'ın üslûbu, onun insanlığı âciz bırakan yönlerinden biridir.

Kur'ân'ın, önemle ve özel seçilmiş üslûbu ile üzerinde durduğu ve Kur'ân'da genişçe kıssalar halinde yer vererek açıklamaya ve aydınlatmaya muhtaç gördüğü konulardan birisi de kadınlar, hakları ve tarihî süreçte örneklik teşkil edecek kadınların ayırıcı özellikleridir.

Günümüz dünyasında, etken veya edilgen olma rolü biçilen kadınların, her iki durumda da, temelleri derin bir medeniyete dayanan prensiplerinin bulunmaması halinde, ne derece istismara açık oldukları herkes tarafından gözlenmektedir. Bu anlamda kadınların, hele de inançlı kadınların; temelini vahiyden alan bir medeniyete dayanmaları; bir başka ifadeyle prensiplerini vahiy kaynaklı asırlık bir medeniyete dayandırmaları, başlangıçta kadını, sonuç olarak da toplumu terakki ettirecektir. Terakki, hak ve özgürlükleri detaylı olarak içermekle beraber; birey bazında kadının sorumluluklarının da netleştirilmesini sağlayacaktır. Bu da, etken veya edilgen olmayı tercih eden kadının, tamamen kendi hayatını kontrol etmesini temin edecek; gerek birey bazında gerek toplumsal anlamda kadının istismarını engelleyecektir.

Temelini vahyin attığı İslam Medeniyetinden esinlenerek kendi hayatına kendi yön veren kadın motifinin oluşturulabilmesi, Kur'ân'ın kadına bakışını net olarak anlamakla mümkündür. Genel anlamda tüm insanlığı ilgilendiren, eşitlik, özgürlük, birey olarak haklara sahip olma gibi ana başlıkların belirtildiği Kur'ân ayetlerinin yanı sıra, kadının hususi özelliklerini, model veya ibret olarak anlatan kıssaların da bu anlamda detaylı olarak ele alınması, Kur'ân'ın kadına yaklaşımını ve kadından

beklentisini ortaya koyacaktır. Bu da birey olarak kadının, kendisini isimlendirmesine, erkeğin ise; kendini belirleyebilen kadının varlığını olduğu gibi kabul etmesine; dolayısıyla toplum bazında dengeli bir yaşantının oluşmasına yön verecektir.

Toplumun içinde bulunduğu bu zaruret göz önüne alınacak olursa, Kur'ân'daki Kadın Kıssalarının ivedi ve detaylı olarak, insanların anlayışına ve istifadesine sunulması zorunlu olarak gerekmektedir. Bu zorunluluktan hareketle, Kur'ân'daki Kadın Kıssalarını incelemeyi gerekli gördük.

Konumuzu seçmede bizlere itici güç olan, kadının istismarına engel olma anlayışı, aynı zamanda konumuzun önemini de içerisinde barındırmaktadır. İstismara açık olan bireylerin –ister kadın olsun, ister erkek- yaşadığı bir toplumun, istismar edenlerce istenildiği kadar terakki edeceği; hak ettiği seviyeye asla gelemeyeceği tarihsel bir gerçekliktir. Tarihten alınacak ibretle, kendisini prensiplere dayandırarak güçlendiren ilkeli bir toplumun, istismarı ve terakkisinin engellenmesi elbette ki daha zor olacaktır. Toplumsal anlamda herkesin menfaatini ilgilendiren bir konu olarak değerlendirildiğinde, vahiyden kaynaklı medeniyete dayalı prensiplere sahip olmanın ne derece değerli ve önemli olduğu kendi kendine ortaya çıkacaktır. Toplumun ilkeli oluşu, prensiplerini oluşturması, tabii ki bireylerin; kendi hayatlarına kendilerinin vahiy çerçevesinde yön vermeleri ile mümkündür.

Şu çarpıcı gerçek de unutulmamalıdır ki, her zaman kadını ikinci plana attığı iddia edilen Vahiy Medeniyeti, kadına verdiği değeri, kadının hususi özelliklerini detaylı olarak anlatmakla ve kadının daha iyi anlaşılmasını bireylerden istemekle ispatlamaktadır. Bu anlamda erkek ve kadın tüm bireylerin, hem kadının sahip olduğu yeri, hem de Vahiy medeniyetinin istediği alandan kadının tanınmasını gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Bu iki açıdan bakıldığında konumuzun hem erkek okuyucularımız hem de kadın okuyucularımız açısından ne derece önemli olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal anlamda yaşanan en önemli handikaplardan birisi de, doğru ile gerçeğin birbirine karıştırılıyor olmasıdır. Günümüz toplumlarında yaşanan; -az önce anlatmaya çalıştığımız- istismarın, hangi prensiplere göre engelleneceği de, belki bu

handikapın içerisinde kaybolabilir. Bu anlamda asıl gerçeğin, vahiy gerçeği olduğu akıldan hiç çıkarılmamalı ve doğruların, birey veya toplumlara göre şekil değiştirebileceği; ama asıl gerçeğin vahiyden kaynaklanması halinde asla bireyler ve toplumlara göre şekil değiştiremeyeceği unutulmamalıdır.

Vahiy gerçeğine ulaşabilmenin yolu da, tefsir ilminin doktrinel yaklaşımı açısından Kur'ân'a bakmakla mümkün olacağı kanaatindeyiz. Daha açık ifadeyle, Kur'ân'daki kadın kıssalarının, ancak bir tefsir tezi olarak çalışıldığı zaman, hedefine uygun en sağlam zemine oturtulmuş olacağını düşünmekteyiz.

II. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE YÖNTEMİ

"Kur'ân'da Kadın Kıssaları" konusunu seçmemizin temel amacı; kadın kıssaları aracılığı ile Kur'ân'daki kadını, farklı karakterleri ile yakinen tanımaya çalışıp onlar üzerinden verilmek istenen hüküm ve mesajları anlamaktır. Çünkü genel olarak Kur'ân kıssaları ve özel olarak kadın kıssalarının gayesi, Kur'ân'ın ana gayesinin özgün biçimde ve somutlaştırılmış olarak anlatılmasıdır. Dolayısıyla bu tezde zikredilen Kur'ân'da ki kadın kıssalarıyla verilmek istenen mesaj ve öğütleri anlamak ve anlatmak gaye edinilmiştir. Kur'ân'ın bütün üslûp şekilleri için geçerli olan şu ilke önemlidir: Kadın kıssalarıyla, sadece insanların merakını gideren veya eğlendiren bazı önemli tarihî olayların hikâye şeklinde anlatılmasından ziyade, Kur'ân genelinde özellikle kadınlar aracılığıyla verilmek istenen prensiplerin ve ilâhî mesajların inandırıcı bir üslûpla Kur'ân'ın muhataplarına anlatmaktır.

Yapmış olduğumuz araştırma neticesinde, Kur'ân'daki kadın kıssaları üzerinde kapsamlı ve özellikle de Kur'ân'da zikredilen kadınların tamamını içeren bir çalışmanın olmadığını gördük. Böyle bir çalışmanın olmamasını tefsir alanında ve Kur'ân'ı anlama hususunda büyük bir eksiklik olarak mütalaa ettik. Yukarıda arz etmeye çalıştığımız amaç doğrultusunda bu eksikliği gücümüz nispetinde gidermek üzere bu çalışmayı yapmaya karar verdik. Ayrıca Kur'ân'ın en önemli hususlarından biri olan kıssalar yoluyla Kur'ân'ın mesajlarının muhataplarına ulaştırılması amacıyla, "Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir" hadîsinden de ilhâm alarak, acaba Kur'ân'ın anlaşılmasına bu çalışma aracılığıyla bir katkı sunabilir miyiz ümidiyle bu çalışmaya başladık.

Bu çalışmayı yapmakla Kur'ân'ın, kadınlara vermek istediği mesajları yine Kur'ân'da zikredilen kadınların kıssaları ile hatırlatmak bu çalışmanın bir diğer amacıydı. Bunun yanında Kur'ân'daki kadın kıssalarından hareket ederek, kadının kimliği, İslâmiyet'te kadının sosyal hayattaki rolü, toplumun gelişmesi ve kalkınmasındaki yeri gibi noktalar üzerinde durduk. Bu manada günümüz toplumlarında, Kur'ân'daki kadın kıssaları ışığında kadının dindeki değeri ve yerinin tespitinde, bu çalışmanın büyük önem taşıdığına inanmaktayız.

Çalışmamızın 'Giriş' Bölümünde, Kur'ân'ın ana mantığı ve gayesi açısından kıssaların ve özellikle kadın kıssalarının anlaşılması amacıyla, "Kıssa" kelimesinin sözlük ve ıstılah anlamlarını ve tefsir usulündeki manalarını ele aldık. 'Birinci Bölüm'de, kıssaların değişik açılardan tasnîfleri, gâyeleri ve önemini inceledik. Özellikle kadın kıssalarının tasnîf edilmesi ve bu tasnîflere göre amaç ve hedeflerinin belirlenebilmesi için usûl bilgisine yer verdik. Ardından Kur'ân-ı Kerim'de kadın kıssalarının zikredildiği sûreleri ve âyetleri tespit ettik. Bunu yaparken Kur'ân-ı Kerîm ve mealinin sonundaki alfabetik indeks başlıklı bölüm ve içerisinde kadın kıssalarına yer verilen eserlerden faydalandık. Böylece Kur'ân'da zikredilen kadınların isimlerini tespit ettik. Kadınların zikredildiği âyetleri, her kadının ismi altında topladık. Böylece çalışmamızla ilgili gerek tefsir kitaplarında, gerek diğer kaynaklarda neyi arayacağımızı tespit ettik.

Bu belirlemelerden sonra, çalışmamızın önemini ortaya koyan açıklamalarımızda ifade ettiğimiz üzere; çalışmamızın ana temasını oluşturan Kur'ân'daki kadın kıssalarına hangi açıdan bakmamız gerektiğini, 'İkinci Bölümde' ele aldık.

Tespit ettiğimiz kadınları, tarihsel sıralamaya göre tasnife tabi tuttuk. Böyle bir tasnîfi, konunun açıklanması ve anlaşılmasında daha sistematik ve ana gayesine daha uygun olacağı düşüncesi ile yaptık.

Her kıssa için, kıssanın konusuna uygun 'Kıssaya Giriş' bölümü ekledik. Akabinde kıssanın zikredildiği âyet veya âyetleri sıraladık. Sonra 'Kadının Kimliği' başlığı altında, kadın hakkında tespit edilen âyetleri, varsa hadîsleri, tefsir ve tarih kitaplarından derlediğimiz bilgileri; kıssanın öznesi olan kadının, Kur'ân diliyle örnek olarak mı yoksa ibret olarak mı ele alındığını açıklamak amacıyla, aktarmaya çalış-

tık. Bunu yapmaktaki amacımız, kıssasını zikredeceğimiz kadını, daha yakından tanımaktır.

Kadını tanıdıktan sonra 'Kıssanın Sunumu' başlığı altında, o kıssayı Kur'ân'da zikredildiği şekliyle özetlemeye çalıştık. Bunu yaparken de farklı tefsir kitaplarından ve ilgili kaynaklardan faydalandık. Konu ile ilgili tespit edebildiğimiz hadisleri de zikrettik. Kıssalarla ilgili zayıf hadis veya Kur'ân'ın ana mantığı ile uyuşmayan; diğer doktrinler ve inançlardan esinlenerek tefsir ve tarih kitaplarına kontrolsüz olarak sokulmuş ve bireyler tarafından ayırt edilemeyecek kadar mezc edilmiş İsrâiliyyât olduğu tespit edilen rivayetlerden mümkün olduğunca uzak durmaya çalıştık.

Ardından örnek olması ya da ibret alınması açısından öznenin fiilinden hareketle Kur'ân kıssalarının asıl hedefine ulaşılabilmesi için, yine Kur'ân'dan anlayabildiğimiz kadarıyla kıssanın sunduğu dersleri ve ehli tarafından istinbat edilmiş hükümleri maddeler halinde 'Kıssadan Çıkarılabilecek Dersler' başlığı altında sıraladık. Tespit edilen derslerin isnat edildiği âyetlerin, kıssanın zikredildiği âyetlerden olmasına öncelik verdik. Konu ile ilgili diğer ayetleri de imkân ölçüsünde belirtmeye çalıştık. Bu başlık altında zikredilen hükümleri ve kim tarafından istinbat edildiğini dipnotlarda belirttik. Ancak âyetleri toplu olarak 'Kıssanın Kur'ân'da Zikredildiği Yerler' bölümünde verdiğimiz için, tekrarları halinde yeniden o âyetleri dipnotlarda göstermeyi, akademik bir çalışmanın yöntemsel hatası olarak değerlendirdik.

Çalışmamızın 'Sonuç' bölümünde ise, bu çalışmanın yapılmasındaki ana hedef olan, Kur'ân'ın daha iyi anlaşılması ve Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik kendi kıssalarının Kur'ân'ın gâyesine nasıl hizmet ettiğinin ortaya konması anlamında net belirlemelerde bulunduk. Ayrıca toplumsal bakış açısından istismara müsait gibi değerlendirilen kadın motifinin, Vahiy Medeniyetinde zikredilen asıl yerine oturtulabilmesi için, kadında olması gereken sağlam prensiplerin ve kadın denince akla gelmesi gereken ana motifin tam olarak belirlenmesi, Kur'ân'daki kadın kıssalarının olabildiğince doğru anlaşılması ile mümkün olacağından, çalışmamızın sonuç kısmında ağırlıklı olarak, Kur'ân'daki kadın kıssalarının, bireyi ulaştırması hedeflenen gayesi üzerinde durmaya çalıştık.

Gerek Kur'ân'ın ana gayesini, gerek bu gayeye hizmet eden Kur'ân kıssalarının önemini ve gerekse Kur'ân'daki Kadın kıssalarının hedeflerini ve Kur'ân'ın ana gayesine verdiği desteği örneklerle açıklarken, Kur'ân'ın ana metodolojisini de detaylı olarak belirtmeye çalıştık. Kur'ân'daki örneklendirme metodunun, kıssaların ve Kadın kıssalarının gerek öznelerinde, gerekse kıssalarda anlatılan nesnel olaylarda Kur'ân tarafından vurgulanan ana motifleri açısından değerlendirmelerini de nedenleri ile birlikte anlatmaya çalıştık.

III. KUR'ÂN KISSALARINA USÛL AÇISINDAN BAKIŞ

A. "Kıssa" Kelimesinin Sözlük Ve Istılâhtaki Manası:

Arapçada "kss" kökünden türeyen "Kıssa" kelimesinin (çoğulu Kasas), anlam yapısı incelendiğinde kökeninden, kesmek, açıklamak, anlatmak, izini sürerek, adım adım takip etmek, haber vermek, göğüs, göğüs kemiği, göğüsün başı, bir şeyin ortası gibi anlamları taşıdığı görülecektir[1].

Kur'ân-ı Kerîm'e bakıldığında kelimenin kıssa şeklinde değil de aynı kökten gelen, aslında isim olup mastar yerine de kullanılan Kasas biçiminde[2] ve "kss" kökünden türeyen değişik türevlerdeki fiiller şeklinde kullanıldığı[3] görülmektedir.

Anlam olarak bakıldığında kelime, peygamberlerin ve sâlih kulların hayat hikâyelerine verilen bir isim olarak geçtiği gibi; anlatmak, bir haber ve sözü bildirmek, açıklamak, takip etmek, izlemek gibi manalarda pek çok yerde kullanılmaktadır.

Her ne kadar Kur'ân'da kıssalar denildiğinde ilk anda sadece Kur'ân'daki önemli bir yekûn teşkil eden geçmişe ait haberlerin anlatılması ve böyle bir realitenin varlığı akla gelse de, aynı zamanda "kıssa" kökünde, yukarıda zikredilen manalardan dolayı temel unsurları ile Kur'ân kıssalarının mahiyet ve hakikatini de açıkça yansıtmaktadır.

---

1 İbn-i Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemâlu'd-Dîn Muhammed b. Mükrem el-'İfrıkî el-Mısrî, **Lisânu'l-'Arab**, Dâr-u Sâdır, Beyrut, yy., ty., k-s-s Mad.
2 Yûsuf, 12/3, 111; Kehf, 18/64; Kasas, 28/25.
3 Nisâ, 4/164; A'râf, 7/101; Yûsuf, 12/3, 5.

O halde "kıssa" kelimesi, günümüzde çağrıştırdığı geçmişe ait haberler anlamının ötesinde Arapçada; hayal, tahrif ve yanlışa dayanmaksızın, gerçek ve vâkî olaylar hakkında kullanılan bir kelimedir. Ancak aynı anlamı çağrıştırdığı düşünülen ama gerçekte vâkilik gibi bir özellik taşımayan diğer kelimelerden ayrıştırılması gerekir.

Kur'ânî ıstılahta, "Kasas" veya aynı anlamda "kıssa" denildiğinde şunu anlamaktayız: Allah'ın, insanlara ve cinlere gönderdiği en son ve en mükemmel ilâhî mesajını ihtiva eden Kur'ân-ı Kerîm'in; "Andolsun ki, Peygamberlerin kıssalarında aklı olanlar için ibretler vardır. Kur'ân, uydurulabilen bir söz değildir. Fakat kendilerinden önceki kitapları tasdîk eden, inanan millete her şeyi açıklayan, doğru yolu gösteren bir rehber ve rahmettir."[1], "Muhakkak ki bu Kur'ân, Hak ile Bâtıl'ı ayıran ilâhî bir kelamdır. O, bir eğlence vasıtası değildir"[2] meâlindeki âyetleri ile yalan ihtimali ve hayâlin karışması mümkün olmayacak bir tarzda, tarihin derinliklerinde kaybolmuş, unutulmuş veya bazı izleri insanlığın hafızalarında varlığını koruyabilmiş hâdiselerin, muhataplara, adeta olaylara yeniden bir canlılık verilerek anlatılması ve beyân edilmesidir[3].

B. Kur'ân Kıssalarının Gayesi[4]:

İlahi kitaplar, insanların mutluluğu için gönderilen bir hidâyet rehberidir. Bu rehberle birlikte insanlar, iki şıktan birini tercih ederler; Ya Yaratıcıya ve ondan gelene inanırlar veya inkâr ederler. Kur'ân-ı Kerîm, her şeyden önce Peygamberimizin şahsında modelleşen dinimizi, insanlığa ulaştırmak, fert ve toplum olarak insanlığı, İslam ölçülerine göre terbiye etmek için gönderilmiştir. O halde Kur'ân'ın bütün üslup çeşitleri ile olduğu gibi, kıssaların da hedefi aynı gayeyi içermektedir. Bu açıdan bakıldığında kıssalar, Kur'ân'ın reddettiği inanç, ibadet, bir takım değerler, ahlak ve düşüncelerin hepsini ihtiva ettiği gibi, yine Kur'ân'ın getirdiği inanç ve değerlerin çoğunu içine almaktadır. Bu sebeple Kur'ân kıssalarının konuları yaklaşık olarak Kur'ân'daki genel konuların aynısıdır. Dolayısıyla Kur'ân kıssalarının gayesi özetle; "Kur'ân'ın indiriliş maksatlarını gerçekleştirmektedir" şeklinde özetlemek mümkün-

1 Yûsuf, 12/111.
2 Târık, 86/13, 14.
3 Şengül, İdris, **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, Işık Yay. İst., Ocak 1994, s. 45–46.
4 Şengül, **a.g.e.** s. 281–311.

dür. Başka bir değişle Kur'ân, bütün üslup şekilleriyle olduğu gibi, kıssalar vesilesiyle de insanlığın inanç ve fikirlerini kemale erdirmek, akıl sahiplerini hidâyete ulaştırmak için insanlığın geçmiş tecrübelerinin özetlerini sunmaktadır. Genel olarak bütün insanlığa, doğru yolu açıklayıp göstermek için indirilen Kur'ân'ın, kendi ifadesiyle; "Ey Muhammet! Sana bu mübarek kitabı, âyetlerini düşünsünler ve akl-ı selim sahipleri öğüt alsınlar diye indirdik"[1] şeklindeki beyanı ve benzer birçok âyetlerle Kur'ân'ın gaye ve hedefini net bir şekilde bizzat kendisinden öğrenmekteyiz.

Aynı gayeye paralel olarak Kur'ân'daki; "Muhakkak ki onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akl-ı selim sahipleri için ibretler vardır. Kur'ân uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de yol gösterici ve bir rahmettir"[2] ayetiyle kıssalarının da aynı Kur'ânî gayeler için anlatıldığını, aynı akl-ı selim sahiplerine ders ve ibret olsun diye Kur'ân'da yer verildiğini anlamaktayız. Demek oluyor ki, Kur'ân'ın ana gayesi "Tevhid" ise, kıssalardaki temel gaye de muhatabına aynı "Tevhid" gerçeğini, tarihi gerçeklilik içinde ve tecrübî bir tarzda ders vererek anlatmaktır.

Yine Kur'ân, peygamberlik ve vahiy müesseselerini ispat ediyorsa veya ahiret hayatını, ilahi sevap ve ceza müeyyidesini mücerret âyetleriyle ve diğer üsluplarıyla izah ediyorsa ya da Kur'ân, özellikle Peygamberimizin en son hak peygamber, Kur'ân'ın da en son vahiy kaynaklı ilahi bir mesaj olduğunu açıkça beyan ediyorsa kıssalar da bu hakikatlerin, ispatı ve kesinliği için en açık delilleri durumundadır.

Kur'ân kıssalarının temel gayelerini başlıklar halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. İman Esaslarını İspat Edip Açıklamak

Kur'ân-ı Kerîm, gerek tebliğ edildiği asırdaki insanları şirk ve inkâr bataklıklarından kurtarmak, gerekse kıyamete kadar evrensel kitap oluşu sebebiyle her zaman

1 Sa'd, 38/29.
2 Yûsuf, 12/111.

inananların imanlarını sağlam ve zinde tutmak için kıssalar üslubuyla, imanla ilgili hususları önemle açıklayıp ispat etmektedir.

Kıssalardaki temel imanî konulardan bazıları şunladır:

a) Tevhid; Allah'ın birliğine iman esasları ve buna bağlı olan diğer temel rükünler, her devirde gönderilen peygamberler vasıtasıyla insanlığa tebliğ edilen dinin temellerini teşkil etmektedir. Kur'ân'da ilk planda ve ısrarla anlatılmak istenen temel konu, Allah'a iman konusudur. Kur'ân kıssaları üslubuyla anlatılan peygamberlerin davetleriyle ilgili ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki, bütün peygamberlerin doğrudan Allah'ın varlığını değil de tek bir Allah'a iman esasını ümmetlerine anlatarak sadece O'na kulluğa çağırmışlardır.[1]

b) Ahirete İman; Öldükten sonra dirilmeye, mükâfat ve cezaya, Allah'ın, ölüleri tekrar diriltmeye gücü yettiğine iman etmek, ahirete imanla ilgili hususlardandır. Kur'ân, çok sayıda âyetlerle bu hususu ele aldığı gibi, kıssalar üslubunun da en önemli konularından birisidir. Harabe olmuş bir kasabaya uğrayan bir adamın kıssası[2], İbrahim'in kuşun parçalarını çağırması[3] olayı gibi daha birçok yerde öldükten sonra tekrar diriltilme gerçeği anlatılıp ispat edilmektedir.

c) Vahiy ve Peygamberliğin İspatı; Kur'ân kıssalarının önemli gayelerinden biri de Peygamberimiz'e gelen vahiy ve peygamberliğini ispat etmesidir. Çünkü Peygamberimiz, okur-yazar olmadığı halde kendisinden önce vuku bulan bazı olayları ve insanların bilmesi mümkün olmayan birçok kıssaları insanlara anlatmıştır. Özellikle Nuh, Yûsuf, Mûsa, İsa ve Âdem kıssaları, Peygamberimiz'e gelen vahyi çok açık bir şekilde ispatlamaktadır. Bu husus, Kur'ân'da şöyle ifade edilir: "De ki: Bu Kur'ân büyük bir haberdir. Siz ise ondan yüz çeviriyorsunuz. Onlar, aralarında tartıştıkları sırada yüce topluluğa (ileri gelen melekler topluluğuna) dair benim hiçbir bilgim yoktu. Bana ancak, benim sadece bir uyarıcı olduğum vahyediliyor."[4] Gerçekten

1 A'râf, 7/59, 65, 73, 85; Hûd, 11/25-26,50,61,84; Enbiyâ, 21/25 vs.
2 el-Bakara, 2/259.
3 el-Bakara, 2/260.
4 Sa'd, 38/67–70.

Peygamberimiz'e vahyedilmeseydi Âdem hakkında, meleklerin tartışmalarını nereden bilip insanlara anlatacaktı?

2. Peygamberimiz'e ve bütün mü'minlere teselli verip gönüllerini pekiştirmek

Kur'ân kıssalarının gayelerinden bir diğeri de Peygamberimiz'in daha sonra da O'na iman edenlerin, tebliğ vazifesinde karşılaştıkları veya kıyamete kadar karşılaşacakları her türlü eziyet ve sıkıntılar karşısında teselli edilmesidir. Kıssalar yoluyla, din uğrunda karşılaşılan güçlüklerin, her devirdeki peygamber ve salih kulların değişmez kaderi olduğu, ancak bu eziyet ve güçlüklerin geçici olup sonunda mutlaka iman ehlinin kurtuluşa ve galibiyete erdiği anlatılmaktadır.[1] Böylece sarsılmadan bütün zor şartlara sabırla göğüs germelerinin ve bu kutsî dava uğrunda yılmadan mücadeleye devam etmelerinin gerekliliği telkin edilmektedir. Bu gerçek, Kur'ân'da şöyle beyan edilir: "Peygamberlerin (başlarından geçen) haberlerinden, kendileriyle senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz. Bunlarda, sana hak, inananlara da bir öğüt ve hatırlatma gelmiştir."[2]

3. Her devirdeki peygamberlerin ve tebliğ ettikleri dinlerin birliğini açıklamak

Bu konuyu, özetle üç başlıkta toplamak mümkündür:

a) Peygamberlerin ve getirdikleri ilahî dinlerin birliği karşısında iman ve küfür ehlinin, her zaman değişmeyen karakterleri sergilediklerini göstermek, Kur'ân kıssalarının gayelerinden birisidir. Zira Âdem'den Peygamberimiz'e kadar gelen bütün dinlerin birliğini ve aynı kaynaktan geldiğini ispatlamaktır. Her devirde gönderilen dinler bir olunca, bunlara iman edenler tek bir ümmeti teşkil etmiş, inkâr edenler de aynı inkâr ve cahiliyeyi temsil etmişlerdir. Bu hususta Kur'ân'da, iman edenlerin temel özellikleri anlatılırken şöyle buyrulmaktadır: "Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene (Kur'ân'a) iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, me-

1 A'râf, 7/137; el-Bakara, 2/249; Âl-i İmrân, 3/139.
2 Hûd, 11/120.

leklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: O'nun peygamberleri arasından hiç birini ayırt etmeyiz. Şöyle de dediler: İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş ancak sanadır."[1] Aynı gerçeğe işaret eden daha birçok âyet bulunmaktadır.[2]

Dolayısıyla Allah Teâlâ, insanlık âlemine farklı devirlerde farklı dinler değil, esasta değişmeyen tek bir din göndermiştir ki, o da "İslam"dır. İnsanlık tarihi akışı içinde aynı temel esasları ihtiva eden "İslam"ı tebliğ eden peygamberlerin hepsi de bir önceki peygamberin tebliğ ettiği ancak, zamanla tahrif edilen esasları yeniden asliyetine döndürmüşler, tahrif sebebiyle ortaya çıkan ihtilaf ve tefrikaları bertaraf edip, insanları İslam'da birleştirmek için büyük çaba ve gayret sarf ederek tevhide çağırmışlardır.

Nuh'tan Peygamberimiz'e kadar bütün peygamberlerin temelde insanlığa aynı dini tebliği ettikleri, Kur'ân kıssalarında bizzat ifade edilmektedir. Kıssalardan öğrendiğimize göre Nuh, kavmine, Müslümanlardan olmakla emrolunduğunu söylemektedir.[3] İbrahim ve Yakup, evlatlarına Müslüman olarak ölmelerini tavsiye etmişlerdir.[4] Mûsa da kavmine "Eğer Müslümanlardan iseniz sadece Allah'a tevekkül edin"[5] demiştir.

Her devirde peygamberlere gönderilen dinin, esas itibariyle değişmeyen "İslam" olması, peygamberler ve onlara tabi olanların tek bir ümmet oluşu gerçeği yanında, ilahî risâlet ve mesajı inkâr edenler de tek bir ümmet oluşturmaktadırlar. Tarihin her devrinde tekrarlanan inkâr ve cahiliye kanadının mensupları arasında da zaman ve mekânlara göre önemli bir fark bulunmamaktadır. Aynı temel özelliklere sahiptirler."[6]

b) Bütün İlahî dinlerin ana gayelerinin bir olduğunu göstermek. Yani tek Allah inancı, ilahî dinlerin hepsinin temelini teşkil etmektedir. Bütün resûl ve nebiler, bu

1 el-Bakara, 2/285
2 el-Bakara, 2/136, 138, 213; Âl-i İmrân, 3/3, 33, 50, 84; Nisâ,4/47, 136, 150, 152, 163, 165 vs.
3 Âl-i İmrân, 3/19.
4 el-Bakara, 2/127-132.
5 Yûnus, 10/84.
6 A'râf, 7/59-88; Şu'arâ, 26/105-187

tevhid inancı üzerinde birleşmişler, hepsi de kavimlerini aynı gerçeğe davet etmişlerdir. Kur'ân bu gerçeği: "(Ey Peygamber!) Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Benden başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse bana kulluk ediniz.' diye vahyetmişizdir"[1] şeklinde veya benzer ifadelerle açıklarken,[2] tafsilatlı olarak da kıssalar üslubuyla dikkatlere sunmaktadır. Örneğin:

Nuh, Hûd, Salih ve Şuayp, kavimlerine aynı tevhid inancını; "Ey kavmim! Sadece Allah'a kulluk ediniz. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilah yoktur"[3] hitabı ile tebliğ etmişlerdir.

c) Bütün peygamberlerde davet metodunun aynı olduğunu açıklamak. Zira Kur'ân kıssalarından öğrendiğimize göre, peygamberler, ilahî mesajı ümmetlerine tebliğ ederken aynı merhalelerden geçip aynı temel metotları kullanmışlardır. Hemen hemen bütün peygamberler, ilahi takdirin seçiminden sonra belli bir eğitim ve terbiyeden geçirilerek bu kutsal daveti yüklenmeye hazırlanmışlarıdır. Çünkü her devirde, peygamberlerin ilahî davet görevleri esnasında çeşitli güçlükler, düşmanlık ve eziyetlerle karşılaşmaları sağlanarak adeta olgunlaştırma aşamasından geçirilmişlerdir.

Her peygamber, ilahî daveti insanlara ulaştırmak için önce temel prensiplerden tevhidi ve onunla alakalı olan diğer temel inançları, en güzel yollarla çeşitli delil ve burhanlarla açıklayıp bildirmişlerdir. Davetin merhalelerine göre gizli veya alenî olarak tebliğ etmişlerdir. Böylece kendilerinden sonra gelecek olan tabilerine de aynı yolu takip etmeleri hususunda müşahhas birer örnek olmuşlardır. İnsanlara tebliğ etmek üzere Allah'tan aldıkları ilahi mesajları, her şeyden önce bizzat kendi nefislerinde tatbik ederek insanlar için uyulması gereken en güzel model şahsiyetler olmuşlardır. Her peygamberin, peygamberliğinin te'yidi için harika olaylar ve mucizelerle gönderilmesi, iman ve hayra teşvik etmesi, inkârdan ve şerden uzaklaştırmak için cehennemle korkutup tehdit etmesi, şer güçlere karşı maddi mücadele ve cihada da başvurmaları, yaptıkları davet ve tebliğ karşılığında her hangi bir ücret talep etmeyip

1 Enbiyâ, 21/25.
2 Fussilet, 41/14; Ahkâf, 46/21.
3 Hûd, 11/26, 50, 61, 84.

bunu sırf Allah rızası için yapmaları[1] gibi hususlar, bütün peygamberler için ortak davet üslubunu teşkil etmektedir.

4. İnsanoğlunu, Ezelî Düşmanı Şeytana Karşı Uyarmak

Kur'ân, insanlığı kıssalar aracılığıyla kıyamete kadar her an kendisini doğru yoldan çıkarmak için fırsat kollayacak olan şeytana karşı uyarmakta, onun tuzağına düşmemeleri için insanın yaradılışından itibaren şeytanın insana nasıl düşman kesildiğini defalarca hatırlatıp öğütlemektedir.

Âdem'le başlayan şeytanla insan arasındaki bu ezeli düşmanlık, kıssalar diliyle en güzel ve ibretlik bir şekilde Kur'ân muhataplarının dikkatine sunulmaktadır. Yaşadığımız müddetçe insan için hayati önem arz eden ve daha yaradılışın ilk günlerinde ortaya çıkan bu düşmanlık, Kur'ân'ın çeşitli yerlerinde tekrar tekrar anlatılmıştır.[2]

Kur'ân kıssalarının saymakla bitirilemeyecek kadar sayısız gayeleri vardır. Çünkü kıssaların gaye ve hedefleri, Kur'ân'ın tamamında kastedilen gaye ve hedeflerin aynısıdır. Aradaki fark sadece, kıssalar üslubuyla ilahi davet ve tebliğ, gerçek olaylarla daha çarpıcı bir şekilde herkesin anlayabileceği bir üslupla gerçekleştirilmektedir.

IV. GENEL OLARAK KUR'ÂN KISSALARININ TASNÎFİ:

Tefsir ve tarih kitaplarında genel olarak, mâhiyet itibariyle ve edebî açıdan yapılan; târihî kıssalar, temsîlî kıssalar, târihî ve temsîli kıssalar ayrıca; Kur'ân'ın nüzûlü esnasında meydana gelen kıssalar, gaybî kıssalar; kısa kıssalar, uzun kıssalar şeklinde çok çeşitli tasnîflere rastlanmakla beraber[3]; genel itibariyle Kur'ân-ı Kerîm'de zikri geçen kıssaları, amaç ve gayesine uygun bir sıralamaya tabi tutmak daha yerinde olacaktır. Bu sıralamaya esas olacak gaye ve amaçları tezimizin ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak sunacağız. Bu nedenle Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen kıssaları genel anlamda şöylece tasnif edebiliriz:

---

1 Şu'ara, 26/109, 127, 145, 146, 180; Yâsin, 36/21; Hûd, 11/29, 51.
2 el-Bakara, 2/30-39; A'râf, 7/11-25; Hicr, 15/26-42; İsrâ, 17/61-65; Kehf, 18/50; Sa'd, 38/67-85; Tâhâ, 20/116-123
3 Şengül, **a.g.e.** s. 71–84.

1. **Peygamberlerin kıssaları**: Bu kısım, peygamberlerin, kavimlerini hakka davetlerini, onların Allah tarafından görevlendirilen bir elçi olduklarını destekleyen mucizeleri, peygamberlerin davetlerine karşı gelen insanların durumunu, aralarında geçen diyalogları, davet ile kat edilen merhaleler ve inananlarla inanmayanların sonlarını içeren kıssalardır. Nuh, İbrahim, Mûsa, Harun, İsa, ve diğer peygamberlerin kıssaları örnek olarak gösterilebilir.
2. **Peygamber olmayan şahısları veya insan gruplarını ve geçmişte yaşanmış ibretlik olayları anlatan kıssalar:** Bu kısım, Meryem, mücadele eden kadın, ifk hadisesi, Ebu Leheb'in karısı, harabe olmuş olan bir köye uğrayan kişi, Ashab-ı Kehf, Âdem'in oğulları, Kârûn ve Ashâb-ı Fil gibi şahıs ve olayları ihtiva eder.
3. **Peygamberimiz zamanında ki şahıslar ve olaylarla alakalı kıssalar:** İslamî davetin cereyan ettiği asırda ve o bölgede meydana gelen hâdiseleri içerir. Kur'ân-ı Kerîm, bu tip hâdiselerden birçoklarını kıssalar tarzında anlatmıştır. Bu hâdiselerin üstündeki sisleri kaldırmış, gerçekleri açığa çıkarmıştır. Bedir, Uhud ve Hendek muharebeleri, Tebük Seferi, Beni Kureyza kabilesi, Zeyd bin Harise, Ebu Leheb, Hudeybiye Anlaşması ve Rıdvan Biatı gibi olaylar Kur'ân-ı Kerîm'de tafsilatlı olarak anlatılmıştır.[1]

1 Mennâ'u'l-Kattân, **Mebahis fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Mektebetü'l-Meârif, 1. Baskı, yy, 1413, s. 306.

BİRİNCİ BÖLÜM
KUR'ÂN-I KERİM'DE ZİKREDİLEN KADIN KISSALARININ TASNİFİ

I. KUR'ÂN'DAKİ KADIN KISSALARININ ŞAHSİYET İTİBARİYLE TASNİFİ:

Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen kadın kıssaları, zikri itibariyle kadınların yakın akrabalıkları açısından, kadınların toplumsal statüleri açısından ve yaşamış oldukları kronolojik sıra açısından tasnife tabi tutulmuştur.

A. Kadınların Akrabalıkları Açısından Kadın Kıssalarının Tasnifi:

a) Annelerin Kıssaları:

1. Mûsa'nın Annesinin Kıssası,

2. İmrân'ın Hanımı (Meryem'in Annesi) nin Kıssası,

3. Meryem'in (İsa'nın Annesinin) Kıssası,

b) Eşlerin Kıssaları:

1. Âdem'in Hanımı (Havvâ) nın Kıssası,

2. Nuh'un Hanımının Kıssası,

3. Lût'un Hanımının Kıssası,

4. İbrahim'in Hanımının Kıssası,

5. Eyyüb'ün Hanımının Kıssası,

6. Mûsa'nın Hanımının Kıssası,

7. Zekeriyâ'nın Hanımının Kıssası,

8. İfk Hâdisesi (Aişe'nin Kıssası),

9. Zeynep binti Cahş (Peygamberimiz'in Hanımı)'ın Kıssası,

10. Aişe ve Hafsa (Peygamberimiz'in Hanımları)'nın Kıssası,

11. Mücadele Eden Kadın (Evs b. Sâmit el-Ensârî'nin Hanımı)'ın Kıssası,

c) Kız Kardeş ve Kız Çocuklarının Kıssaları:

1. Mûsa'nın Kız Kardeşinin Kıssası,

2. Medyenli Salih Kulun İki Kızının Kıssası,

B. Kadınların Toplumsal Statüleri Açısından Kadın Kıssalarının Tasnifi:

a) Toplumda makam ve itibar sahibi kadınların kıssaları:

1. Aziz'in Hanımının Kıssası,

2. Firavunun Hanımı (Asiye)'nin Kıssası,

3. Sebe' Kraliçesinin Kıssası,

4. İmran'ın Hanımı (Meryem'in Annesi)'nın Kıssası,

5. Ebû Leheb'in Hanımının Kıssası,

b) Bunların dışındakilerin kıssaları:

1. Diri Diri Toprağa Gömülen Kızların Kıssası

C. Tarihsel Sıralamaya Göre Kıssalarının Tasnifi:

1. Âdem'in Hanımı (Havva) nın Kıssası
2. Nuh'un Hanımının Kıssası
3. İbrahim'in Hanımının Kıssası
4. Lût'un Hanımının Kıssası
5. Aziz'in Hanımının Kıssası
6. Eyyûb'ün Hanımının Kıssası
7. Medyenli Salih Kulun İki Kızının Kıssası
8. Mûsa'nın Annesinin Kıssası
9. Mûsa'nın Kız Kardeşinin Kıssası
10. Firavun'un Hanımı (Asiye) nin Kıssası

11. Mûsa'nın Hanımının Kıssası

12. Sebe' Kraliçesinin Kıssası

13. İmran'ın Hanımının Kıssası

14. Zekeriya'nın Hanımının Kıssası

15. Meryem'in Kıssası

16. Diri Diri Gömülen Kızların Kıssası

17. Ebû Leheb'in Hanımının Kıssası

18. Zeyneb binti Cahş'ın Kıssası

19. İfk Hadisesi (Aişe'nin Kıssası)

20. Aişe ve Hafsa'nın Kıssaları

21. Mücadele Eden Kadının Kıssası

II. KUR'ÂN'DAKİ KADIN KISSALARININ MÂHİYET İTİBARİYLE TASNİFİ:

A. Firavun'un Hanımı (Asiye)'nin Kıssası:

Bu kıssa kadının, aklı ve hür iradesiyle hayrı ve şerri değerlendirebilme, her türlü baskı ve zulüm içinde olsa bile, irade ve basireti ile engelleri aşarak hür bir şekilde istediği değerlere inanıp inancının gereklerini yapabileceğini anlatmaktadır. Kadın erkek herkesin Hakka tâbi olma mükellefiyetinin olduğunu beyan etmektedir.

B. Âdem'in Hanımı (Havva) ve İbrahim'in Hanımı (Sâre)' nin Kıssaları:

Kur'ân, kadını tarih boyunca maruz bırakıldığı gayr-ı insânî zillet ve aşağılamalardan kurtarıp gerçek bir insan olarak lâyık olduğu şerefe, erkekle hayatı paylaşan bir arkadaş ve erkeğin bir parçası mevkiine yükselttiğini göstermektedir. Zira

Âdem'in hanımı Havva[1] ve İbrahim'in hanımı Sâre'nin[2] kıssalarında ilâhî hitabın kocalarıyla birlikte her ikisine olduğu görülmektedir.

C. Lût ve Nuh'un Hanımlarının Kıssaları:

Her insan, Allah'ın emir ve yasaklarına uymak ve peygamberlerinin sünnetine tâbi olmakla yükümlü kılınmıştır. Peygamber hanımları[3] olmalarına rağmen bunu idrak edemeyip bâtılı hakka tercih ederek şerre tabî olmaları halinde, kocalarının peygamber olmasının kendilerine hiçbir yarar sağlayamayacağı ifade edilmektedir. Kişi ancak kendi yaptıklarından sorumludur.

D. Meryem'in Kıssası:

Bir kadın için namus yönünden temizlik, iffet, hayâ ve takva örneğini göstermektedir.[4]

E. Mûsa'nın Annesinin Kıssası:

Bir annenin evladına karşı nasıl bir şefkat ve sevgi ile bağlı olduğunu anlatır.[5]

F. Aziz'in Hanımının Kıssası:

Kadının, erkek cinsine karşı sahip olduğu duyguları istikametinde, kadının zaafı olan aşk gerçeğini, sevgi ve aşkı uğruna kurabileceği tuzağının şiddetini, hatta sevdiğini alamaması karşılığında intikam hissiyle ceza verebileceği olgusunu yansıtmaktadır. Ancak gerçekleri tamamen görüp, hisleriyle değil de akl-ı selîm ile hareket edince pişmanlık faziletini de sergileyebileceği anlatılmaktadır[6].

G. Medyenli Salih'in Kızlarının Kıssası:

Kadınlık tabiatının gereği olarak edep, hayâ, izzet ve letâfet içerisinde kadının bizzat kendisinin veya velisinin evlilik hususunda uygun gördüğü bir erkeğe, evlenme arzusunu arz edebileceği[7] anlatılmaktadır.

---

1 el-Bakara, 2/35; A'râf, 7/19, 20, 22, 23.
2 Hûd, 11/71.
3 Tahrîm, 66/10.
4 Meryem, 19/15–20.
5 Kasas, 28/10, 11.
6 Yûsuf, 12/25, 30–32, 51–53.
7 Kasas, 28/25.

H. Sebe' Kraliçesinin Kıssası:

Erkek ve kadın, sosyal hayattaki farklı rollerine rağmen kadının; aklı, hikmeti ve tedbiri ile genelde erkeğin sahası olan devlet idaresinde de üst makamlarda görev alabileceği ifade edilmektedir.

İ. Ebû Leheb'in Hanımının Kıssası:

Peygamberlerin düşmanları arasında kadınların da olabileceği, hatta düşmanlığında ne kadar ileri gidebileceği ile birlikte bunun sonucunun, kadın da olsa hak ettiği ceza ile cezalandırılacağı Ebu Leheb'in karısının şahsında sunulmuştur.[1] Yani kadının da tıpkı erkek gibi bu dünyada işlemiş olduğu kötülüklerden tövbe etmediği takdirde cezasını mutlaka çekeceği hususunda uyarı niteliğindedir.

J. Eyyûb'ün Hanımının Kıssası:

Kadının, kocasına karşı meşru taleplerinde itaatkâr ve saygılı olmasının fazileti ve bunun, Allah katında sâlih amellerden kabul edileceği açıklanmıştır.[2]

K. Aişe ve Hafsa'nın Kıssası:

Hanımların, eşlerine karşı kıskanç olmalarının kadın karakterinden kaynaklanan bir davranış biçimi olduğu vurgulanmaktadır. Ancak kıskançlığın ileri dereceye götürülüp kin, nefret, düşmanlık ve entrikalara sebebiyet vermemesi gerektiği de ifade edilmektedir.[3]

L. Zekeriya'nın Hanımının Kıssası:

Ömrünü Allah için hayır işlerine adayan bir kadının, bundan dolayı başına gelen sıkıntıların Allah'ın bir hikmeti gereği geldiğini bilip isyan etmekten kaçınarak Allah'a her hâlukârda dua etmesinin fazîleti beyan edilmektedir.[4]

M. Mûsa'nın Hanımının Kıssası:

Bir kadının evlendikten sonra kocası ile beraber hareket etmesinin gerekliliği, ihtiyaç durumunda kocasına bağlılığının bir gereği olarak ailesini bile terk edebileceği anlatılmaktadır. Çünkü evlilikte aile bütünlüğü esastır.

---

1 Mesed, 111/1–5.
2 Sa'd, 38/43, 44.
3 Tahrîm, 66/1–5.
4 Enbiyâ, 21/90.

N. Diri Diri Toprağa Gömülen Kızların Kıssası:

İnsanlık tarihinin kara lekesi olarak bilinen cahiliye döneminde kadının, insan yerine konmadığı ve hiçbir hakka sahip olmazken İslam'ın gelmesi ile kadın, bir insan olarak asli konumuna yeniden eriştirilerek erkekle eşitlenmiş, tıpkı erkek gibi bir insan sıfatıyla yüce bir varlık olarak hayattaki rolünü almıştır.[1] Bu kıssada kadına karşı yapılan yanlışın ne kadar tehlikeli boyutlara ulaştığına dikkat çekilerek kadına ikinci sınıf insan muamelesi yapmanın adeta insanlık suçu olacağı bildirilmektedir.

O. Mûsa'nın Kız kardeşinin Kıssası:

Bir kardeşin, kardeşine olan fedâkârlığını anlatmaktadır. Zira Mûsa'nın kız kardeşi, her türlü tehlikeyi göze alarak nehir sularının üzerinde akıntıyla birlikte giden bebeği izlemiştir.[2] İnsanların birbirlerine karşı sorumluluklarının yanında özellikle aile bütünlüğü içerisinde kardeşlerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları bu kıssada somut bir örnekle beyan edilmiştir.

P. Aişe'nin Kıssası:

Peygamberlerin, tıpkı Peygamberimiz gibi çok çirkin davranış ve iftiralara maruz kalabilecekleri anlatılmaktadır. İffet ve hayâ âbidesi ve Peygamberimiz'in değerli eşi Aişe, uğradığı iftira karşısında sabredip gerçeğin açıklanması üzere Allah'a dua ve tevekkül etmiş ve bu örnek davranışının mükâfatını da almıştır. Bu durum, özellikle İslâm Dini'ni irşat ve tebliğ vazifesini üstlenmiş tüm erkek ve kadınların dikkatine sunulmuştur.

R. Zeynep binti Cahş'ın Kıssası:

Evlilik aracılığı ile aile kurumunun kurulmasında göz ardı edilmemesi gereken önemli hususlardan biri; kadın ve erkeğin dinlerinin aynı olmasına özen gösterilmesinin yanında, sosyal statülerinin de eşit olmasına dikkat edilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca evlatlık edinmenin, dinimizce doğru olmadığı ilan edilerek cahiliye âdetlerinden olan evlat edinme yine bu kıssa aracılığıyla ortadan kaldırılmıştır.

---

1 Nahl, 16/58, 59.
2 Kasas, 28/11, 12.

S. Mücâdele Eden Kadının Kıssası:

İnananların bir şeyi söylerken onun ahlâkî yönünü düşünüp, büyük hatalara düşmemeye özen göstermeleri gerekir. İnsanlık tarihinin kara lekesi olarak bilinen durumlardan Cahiliye döneminde kadının, insan yerine konmadığı ve hiçbir hakka sahip olmazken, İslam'ın gelmesi ile kadın sosyal hayatta yeniden insan yerine konulup, erkekle eşitlenmiş, tıpkı erkek gibi bir insan sıfatıyla yüce bir varlık olarak kabul edilmiştir. Öyle ki daha önce insan olup olmadığı tartışılan bir kadının şahsi bir sorununun çözümü Kur'ân'da zikredilerek tüm Müslümanların önemli bir konuda eğitilmeleri sağlanmıştır.

III. KUR'ÂN KISSALARINA İNSAN EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ

İnsan, yaratılışı ve kendisine verilen duyguları itibariyle eğitime muhtaç olarak yaratılmıştır. Temelde kendisine birçok duygu ve güçler verildiği halde diğer birçok varlıklarda olduğu gibi yaratıcısına itaat etme, O'nun razı olduğu bir çizgide hareket etme yönünde mutlak bir itaat duygusuna sahip değildir.

Ayrıca şu dünyadaki ilâhî imtihan sahnesi kapanıncaya kadar insan tarafından sergilenen veya sergilenecek olan iki farklı tavır ile birlikte, sevap veya ceza olmak üzere iki ayrı neticesi de takdîr edileceği ilâhî risâletler aracılığı ile bildirilmiştir.

İnsanın ihtiyaç duyduğu ve cezadan ziyade mükâfatı elde edebilmesi için bilmesi gerekenleri öğrenmesini sağlamak amacıyla Kur'ân, çeşitli metot ve üslupları ile insanoğluna rehberlik ve aydınlık kaynağı olmaktadır.

Bu manada kıssalar üslûbunun, insanın eğitimi için en mütekâmil metotları kullanan Kur'ân'ın bütünü içinde en etkili, canlı ve tecrübî bir eğitim metodu oluşu da açık bir gerçektir. Çünkü Kur'ân, muhataplarına hitap ederken, belli duygularına veya sadece aklına hitap etmemektedir. İnsanın bütün özelliklerini, psikolojik ve sosyolojik yönlerini göz önünde tutarak, küllî metodu ile insanlık tabiatının bütününe hitap edip irşat ve eğitimi gerçekleştirmek istemektedir.

Kur'ân'ın, insan için gerçekleştirmek istediği eğitimde, kıssalar üslûbunun önemi hakikaten tartışılmazdır. Zira insan, tabiatı itibariyle kıssaları aşırı derecede sever. Ayrıca her insanda bilgi edinme, hâdiseleri araştırma, özellikle geçmiş ile ilgili

haberleri dinleyip öğrenme merakı da vardır. İnsanın geçmiş ile ilgili gerçek olayları dinlerken ister istemez ders ve ibret alacağı da herkes tarafından kabul edilecek bir hakikattir.

Genel olarak Kur'ân Kıssalarının, muhataplarına îmanı, îmana dayalı Kur'ânî terbiyeyi yerleştirip kökleştirmede ilâhî meleke ve duygularını, fazilet ve hayır yönünde farkında olmadan yönlendirmede en uygun metod olduğunu söylemek kolay olacaktır. Çünkü insan, Kur'ân kıssalarını okurken neticeleri hakkında düşünürken anlatılan îmanlı şahsiyetlerin güzel yönlerini alıp taklit etmek, kâfirlerin kötü sıfatlarından da nefretle uzaklaşmak ister.

Peygamberimiz de, eğitimde; kıssalar metodunu sıkça kullanarak Sahâbeye Kur'ân'da mücmel olarak anlatılan bazı kıssaları daha tafsîlatlı olarak veya bazı noktalarını açıklamak üzere anlatmıştır. Örneğin: Kur'ân'ın hiç bahsetmediği, bir mağarada mahsur kalan üç arkadaşın durumunu anlatması gibi.[1]

Bu sebepledir ki kıssalar üslûbu, Kur'ân'ın eğitim üslupları içerisinde ilk sırada yer almıştır.

Kur'ân-ı Kerîm, kıyâmete kadarki bütün muhataplarını eğitmek amacıyla, kıssalar üslûbu ile her devirde insanlık için örnek ve önder şahsiyetler olan peygamberlerin örnek hayatlarını ve onlara tabî olan bazı kişilerin tavırlarını ve yaşantılarını anlatmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan peygamberlerin örnek şahsiyetleri, önce peygamber, ikinci planda da bütün mü'minler için yüksek ahlâkı, dînî hassasiyeti, Allah'a giden yolu öğreten en önemli bir metodu teşkîl etmektedir.[2]

O halde anlıyoruz ki Allah Teâlâ, peygamberleri, insanlara önder, din ve dünya işlerinde mürşid ve ıslah edici, olgunluk, ahlâk ve fazîlette insanların modelleri olsunlar, insanlık medeniyetini zaman içinde yönetip, yönlendirsinler diye seçmiştir. Kur'ân-ı Kerîm, Peygamberimiz dâhil bütün peygamberlerde ve onlara gerçekten inanmış mü'minlerde (İmran'ın Hanımı, Meryem, Asiye, Âdem'in Hanımı, Sebe'

1 el-Buharî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Mugîre b. Merdezbehe'l-Cûfî, **el-Câmi'u's-Sahîh (Sahîhu'l-Buhârî)**, Kitâbu'l-Edeb, VII, Dâru'r-Reyyân el-Mektebetü's-Selefiyye, yy., ty s. 69, 70.
2 Mümtehine, 60/4, 6.

Kraliçesi vb.) Kur'ân muhatapları için güzel örnekler bulunduğunu ifade edip örnek olacak yönlerini taklîde teşvîk eder.

Kur'ân, kıssalar üslûbu içerisinde başta peygamberler olmak üzere örnek şahsiyetlere özendirirken, tarihte yaşamış şer kanadındaki kötü şahsiyetlerden bazılarını (Lut ve Nuh'un hanımları, Ebû Leheb'in Hanımı vb.) da anlatmak suretiyle şer ve inkârın çirkinliğini, her iki dünyada da neticesinin hüsran ve pişmanlık olduğunu ibretlerimize sunmaktadır.

İnsan, hilkâti gereği hayır ve güzelliği sevmeye, her sevdiği şeyi elde etmeye şiddetli bir meyil üzere yaratılmıştır. Aynı şekilde her türlü şer ve kötülüklerden ve nefsine, malına veya ehline gelecek bir mûsibetten de tabiatı itibariyle hoşlanmamaktadır. Bu sebepledir ki, iyiye güzele ve hayra teşvik, kötülüklere karşı korkutma üslûbu, eğitimcilerin hiçbir zaman vazgeçemeyeceği tabii üslûplardandır. Bu üslûpların tam anlamıyla icrâ edilebilmesinde, kıssa üslûbunun göz ardı edilemeyecek önemi de unutulmamalıdır. Bir başka deyişle; Kur'ân kıssalarında teşvik (Meryem, İbrahim'in Hanımı, Mücâdele Eden Kadın, Firavun'un Hanımı Asiye, Aişe vb.) ve korkutma (Ebû Leheb'in Hanımı, Lut ve Nuh'un Hanımları vb.) üslûbuna dair misaller pek çoktur.

Netice itibariyle, kıssa üslûbunun, bütün insanlığın eğitiminde; kadın kıssalarının ise özelde kadınların, genelde bütün insanların, hayra teşvik edilmesi ve şerden uzak tutulması anlamında önemi unutulmamalı ve bu üslûp ile anlatılan kıssaların Kur'ân'ın ana gayesi çerçevesinde anlaşılabilmesi için bu eğitimin, kıssalar vasıtasıyla bütün insanlığa verilmesi elzemdir.

İKİNCİ BÖLÜM
KUR'ÂN-I KERİM'DE ZİKREDİLEN
KADIN KISSALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

I. ÂDEM'İN HANIMI (HAVVA)'NIN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

İnsanlık tarihinde ilk aile hayatı Âdem ve eşi Havva ile başlamıştır. Ailenin temeli, kadın ve erkekten oluşmaktadır. Erkek ve kadın, yalnızlığın ortadan kaldırılması, beraberliğin tesis edilmesi, dünya hayatında mutlu olunabilmesi, hayırlı nesiller yetiştirerek sosyal hayatın sürdürülebilmesi ve ahiret hayatına yönelik faaliyetlerin huzur içerisinde icra edilebilmesi için birbirini tamamlayan iki ana unsur olarak yaratılmıştır. Allah'ın kanunu gereği her insanın yaratılışı mutlaka bir erkek ve bir kadın vesilesiyle olmaktadır. "Ey İnsanlar! Sizi bir erkek ve kadından yarattık"[1] ayetinde geçtiği gibi insanlar bir erkek ve kadından yaratılmışlardır. Ancak Allah'ın sonsuz güç ve kudreti gereği istisnai olarak baba olmadan sadece annesi olan insan da yaratılmıştır. Bu insan da Kur'ân'da geçtiği üzere İsa'dır. "Hani melekler şöyle demişti: 'Ey Meryem! Allah, seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'a çok yakın olanlardandır', "(Meryem), 'Ey Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?' dedi. Allah, 'Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir' dedi."[2]

İnsanlardan kimisi de babasız, annesiz, kadın ve erkek unsuru olmadan yaratılmıştır. Bunlar da Kur'ân'da da Âdem ve hanımı Havva'dır. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilir: "Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi."[3] "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının."[4] Müfessirlerin çoğunluğuna göre âyetteki "ondan da eşini yarattı" ifadesinden kasıt, onun türünden demektir. Yoksa her bir hanımı, eşi olan kocasının bedeninden yaratmıştır, anlamına gelmez. Âdem ve hanımı Havva, tek bir cinstir ve aynı

1 Hucûrât, 49/13.
2 Âl-i İmrân, 3/45, 47.
3 Âl-i İmrân, 3/59.
4 Nisâ, 4/1.

tabiattır.[1] İşte bu bölümde Âdem'in hanımı ve insanlığın anası Havva'nın kıssasını anlatacağız.

Bu Kıssa, Kur'ân'da Bir Çok Yerde Zikredilmektedir.

1- "Dedik ki: 'Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz'. ' Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, 'Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır' dedik."

"İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir' dedik."[2]

2- "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir."[3]

3- "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz'. 'Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki: 'Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı'. 'Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim' diye de onlara yemin etti'. 'Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rab'leri onlara, 'Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?' diye seslendi'. 'Dediler ki: 'Rabbimiz! Biz kendimi-

---

[1] ez-Zuhaylî, Vehbe, **Tefsîru'l-Münîr**, Terc: Komisyon, Risâle Yay., İst., ty., I, s. 122.
2 el-Bakara, 2/35, 36, 38.
3 Nisâ, 4/1.

ze zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz'. 'Allah dedi ki: 'Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır'."

"Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır."[1]

4- "Allah, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyle birleşince eşi hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah'a, 'Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız' diye dua ederler."[2]

5- "Biz de şöyle dedik: 'Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis), sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun. Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur. Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın'. 'Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: 'Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?' 'Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı."

"Allah şöyle dedi: 'Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime uyarsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker'."[3]

B. KADININ KİMLİĞİ

İlk insan ve ilk peygamber Âdem'in eşi, beşeriyetin anası olan Havva'dır.

---

1 A'raf, 7/19-24, 27.
2 A'raf, 7/189.
3 Tâhâ, 20/117-119, 121, 123.

İsmi, Kur'ân'da açıkça belirtilmemiştir. Ancak hadislerde açık olarak zikredilmiştir. Kadının kimliği hakkında daha fazla sahih ayrıntı bulunamamıştır. Elde edilen bilgiler, "Kıssanın Sunumu" başlıklı bölümde açıklanacaktır.

Tahrifata uğramış dinlerin ve putperestliğin kadını aşağılık bir varlık kabul edip insanlığın başına gelen belâların temel etkeni saydığı ve bu yüzden sakınılması gereken aldatıcı bir tuzak ve pislik kaynağı, erkeğin yanında sözü bile edilemeyecek bir mahluk şeklinde telakki ettiği bir dönemde İslâm, kadının gerçek yerini belirlemiş, ona gereken değeri vermiştir. Kur'ân, kadının Âdem'le aynı nefisten yaratıldığını vurgulayarak; gerek yaratılış, gerek hukuk ve gerekse toplum açısından aynı değerde olduklarını, yaratılış bakımından iki cins arasında bulunan bazı farklılıkların biri diğerini tamamlayan iki parça arasındaki farktan öteye gitmediğini beyan eder.

C. KISSANIN SUNUMU

Havva'nın ne zaman ve nasıl yaratıldığı hakkında muhtelif rivayetler bulunmakla birlikte, bu konuda tam anlamıyla net ve kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak Âdem'in yaratılıp meleklerin kendisine secde ettiğine dair bilginin verildiği ayetten hemen sonra gelen, "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin" ayetinin de ifade ettiği gibi Havva, Âdem'in cennete yerleşmesinden önce yaratılmıştır. O, kocasıyla beraber cennete girmiştir. Nasıl yaratıldığı ile ilgili olarak da; Âdem'den (veya Âdem ile aynı maddeden) yaratılmış olduğunu, Kur'ân'ın "Sizi bir tek nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır" ve "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve her ikisinden pek çok erkek ve kadın titreten Rabbinize karşı gelmekten sakının " ayetlerinden öğreniyoruz.

Âyetlerden açıkça anlaşılan, Havva'nın, Âdem ile aynı madde (nefis)den yaratılmış olduğu ve önce Âdem 'in bilahare eşi Havva'nın yaratıldığıdır.

Dikkat edilirse Kur'ân-ı Kerîm; "Sizi bir tek nefisten yaratan O'dur" ifadesiyle, bütün insanların bir tek nefisten yaratıldığını, Havva'nın da "ondan" yani o nefisten yaratıldığını kastetmekte olduğu anlaşılacaktır. Âyetteki "ondan" maksat, Âdem olabileceği gibi, Âdem'in yaratılmış olduğu asıl madde de olabilir. Doğrusunu en iyi bilen hiç şüphesiz Allah'tır.

Havva'nın malum "bir tek nefis'ten yaratıldığı kesin olmakla birlikte, yaratılış keyfiyeti hakkında, Kur'ân'da daha fazla bir açıklama bulamıyoruz. Ancak bazı tef-

sirlerle birtakım zayıf hadislerde, Tevrat'ın ifadelerine benzer nakiller görmekteyiz ki, muhtemelen bu rivayetler İsrâiliyattan alınmadır. Bu konuda İbn-i Kesîr-'in(ö.774/1373) tefsirine aldığı rivayet şöyledir:

"İblis (malum suçundan dolayı) Cennet' ten çıkarıldıktan sonra, Âdem (a.s) Cennete yerleştirilir. Kendisiyle teselli olacağı bir eşi olmaksızın, yalnız başına bir müddet orada dolaşır. Bir ara uykuya dalıp uyanınca başucunda, Allah'ın, Âdem (a.s)'ın kaburga kemiğinden yarattığı bir kadın görür. "Sen nesin?" diye sorar. Kadın: "bir kadın" diye cevap verir. Daha sonra kadına niçin yaratıldığını sorar. Kadın, "benimle teselli olman için" diye cevap verir. Bu arada melekler onları görür ve Âdem (a.s)'ın bilgisini ölçmek için kadının kim olduğunu sorarlar. Âdem (a.s), onun Havva olduğunu söyler. Neden O'na bu ismi verdiğini sorduklarında; "çünkü o, canlı bir şeyden yaratıldı" diye cevap verir."[1]

Buhârî'nin nakline göre ise, Peygamberimiz ; " Kadınlara iyilikle muamele edin, zira kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır, kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu düzeltmeye çalışırsan kırılır, kendi haline terk edersen, devamlı eğri kalır. O halde kadınlara karşı iyi davranın[2]" tavsiyesinde bulunmuştur. Ancak burada kastedilen; kadının kaburga kemiğinden yaratılması değil, kadının psikolojik anlamda huyunun ve durumunun kaburga kemiğinin eğriliğine benzeten temsili bir ifadedir.

Gerek İbn-i Kesîr'in tefsirine aldığı, gerekse Buhârî'nin Sahih'inde geçen rivayet de İslâm âlimlerinin büyük bir kısmı tarafından da tenkide uğramıştır.

Daha önce de geçtiği gibi, Kur'ân bu hususta sustuğu için, bizim bazı zayıf rivayetlere dayanarak iler geri konuşmamız doğru olmayacaktır. Hele hele bazı kimselerin yaptığı gibi Havva'nın Âdem ile nikâhlarının kıyılması esnasında Cebrâil'in ve diğer bazı meleklerin şahit olduğu, Cennet'ten kovulduktan sonra Âdem'in, dünyanın filanca yerine, Havva'nın da falanca yerine indirildikleri, seneler sonra Mekke'de buluştukları, Âdem'in" ayağını yere vurmakla Zemzemin fışkırdığı, Havva'nın bu su ile ilk hayzından temizlendiği, Âdem'den iki yıl sonra vefat edip aynı yere defnedildiği rivayetlerine itibar edilmez, uydurma bilgilerdir.

---

1 İbn-i Kesir, **Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, I, s. 112; İbn-i Kesir, **Kasasu'l-Enbiya**, s. 18.
2 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâb-u Ehâdisi'l-Enbiyâ, VI, s. 418.

Âdem ile Havva'nın, Cennet'ten niçin çıkarıldıkları yukarıda zikrettiğimiz âyetlerde açıkça beyan edilmektedir.

Allah, cennette her ikisine bolluk vermiştir. Hiçbir engel olmaksızın, istediklerini yemelerine de izin vermiştir. Sadece hususi bir ağaca yaklaşmalarına izin vermemekle onları imtihan etmiştir[1]. Şeytan'a karşı da onları uyarmış, kötülüğünden sakınıp tehlikelerine karşı uyanık olmalarını istemiştir. Şayet şeytan'a uyarlarsa cennetten çıkarılacaklarını ve zalimlerden olacaklarını söylemiştir[2].

Bu uyarılara rağmen, şeytan fırsatını bulup onları fitneye düşürdü ve yasağa uymamalarını sağladı. Onları cennetten ve nimetlerinden uzaklaştırdı. Şeytan'ın, Havva ve kocasını hataya sürüklemesi "ben size içtenlikle öğüt verenlerdenim, diye onlara yemin etti" ayetini delil gösteren âlimlerin çoğunluğuna göre yüz yüze ve sözlü olmuştur. Şeytan, Havva ile kocasına; "Rabbinizin, bu ağaçtan meyve yemenizi yasaklamasının tek nedeni; sizin, bir melek ya da ölümsüz ebedi varlıklardan olmamanız içindir". Ve yine o, Âdem'e "sana ebedilik ağacını ve tükenmeyecek mülkü göstereyim mi?" demiş[3], Âdem ve eşi de onun yeminiyle aldanmışlardır[4]. Onlar, yasak ağaçtan yediklerinde avret yerleri ortaya çıkmış, ayıp yerlerini de cennet yaprakları ile örtmeye çalışmışlardır. Allah da, işledikleri hata nedeniyle "her ikinize de bu ağacı yasaklamadım mı? Ve size 'şeytan, sizin apaçık düşmanınızdır' demedim mi?'" sözüyle onları azarlamıştır. Onlar da "Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik. Sen bizi bağışlamaz ve bize acımazsan hüsrana uğrayanlardan oluruz, dediler" sözleriyle Allah'a tövbe ettiler. Yüce Allah, onların bu tövbesini; "Derken Âdem, (vahiy yoluyla) Rabbinden bir takım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabbine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti"[5] sözüyle kabul etmiştir. Havva da bütün bu

---

1 Ebû's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-'İmâdî, **İrşâdu'l-'Akli's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kur'âni'l-Kerim**, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrut, ty., I, s. 90; ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, I, s. 273.

2 et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, **el-Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîl-i Âyi'l-Kur'ân**, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 3. Baskı, Mısır, 1388, I, s. 234; 16, 222; el-Beğavî, **a.g.e.**, I, s. 163; II, 233.

3 Taberî, **Câmî'**, VIII, s. 140; el-Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Ferrâ eş-Şâfi'î, **Me'alimu't-Tenzîl**, Tahk. Komisyon, Dâru'l-Marife, 1. Baskı, Beyrut, 1406, II, s. 153.

4 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, III, s. 221.

5 Bakara, 2/37.

konularda Âdem'i izlemiştir[1]. Söz konusu hataya düşmelerinden sonra Allah onlara cennetten çıkmalarını emretmiştir. Onlar da cennetten çıkarıldılar. Çünkü cennet, aslında başlangıçtan beri onların yerleşim yerleri değildi. Allah onların, orada durmalarını emretmiştir. Durmak ise bir süreliğine olup sonra sona ermektedir.[2] Daha sonra Allah, imtihan edilmeleri için onları yeryüzüne indirmiştir. Zira dünya, imtihan, cennet ve cehennem ise mükâfat ve ceza yeri olarak yaratılmıştır.[3] Allah, şeytanın düşmanlığını yeryüzünde de sürdüreceği konusunda Havva ile kocasını uyarmıştır.[4] Allah Teâlâ'nın bu îkazı, belirlenmiş bir alan içerisinde şeytan ile insan arasında kıyamete kadar sürecek olan savaşın başlangıcını ilan etmektedir. Âdem, ruhuna yerleştirilen fıtrat sayesinde hatasını anladı ve yuvarlandığı yerden doğruldu. Her başvurma ve sığınma anında sürekli olarak imdadına yetişecek olan Allah'ın rahmeti kendisine yetişerek elinden tuttu.

"Şeytan, oradan ikisinin de ayağını kaydırttı, onları bulundukları yerden çıkardı.[5]" ayetinden her ikisinin de birlikte aldatıldıkları anlaşılmaktadır.
Hatta: " Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: 'Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?' 'Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı.[6]" âyetlerinin zahirine bakarak, şeytanın Âdem'i öncelikle kandırdığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Havva ile eşinin yeryüzüne inişlerinden sonra, Âdem ile kendisinde huzur bulması için yarattığı hanımı arasında geçecek dünya hayatındaki yolculukları başlamıştır. Havva'nın, Âdem'den hamile kalmasıyla çocuklar olmaya başladı. Bu hususu Kur'ân; "şayet bize salih bir çocuk verirsen şükredenlerden olacağız" şeklinde iyi evlat sahibi olmak için, hamilelik sırasında, dua ile Allah'a yöneldiklerini beyan

---

1 İbnü'l-Kayyim, Şemsü'd-Din Ebî Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî, **Bedâi'u't-Tefsir**, Tahr. es-Seyid Muhammed, Dâru'bn-i Cevzî, 1. Baskı, Suudi Arabistan, 1414, I, s. 312.
2 Kurtubî, **a.g.e.**, I, s. 299.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, I, s. 321.
4 Taberî, **Câmi'**, XVI, s. 224.
5 el-Bakara, 2/36
6 Tâha, 20/120, 121

eder. Böylece kendisinden olan çocuklarla insanlığın nesli çoğalıp bütün dünyaya yayıldı.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. "Şu ağaca yaklaşmayın" ayetinden hareketle 'sedd-i zerai' kuralının önemine dikkat çekilmektedir. Çünkü Allah, doğrudan ağaçtan yemeyi yasaklamamış yeme yasağını da kapsayan (yaklaşmayın) ifadesini kullanmıştır. Bunun benzerini, zinayı yasaklarken; "zinaya yaklaşmayın"[1] ayetinde görmekteyiz.

2. Eşler birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları ve hayatı acısıyla tatlısıyla beraber paylaşan insanlar olmaları nedeniyle her biri ötekinin hakkını koruyup gözetlemelidir. Zira eşler arasında en yakın akrabalık bağı ile en güvenilir ilişki bulunmaktadır. Bu husus; "Ey İnsanlar! Sizi tek bir nefisten, ondan da eşini yaratan Rabbinizden sakının" ayetine dayanmaktadır.

3. Genel olarak ailenin gelirinden-giderinden ve sorunlarından sorumlu olan erkektir. Zira kadının ya da ailenin başına gelebilecek bir sıkıntı, en çok aile reisi olarak kocayı etkiler. Bu husus, "Şeytan, sizi cennetten çıkarmasın. Sonra mutsuz olursun." ayetinde cennetten çıkarılmada Âdem ile Havva birlikte zikredilirken, bunun sonucu olarak mutsuzluk ise sadece Âdem'e tahsis edilmiştir.[2]

4. İnsanı, hayvandan ayıran en önemli şeylerden birisi, kişinin iradesidir. Buna esas olan konu ise belirlenmiş olan ağaçtan yemenin, Âdem ile Havva'ya yasaklanmasıyla Allah Teâlâ'nın onları iradeleriyle baş başa bırakarak imtihan etmesidir.[3]

5. "(Şeytan), samimiyetle kendilerine öğütte bulunduğuna dair yemin etti" ayetinde, Âdem ile Havva'nın şeytanın samimi görünümüne aldanıp ağaçtan

---

1 İsrâ, 17/32.
2 İbnü'l-Kayyim, **Bedâi'u't-Tefsîr**, III, s. 170.
3 Seyid Kutub, **Fî Zılâli'l-Kur'ân**, Dâru'ş-Şurûk, 10. Baskı, Beyrut, 1402, I, s. 58.

yemeleri örneğinde olduğu gibi Allah adına yemin edildiğinde inanan insan da yemin eden kişinin samimi olduğu vehmine kapılarak aldanabilir.[1]

6. Heva ve hevesten kaynaklanan hırs, inanan insan için en büyük tehlikelerden biridir. Bu duruma en güzel örnek, Âdem ile eşinin ağaçtan yeme konusunda zafiyet göstermeleridir.

7. Hiç kimsenin olmadığı yerde veya eşin yanında, gereksiz yere avret yerlerini açmak çirkin bir davranış olup insan tabiatını rahatsız eder.[2] Bunun gerekçesi; "böylece şeytan onlara, gizli yerlerini göstermek istedi" ayeti ile "Allah, insanlar için utanılmaya daha layıktır" hadisidir[3].

8. Çıplaklık, insanın meyledemeyeceği, hayvanlara ait bir fıtrattır. Çıplaklığın, güzellik olarak görülmesi, beşeri zevkte alçalmadır.[4]

9. "Şeytan, anne- babanızı fitneye düşürüp cennetten çıkardığı gibi sizi de fitneye düşürmesin" uyarısından hareketle, sahip olduğumuz nimetlerin yok olmaması için şeytana veya nimetlerin zevaline sebep olabilecek şeylere karşı daha dikkatli olunmalıdır.

10. İnanan insan, küçük günah olarak bilinen şeyleri önemsemezlik yapıp gevşeklik göstermemelidir. Çünkü Âdem ile Havva, yasak ağaçtan yedikten sonra "Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen kaybedenlerden oluruz" şeklinde Allah'tan af dilemek suretiyle işledikleri günahı ciddiye alıp büyük günah olarak görmüşlerdir.

11. "Şeytan, sizi cennetten çıkarmasın sonra mutsuz olursun" ayetinde ifade edildiği gibi günahlarda, karamsarlık ve nimeti musibete dönüştürme vardır.

---

1 el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 153; İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, III, s. 393; es-Sa'dî, Abdurrahman b. Nâsır, **Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fî Tefsîr-i Kelâmi'l-Mennân**, Dâru'l-Medenî, Cidde, ty., II, s. 100-101.

2 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, III, s. 220; Bkz. İbnü'l-Cevziyye, Ebû'l-Ferec Cemulü'd-Dîn Abdirrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzî el-Kuraşî el-Bağdâdî, **Zadu'l-Mesîr**, el-Mektebü'l-İslâmî, 3. Baskı, Beyrut, 1404, III, s. 180; er-Râzî, **a.g.e.**, XIV, s. 50.

3 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, I, s. 458.

4 Seyid Kutub, **a.g.e.**, III, s. 1275, 1276.

Zira hakkı verilemeyip, gerektiği yerde değerlendirilemediğinden dolayı geri alınan nimetin kaybı, aslında bir musibettir.

12. "Size diyorum ki, şeytan her ikinizin de apaçık düşmanıdır" ayetinde ifade edildiği gibi şeytan, insanın en büyük düşmanlarındandır ve onun vesvesesinden korunmak için de bu hususu bilmek gerekir.

13. Kul, günah işlediğinde hemen günahını itirafa ve ondan tövbeye yönelerek her iki atasının söylediklerini içtenlikle ve tam bir teslimiyetle söylemelidir. Zira Kur'ân, her ikisinin tövbesiyle ilgili kıssayı, sırf bizlere örnek olsun diye anlatmıştır.

İbn-i Kayyım, bu konuda şunları söylemektedir:

"Şayet Allah, işlenen günahları affedip, etkilerini ve sonuçlarını engellemeyerek kulu da bunlardan korumamış olsaydı, zehirli bir yiyecek alan ve ilacını da bulamayan kişide zehrin etkisi nasıl zararlı ise günahların da zararları o kadar etkili olurdu."[1]

14. Bir günah işlediğinde itiraf, af dileme, pişmanlık ve günahtan vazgeçme hususlarında Âdem ve eşine benzeyen kişileri, Allah hidayete erdirir. Bir günah işlediği halde şeytana benzeyip hatasını kabullenmeyen insanlar da daha fazla günah işlemeye devam eder. Bu da onu Allah'tan uzaklaştırır[2]. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve onu hidayete erdirdi"[3]

15. "Sizin için yeryüzünde geçici bir yerleşim ve hayat vardır" ayetinde ifade edildiği gibi bu dünya hayatının süresi ârızî ve geçici olup gerçek bir yerleşme yeri değildir[4]. Bu hayat sadece ahiret için hazırlık yapılması gereken geçici bir mekândır. Ahiret yolcularının bekleme salonudur.

---

1 İbnü'l-Kayyim, **Bedâi'u't-Tefsîr**, II, s. 202.
2 es-Sa'dî, **a.g.e.**, II, s. 102.
3 Tâhâ, 20/122.
4 es-Sa'dî, **a.g.e.**, I, s. 53.

II. NUH'UN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Hiç şüphesiz iman ve takva ehliyle sohbet etmek kişinin şerefini artırır. Bu, onda iyilik sevgisini, temiz ve dürüst insanlara uymaya teşvik eder. Zira Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Kişi arkadaşının dini üzeredir. Sizden biriniz kiminle arkadaşlık ettiğine baksın."[1] Kur'ân, imanlarındaki samimiyetleri ve ahlaklarının güzelliğiyle örnek olan kadınların dışında, inkâr eden ve bundan dolayı cehenneme girecek olan iki hanımdan birisi hakkında bu kıssada bilgi vermiştir. Kur'ân'ın dikkat çektiği bu iki kadının en önemli özellikleri, peygamber eşleri olmalarıdır. İşte bazı insanlar mutsuz, asi ve birçok ahlaki güzelliklerden mahrumdurlar. Onlar, peygamber hanımı bile olsalar iyi insanların sohbetlerinden faydalanamaz, iyi insanlarla arkadaşlık edemezler. Çünkü onlar, nefislerinin ve şeytanın esiri olmuşlardır. Kur'ân-ı Kerîm bize, bu tür insanlardan olan bir kadının hikâyesini anlatmaktadır. O da Nuh'un hanımıdır. Allah'ın sevdiği, razı olduğu, cennetiyle müjdelediği mübarek bir insanla evli olacak kadar yakın olduğu halde, bu yakınlık, samimiyetsizliği nedeniyle ona Allah'ın rahmetinden hiçbir şey kazandırmamıştır.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de Üç Yerinde Zikredilmektedir:

1. "Nihâyet emrimiz gelip, tandır kaynamaya başlayınca (sular coşup taşınca) Nûh'a dedik ki: "Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de kendileri hakkında daha önce hüküm verilmiş olanlar dışındaki âilen ile iman edenleri ona yükle". Ama onunla beraber sadece pek az kimse iman etmişti."[2]

2. "Bunun üzerine Nûh'a, "Bizim gözetimimiz altında ve vahyimize göre o gemiyi yap" diye vahyettik. "Bizim emrimiz gelip de tandır kaynamaya başlayınca, (sular coşup taştığında Nûh'a) dedik ki: "Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de kendileri aleyhinde daha önce hüküm verilmiş

---

1 Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, III, s. 224-303; et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, **el-Câmi'u's-Sahîh (Sünenü't-Tirmizî)**, Kitâbu'z-Zühd, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrut, ty.,IV, s.549; Tirmizî: "Garib ve hasendir" dedi. Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî, **Sünen-i Ebî Dâvûd**, Kitâbu'l-Hûdûd, Dâru'l-Fikr, yy., ty., Kitâbu'l-Edeb, IV, s. 259.

2 Hûd, 11/40.

olanlardan başka aileni gemiye al ve zulmeden kimseler hakkında bana hiç yalvarma! Şüphesiz onlar suda boğulacaklardır."[1]

3. "Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!" denildi."[2]

B. KADININ KİMLİĞİ

Kur'ân-ı Kerîm ve sünnette kadının ismi belirtilmemiştir. Fakat tarihçiler isminin, Vâile veya Vâlia olduğu söylemişlerdir. Ancak isminin ne olduğunu bilmek konumuz açısından önemli olmadığı kanaatindeyiz. Zaten isminin açıklanmasında bir fayda olsaydı, Kur'ân'da ya da sünnette açıklanırdı. İbn-i Kesir onun, Nuh'un oğullarından Ham, Sam, Yafes ve Yam'ın annesi olduğunu söyler.[3]

C. KISSANIN SUNUMU

Nuh'un hanımı, Allah'ın Nebilerinden biri olan Nuh ile tertemiz, huzurlu ve güzel bir evde yaşardı. Nuh, eşinin kendisine inanıp ilk tabi olanlardan olmasını canı gönülden istemekteydi. Çünkü onun en yakını idi. Tıpkı Hatice'nin Peygamberimiz'e olan bağlılığı ve ona uyan ilk insan olması gibi. Ancak Nuh'un hanımı, kocasına ihanet edip kâfir oldu. Küfründe inat etti. Kocasını delilikle itham ederdi. Kavminden biri, Nuh'a iman edince hemen onu azgın kâfirlere[4] haber verirdi. İşte ihanet kelimesi ile anlatılmak istenen de budur.

Küfründe ve azgınlığında devam etti. Eşi olan Nuh'un, Allah'a olan davetine icabet etmedi. Ta ki Allah Teâlâ'nın, kâfirleri yok etme hükmü gelip çatınca onun Peygamber hanımı olması ona hiçbir fayda vermedi. Kendisini ve her şeyi yaratan Rabbini inkâr ettiğinden dolayı tufanda boğularak helak olanlarla beraber helak oldu.

---

1 Mü'minûn, 23/27.
2 Tahrîm, 66/10.
3 İbn-i Kesir, Ebû'l-Fidâ 'İmadüddin İsmâil b. Ömer, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, Dâr-u Nehri'n-Nîl, Mısır, ty., I, 112.
4 Taberî, **el-Câmi'.**, XXVIII, s. 169; el-Beğavî, **a.g.e.**, IV, s. 368.

Kedisine ahirette: "Ateşe girenlerle beraber gir" denilecek. Bu şekliyle hem dünyasını hem de ahiretini mahvetmiş oldu. İşte apaçık hüsran da budur.

Allah Teâlâ, peygamberlerinin ırzlarını korumuş ve hanımlarını zinadan uzak tutmuştur. Kur'ân'da zikredilen hıyanet, onların dini hıyanetleridir. Namus ile ilgili hıyanet değildir. İbn-i Abbas bu konuda şöyle der; "Lut ve Nuh'un hanımları zina etmediler. Nuh'un hanımı kocasının deli olduğunu söylerdi. Lut'un ki ise evine gelen genç misafirlerini azgın erkeklere haber verirdi." Dahhak da şöyle dedi; "Hiçbir peygamber hanımı, bâğî olmadı yani zina etmedi." İkrime'de ayetteki; "o ikisi kocalarına hıyanet etti" ifadesi hakkında, "dinde hıyanet" derdi.[1]

Görüldüğü gibi, Allah bu kadını dünya hayatında çok büyük bir imkân nasip etmiş, onu peygamber eşi kılmıştır. Ancak kendisi için hem dünya hayatında hem de ahirette büyük bir nimete dönüşebilecek bu imkânı gereği gibi değerlendirememiş ve bu şerefli makama erişememiştir. Bundan dolayı Allah'ın azabıyla karşılık bulmuş, horlanmış ve aşağılanmıştır.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Her ne sebeple olursa olsun hıyanet en büyük suçlardan birisidir. Zira Nuh'un karısının azaba ugramasının sebebi, kocasına (dindeki) hıyanetidir.

2. Kâfirler kesin olarak azap göreceklerdir. Yakınlık derecesi ne olursa olsun onlara karşı günlük hayattaki sosyal ilişkiler dışında sevgi ve muhabbet beslemek doğru değildir. Şu âyet, buna delalet etmektedir: "dedik ki: "Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de kendileri hakkında daha önce hüküm verilmiş olanlar dışındaki âilen ile iman edenleri ona yükle."[2] Yani iman etmeyenlere büyük bir azabın geleceği haber verilmektedir. Nuh'un, küfürlerinden dolayı oğlu ve hanımını gemiye alması yasaklanmıştır. Bu hususu Kur'ân şöyle ifade eder: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy-sopları olsalar bi-

1 Taberî, **el-Câmi'**, XXVIII, s. 169–170.
2 Hûd, 11/40.

le, Allah'a ve peygamberine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin."[1]

3. Allah'ın elçilerine icabet etmek gerekir. Aksi halde dünya ve ahirette ziyana uğrayanlardan olunur. Çünkü Nuh'un karısı, Peygamber olan eşinin davetine icabet etmediğinden dolayı helak olmuş ve ahirete kâfir olarak gitmiştir.

4. Kâfir olarak ölen kişi kesin olarak cehenneme girecektir. Çünkü Lut ve Nuh'un hanımları iman etmedikleri için helak edildiler ve Kur'ân'ın ifadesiyle: "Onlara, "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!" denildi."[2]

5. Dinin özel kıldığı durumlar hariç kadın ve erkeğin, dünya ve ahiretteki cezalarında, eşit oldukları gibi, dînî mükellefiyet hususunda da eşittirler. Zira Nuh'un hanımı, bu dünyada iman etmekle mükellef olduğu gibi, inanmadığı için ahirette de tıpkı iman etmeyen erkekler gibi cehenneme atılacaktır.

6. Kâfir bir kadınla inanan bir erkeğin nikâhları sahihtir. Bu hüküm, ayette geçen "Nuh'un karısı" ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır. Ancak Kur'ân-ı Kerîm'de müşrik olanlar hariç, ehli kitap ile evlenilebileceği istisna edilmiştir: "Bu gün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir."[3]

7. Kocanın, karısına güvenmesi, kadının iyi bir eş olması için yeterli değildir. Nuh'un, karısına güvenmesine ve karı-koca ilişkilerini normal seyrinde sürdürmesine rağmen karısı, kocasına iman etmemekle ve inananları ifşa etmekle hıyanet edip O'nun düşmanı olmuştur. Nitekim Kur'ân bizi bu hu-

1 Mücâdele, 58/22.
2 Tahrîm, 66/10.
3 Mâide, 5/5.

susta uyarmaktadır: " Ey İman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlara karşı dikkat ediniz."[1]

8. Kişinin, salihlere yakınlık derecesi ne olursa olsun, kendisi de salih olmadıkça fayda vermez. Âyette buyrulduğu gibi onlar, Lut ve Nuh'a hıyanet ettiler. Ama onları, ebedi kalacakları cehennemden kimse kurtaramadı.

9. Allah'a ve peygamberlerine iman, dünya ve ahirette kurtuluş vesilesidir. Çünkü Allah Teâlâ, Nuh'u ve ona uyanları, imanlarından dolayı hem bu dünyada hem de ahirette kurtarmıştır.

10. Kadının, kocasına karşı yaptığı kötülükler, Kur'ân-ı Kerîm'de hıyanet olarak nitelendirilmiştir. Nitekim Lut ve Nuh'un karılarının iman etmemeleri ve kötülükleri kocalarına karşı yapılan çirkin bir hıyanet sayılmıştır. Bununla beraber Nuh'un oğlunun kâfir olması ve babasına itaat etmemesi, hıyanet olarak nitelendirilmemiştir.

11. Allah'a ve peygamberlerine iman etmeyenlerin, Allah katında hiç bir değeri yoktur. Lut ve Nuh'un hanımları, peygamber hanımları olmalarına rağmen Allah onları, kâfirlerle birlikte helak etmiştir.

III. İBRAHİM'İN HANIMI (SARE)'NİN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Allah Teâlâ İbrahim'e; imanlı, ihlâslı ve sabırlı iki eş lütfetti. Birisi, İbrahim'in misafirlerine ikram ve iltifat etmede ve onların hizmetini yapmada ömrünün sonuna kadar sabırla devam etti. Diğeri de İbrahim, oğlu ile kendisini ekin bitmeyen, çorak bir vadide terk etmesine rağmen sabretti.

Bu kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde zikredilmektedir:

1. "İbrahim'in karısı ayakta idi. (Bu sözleri duyunca[2]) güldü. Ona da İshak'ı müjdeledik; İshâk'ın arkasından da Yakûb'u Karısı, vay başıma gelenler!

---

1 Teğâbün, 64/ 14.

2 Lut Kavmini helak etmekle görevlendirilen melekler, İbrahim'e dediler ki: "Korkma, çünkü biz Lut Kavmine gönderildik." sözlerine güldü.

Ben bir koca karı ve bu kocam da bir ihtiyar iken, çocuk mu doğuracağım? Gerçekten bu, çok şaşılacak bir şey! Dedi. Melekler, Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi size olsun Ey (Peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şânı yücedir, dediler."[1]

2. "Hissettirmeden ailesinin yanına gidip, (pişirilmiş) semiz bir buzağı getirdi. Onu önlerine koydu. 'Yemez misiniz?' dedi. (Yemediklerini görünce) onlardan İbrahim'in içine bir korku düştü. Onlar, 'korkma' dediler ve O'nu bilgin bir oğul ile müjdelediler. Bunun üzerine karısı, bir çığlık koparark yönelip elini yüzüne vurdu. Ben, kısır bir koca karıyım (nasıl çocuğum olabilir?), dedi. Onlar dediler ki: Rabbim böyle buyurdu. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."[2]

B. KADININ KİMLİĞİ

Kur'ân'da İbrahim'in hanımı ve kıssanın sahibinin ismi, açık olarak zikredilmemektedir. Ancak tarihçiler onun, Harun bin Nahur'un kızı Sâre olduğunu ve onun da İbrahim'in amcasının kızı olduğunu söylemişlerdir.[3]

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân-ı Kerîm'de Sâre ile ilgili sınırlı bilgi verilmiştir. Hatta Sare'nin hayatından sadece bir günde yaşadığı bir olay bildirilmiştir. Bir gün İbrahim'in yanına insan suretinde melekler geldi. İbrahim onların melek olduğunu anlayamadı ve onlara yemek ikramında bulundu. Fakat onlar yemekten yemediler. Bunun üzerine İbrahim'in içini korku ve endişe bürüdü. Melekler kendilerinin kim olduğunu açıklayıp onu yatıştırdılar ve Lut Kavmini yerle bir etmek için geldiklerini söylediler. Onların sapıklıklarına daldıkları bir sırada helaki gerçekleştireceklerini söylediler. Sâre de misafirlerinin hizmetiyle meşguldü. Meleklerin söylediklerini duyunca güldü ve Lut Kavminin yaptıklarına Allah için buğzettiğinden dolayı, duyduklarına sevindi. Yaşlı olmasına rağmen çocukla müjdelenerek mükâfatlandırıldı[4]. Bu durum Kur'ân'da:

---

1 Hûd, 11/71–73.
2 Zâriyât, 51/26–30.
3 Taberî, **Câmi'**, XII, s. 71; el-Beğavî, **a.g.e.,** II, s. 392; Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 70.
4 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 167; Taberî, **Câmi'**, XII, s. 74.

"Biz On'a İshak'ı ve Yakub'u bağışladık"[1] şeklinde ifade edilmektedir. İbrahim'in, hanımı Hacer'den oğlu İsmail dünyaya gelince Sâre, kendisinin de bir oğlunun olmasını çok istiyordu. Yaşlılığı sebebiyle menapoz dönemine girdiği halde peygamber olacak ve aynı zamanda peygamberler babası olacak bir çocukla müjdelenince[2] şaşkınlığını şöyle ifade etti: "Vay başıma gelenlere, ben bir koca karı ve kocamda bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Gerçekten bu çok şaşırılacak bir şey"[3] dedi. Melekler önce İbrahim'e İshak ismindeki peygamber olacak çocuğu müjdelediler. Her ikisinin Yakup'la da müjdelenmeleri, Sâre'nin onu görünceye kadar yaşayacağına dair bir işarettir.[4] Yani Sâre çok yaşlı olmasına rağmen hem oğlu İshak'ı hem de torunu Yakup'u görecektir. Bu duruma şaşıran Sâre'nin şaşkınlığı, Allah'ın kudretinin büyüklüğüne değil, kendisine lütfettiği nimetin büyüklüğünedir.[5] Melekler ona cevap verdiler: "Allah'ın kaza ve kaderine nasıl şaşarsın? Allah'ın ikinize İshak ismindeki çocuğu ikram etmesinde hiçbir gariplik yoktur. Çünkü O, her şeye kadirdir." Zira "Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman O'nun emri sadece "ol" demektir. O da hemen oluverir."[6] Melekler devam ettiler: Çünkü ey peygamber ailesi! Allah'ın geniş rahmeti ve bol bereketleri sizin üzerinizedir. Peygamberlerin çoğunun peygamberliği, İbrahim'in neslinden miras olarak devam edip gelmiştir.[7]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Misafire ikram etmek dînî bir vecibedir. Bu, İbrahim'in sünnetlerindedir. Kıssanın geçtiği ayetlerde İbrahim'in misafirperverliği şöyle ifade edilir: "Hissettirmeden ailesinin yanına gidip, (pişirilmiş) semiz bir buzağı getirdi. Onu önlerine koydu. "Yemez misiniz?" dedi."

2. Misafirin engel olmaması ve "zahmet etmeyin" dedirtmemesi için ev sahibinin ikram için yaptığı hazırlıkları gizlice yapması ve bunu misafire hissettirmeden çabuk tarafından hazırlaması misafir ağırlama adabındandır.

---

1 En'am, 6/84.
2 ez-Zuhaylî, Vehbe, **Tefsîru'l-Münîr**, Terc: Komisyon, Risâle Yay., İst., ty., VI, s. 353.
3 Hûd, 11/72.
4 el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 393; Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 69.
5 Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 69.
6 Yâsin, 36/82.
7 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, VI, s. 353; Taberî, **Câmi'**, XII, s. 77; Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf el-Endelûsî, **el-Bahru'l-Muhît**, Dâru'l-Fikr, 2. Baskı, Beyrut, 1403, V, s. 245.

3. Peygamberimiz de bu hususta şöyle buyurmuştur: "Allah'a ve ahiret gününe inanan, misafirine ikram etsin."[1]

4. Misafire hizmet etmek peygamberlerin sünnetidir.

5. Selamlaşmanın en güzel şekli; "Allah'ın rahmeti ve bereketi" ifadeleri ile yapılanıdır. Çünkü melekler, Sâre ve ailesine "Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun." ifadeleriyle medh ve sena etmişlerdir.

6. Kötülüklere karşı Allah için buğz etmek güzel bir davranıştır ve kul bundan dolayı sevap kazanır. Sâre de Lut kavminin yaptıkları azgınlılarından dolayı onlara buğz ederken, başlarına gelecek azabı duyunca da sevinmiştir.

7. Kimi insanlar vardır ki, Allah onların şanını yüceltmek ve onlara lütufta bulunmak amacıyla isimleri bizzat Allah Teâlâ tarafından belirtilmiştir. Tıpkı Yahya, İsa ve Ahmet isimlerini belirtmesi gibi burada Sâre'nin ve çocuklarının şanını yüceltmek amacıyla doğacak çocukların İshak ve Yakup olmasını Allah Teâlâ belirtmiştir.

8. Yaşlı kadınların çocuk sahibi olmaları, yaşlı erkeklere göre daha zor ve azdır. Çünkü Sâre çocuğunun olacağı haberini alınca kocasından önce kendisini zikrederek: "Vay başıma gelenler! Ben bir koca karı ve bu kocamda bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım?" dedi.[2]

9. Yaratılıştan gelen engeller, Allah'ın kudreti ve gücü karşısında engel olmaktan çıkar. Çünkü o engelleri yaratan da O'dur. Burada Sâre'nin yaşlı ve kısır olmasına rağmen çocuğunun olması bunun en güzel örneğidir.

10. Melekler yeryüzünde, peygamberlerin dışında bazı erkek ve kadınlarla da konuşmuşlardır. Sâre ve Meryem… ile konuşmaları gibi.

11. Melekler ihtiyaç halinde insan suretinde görülebilirler. Tıpkı İbrahim ve Sâre'ye delikanlılar suretinde görünmeleri gibi.

---

1 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Edeb, X, s. 460.
2 el-Alûsî, **a.g.e.**, XII, s.100.

IV. LÛT'UN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Bir insan peygamber veya muttakî bir insan olsa dahi hanımı, çocukları ya da yakınları kendisine düşman olabilir. Bu husus, Kur'ân'da şöyle beyan edilir: "Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının."[1] Ayetin işaret ettiği gibi bu kötü vasıf, erkeklerde olabileceği gibi bazı kadınlarda da vardır. Kur'ân, böyle bir kadını zikretmekle bizi adeta uyarmaktadır. Kocası peygamber olmasına rağmen iman etmemiş, kocasının tebliğ ettiği İlahî davanın karşısında durup peygamberlerine her türlü hakaret ve kötülükleri yapmada ileri giden fâsıklara yardım ederek kocasına ihânet etmiştir. Öyle ki yaptığı kötülüklerin intikamını Allah almıştır. O zâlim kadın, Lût'un hanımıdır.

Bu kıssa, Kur'ân'da sekiz yerde zikredilmektedir:

1. "Bunun üzerine biz onu ve karısı dışında aile fertlerini kurtardık. Karısı ise, azap içinde kalanlardan oldu."[2]

2. "Konukları şöyle dedi: Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla ulaşamayacaklar. Geceleyin bir vakitte aileni al götür. İçinizden kimse ardına dönüp bakmasın. Ancak karın müstesnâ (onu bırak). Çünkü onların (kavminin) başına gelecek olan azap, onun başına da gelecektir. Onların azapla buluşma zamanı, sabahtır. Sabah yakın değil midir?!"[3]

3. "Şöyle dediler: Şüphesiz biz suçlu bir millete gönderildik. Lût'un ailesi başka (onlar suçlu değillerdir). Lût'un karısı dışında, onların hepsini kurtaracağız. Biz, onun geride kalanlardan olmasını takdir ettik.", "Gecenin bir bölümünde ailenin fertlerini yola çıkar, sen de arkalarından git. Hiçbiriniz arkaya bakmasın. Emrolunduğunuz yere (doğru) geçin gidin."[4]

---

1 Teğâbün, 64/14.
2 A'râf, 7/83.
3 Hûd, 11/81.
4 Hicr, 15/58–60, 65.

4. “Bunların üzerine biz de onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın hariç bütün ailesini kurtardık.”[1]

5. “Onların üzerine bir yağmur (gibi taş) yağdırdık. (Başlarına gelecekler konusunda) uyarılanların yağmuru ne kötüydü.”[2]

6. “İbrahim, ama orada Lut var, dedi. Onlar, orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz. Biz, onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Ancak karısı başka. O, geri kalıp helâk edilenlerden olacak. Elçilerimiz Lût’a geldiklerinde Lût, onlar yüzünden tasalandı. Onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, korkma, üzülme. Biz, seni ve aileni kurtaracağız, ancak karın hariç. O, geride kalıp helâk edilenlerden olacaktır”[3]

7. “Hani biz, onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında bütün ailesini kurtarmıştık.”[4]

8. “Allah, inkâr edenlere, Nûh’un karısı ile Lût’un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hâinlik ettiler de, kocaları, Allah’ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, haydi ateşe girenlerle beraber sizde girin! denildi.”[5]

B. KADININ KİMLİĞİ

Lût’un karısının ismi bilinmemektedir. Ancak tarihçiler, isminin Heyşefe olduğunu söylemişlerdir.[6] İsminin Vahile veya Valihe olduğu da söylenmiştir.[7] Kur’ân ve Sünnet’te ismi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

C. KISSANIN SUNUMU

Kur’ân, nefsine karşı zâlim, Rabbine karşı kâfir ve kocasına karşı düşman olan kadının durumunu bize anlatmaktadır. Peygamber olan kocasına, tebliğ ettiği din

---

1 Şu‘arâ, 26/170–171.
2 Neml, 27/58.
3 Ankebût, 29/32–33.
4 Sâffât, 37/134–135.
5 Tahrîm, 66/10.
6 Kurtubî, **a.g.e.**, XXII, s. 97.
7 el-Beğavî, **a.g.e.**, IV, s. 368.

hususunda ihânet ederek kocasına karşı tavır almıştır. Bunu yaparken, evine gelen kocasının misafirlerini, Lût'[1]un, onları saklamasına rağmen onların varlığını sapık insanlara haber vermiştir.[2] Kur'ân-ı Kerîm'de onun bu hali şöyle ifade edilmektedir: "Hani biz onu ve geride kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın (kâfir olan eşi) dışında bütün ailesini kurtarmıştık."[3]

Sodomluların (Lût Kavminin) istedikleri azgınlığa destek vermesi sebebiyle, dünyada o azgın kavmin başına gelen felaket, o kadının da başına gelmiştir. Allah Teâlâ, Peygamber'i Lût'a kavminin başına gelecek olan azâbın, hanımının da başına geleceğini haber vermiştir.[4]

Sodomluların yaptığı en belirgin azgınlık, erkek erkeğe ilişkiye girmeleridir. Bu azgınlıkları neticesinde Allah Teâlâ, onları helak etmek için güzel yüzlü, yakışıklı, güzel fizîkî yapıya sahip gençler olarak melekler gönderdi. Lût, onların bu durumunu ve gelişlerini kötüye yormuş, bu sebeple gönlü daralmıştı. Çünkü bunları gerçekten insan zannetmiş, kavminin pisliğinin onlara bulaşmasından korkmuş, kendisinin de kavmine karşı çıkmaya güç yetiremeyeceğinden dolayı; "Bu çok zor bir gündür"[5] demişti. Lût'un hanımının bildirmesiyle, misafirlerin geldiklerini duyan kavmi buna sevindikleri için fuhuş yapmak üzere Lût'un evine geldiler. Bu, onlar için garip bir davranış değildi. Çünkü onlar, bu misafirlerin gelişinden önce de bu çeşit günah işliyorlar, fuhşa irtikap ediyorlardı. Bu, artık onların normal seciyyeleri haline gelmişti. Onlar, azap gelinceye kadar bu gayri ahlaki fiillerine devam etmişlerdi.

Nitekim Kur'ân, onların bu durumu hakkında Lût'un şu sözünü nakletmektedir: "Sizler hâlâ erkek erkeğe cinsî münasebette bulunacak, yol kesecek ve toplantı yerinizde edepsizce davranışlarda bulunacak mısınız?"[6] Sonuç, azgınların tehdit ettiği kimseler lehine olmuştur. Lût'un karısı, kendisine en yakın kimse olduğu halde he-

---

1 Lût, Haran'ın oğlu, İbrahim b. Tareh'in kardeşinin oğludur. İbrahim'e iman etti. Mezopotamya bölgesinde İbrahimle beraber oldu. Sonra Mısır, sonra da Şam bölgesinde Sodom'da yerleşti. Lût, Haran b. Azer'dir. O, İbrahim 'in kardeşinin oğludur.
2 Taberî, **Câmi'**, XXVIII, s. 169; el-Beğavî, **a.g.e.**, IV, s. 368.
3 Sâffât, 37/134–135.
4 Taberî, **Câmi'**, XII, s. 89.
5 Hûd, 11/77.
6 Ankebût, 29/29.

lâkten kurtulamamıştır. Çünkü o, inanç ve sistem bakımından toplumdaki helâk edilen azgınların işbirlikçisi idi. Allah Teâlâ bu davranışlarından dolayı bu kavmi, henüz dünyada iken cezalandırmış ve yaptıkları çirkin davranışlarına devam etmekte iken üzerlerine fırtınayla birlikte, helâk eden müthiş bir (taş) yağmuru yağdırmıştır.[1] Böylece yeryüzündeki varlıklarına bütün insanlara ibret olacak şekilde son verildi.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Kin, düşmanlık ve Allah'a isyan hususunda insanların dayanışmaları haram kılınmıştır. Allah Teâlâ'nın, Lût'un karısını, azgınlara yardım etmesinden dolayı cezalandırması ve Kur'ân-ı Kerim'deki: "Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın"[2] yasağı bunun apaçık delilleridir.

2. Lût Kavminin yaptığı davranış (livata), büyük günahlardan sayılmıştır. Bundan dolayı o kavmin azabı dünya hayatında toptan helak edilmek olmuştur. Diğer taraftan ahiret azabı ise bundan daha büyük ve daha sürekli olacaktır.

3. Bir kötülüğe yardım etmek, o kötülüğü işlemek gibidir. Dolayısıyla bu kötülüğü işleyen de aynı ceza ile cezalandırılır. Zira Lût Kavmi ve Lût'un hanımı, aynı ceza ile cezalandırılmıştır.

4. Çok günah işlemek, kalbin mühürlenmesine ve sahibinin de gâfillerden olmasına sebep olur. Bu durumu Kur'ân şöyle ifade eder: "Hayır hayır! Doğrusu onların yapmakta oldukları, kalplerini paslandırmıştır."[3] Gafillerden olan kişinin kalbi, tıpkı demirin paslarla kaplandığı gibi günah kirleriyle kaplanarak hakikati göremez ve anlayamaz hale gelir.[4] Dolayısıyla böyle bir kalp, mühürlü kalp olur. Lût'un karısı da, o çirkin günahlar üzerinde ısrar etmesiyle kalbi mühürlenmiş, kocasının, içinde bulunduğu İlahi rahmete erememiştir.

---

1 A'raf, 7/84, Hicr, 15/74.
2 Mâide, 5/2.
3 Mutaffifîn, 83/14.
4 Bakara, 2/7.s

5. Allah'ın kanunu gereği, günah işlemede ısrar eden, hak ve adalete karşı direnen kişileri Allah Teâlâ, hidayetten mahrum kılar.

6. Belâ ve musîbetleri gerektiren inkâr, haksızlık ve bozgunculukta ısrarcı olmaktan kaçınmak gerekir. Zira Lût'un hanımının helâki, günahlarındaki ısrarlarından dolayı olmuştur.

7. Yaşlılıkta işlenen günahlar, küçük yaşta işlenen günahlardan daha çirkindir. Çünkü Allah Teâlâ, Lût'un karısını vasfederken yaşının büyük olduğu halde günahlara devam ettiğinden bahseder. Peygamberimiz de, bir hadiste şöyle buyurur: "Üç kişi vardır ki Allah, kıyamet gününde onlarla konuşmaz, onları aklamaz, onlara bakmaz ve onlar için acı bir azâp vardır. İhtiyar zinâkâr, yalancı idâreci, kibirli fakir."[1]

V. AZİZ'İN HANIMI (ZÜLEYHA)'NIN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

İslam, zina suçunu işlemeye götürebilecek bütün kapıları kapatmıştır. Bu kapıların en tehlikelilerinden biri, hiç kimsenin olmadığı kapalı bir yerde yabancı bir erkeğin yabancı bir kadınla yalnız kalmalarıdır (halvet halidir). Allah'ın Resulü bu konuda; "Hiçbir erkek bir kadınla yalnız kalmasın. Aksi halde üçüncüleri şeytan olur"[2] buyurmaktadır. Zira bazen erkek bir kadınla, bazen de kadın bir erkekle fitneye düşebilmektedir. Kur'ân; böyle bir fitneye düşen, peygamberi hakkında kötü emeline ulaşmak için gayret gösteren kadının, Allah'ın da peygamberini muhafaza edip kadının tuzağına karşı koruduğu, peygamberin de o kadının kötülüğünden kurtulmak için neler yaptığı hususlarını işleyen bir kıssayı bizlere anlatmaktadır. Yani Kur'ân, Yûsuf peygambere âşık olan Kralın hanımı (Züleyha)'nın kıssasını haber vermektedir.

Bu kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de bir yerde zikredilmektedir:

"Onu satın alan Mısırlı kişi, hanımına dedi ki: 'Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz.' İşte böylece biz Yûsuf'u o yere (Mısır'a) yerleştir-

1 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Îmân, I, s. 102.
2 Tirmizî, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Fiten, IV, s. 466. Tirmizî, bu hadisin hasen sahih hadis olduğunu söylemiştir. Ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah, **el-Müsned**, Tahk. Komisyon, Müessesetü'r-Risâle, 1. Baskı, Beyrut, 1414, I, s. 18.

dik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık. Allah, işinde galiptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız. Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek, 'Haydi gelsene!' dedi. O ise, 'Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler' dedi. Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı. İkisi de kapıya koştular. Kadın, Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: 'Senin ailene kötülük yapmak isteyenin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.' Yûsuf, 'O, benden arzusunu elde etmek istedi' dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: 'Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, O (Yûsuf), yalancılardandır.' 'Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir.' Kadının kocası Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce, dedi ki: 'Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür.' 'Ey Yûsuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin.' Şehirde birtakım kadınlar, 'Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz' dediler. Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (Ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf'a, 'çık karşılarına' dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce, onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. 'Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir' dediler. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: 'İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve zillete uğrayanlardan olacak."[1]

1 Yûsuf, 12/21–32.

"Kral, kadınlara, 'Yûsuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?' dedi. Kadınlar, 'Hâşâ! Allah için biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz' dediler. Aziz'in karısı ise, 'Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir' dedi. (Yûsuf), 'Benim böyle yapmam, Aziz'in yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi' dedi. 'Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir' dedi."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Aziz (Mısır Kralı)nın eşinin sabit olan bir ismine rastlanılmamıştır. Meşhur olan, isminin Züleyhâ olduğudur. Rail olduğu da söylenmiştir. Kocasına gelince, onun ismi Aziz'dir. Kıtfir veya Atfir olabileceği de ifade edilmiştir.[2]

C. KISSANIN SUNUMU

Yûsuf Peygamber, kardeşlerinin kendisine kurduğu meşhur tuzak sonucunda, bir köle tüccarı tarafından Mısır'lı Aziz'e satılmıştır. Aziz, Yûsuf'u satın aldıktan sonra eşine teslim eder ve çocuğa iyi bakmasını emreder. Yûsuf, Aziz ailesinin yanında büyümüş, ergenlik çağına eriştiğinde ise, Allah ona katından bir ilim ve hikmet vermiş, rüyaların yorumunu öğretmiş, onu seçkin kılmış ve rahmetiyle desteklemiştir. Aziz, bu çocuğun ilerde kendileri için faydalı olabileceğini ve belki de evlat edinebileceklerini söyler. Buradan Aziz ve eşinin çocuk sahibi olmadığı, bundan dolayı da çocuk edinmeyi arzuladıkları ortaya çıkmaktadır.[3]

Kur'ân-ı Kerîm bize, Aziz'in hanımının, önce eşiyle sonra Yûsuf'la sonra tekrar eşiyle, ardından kadınlarla ve nihayetinde Kral'ın şahit olduğu olaylar ile ilgili kıssasını anlatmaktadır. Kadın, Yûsuf'a olan tutkunluğu nedeniyle onunla birlikte olmak için çaba gösterir. Âyetin ifadesiyle "murad almak istemiş" ve bu isteğini gerçekleştirmek için en sonunda bir düzen kurarak onu tuzağa düşürmeye çalışmıştır.

---

1 Yûsuf, 12/51–53.

2 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VIII, s. 214; el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 416; İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Abdi'l-Kerim, **el-Kâmil fi't-Târîh**, I, s. 80; İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 237.

3 Taberi, **a.g.e.,** XII, s. 175.

Bunun için bulunduğu yerin kapılarını sıkıca kapatmış ve Yûsuf'a istekleri doğrultusunda çağrıda bulunmuştur. Arzusunu gerçekleştirmek için tedbirini alır ve tam bir gizlilikle işe koyulur. "Haydi, gel" diyerek onu, kendisiyle birlikte olmaya davet eder. Fakat Allah'ın, peygamberini koruması nedeniyle gerçekleşmez. Yûsuf onun kötü emelinden kaçınır, kendini korur ve "maazallah" diyerek Allah'a sığınır. "O, benim efendimdir, beni en güzel şekilde barındırdı" sözüyle de kendisinin, efendisine ihanet etmekten berî olduğunu ifade eder. Yani kadına şunu söylemek istemiştir: "Kocan, beni güzel bir şekilde barındırdı, bana ikramda bulundu ve bana güvendi. Bu nedenle asla ona ihanet etmem."[1] Fakat kadın, onun konuşmasından etkilenmediği gibi sözlerinden dolayı korkuya da kapılmadı. Aksine, "Kadın, gerçekten onu arzuladı" ayetindeki vurguda geçtiği gibi isteği konusunda ısrarını sürdürmeye devam etti. Yûsuf, kadının isteğindeki ciddiyeti ve tutkunluğu görünce çıkmak ve onun kötülüğünden kaçmak üzere kapıya doğru koştu. Kadın da hemen arkasından onu engellemek ve arzusunu gerçekleştirmek için koştu.[2] Yûsuf'u arkasından yakaladı. Onu yakalamasıyla gömleğini yırttı.

Kadının bu hareketleri, onun genç ve güçlü biri olduğuna işaret etmektedir. Tam bu vaziyette, kapının önünde, Aziz onlarla karşılaştı. Kadın hemen, kendisini temize çıkarmak ve yaptıklarını gizlemek için söze girişti ve 'ailene kötülük yapmak isteyenin cezası nedir' diyerek Yûsuf'a iftira attı.[3] Böylece onun, ya hapisle cezalandırılması ya da kırbaçlanmak suretiyle şiddetli bir işkenceye tabi tutulması yönünde görüş belirtir[4].

Kadının tehdide yönelik ifade ettikleri, Yûsuf'u korkutmak ve isteyerek olumlu yanıt vermemesinin ardından zorlama ile kendisine itaat ettirmeye dönük bir tuzaktı.[5] Yûsuf, kadının iftirasından sonra savunmaya geçti. Kadının, kocasına karşı çok nazik olmasına rağmen Yûsuf gerçeği açıklamada sessiz kalmadı. Çünkü O, Allah'a iman eden, izzetli ve ihlâslı kullardandı. Şöyle dedi: "Aksine o beni arzuladı."

1 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, IV, s. 266.
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, V, s. 297.
3 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 410; eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, **Fethu'l-Kadîr**, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 2. Baskı, Kahire, 1383, III, s. 18.
4 el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 421.
5 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, V, s. 297.

Böylece kadının kendi namusuna ve şahsiyetine yönelik suçlamalarına ve iftira atmasına karşılık onun suçunu deşifre etmiş oldu.

Yalancı ile doğru söyleyenin bilinmesi konusunda şahitlik yapan kişinin ortaya koyduğu apaçık delilden sonra Aziz, meselenin hakikatini ve suçlunun hanımı olduğunu öğrenince: "Bu iş, sizin tuzaklarınızdandır. Şüphesiz sizin hileleriniz çetindir."diyerek eşine, hataya düşmesinden dolayı günahının bağışlanması için dua etmesini tembihledi.

Aziz'in, eşine karşı konumu kıskançlıktan uzak ve ilgisiz bir tavır olunca, kadın, Yûsuf'a karşı ikinci bir girişimde daha bulundu. Bu da kadınların, Aziz'in eşinin evinde bir araya geldikleri olaydır. Kadınların burada toplanmaları, hanımla ilgili haberin yaygınlık kazanması ve dilden dile dolaşmasından sonradır. Haberin onlara ulaşması ise, Yûsuf ile Aziz'in eşi arasında, Azizin huzurunda ve kapı önünde cereyan eden hadiseye şahit olanlar vasıtasıyla olmuştur. Belki de yanlarında hizmetçi ve benzeri insanlar da bulunmaktaydı.[1]

Kadınların konuşmalarına dikkat eden, konuşmalardaki teşhiri, kötülüğün neşri, yayılması ve artması hususlarını idrak eder. Bu noktalar kadınların "Aziz'in hanımı"[2] ifadelerinde ortaya çıkmaktadır. Kadınlar bu kelime ile kadın hakkında edebi bir imada bulunmuşlardır. Muhtemelen bazıları Mısır'ın seçkin tabakalarına mensup kadınlardı. Kadınların, "Ona olan aşkı yüreğine işlemiş" demeleriyle kadını bu duruma sürükleyen etkeni belirtmişlerdir. Ardından "Onu apaçık bir sapkınlık içinde görüyoruz" sözleriyle de onu, çirkeflikle suçlamışlardı. Aziz'in hanımı, toplumun elitleri olan kadınların bu sözlerini işitince üzülüp hiddete kapıldı. Suçlamalardan kendini arındırmayı ve yaptıklarında ne kadar mazur olduğunu onlara göstermek istedi[3]. Kendilerini davet etmek üzere birisini gönderdi. Onlar için, üzerinde oturup yaslanabilecekleri oturaklar ve yastıklar hazırlattı.[4] Ardından onlara yiyecekler sundu. Her birine birer bıçak verdi. Kadınların ellerinde bıçaklarla arkalarına yaslanmış bir halde bulunmalarını sağlamasındaki amaç Yûsuf'taki güzelliği, yakışıklılığı ve

1 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 1984.
2 Aziz, yönetimde büyük kişi demektir.
3 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 1984.
4 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, IV, s. 271.

çekiciliği gördüklerinde onları dehşete düşürüp şaşkınlık içinde bırakarak ellerinin kesilmesini sağlamaktı.[1]

Sonra Aziz'in hanımı, Yûsuf'un, kadınların huzuruna çıkmasını istedi. Onu görür görmez büyülendiler ve "ellerini parçaladılar". قطّع fiilinin şedde ile vurgulu geçmesinin nedeni, kesme sırasında kadınların ellerinde oluşan kesikliğin fazlalığına işaret etmek içindir.[2] Ardından "Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler. Bununla da onun şıklık ve güzellikte zirvede bulunduğunu ifade etmeyi amaçlamışlardır.[3] Kadınların kendi aralarında geçen bu konuşmalarını ve durumlarını görünce ne kadar mazur olduğunu belirtmek için, "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir" dedi. Yani bu genç olgunluğu ve güzelliği ile sevilmeyi tam anlamıyla hak etmektedir.[4] "İşte bu" gibi yakınlık ifade eden kelime yerine "işte o kimse" kelimesini tercih etmekle yakışıklılıkta bulunduğu en üst noktaya işaret etmek istemiştir. Veya kadınların, "hizmetçisine âşık olmuş" sözlerine anlam olarak bir cevaptır. Bununla Aziz'in hanımı, "İşte beni kendisi nedeniyle kınadığınız köle, ama siz onun bu kadar güzel ve yakışıklı olduğunu hiç düşünmemiştiniz. İşin bu yönünü daha önce öğrenmiş olsaydınız ona olan sevgim ve tutkumda bana hak verirdiniz" noktasına dikkat çekmiştir.[5]

Aziz'in hanımı, kendi başına gelen şaşkınlık ve tutkunluğun, Yûsuf'u gördükleri sırada kadınların başına geldiğini görünce, "Andolsun, ben ondan murad almak istedim" sözüyle yaptıklarını açığa vurdu.[6] "Fakat o ise, bundan kaçındı" sözüyle de istediğini elde edemediğini onlara anlattı. Kadınların huzurunda isteğini bir kez daha yineledi. Hayâ perdesini tamamen kaldırdı ve karşılık vermemesi durumunda onu hapse atmakla ve küçük düşürmekle tehdit etti. Artık kadın, çirkef işi alenileştirmiştir.[7] Yûsuf'un üzerindeki gücünü ve emrine uyması gerektiği hususlarını öne çıkara-

---

1 ez-Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım, Carullah Mahmud b. Ömer el-Havârzemî, **el-Keşşâf 'an Hakâiki't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Akâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl**, Tahk. Muhammed es-Sadık Makhâvî, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, Kahire, 1392, II, s. 316.
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, V, s. 303.
3 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, IV, s. 272.
4 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 312.
5 ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, II, s. 318.
6 el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 424; Ebû Hayyân, **a.g.e.**, V, s. 306.
7 Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 184.

rak birlikte olma isteğini emirle ifade etmiştir. "Kendisine emrettiğimi yerine getirmezse" sözünde olduğu gibi ismini dahi açıkça değil üçüncü tekil gibi genel bir lafızla söylemiştir. Amacı da emrindeki kuvveti ve aşırı korkutmayı belirtmektir. Sanki muhatap kim olursa olsun, emri yerine getirilmesi gereken kesin bir kanun gibidir.[1] Bu tehdit ve cüretine rağmen Yûsuf'tan istediğini elde edememiştir. Zira Yûsuf, haram bir fiil işlemekten Allah'a sığındığını söyleyerek kadından yüz çevirmiştir. Hatta kadına, zalimlerin kurtuluşa eremeyeceğini de söyleyerek bu davranışının zalimce bir davranış olacağını hatırlatmıştır. Ayrıca Allah, peygamberini korumuştur. Ardından kadın, Allah'ın elçisini cezaevine göndermiştir.

Bu kıssanın sonunda Kur'ân, Mısır kralının huzurunda meydana gelen hususları anlatır. Kral, kadınlara Yûsuf konusunda yaşananları sorar. Kralın bu sorgununun arkasında, serbest bırakılmadan önce suçsuzluğunu göstermek isteyen Yûsuf'tan gelen talep yer almaktadır. Kral, kadınlara "Yûsuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?"[2] diye sorar. Kadınlar da "Hâşâ! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz" sözleriyle cevap verdiler. Kadınlar, Yûsuf'un kendilerine karşı hiçbir kötülük işlemediğini belirttiler.[3]

Aziz'in hanımı, kadınların Yûsuf'un suçsuzluğunu ikrar etmeleri karşısında, inkâra kalkışması durumunda kadınların, aleyhine şahitlik etmelerinden endişe etti ve şu sözüyle olayı itiraf etti[4]: "onu ben arzulamıştım, şüphesiz o dosdoğru olanlardandır." Kralın sormamasına rağmen kadının ifade ettiği bu söz, tövbe ettiğini ve Yûsuf'un doğruluğunu ve yüceliğini göstermektedir. Çünkü kişinin kendi aleyhine olan itirafı, aleyhine şahitlik yapılmasından daha güçlüdür.[5] Kadın, bu itirafıyla kocasına, ona zina gibi bir ihanette bulunmadığını, suçunun sadece onu arzulamak olduğunu bildirmektedir.[6] Kadın daha sonra şöyle demiştir: "Ben kendimi temize çıkarmıyorum. Çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder.

---

1 el-Alûsî, **a.g.e.**, XII, s. 218.
2 el-Beğavî, **a.g.e.**, II, s. 430.
3 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, IV, s. 284.
4 Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 207–208.
5 Kurtubî, **a.g.e.**, IX, s. 208.
6 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 319–320. İbn-i Kesir der ki: Bu görüş, kıssanın siyakında ve sözün bağlamında en meşhur ve en uygun görüştür.

Bu nedenle de ben Yûsuf'u arzuladım, bu da kötülüğün bir emaresidir."[1] Bu sözlerin kadına ait olması uzak bir ihtimal değildir. Çünkü bu kadın, müşrik bir topluma mensup olmasına rağmen günahı bağışlayanın da ceza verenin de Allah olduğunu biliyordu.[2] Bu mana, yukarıda geçen sözün Aziz'in hanımına ait olması durumuna dayanmaktadır. Bu, aynı zamanda bu ayetlere ilişkin müfessirlerin iki görüşünden biridir. Diğeri de bu sözün Yûsuf'a ait olduğu yönündedir.[3]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. "O (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı" âyeti gereğince çirkin olan bütün davranışları, çirkinliğinden dolayı olmakla birlikte başkalarının hakkına tecavüzden sakınmak amacıyla terk etmek gerekir.[4]

2. "Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: 'Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o (Yûsuf) yalancılardandır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir" âyetinden hareketle, hakkında kesin delil bulunmayan hususlarda -hırsızlık, buluntu mal ve emanet konularında olduğu gibi- emâre ve belirtilere dayanarak hüküm vermek daha doğrudur.[5]

3. Fuhşun yaygınlaşmaması için, bu çirkin işi yapanlar kendileri açığa vurmadıkları sürece fuhuş yapanları anlatmamak esastır.[6] Bunların dayanağı "Mısırda, onu satın alan kişi dedi ki" ayeti ile "evinde bulunan kişiyi arzuladı" ayetleridir. Zira Kur'ân, sözü geçen ev halkını, ismi mevsul gibi genel bir ifade ile verip isimlerini açıkça belirtmemiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de olaya ilişkin isimler, "Şehirde birtakım kadınlar, 'Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş'" ayetinde geçtiği gibi haberin kadınlar tarafından yayılmasından sonra açıklanmıştır.

---

1 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 320.
2 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 240.
3 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 320.
4 Taberî, **Câmi'**, XII, s. 205.
5 İbnü'l-'Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdillah, **Ahkâmu'l-Kur'ân**, Tahk. Ali Muhammed el-Becâzî, Dâru'l-Cîl, Beyrut, 1407, III, s. 1077.
6 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, V, s. 293; eş-Şevkânî, **a.g.e.**, III, s. 16.

4. Özellikle kendilerine, karşı konulamayacak kadınlar başta olmak üzere yabancı kadınlarla yalnız kalmaktan kaçınılmalıdır. Zarar verebileceğinden endişe duyulan sevgiden de uzak durmak gerekir. Zira Aziz'in hanımının başına gelenler, Yûsuf ile bir arada bulunması nedeniyledir. Bunun sonucunda da Yûsuf'a âşık olmuş, onunla birlikte olmayı arzulamış, ona iftira atmış ve uzun bir süre hapis yatmasına sebep olmuştur.

5. "Dedi ki: maazallah" ayetinde de geçtiği gibi fitne durumlarında Allah'a sığınmak gerekir. Yukarıdaki söz, Aziz'in hanımı, Yûsuf ile birlikte olmaya davet ettiğinde söylenmiştir.

6. "Senin ailene kötülük yapmak isteyenin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır" ayetinde geçtiği gibi zulmeden kişi suçu kendi üzerinden atmak için daha erken davranır. Fakat zulme uğrayan kişi, "Dedi ki: aksine o benden murad almak istedi" ayetinde de belirtildiği üzere suçlamayı ortadan kaldırmak için güçlü davranmalı, zayıflık göstermemeli ve teslim olmamalıdır.

7. Aziz'in hanımının ve diğer kadınların tavırları, Allah'tan korkmayan insanların sapkınlıkta ne kadar kararlı ve çirkin bir cesarete sahip olabildiklerini ve nasıl düzenler kurabildiklerini açıkça ortaya koymaktadır. Allah korkusu olmayan bir insan, kolaylıkla her türlü vicdansızlıkta bulunabilmekte, nefsinin istekleri doğrultusunda insanlara tuzak kurmakta ve iftira atmakta tereddüt etmemektedir.

8. Allah korkusu, kurtuluşa sebeptir. Yûsuf, Allah'tan sakınınca "kim Allah'tan sakınırsa, Allah da ona bir çıkış yolu gösterir"[1] ayetinde de belirtildiği üzere, Allah da ona, Aziz'in hanımının fitnesinden kurtulmak üzere gömleğinin yırtılması gibi apaçık bir delille çıkış yolu göstermiştir.

9. Bir erkeğin yöneticiliğini yitirmesi, ailenin çökmesine, bozulmasına ve parçalanmasına neden olmaktadır. Bu noktayı bize, eşinin hatasının sabit ol-

1 Talak, 65/2.

ması ve yanlışa düşmesine rağmen Aziz'in, eşine karşı duyarsız bir tutum sergilemesi anlatmaktadır. O, eşini engelleyip gereken tedbiri almadığı için kadın ikinci kez, kadınların bulunduğu ortamda ve onların huzurunda söylediği, "Kesin olarak ben, ondan muradımı almak istedim fakat o kaçındı" sözüyle Yûsuf'tan muradını elde etmeye yönelmiştir.

10. İnsanın kalbi, çirkin bir işe tutulunca amacına ulaşmak için çok aceleci davranır. Onun için mücadele eder. Basireti bağlandığı için de kendisini mazur görür. Bu konuda Kur'ân'da şöyle buyrulmaktadır: "Nefsinin arzusunu ilâh edinen, Allah'ın, (hâlini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?"[1] Bu hususlar, Aziz'in hanımının önce Yûsuf'a yaptıkları, sonra da alçakça talebini temize çıkarmak için kadınların huzurunda işlediği fiillerinde somut bir şekilde görülmektedir.

11. Zenginlik ve makam; "Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder"[2] ayetinde de beyan edildiği gibi insan, imanın hâkimiyetinde olmadığı zaman günahkârlığın, baskı ve zulmün hedefleri arasında yer alır.[3]

12. Büyük makamların sahipleri, şöhretlerine düşkün olurlar. Allah'ın acıyıp kolladıklarının dışında kalanlar[4], arzularının yerine getirilmesi için makamlarını öne çıkarırlar. Bunun öne çıktığı olaylardan biri de Yûsuf ile olan durumunu konuşan kadınlara karşı, Aziz'in hanımının kendini koruma girişimidir.

13. "Hâşâ! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz, dediler. Aziz'in karısı ise, 'şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir' dedi." ayetinde işaret edildiği gibi sultanın gücü ve kralın heybeti, gerçeğin ortaya çıkmasına ve zalimin zulmünü

---

1 Câsiye, 45/23.
2 Alak, 96/6–7.
3 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 1983.
4 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 1983.

itirafa sebeptir. Bu konuşmalar, kralın huzurunda gerçekleşmişti. Sultanın gücü, zalimin tövbe edip zulmünden vazgeçmesinin de nedenidir. Bu noktaya; "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" ayeti işaret etmektedir.

14. "Allah, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmaz" ayetinin sırrına mazhar olup hainlerin Allah'ın cezasından endişe ederek, attıkları iftira nedeniyle mazlumu aklamaları ve gerçeği itiraf etmeleri faziletli bir davranıştır.

15. Yûsuf örneğinde olduğu gibi, Kur'ân, insanların hileli düzenlerini daima bozulacağını bildirmektedir. Kötü ahlak, daima insanın kendisine zarar verir. Allah korkusu ve dürüstlük ise daima Allah'ın lütfuyla ile karşılık bulur.

VI. EYYÜB'ÜN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

İmtihan, Allah'ın kanunlarından biridir. Allah Teâlâ, insanları mutluluklar veya sıkıntılarla imtihan eder. Nitekim âyette de: "Her nefis, ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz"[1] buyurmak suretiyle Kur'ân bize, peygamberler ve salih kullara yönelik imtihanlardan örnekler sunmaktadır. Bu örneklerden biriside Eyyüb'ün hanımıyla ilgili olup hanımının, Eyyüb'ün başına gelen sıkıntılara ve musibetlere gösterdiği güzel sabır örneğidir. Gerçekten bu hanımın, kocasına zor zamanında gösterdiği ilgi, itina, sabır ve güzel muamele, eşlerin birbirlerine karşı göstermeleri gereken ilgi ve itinaya örnek olarak sunulmuştur. Hayatı beraber paylaşmak üzere hayat yolculuğuna çıkan eşlerin sadece iyi günlerinde değil kötü günlerinde de birbirlerinin en büyük yardımcılarının bizzat kendilerinin olmalarının gerektiği âdeta bu kıssada resmedilmiştir.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de Bir Yerde Zikredilmektedir:

"Biz ona tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere ailesini ve onlarla beraber bir o kadarını bahşettik. Eline bir demet sap al da onunla vur,

1 Enbiyâ, 21/35

yeminini bozma. Gerçekten biz Eyyüb'ü sabırlı (bir kul) bulduk. O, ne güzel bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Eyyüb'ün hanımının ismi, Kuran'da veya Sünnette belirtilmemiştir. Tarihçiler, isminin Leya binti Yakup olduğunu zikretmişlerdir. Bir başka görüşe göre, isminin Rahme binti İfrayim bin Yûsuf bin Yakup olduğu söylenmiştir.[2]

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân'ı Kerim bize Eyyüb'ün, Allah'ın, O'nu bedeniyle büyük bir imtihana tabi tutmasında O'na merhametle yaklaşan, O'na ihsanda bulunan, O'na hizmette kusur etmeyip sabreden tek kişi olan hanımıyla ilgili kıssasını bize sunmaktadır. Ancak bir defasında hanımıyla arasında geçen bir olay, O'nu kızdırmış ve hanımına yüz değnek vurmaya yemin etmişti. Kur'ân'da veya sünnette yemin etmesine sebep olan olay zikredilmemektedir. Âlimler, O'nun, hangi sebepten dolayı yemin ettiği hususunda ihtilaf etmişlerdir; Rivayetler arasında, hanımı O'nun maddi ihtiyaçlarını karşılamak ve karnını doyurmak amacıyla ekmek karşılığında örgülü saçlarını sattığından dolayı kızmıştı. Veya hanımı bir ihtiyaç için gitmişti. Geç döndü. Yada şeytan ona; Eyyüb'e bir kelime söylemesini telkin etti. O kelimeyi söylemesi için işarette bulundu ve o da; "bu belâ ne zamana kadar devam edecektir?" dedi veya daha önce getirdiğinden fazla ekmek getirdi. Eyyüp zannetti ki bu hususta haram bir şey işlemiştir. Şifaya kavuştuğunda ona yüz sopa vuracağına dair yemin etti. Allah Teâlâ da ona bir «Dığs» edinmesini emretti. Dığs, bitkilerden, reyhanlardan veya kamışlardan meydana gelen küçük bir demettir.[3] Ancak saç örüğünü kesip vermesinden ötürü olduğunu söylemek uzak bir ihtimaldir. Çünkü yiyecek almaya mecbur olan birisinin böylesi bir harekette bulunması mubahtır. Doğruya en yakın olanı, kadın, bazı işlerini görmeye gidiyor, bu yüzden gecikiyordu. Eyyüp, iyileştiğinde ona yüz sopa vuracağına dair hasta iken yemin etti

---

1 Sa'd, 38/43, 44
2 İbn-i Kesir, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 268.
3 İbn Kesîr, **Tefsîru'l-Kurâni'l-Azîm**, VII, s. 66

Allah Teâlâ, Eyyüb'ün hanımına, kocasına çok güzel hizmet etmesi ile birlikte sabrından dolayı teşekkür ederek onu mükâfatlandırdı. Zira Eyyüb'e, bir sopa ile yüz defa vurma yerine hem kendine hem hanımına kolay olan en basit yolla demet halindeki yüz adet (kurumuş) ot sapı alarak bir defa hanımına vurmasıyla yemininden kurtulacağı yolunu göstermiştir.[1]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Eşler birbirlerine karşı sevgi ve şefkatle davranmalıdır. Zira Allah Teâlâ Eyyüb'e, yeminin gereği olarak hanımını cezalandırmasında ileri gitmemesini, yüz defa vurma yerine buket halindeki yüz adet ot sapıyla bir defa vurmasını emretmiştir. Nitekim başka bir âyette; "Onlarla iyi geçinin"[2] buyrulmaktadır. Peygamberimizde; " Kadınlara nasihatte bulunun (onlara iyilikle muamele edin)"[3] buyurmuştur. Bize göre kadının aile hukukunu çiğnemesi halinde bir ıslah tedbiri olarak başvurulabilecek belli başlı yolların insanlığın tecrübeleri ve özellikle içinde yaşanılan topluluğun örf ve âdeti dikkate alınarak zikredilirken "kocanın karısını dövmesi" eylemine de yer verilmiş olmakla beraber bu uygulama, Peygamber tarafından toplum ıslah edilerek, insanın ve özellikle zevcenin dövülemeyeceği ifade ve telkin edilerek kötülenmiş, "iyi bir kocanın karısını dövemeyeceği" kaidesi, bu yakışıksız davranışın önüne bir set olarak konmuştur. Burada sünnet, âyeti neshetmemiş yerelliğini ve kültürel bağlamını açıklamıştır.[4]

2. Âyetlerin tefsirinden anlaşıldığına göre saliha bir kadının, en sıkıntılı anlarında kocasına karşı gösterdiği vefası, Allah katında salih amel olarak kabul edilmektedir.

3. Sabrın fazileti ve sonucunun da güzelliği yaşanılarak görülen bir gerçektir. Zira Eyyüb'ün hanımı, kocasını zor zamanlarında terk etmeyip güzel bir sadakat ve vefa örneği göstererek sabretti ve sonucunda Allah Teâlâ'nın

---

1 İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, VII, s. 144; ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, III, s. 377.
2 Nisâ, 7/19
3 el-Buharî, **a.g.e.**, Kitâb-u Ehâdîsi'l-Enbiyâ, VI, s. 418.
4 Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Kur'ân Yolu, DİB Yayınları: II/44–47

övgüsüne nail oldu. Peygamberimizde; "Muhakkak ki başarı, sabırla; kurtuluş, sıkıntılarla; kolaylık, zorlukla beraberdir"[1] diyerek sabra teşvik etmiştir.

4. Peygamberimizin ümmetine, yemin kefaretinin meşru kılınmasıyla[2] büyük bir kolaylık sağlanmıştır. Şayet yemin kefareti Eyyüp zamanında meşru olsaydı, Allah Teâlâ Eyyüb'e yeminini bozup kefaretini yerine getirmesi hususunda yönlendirirdi. Çünkü kefaret, yeminin gereğini yapmaktan daha hayırlıdır.

VII. MEDYENLİ SALİH KULUN İKİ KIZININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Saliha bir kadın, iffeti, hayâsı, giyim-kuşamı, dini değerlerine bağlılığı, yabancı erkeklere karşı tutum ve davranışları… vs hususlarında diğer kadınlardan farklılık gösterir. Zaruret halinde yabancı erkeklerin arasına girmesi gerekse, inançlı bir kadın olarak sınırlarını iyi belirler. İşte Kur'ân, kadının bu vasıflar üzere olmasını ister: "Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına mü'minlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler"[3], "Mü'min kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar."[4]

Kur'ân-ı Kerîm bize, mü'min kadınlarda bulunmasını istediği iffet, hayâ ve edep gibi sıfatların uygulamada nasıl olması gerektiğini, bu sıfatlarla sıfatlanmış iki kadının (Mûsa'nın yardım ettiği kızların) yaşadıkları bir olayı anlatarak açıklamaktadır.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de Bir Yerde Zikredilmektedir:

"Meyden suyuna varınca, suyun başında (hayvanlarını) sulamakta olan bazı insanlar gördü. Bunların yanında da koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü. Mûsa onlara, '(koyunlarınızı burada tutmaktaki) maksadınız ne?' dedi. Onlar, 'çobanlar sulayıp çekilinceye kadar biz koyunlarımızı sulayamayız. Babamız ise çok

1 Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, I, s. 307.
2 Tahrîm, 66/2.
3 Ahzâb, 33/59.
4 Nûr, 24/31.

yaşlı bir adamdır' dediler. Bunun üzerine Mûsa, onların koyunlarını suladı. Sonra gölgeye çekilip, 'Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım' dedi. Nihayet kızlardan biri utana utana yürüyerek ona gelip, 'bizim için koyunlarımızı sulamanın ücretini vermek üzere babam seni çağırıyor' dedi. Mûsa, onun (Şuayb'in) yanına gelip başından geçenleri ona anlatınca Şuayp, 'korkma, o zâlim kavimden kurtuldun' dedi. Kızlardan biri, 'babacığım, onu ücretle tut. Herhalde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır' dedi. Şuayp, 'Ben, sekiz yıl bana çalışmana karşılık şu iki kızımdan birisini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer sen bunu on yıla tamamlarsan o da senden olur. Ben seni zora koşmak da istemiyorum. İnşallah beni Salih kimselerden bulacaksın' dedi. Musa şöyle dedi: 'Bu seninle benim aramda bir iş. İki süreden hangisini tamamlarsam bana bir husumet yok. Allah söylediklerimize vekildir.' Musa süreyi tamamlayıp ailesiyle yola çıkınca, Tûr tarafında bir ateş görmüş ve ailesine, 'siz burada kalın, ben bir ateş gördüm, (oraya gidiyorum). Umarım oradan size bir haber ya da ısınmanız için ateşten bir kor getiririm' dedi. Musa, ateşin yanına gelince o mübarek yerdeki vadinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle seslenildi: 'Ey Musa! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım."[1]

B. KADINLARIN KİMLİĞİ

Bu iki kadının ve babalarının isimlerinin ne olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak tarihçiler birisinin adının Safurya; diğerinin ki ise Sefra veya Leyya olduğunu söylemişlerdir.[2] Babasının ismi ise, Yetrun, Yersi, Şuayp, Beyrun bin Ehî Şuayp (Şuayp'ın kardeşinin oğlu Beyrun)[3] olduğu söylenmekle birlikte meşhur olanın Allah'ın peygamberlerinden Şuayp olduğudur[4]. İmam Kurtubî (ö. 671/1272) de bu görüşü kabullenerek, 'âlimlerin çoğunluğu Kur'ân'ın zâhirine göre hareket ederek iki kadının, Şuayb'in kızları olduğu görüşündedirler' der.[5] Bu görüşü de "Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'i Peygamber olarak gönderdik"[6] ayetiyle teyit etmektedir.

---

1 Kasas, 28/23–30
2 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 62.
3 el-Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 441.
4 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 270; İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 238.
5 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 270.
6 A'râf, 7/85.

İbn-i Cerîr et-Taberî (ö. 311/923) bu görüşü kabul etmeyip şöyle der: "Bu, ancak sahîh haberlerle bilinebilecek bir şeydir. (Kurtubî'nin) Delilini kabul ettirecek böyle bir haber yoktur. İsminin doğruluğu ile ilgili tercihe şayan bir haber de bulunmamaktadır."[1]

İbn-i Kesîr (ö. 774/1373) de, kızlarının babalarının Şuayp olamayacağını iddia ederek şayet Peygamber Şuayp olsa idi, ismini Kur'ân'da açıkça zikrederdi, görüşendedir.[2]

Seyid Kutub (ö. 1386/1967) da İbn-i Kesîrle aynı görüşte olup, kızların babalarının medyan halkından yaşlı bir adam olduğu, şayet Şuayp Peygamber olsa idi, mü'minlerin âdeti gereği bir peygamberin kızlarının koyunları sulamak için gitmelerine izin vermezlerdi. Bilakis bu işi mü'minler kendileri yaparlardı,[3] görüşündedir.

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân, Musa'nın Firavun ve kavmini terk ettikten sonra, Mısır'ın doğusunda yer alan Medyen bölgesine doğru gittiğini ve burada, babaları çok yaşlı olduğu ve başka kimselerinin olmadığı için hayvanları sulamaya götüren iki kızın olayından bahsetmektedir.[4] İki kız kardeş, hayvanları sulamak için suyun olduğu yere vardıklarında başka erkeklerin de hayvanlarını sulamak üzere orada olduklarını gördüler. Onların yanına varmamak için onların, hayvanlarını sulayıp gitmelerini beklediler.[5] Medyen suyunun yanına gelen Mûsa suyun gerisinde beklemekte olan iki kadına ihtiyaçlarını sordu. Onlar da babalarının yaşlı olduğunu, kendilerinden başka koyunları sulayacak kimse olmadığını ve suyun boşalmasını beklediklerini söylediler. Bu kadınların bu tavırları, iffetleri konusunda titizlik gösterdiklerini, bundan dolayı nezih olmadığını ve rahatsız olabileceklerini düşündükleri bir ortama girmemeye özen gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bunun üzerine Mûsa, onların hayvanlarını getirip suladıktan sonra onlara teslim etti.[6] Mûsa gayrete geliyor, bozulmamış fıtratı hareket geçiyor. Onurlu ve saygın erkeklerin yapması gerektiği gibi önce iki kadının sürü-

1 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 62.
2 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 238.
3 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2687.
4 er-Râzî, **a.g.e**, XXIV, s. 240.
5 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 58; İbn-i Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, I, s. 302.
6 el-Beğavî, **a.g.e.**, XX, s. 57.

süne su içirmek için öne geçiyor. Oysa Mûsa, bilmediği bir yerde yabancı biridir. Burada bir dayanağı, bir yardımcısı yoktur. Üstelik azıksız ve hazırlıksız çıktığı uzun bir yolculuktan geldiği için son derece yorgun ve bitkindir. Öte yandan yurdundan kovulmuş birisidir, peşinde acımasız düşmanlar var. Ne var ki, bütün bu olumsuzluklar onu, insanlığın ve iyiliğin gereklerini yerine getirmekten alıkoyamıyor.

Meyden suyunda bekleyen bu kadınların göstermiş oldukları ahlak, tüm Müslüman kadınlar için güzel bir örnek oluşturmaktadır. İhtiyaç içinde oldukları halde yine de iffetleri konusunda titizlik göstermeyi daha öncelikli tutmuş ve kendileri için bir zorluk oluşturmasına rağmen bu konuda taviz vermemişlerdir. Allah'ın beğeneceği bir tavırda bulunmayı daha önemli görmüş ve beklemeyi tercih etmişlerdir. Nitekim Allah bu güzel tavırlarına karşılık onlara güvenilir birini; Mûsa'yı göndererek onları sıkıntıdan kurtarmıştır. Allah, iffetleri hususundaki titizlikleri karşılığında onlara rahmet etmiş, hem Mûsa gibi güvenilir bir insan ile işlerini kolaylaştırmış, hem de bu olayı, kadınlardan birinin Mûsa'nın eşi olmasına vesile kılmıştır.

Diğer günlere nazaran o gün erken döndüklerini gören babaları sebebini sorduğunda kızlar, yaşadıklarını anlattılar. İhtiyar baba, o adama (Mûsa'ya) yaptığı bu güzel davranışın mükâfatını vermek için kızlarından birini onu çağırması için gönderdi. Kız, babasının isteği üzerine utanarak Mûsa'nın yanına geldi, babasının kendisini çağırdığını söyleyerek[1] şöyle dedi: 'Hayvanlarımızı sulamanın karşılığını vermek üzere babam seni çağırıyor.' Mûsa, yaşlı adamın davetine icabet etti. Adama başından geçen olayları anlattı. İhtiyar adam Mûsa'nın korkularını gidererek tesellilerde bulundu, artık güvende olduğunu söyleyerek onu rahatlattı. Sonra kızlardan biri, babalarına edep ve nezaket içerisinde şöyle dedi: 'Babacığım, onu ücretle tut. Herhalde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adamdır.'[2] Koyunlarını gütmek üzere Mûsa'yı ücretle tuttu.[3] Sonra yaşlı adam, Mûsa'ya, anlaştıkları bir süre boyunca hayvanlarının otlatılması ve bakımı karşılığında kızlarından biriyle evlenmesi teklifinde bulundu. Mûsa, bu teklifi kabul etti. Medyenli Salih Kul'un iki kızından birisiyle evlendi. İşte Mûsa, anlaştıkları süreyi doldurduktan sonra tekrar Mısır'a

1 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 238.
2 Kasas, 28/26.
3 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 63; İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 239.

dönmek için yola koyulmuş, yanında da ailesi vardır. Vakit de gece. Ortalık kapkaranlık. Bu yüzden yolu da kaybetmiş. Bu arada bir haber ya da ısınmak için bir kor getirmek amacıyla gördüğü ateşe koşmasından da anlaşıldığı gibi soğuk bir kış gecesinde yol alıyorlar. İşte o, gördüğü ateşe doğru gidiyor. Tur dağının yanındaki vadinin kenarında, vadiyi sağına alacak şekilde yol alıyor. Mûsa'nın yürüdüğü ve ateşi gördüğü bu yer, bu andan itibaren mübarektir, kutsaldır. Ve bütün evren Mûsa'ya yöneltilen yüce çağrıyla yankılanıyor: "Ey Mûsa! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım…" Mûsa bu çağrıyı, doğrudan ve dolaysız olarak duyuyor. Tek başına derin bir vadide ve sessiz gecenin içinde algılıyor. Çevresindeki tüm evrende yankılanan, gökleri ve yerleri kaplayan bu çağrıyı duyuyor. Çünkü o, bu büyük an için Allah'ın gözetimi altında hazırlanmıştır. Allah Teâlâ'nın tecelli ettiği Tuva' vadisi mübarek ve bereketli kılınmıştır.[1] Böylece Mûsa, Allah'ın dilemesiyle bir insanın gelebileceği en yüksek makama ulaşmıştır.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Zaruret halinde ve fitneden emin olunduğunda bir kadının, yabancı bir erkekle konuşması veya bir erkeğin yabancı bir kadına yardımcı olması sosyal hayatta normal karşılanması gerekir.[2] Çünkü Medyenli kızlardan biri Mûsa'ya: "Bizim için koyunlarımızı sulamanın ücretini vermek üzere babam seni çağırıyor" dedi. Kur'ân, bizi başka bir âyetiyle de şöyle uyarmaktadır: "Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın."[3]

2. Bir babanın ehl-i hayır, faziletli ve güvenilir birisine, evlenmesi için kızını teklif etmesi güzel bir davranıştır. Tıpkı Medyenli Salih kulun, Musa'ya kızıyla evlenmesini teklif etmesi gibi. Ömer de kızı Hafsa'yı evlenmesi için Osman'a teklif etti. Osman kabul etmeyince Ebubekir'e teklif etmişti.[4]

---

1 Tâhâ, 20/12
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VII, s. 113-115.
3 Ahzâb, 33/32.
4 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbu'n-Nikâh, IX, s. 81.

3. Ana- babaya iyilik etmek her evladın asli görevlerindendir. Özellikle de yaşlandıklarında bu görev daha fazla önem kazanır. Bu hususta olduğu gibi her konuda kardeşler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın önemi diğer insanlarla olan dayanışmadan daha önemlidir.

4. İnsanın hayâlı olması, anasına ve babasına iyilikte bulunması, o insanın iyi bir eğitim aldığının göstergesidir.

5. Yapılan bir iyiliğe karşı iyilik yapmak gibi hasletler, insanlık tarihi boyunca inanan insanların, inançlarının bir gereği olarak günümüze kadar süregelmiştir. Yaşlı adamın Mûsa'ya, hayvanları sulamasının karşılığını ücretlendirmesi bunun en güzel örneğidir.

6. İffetli ve dinine samimiyetle bağlı olan bir kadın, şüphe uyandıracak durumlardan uzak durur. Zira Medyenli adamın kızının Mûsa'ya: "Babam seni çağırıyor" demeyip de herhangi yanlış bir his ve duyguya mahal bırakmamak için, "bizim için hayvanlarımızı sulaman karşılığında ücretini ödemek için babam seni çağırıyor" demesi, bunu ortaya koymaktadır.

7. İnsanlık tarihi boyunca salih insanların sayısı kötülere kıyasla az olmuştur. Zira iki kız kardeşin, hayvanlarını sulamak için uzakta beklemeleri ve Mûsa gelinceye kadar onlara kimsenin yardım etmemesi, bu gerçeği ortaya koymaktadır. Bu husus, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilir: "Ancak iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır."[1]

8. İnandığı dinin değerlerinden yeterince nasibini almadıkça veya dinin getirdiği güzel anlayışını benimsemedikçe insanoğlu zâlimdir, nankördür, cahildir. Bu durum âyetlerde şöyle ifade edilir: "Şüphesiz insan, çok zâlimdir, çok nankördür."[2], "Çünkü o, çok zâlimdir, çok cahildir."[3], "Zaten insan, çok cimridir."[4], "Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman

1 Sa'd, 38/24.
2 İbrahim, 14/34.
3 Ahzâb, 33/72.
4 İsrâ, 17/100.

edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (onlar ziyanda değillerdir)."[1]

9. İhtiyaç sahibi veya zayıf insanlara yardım etmek amacıyla ihtiyaçlarının ne olduğunu sormak ve imkan nispetinde gidermek sağlam bir kişilik ve iyilikseverlikten kaynaklanır.[2] Mûsa da, iki kız kardeşe: "(Koyunlarınızı burada tutmaktaki) maksadınız ne?" diye sormuştu.

10. Kişi yorgun ve bitkin bile olsa iyilik yapmada çaba ve gayret göstermelidir. Mûsa, uzun bir yoldan gelmesine ve yorgun olmasına rağmen iki kız kardeşin hayvanlarını sulamada acele etmiştir.

11. Babaya hitap edilirken kullanılacak en güzel hitap lafzı: "Ey Babacığım!"dır. Kur'ân-ı Kerîm'de peygamberlerin, babalarına aynı lafızla hatip ettiklerini görmekteyiz. Bunlardan Yûsuf'un, babası Yakub'a; "Ey Babacığım! Ben on bir tane yıldız gördüm."[3], İbrahim'in, putlara tapan babasına; "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?"[4], İsmail'in, adağını yerine getirmesi hususunda gördüğü rüya gereğince kendisini Allah için kurban olarak kesmek istediğini söyleyen babası İbrahim'e; "Babacığım, emrolunduğun şeyi yap"[5] demeleri gibi.

12. Dürüst ve iffetli bir kız, yabancı erkeklerle karşılaştığında veya bir ihtiyaç için ona gittiğinde ve onlarla konuşmasındaki utangaçlığı ve hayâsı, erkeklerin onun yanına gelip onunla konuştuklarındaki hayâ ve utangaçlığından daha fazla olur.[6] Medyenli yaşlı adamın kızlarından, Mûsa'yı çağırmak için gelen kızda ki utangaçlık, ayette övgüyle ve açıkça ifade edilmiştir.

---

1 Asr, 103/1-3.
2 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2685.
3 Yûsuf, 12/4.
4 Meryem, 19/42.
5 Sâffât, 37/102.
6 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2687.

13. İnançlı bir kadının yabancı erkeklerle konuşması, ihtiyaçtan fazla olmamalıdır. Kıssadaki kız kardeşler, Mûsa ile ihtiyaçlarının dışında konuşmamışlardır.

VIII. MÛSA'NIN ANNESİNİN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Şüphesiz ki Allah Teâlâ'nın sözü hak, va'di de doğrudur. Zira Kur'ân-ı Kerîm: "Rabbinin sözü, doğruluk ve adalette tamam olmuştur"[1], "Şüphesiz Rabbinin va'di haktır"[2] demektedir. Allah'ın va'dini tasdik eden bir mü'min, buna akıl erdiremese de O'nun gücünün önünde hiçbir gücün duramayacağını kesin olarak bilir. Yine bilir ki Allah'ın gücü her şeye kadirdir ve her şeyin yaratıcısı, O'dur. Örneğin sadaka, görünürde malda bir eksilmenin meydana gelmesine nedendir. Fakat Allah'ın Resulü : "sadaka maldan hiçbir şey eksiltmez"[3] demektedir. Mü'min, güçlü imanıyla bunu tasdik eder. Kur'ân bize, Allah'ın emrini yerine getirmede tereddüde düşmeyip İlahi emri uygulayan ve Allah'a teslimiyette sınır tanımayan bir kadının hikâyesini anlatılıyor. Bu iş görünürde akılsızlık ve delilikten başka bir şey değildi. Fakat gerçekte bu emir, Allah'a iman eden ve O'nun hakkında hiçbir şüpheye düşmeyen birinin yerine getirmesi gereken bir iştir. Kamil manada iman eden Mûsa'nın annesinin, Allah'ın emrine sonsuz bir teslimiyetle nasıl icabet etiğini ve bu teslimiyetin sonucunun ne kadar güzel olduğunu anlatmaktadır.

Bu kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde zikredilmektedir:

1. "Allah, 'Ey Mûsa! İstediğin sana verildi. Zaten sana başka bir defa da iyilikte bulunmuştuk. Hani annene ilham edilmesi gereken şeyleri ilham etmiştik: 'O'nu (bebek Mûsa'yı) bir sandığa koy ve denize (Nil'e) bırak ki, su onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan biri (Firavun) onu alsın. Sana da Ey Musa, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım' dedi. 'Hani kız kardeşin, Firavun'un sarayına giderek: 'Ona bakacak birini size göstereyim mi?'

---

1 En'am, 6/115.
2 Lokman, 31/33.
3 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Bir, IV, s. 2001.

diyordu. Böylece, annen üzülmesin, sevinsin diye, seni ona iade etmiştik. Sen bir cana kıymıştın, seni üzüntüden kurtarmış ve seni sıkı bir denemeden geçirdik (ve kaçıp Medyen'e gittin). Medyen halkı arasında yıllarca kaldın. (Peygamber olman için) takdir edilmiş bir zamanda (Tûr'a) geldin ey Mûsa!"[1]

2. "Mûsa'nın annesine: 'O'nu emzir, başına gelecekten korktuğun zaman onu denize (Nil'e) bırak, korkma, üzülme. Çünkü biz şüphesiz onu sana döndüreceğiz ve peygamberlerden kılacağız' diye bildirmiştik.

Mûsa'nın annesinin gönlü bomboş kaldı. Allah'ın, (çocuğu ile ilgili) vaadine iyice inanması için kalbini pekiştirmeseydik, neredeyse bunu (saraya alınan çocuğun kendi oğlu olduğunu) açığa vuracaktı. Annesi, Mûsa'nın ablasına: 'Onu takip et' dedi. O da, kimse farkına varmadan, Mûsa'yı uzaktan gözetledi.

Böylece onu, annesinin gözü aydın olsun, üzülmesin, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye, ona geri döndürdük. Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler."[2]

B. KADININ KİMLİĞİ

Mûsa'nın annesinin ismi kesin olarak belli değildir. Tarihçiler, onun isminin Yuhaniz[3] olduğunu zikrederler. Musa'nın annesinin ismi Mehyane binti Yester bin Lavi[4] olabileceği gibi Yuhip, Yuhayiz, Bahite, Yakup oğlu Lawa oğlu Hanit kızı Luha vb. isimlerin de olabileceği söylenmiştir.[5]

Âlimler, Mûsa'nın annesinin peygamber olmadığı konusunda icma etmişlerdir.[6] Fakat Allah'ın ona olan vahyinin, ilham mı yoksa bir bilgilendirme mi olduğu

1 Tâhâ, 20/36-40.
2 Kasas, 28/7, 10,11, 13.
3 İbnü'l-Esîr, **a.g.e.**, I, 95.
4 İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 231
5 Taberî, **Tarih**, I, s. 231.
6 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VII, s. 105; Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 250.

konusunda ihtilaf etmişlerdir. Âlimlerin çoğunluğu, "Rabbin, arıya vahyetti"[1] ayetinde de olduğu gibi bunun ilham anlamında olduğu görüşündedirler.

Bazı müfessirlere göre; bu, uykuda rüya ile olmuştur. Bazıları da Meryem'e gönderilen melek gibi Mûsa'nın annesine de bir melek gönderildiği görüşündedirler.[2]

Âlûsî(ö.1270/1854) der ki: "Ayetin zahir anlamına göre Mûsa'nın annesine verilen vahiy, melek gönderilmekle olmuştur."[3]

Kurtubi (ö. 671/1272) ise şöyle demektedir: "Meleğin Mûsa'nın annesine gönderilmesi, bir meleğin, kel, alaca ve bir körle konuşması gibi, peygamberlik olmaksızın meleklerin insanlarla konuşması tarzında rivayet edilen bir konuşma şeklinde gerçekleşmiştir."[4]

Bazıları da "Hani Havarilere vah yetmiştim"[5] ayetinde ifade edildiği gibi dönemin peygamberine yapılan vahiy anlamında olduğunu söylemişlerdir[6]. Fakat bu görüş zayıftır. Taberî (ö. 311/923); selef âlimlerinin, bu ayetteki vahyin, ilham anlamına yorduklarını nakletmektedir.[7]

Mûsa'nın annesine verilen vahyin anlamı konusunda tercihe şayan olan görüş; Kurtubi ve Âlûsî'nin "biz, onu sana geri getirecek ve onu peygamberlerden kılacağız"[8] ayeti ile "ve bilsin ki Allah'ın sözü haktır"[9] ayetinden hareketle bunun melek gönderme ile olduğuna dair ifade ettikleri görüştür. Zira bu ayetlerdeki konular, Meryem meselesinde olduğu gibi meleğin hitabı ile olan şeylerdir.

C. KISSANIN SUNUMU

Firavun'un, halkına büyük bir zulüm uyguladığı, kavmindeki yeni doğan bütün erkek çocuklarının öldürülmesini emrettiği bir dönemde Mûsa dünyaya gelmiştir.

---

1 Nahl, 16/68.
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VI, s. 240; Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 250; el-Alûsî, **a.g.e.**, XVI, s. 187; eş-Şevkânî, **a.g.e.**, IV, s. 159; ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, II, s. 536.
3 el-Alûsî, **a.g.e.**, II, s. 45.
4 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 250.
5 Mâide, 4/111.
6 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 250; Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VII, s. 105; ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, II, s. 536.
7 Taberî, **Câmi'**, VII, s. 128.
8 Kasas, 28/7.
9 Kasas, 28/13.

Allah, İsrail oğullarını yaşadıkları kötü durumdan kurtarmayı istediğinde bir takım sebepler ve olaylar hazırladı. Bunların ilki Allah'ın, Mûsa'nın doğumundan sonra annesine vahyetmesi olayıdır. Allah, Mûsa'nın annesine; çocuğu emzirmesini, endişeye kapıldığında da onu bir sandığa koyup denize bırakmasını vahyetti. Aslında bu, bizzat Allah'ın aldığı bir tedbirdi. Zira O, hikmetiyle işi sağlam yapan ve her şeyden haberdar olandır. Aksi takdirde çocuk, Mısır'ın neresinde bulunursa bulunsun Firavun'un askerleri tarafından ele geçirilebilirdi.[1]

Ebû Hayyân (ö. 754/1353), bu hususta şöyle demektedir: "Endişeye kapılırsan, onu bir vasıta ile koru, sonra denize bırakmak suretiyle bize teslim et. Şefkatini ve tedbirlerini de artık bırak."[2] Yüce Allah, "artık korkma ve üzülme" sözüyle ona güven vermiştir. Yani Firavun ve askerlerinin, çocuğu öldürebileceklerine dair endişeye kapılma ve ondan ayrılacağın için de üzülme.[3] Ayrıca Allah, çocuğunu ona geri vereceğini ve onu peygamber yapacağını müjdelemiştir.[4]

Mûsa'nın annesi, Allah'ın emrine uyarak ve sözüne de tam inanarak kendisine bildirdiği emri hemen yapmaya koyuldu. Çocuğu hakkında korkuya kapıldığında onu bir tabuta koydu ve denizin sahiline bıraktı. Firavunun adamları onu buldular. Kadın, çocuğunun onlar tarafından bulunduğunu öğrenince aklı karıştı. Neredeyse çocuğun, kendisine ait olduğuna dair Firavunun sarayından sakladığı bilgiyi açığa vuracaktı. Fakat Allah ona sebat verince, çocuğun korunacağı ve kendisine geri verileceğine dair Allah'ın sözünü hatırladı ve tam anlamıyla rahatladı.[5]

Korkusu yatışınca çocuğunu aramaya koyuldu. Mûsa'nın kız kardeşini, çocuğun izini sürmek ve ondan bir haber almak için saraya gönderdi. Kız kardeşinin yaşadıklarından sonra[6] çocuğun sağlam olarak dönüşü ile annenin sevinmesi, üzülmemesi ve bunları bizzat yaşayarak görmesi, Allah'a olan imanını bir kat daha arttırdı.

---

1 er-Râzî, **a.g.e.**, XXIV, s. 227.
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VII, s. 105.
3 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 30.
4 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 31.
5 el-Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 437; İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 233; Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VII, s. 106.
6 Bkz. Mûsa'nın Kız Kardeşi'nin Kıssası.

Mûsa peygamberin annesi, bu olayla önemli bir imtihandan geçmiştir. Yeni doğmuş bebeğini bir sandığa koyarak terk edecek ve onu suya bırakacaktır. Bir insanın endişeye kapılmadan yeni doğmuş bir bebeği suya bırakabilmesi için Allah'a karşı çok samimi bir imana sahip olması ve O'na çok güçlü bir güven duyup teslim olmuş olması gerekmektedir. Allah, Mûsa'nın annesini böyle bir olayla denemiş ve onun bu üstün ahlakını; Kendisi'ne olan bağlılığını ve tevekkülünü kıyamete kadar yaşayacak olan tüm iman sahipleri için önemli bir örnek kılmıştır. Allah, Firavun'a karşı zorlu bir mücadele verecek olan Mûsa Peygamberi, doğumundan hemen sonra onun sarayına getirtmiş ve Firavun ailesi tarafından sahiplenilmesini sağlamıştır. Allah ayrıca Mûsa'ya tüm süt anneleri haram kılarak, onun yeniden annesine kavuşmasını da sağlamıştır. Allah'ın, "onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden yapacağız"[1] şeklindeki sözünün gerçek olduğunu[2] bilmesi için ona söz verdiği gibi Mûsa'yı annesine geri döndürmüştür.[3] Böylelikle gözünün aydın olması, üzülmemesi ve gerçekten Allah'ın vadinin hak olduğunu bilmesi için onu annesine geri vermiştir.[4]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Allah Teâlâ'nın, sevdiği kullarına olan lütuflarının büyüklüğü ve onlarla olan birlikteliği, Mûsa'ya ve annesine olan rabbanî lütufların anlatıldığı ayetlerden anlaşılmaktadır. Örneğin Mûsa'nın annesinin kalbine sebat verilmesinde olduğu gibi sıkıntılı ve korkulu anlarda kulun kalbine Allah tarafından sebat verilmesi ilahi bir lütuftur. Mekke'den Medine'ye hicret yolculuğunda Peygamberimiz ile yol arkadaşının kalbine de mağarada oldukları sırada sebat vermiştir. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır: "Hani O, arkadaşına: "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı."[5]

---

1 Kasas, 28/7.
2 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 41; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, VI, s. 206.
3 eş-Şenkîtî, Muhammedü'l-Emîn b. Muhammed el-Muhtâr el-Cükenî, **Edvâu'l-Beyân fî Îdâhi'l-Kur'ân-i bi'l-Kur'ân**, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, ty., IV, s. 409.
4 Kasas, 28/13.
5 Tevbe, 9/40.

2. Annelik şefkati; Mûsa'nın, annesinden ayrıldığı andaki halinde de görüldüğü üzere beşeriyetin en güçlü duygusudur.

3. "Allah'ın, (çocuğu ile ilgili) vaadine iyice inanması için kalbini pekiştirmeseydik …"[1] Ayetinde geçtiği gibi sıkıntılı ve korkulu durumlarda sebat edip sabırlı davranmak, iman, sevap ve Allah'a güveni arttırmaktadır.

4. Kul, kaza ve kaderin hak olduğunu ve Allah'ın sözünün yerine geleceğine kesin olarak iman etmekle birlikte, fayda verebilecek sebepleri yerine getirmede asla gevşeklik göstermemelidir. Çünkü sebepler ve onlar hakkında gayret göstermek de Allah'ın kaderidir. Allah, Mûsa'nın annesine, çocuğunu kendisine geri döndüreceğini vaat etmiş fakat yine o, Firavun'un askerleri çocuğu bulduklarında sebeplere tutunmuş, onun hakkında haber getirmesi içinde kız kardeşini onlara göndermiştir.

İbnü'l-Kayyim (ö. 751/1350), bu konuda şunları söylemektedir.

"Sebepler, emredilen hususlardan ise onları terk etmek günahtır. Şayet kişi, sebepleri yerine getirir fakat tevekkülü bırakırsa yine günahkâr olur. Çünkü âlimlerin ittifakı ve Kur'ân'ın açık ifadesiyle, sebeplere tutunmakla birlikte tevekkülde bulunmak vaciptir. Tevekkülün ortaya çıkardığı şey emredilen sebepleri yerine getirmektir. Kim sebepleri işlevsiz bırakırsa tevekkülü de sahih olmaz. Netice vermeye götürecek sebepleri yerine getirmek, onun oluşunu dilemeyi gerçekleştirir. Kim sebeplere tutunmazsa onun dilemesi sadece bir temenni olarak kalır. Sebeplere tutunmayıp onu işlevsiz bırakanın tevekkülü acizlik, acizliği de tevekkül olur."[2]

IX. MÛSA'NIN KIZ KARDEŞİNİN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Mûsa'nın iki kardeşinin (Harun ve kız kardeşi) hem küçüklüğünde hem de büyüklüğünde Mûsa'ya çok büyük faydaları olmuştur. Küçüklüğünde; Mûsa'nın korunması ve annesine döndürülmesinde kız kardeşinin emeği çok büyüktür. Peygam-

1 Kasas, 28/10.
2 İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, **el-Fevâid**, Tahk. Ahmed Râtib Armûş, Dâru'n-Nuhhâs, 5. Baskı, Beyrut, 1404, s. 113.

ber olduktan sonra kardeşi Harun'un da ona vezirlik yapmasıyla ona büyük destek sağlamıştır. Mûsa duasında, Allah Teâlâ'ya: "Bana ailemden bir de vezir (yardımcı) ver, kardeşim Harun'u, onun sayesinde arkamı kuvvetlendir. Ve onu, işime ortak kıl"[1] şeklinde niyaz etmiş bu talebi de "Seni kardeşinle destekleyeceğiz."[2] Ayetiyle kabul görmüştü. Bu kıssada bizi ilgilendiren, kız kardeşinin, kardeşi Mûsa'ya yaptığı güzellikler olacaktır.

Bu Kıssa, Kur'ân'ı Kerimde İki Yerde Zikredilmektedir:

1. "Hani, kız kardeşin gidip "Ona bakacak birini size bulayım mı?" diyordu. Böylece seni, gözü gönlü mutluluk dolsun ve üzülmesin diye annene geri verdik. Ve sen, birini öldürdün de seni endişeden kurtardık. Seni iyiden iyiye denemeden geçirdik. Bunun için yıllarca Medyen halkı arasında kaldın. Sonra takdire göre (bu makama) geldin ey Mûsa!"[3]

2. "Annesi, Mûsa'nın ablasına: Onun izini takip et, dedi. O da, onlar farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi. Biz daha önceden (annesine geri verilinceye kadar) onun, sütanalarını kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası: Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi? dedi."[4]

B. KADININ KİMLİĞİ

Mûsa'nın kız kardeşinin ismi bilinmemekle beraber, bazı âlimler onun isminin Meryem olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise Gülsüm demişlerdir.[5]

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân, Allah'ın Mûsa'ya olan bir lütfu olarak Mûsa'nın kız kardeşinin olayını minnet ve şükran bakımından zikrederken Peygamberimiz ve ümmetine ibret vesilesi olması şeklinde sunmuştur.[6]

---

1 Tâhâ, 20/29-32
2 Kasas, 28/35
3 Tâhâ, 20/40
4 Kasas, 28/11–12
5 el-Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 217; Kurtubî, **a.g.e.**, XI, s. 197.
6 Tâhâ, 20/99

Kur'ân bize, Mûsa'nın annesinin O'nu deniz sularına bıraktıktan sonra kız kardeşinden bebeği takip etmesini istemesini, onun da bu görevi layıkıyla yaptığını haber vermektedir. Hemen annesinin emri gereği evden çıkmış ve bebeğin sudaki yolculuğunu, başına gelebilecek sıkıntıları göze alarak gizlice ve saklanarak kız kardeşi olduğunu hissettirmeden[1] takip etmiştir. Mûsa'nın kız kardeşi, bebeğin alınıp emzirilmeye çalışıldığında Allah'ın takdiri gereği, hangi kadına verilse bebeğin süt almayışına hayretle şahit olmuştur. Bunun üzerine devreye girerek onlara kendisinin tanıdığı başka bir kadının bulunduğundan söz ederek onun da denenmesini ister. Bu ifadesiyle şüpheye mahal bırakmadan Mûsa'nın tekrar annesine dönmesini sağlamıştır.[2]

Ancak "Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi?" demekle Mûsa'nın kız kardeşi, önemli bir tavsiye ve teşvik vurgusu yapmış şerefli bir kadından ve bir peygambere hizmet etmeye yakışır kişiliği olan, aynı zamanda da bu çocuğa kol kanat germeye layık, onu emzirecek ve kusursuz olarak onun terbiyesini üstlenecek birisini işaret etmiştir.

Mûsa'nın kız kardeşinin talebine hemen olumlu bakılmış ve böylece Allah Teâlâ, Mûsa'yı âyette vaat ettiği gibi; "Böylelikle biz onu, anasına, gözü aydın olsun, gam çekmesin ve Allah'ın vadinin gerçek olduğunu bilsin diye geri verdik. Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmezler."[3] O'nu annesine geri döndürmüştür. İbn-i Kesir (ö.774/1373) bu olayı şöyle aktarmaktadır: "Biz Mûsa'nın daha önce başka sütanneleri emmesine engel olmuştuk. Bunun üzerine Mûsa'nın kız kardeşi: Sizin için ona bakıp yetiştirecek ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi? dedi." Yani Musa'nın Allah katındaki değeri ve Allah'ın, onu annesinden başka birinden süt emmekten koruması sebebiyle biz başka bir memeyi emmesine mani olmuştuk.

Ayette geçen "haram kılmıştık." ifadesi engel olmuştuk manasında istiaredir. Zira bir şey bir kimseye haram kılınmışsa ona engel olunmuştur demektir.

Mûsa'nın kız kardeşi onların, çocuğun emzirilmesine önem verdiklerini ama çaresiz kaldıklarını görünce: "Bu yavruya bakıp onu emzirecek ve terbiye edecek,

---

1 Taberî, **a.g.e.**, XX, s. 40; Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 437; İbn Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 233.
2 İbn-i Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, I, s. 240.
3 Kasas, 28/13

onu koruyup ona iyilikle davranacak, onunla ilgilenip koruyacak bir aileyi size göstereyim mi?" dedi.

İbn-i Abbas diyor ki: Mûsa'nın kız kardeşi bunu söyleyince onu aldılar ve hakkında şüpheye düştüler. Ona şöyle dediler:

— O ailenin bu yavruya iyilikle davranacağını ve ona şefkat göstereceğini nereden biliyorsun? Kız:

—Ona iyilikle davranmaları ve şefkat etmelerinin sebebi kralı sevindirmek ve onun ödülünü almak arzularıdır, dedi.

Kız bunu söyleyip de onların eziyetinden kurtulunca birlikte dediği eve gittiler. Çocuğu annesine verdiler. Annesi çocuğuna memesini verince memeyi aldı.

Firavun'un adamları buna çok sevindiler ve müjdeci hemen kralın hanımına gitti. Kralın hanımı Mûsa'nın annesini çağırttı. Ona iyilikte bulundu. Bol ödül verdi. Onun gerçekten Mûsa'nın annesi olduğunu bilmiyordu. Onu sadece çocuk onun memesini aldığı için ödüllendirmişti.

Daha sonra Firavun'un hanımı (Asiye), Mûsa'nın annesinin de yanında ikamet edip yavruyu emzirmesini istedi. Ama kadın bunu kabul etmedi.

—Benim eşim ve evlâdım var. Sizin yanınızda kalamam. Ama eğer bu yavruyu evimde emzirmemi isterseniz bunu yaparım dedi.

Firavun'un hanımı bunu kabul etti. Bu hanıma nafaka, ikram, elbise ve bol ihsanda bulundu. Mûsa'nın annesi de oğluyla birlikte memnuniyet içinde evine döndü. Böylece Allah izzet, makam ve rızık korkusunu emniyete çevirmiştir."[1]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Düşmanlarla muhatap olurken, en etkili üslubun kullanılması ve tedbirli olunması teşvik edilmiştir. Nitekim konuyla ilgili Kur'ân şöyle der: "Onun izini takip et, dedi. O da, onlar farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi. Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi? dedi."[2], "Yine de tedbirinizi alın"[3]

---

[1] İbn Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IIV, s. 382.

2 Kasas, 28/11–12.
3 Nisa, 4/102

2. Ayetlerdeki, Mûsa'nın kız kardeşinin, kardeşine karşı tutum ve davranışlarından; bir kız kardeşin, erkek kardeşine olan aşırı sevgi, hırs ve muhabbeti açıkça görülmektedir.

3. Kız- erkek bütün çocukların, ebeveynin emrine hemen itaat ederek isteklerini yerine getirmek üzere harekete geçmeleri gerekir.

4. Mûsa'nın kız kardeşi örneğinde olduğu gibi insanlar her ne pahasına olursa olsun maruz kaldıkları haksızlıklar karşısında her türlü tehlikeyi göze alarak meşru ölçüler içerisinde mücadele etmelidirler.

X. FİRAVUN'UN HANIMI (Asiye)'NIN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Allah dilerse, kâfirler arasından sâdık ve samimi kulların çıkmasını lütfeder. Böylece onu, kâfirlerin arasından ve küfrün karanlıklarından imanın nûruna yüceltir. Yine Allah dilerse, bütün insanları hidâyete erdirebilir. Ancak insanların kalplerini en iyi bilen O olduğu için "Allah onlarda bir hayır (hakka yöneliş) olduğunu bilseydi, elbette onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi dahi mutlaka yine yüz çevirerek dönüp giderlerdi"[1] buyrulmaktadır. İşte Allah, Firavun gibi azgın bir zalimin hanesinden imanlı bir kadının çıkmasını lütfederek insanlık âlemine ve özellikle de kadınlara büyük bir mesaj vermektedir. Kur'ân, inanan hanımlara imanda ve Allah'a bağlılık hususunda model olarak Firavun'un hanımını göstermektedir.

Bu kıssa, Kur'ân'da iki yerde zikredilmektedir:

1. "Firavun'un karısı şöyle dedi: 'Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur ya da onu evlat ediniriz.' Oysaki onlar, (olacakların) farkında değillerdi."[2]

2. "Allah, iman edenlere ise Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar' demişti."[1]

---

1 Enfal, 8/23.
2 Kasas, 28/9.

B. KADININ KİMLİĞİ

Sahih hadislerde rivâyet edildiğine göre Firavun'un hanımının adı, Asiye'dir. Asiye'nin, Yûsuf zamanındaki Mısır Firavun'u Müzâhim b. Ubeyd b. er-Reyyân b. el-Velîd'in kızı olduğu rivâyet edilmektedir. Ve Asiye'nin Mûsa'nın halası olduğu da söylenmiştir.[2]

Âlûsî'ye (1270/1854) göre meşhur olan görüş; Asiye'nin İsrailoğullarından olmadığıdır.[3] Önemli olan, Asiye'nin ırkının ne olduğu değil Mûsa'ya îmân edenlerden birisi olmasıdır.

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân-ı Kerîm'de Asiye'nin Mûsa'yı, Firavun'un öldürmemesi hususunda yardım ettiği ön plana çıkartılarak Mûsa'nın kıssası ile birlikte zikredilmektedir. Bunun sebebi ise, Allah'ın, Asiye'ye Mûsa ile ilgili duygusal bağlılık ilhâm etmesidir. "Sana da Ey Mûsa! Sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım"[4] ayetinden anlaşıldığı üzere Allah, Mûsa'nın sevgisini Asiye'nin kalbine ilhâm etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm´de onun, Mûsa'yı bulup sarayına almasından bahsedilir. Mûsa'nın doğduğu yıl Firavun, İsrailoğullarından doğan bütün erkek çocukları öldürüyordu.

Mûsa doğduğunda Allah, annesine onu bir tabut veya sandık içine koyup nehre bırakmasını, korkmamasını ve Allah'a güvenmesini emretti.[5]

Allah'ın izniyle nehir, Mûsa'nın, içinde bulunduğu sandığı getirip Firavun´un sarayı dibinde durdurdu. O sırada nehir kenarındaki cariyeler sandığı alıp Asiye'ye getirdiler. Asiye hanım, sandığın içinde bebeği görünce kalbi ona karşı sevgiyle doldu. Allah Teâlâ, onun himayesini uygun görmüştü. Firavun ne kadar çocuğu öldür-

1 Tahrîm, 66/11.
2 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 300; İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VI, s. 514.
3 el-Alûsî, **a.g.e.**, XX, s. 47.
4 Tâhâ, 20/39.
5 Kasas, 28/7.

mek istediyse de eşi Asiye buna engel oldu, ne yapıp edip onu ikna etti ve bebeği kendisi aldı.[1]

Bu arada sandığı kıyıdan takip eden Mûsa'nın ablası, koşup annesine durumu haber verdi. Şimdi bebeğe sütanne arıyorlar ve bebek hiç kimsenin sütünü emmiyordu. Abla gelip annesine: "Sizin için hayırlı bir aile tanıyorum. İsterseniz çocuğu onlara verin." diyerek kendi annesine götürdü. Mûsa, annesini emdi ve çocuğun bakımı Allah'ın izni ile kendi annesine verildi. Asiye de bütün aileyi himayesi altına aldı. Buradan anlaşılıyor ki; Asiye, büyüyünceye kadar ve tebliğine başladıktan sonra da Mûsa'ya her zaman destek oldu.[2]

İbn-i Kesîr (774/1373), bu hususu şöyle açıklamaktadır: Asiye sepetin kapağını açıp örtüyü kaldırınca, yüzüne gülen, adeta peygamberlik nûru yüzünde parlayan bebeği görünce ondaki güzellikten gözlerini alamadı, onu âşka benzer bir sevgi ile sevmeye başladı.[3]

Asiye'nin, Mûsa'nın kurtulması için aracı olması, bir hikmet gereği idi; Kur'ân bu hikmet şöyle açıklamaktadır: "Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur ya da onu evlat ediniriz." Kocasına kral olmasından dolayı adeta yalvarırcasına çoğul ifadesini kullanarak "Onu öldürmeyiniz" diye hitap etmesi, Asiye'nin, Mûsa'ya karşı olan sevgisinin derecesini gösterir.[4] Bu durumdan dolayı Asiye, aynı zamanda Peygamberimizin; "Cennet kadınlarının en üstünleri; Hatice binti Huveylid, Fatıma binti Muhammed, Meryem binti İmran, Firavun'un hanımı Asiye binti Muzâhimdir"[5] ifadeleriyle övgüsüne mahzar olmuştur.

Firavun, Asiye'nin bu talebini olumlu karşılayıp Mûsa'yı öldürmekten vazgeçti. Mûsa büyüyüp, Allah O'nu, peygamberlik görevini verdikten ve Firavuna elçi

1 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 300.
2 Köksal, M. Asım, **Peygamberler Tarihi**, Köksal Yay., İstanbul, 2004, II, s. 50.
3 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 300.
4 eş-Şevkânî, **a.g.e.**, IV, s. 160.
5 Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, I, s. 36; el-Hâkim, **a.g.e.**, II, s. 594.

olarak gönderdikten sonra aralarında bir takım hadiseler gerçekleşmiştir… Mûsa, Firavun'un sihirbazlarına galip gelince Asiye, sihirbazlar ile birlikte îman etmiştir.[1]

Firavun, Hezakiyel'in karısının îmanından dolayı işkence ile öldürülmesinden sonra kendisine isyan eden Asiye'nin Allah'a iman ettiğini anlayıp, dininden dönmesi için Asiye'ye şiddetle işkenceler yapmaya başladı.

İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre dininden dönmesi için Asiye'ye işkence edildiği sırada Mûsa oradan geçiyordu. Asiye, parmağı ile işaret ederek durumundan şikâyette bulundu. Mûsa, azabının hafifletilmesi için Allah'a dua etti. Bundan sonra Allah'a kavuştuğu ana kadar ızdırap duymadı. Asiye, Allah'tan en son şu dilekte bulundu: "Ya Rab! Katında benim için bir ev yap."[2] Allah, duasını kabul ederek kendisine: "Başını yukarı kaldır!" diye vahyetti. Başını kaldırınca Cennet'te kendisi için inciden yapılmış evi (sarayı) gördü ve hemen gülümsedi. Firavun onun güldüğünü görünce: "Azap içinde gülen deliye bakınız!" diye bağırdı."[3]

Asiye bu niyazı ile ruhunun Allah yolunda iman ile şehit olup bu sayede Allah katında rahmete nail olmasını ve Rabbin Arş'ına en yakın bir yerde kendisine ebedi bir istirâhatgah inşasını istemiş: "... (Bu suretle) beni Firavun'dan ve onun işlediklerinden kurtar." demişti.

Asiye'nin, Cennet'te Peygamber'in eşleri arasında olacağı bir hadiste şöyle beyan edilmiştir:

"Allah, İmran kızı Meryem'i, Firavun'un hanımı Asiye'yi ve Mûsa'nın kız kardeşi Gülsüm'ü Cennette bana zevce olarak vermeyi hükmeyledi."[4]

---

1 Taberî, **Câmi'**, XXVIII, s. 171; el-Beğavî, **a.g.e.**, IV, s. 368.
2 Tahrîm, 66/11.
3 Taberî, **Câmi'**, XVIII, s. 171; XXIII, s. 130, 131; İbnü'l-Cevzî, **a.g.e.**, s. 314; İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VII, s. 63; İbn-i Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, II, s. 59.
4 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 565.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. İhtiyaç durumunda mü'minlerin, kâfirler ile bir arada bulunup sosyal ilişkilerini devam ettirebilirler. Asiye'nin, iman ettiği halde mecburiyetten dolayı Firavun ve adamları ile bir arada bulunması bunu göstermektedir.[1]

2. Evlat edinmek, eski bir âdettir. Firavun'un hanımının: "Belki onun bize faydası olur ya da onu evlat ediniriz" ifadesi bu gerçeği ortaya koymaktadır. Ancak İslam evlat edinmeyi, "Evlatlıklarınızı, öz evlatlarınız kılmamıştır"[2] âyeti ile yasaklamıştır.

3. İhtiyaç durumunda karşımızdaki insan kim olursa olsun ricâda bulunmak, emr-i vâki yapmaktan daha faziletlidir. Zira Asiye, kocası olmasına rağmen "Belki bize fayda verir", "Onu öldürmeyiniz" gibi ifadelerle ricada bulunması Mûsa'nın kurtulmasına vesîle olmuş bununla birilikte ona îman etmek suretiyle cennete girmeyi hak etmiştir.

4. Allah'a itaatte, dine sımsıkı sarılmada ve sıkıntılı anlarda sebat etme konusunda sabırlı olmaya teşvik edilmiştir. Asiye'nin durumu, bu gerçeği en güzel bir şekilde açıklamaktadır.[3]

5. Firavun'un hanımının duası ve içinde bulunduğu koşullara göre sergilediği duruşu sebebiyle Allah, O'nu yeryüzünde yüceltmiştir. Zira Asiye, yaşadığı dönemin en zengin ve makam sahibinin evinde yaşamıştır fakat o, elindeki dünyevi imkânların hiçbirini imandan üstün tutmamış, imanı dünyalık her şeye tercih etmiştir. Bilâkis onları, şer olarak değerlendirip ve îmanının önünde bir engel görerek onlardan Allah'a sığınmıştır. Bu durum, Kur'ân'da insanoğluna örnek olarak sunulmuştur.[4]

6. Dinine sadık olan bir mü'min, dinî yaşantısına gerekli hassasiyeti gösterip ve bu yaşam tarzına zarar verecek her türlü kötülükten sakınmalıdır. Zira

---

1 Taberî,**Câmi'**, XXVIII, s. 171; İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VIII, s. 199; Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VIII, s. 294.
2 Ahzâb, 33/4.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, XVIII, 202; eş-Şevkânî, **a.g.e.**, IV, s. 256.
4 Seyid Kutub, **a.g.e.**, VI, s. 3622.

Asiye, kâfir ve zâlim bir kocanın hanımı olmasına rağmen dinine sımsıkı sarılmış ve içinde bulunduğu dünyalık şan ve şöhrete tenezzül etmemiştir.

7. Kişinin, sıkıntılı durumlarda Allah'tan yardım istemesi, onun sâlih bir kul olmasının belirtisidir. Tıpkı Asiye'nin "Rabbim! Beni, zalimler topluluğundan kurtar" diye dua etmesi gibi.

8. Zorbalık ve dayatmacılık ne kadar kuvvetli olursa olsun, Allah'ın, hidâyete erdirmek istediği kişilere asla engel olamaz. Zira Asiye, ilâhlık iddia eden bir zorbanın hanımı olduğu halde bu durum Asiye'nin îman ile şereflendirilmesine engel olamamıştır.

9. Bütün bu zikredilenlerden anlaşılıyor ki Firavun'un zalimliği ve kendi hükümranlığını reddederek Allah'a iman eden kimselere olan tavrı çok açık bir şekilde ortadaydı. Ancak hanımı Asiye, tüm bunları yakından bilen bir kimse olmasına rağmen Firavun'un, onun imanını öğrendiğinde gösterebileceği tepkiden ve kendisine uygulayabileceği zulümden hiçbir şekilde çekinmemiş Allah'ın rızasını, sevgisini ve yakınlığını kazanmayı bundan çok daha önemli görmüştür. Onun bu samimiyeti, Allah'a olan teslimiyeti, zor şartlar altında imanını gizlemek için göstermiş olduğu sabrı ve tevekkülü, Allah sevgisinden kaynaklanan cesareti tüm inanlar için güzel bir örnektir.

XI. MÛSA'NIN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Genç kız, aynı evde anne-babası ve kardeşleri arasında büyür, ailesi onunla mutlu olur, ondan iyilik ve güzellik görür. Sonunda o kız, evlilik çağına gelince anne ve babasından meşru ölçüler çerçevesinde evlenmek niyetiyle talip olurlar. Ailesi de o genç kızı, şartların uygun olması halinde kendisiyle evlenmek isteyen erkekle evlendirirler. Aile ve akrabalarından ayrılır, belki de doğup büyüdüğü vatanını, eşiyle birlikte terk edebilir. İşte Kur'ân-ı Kerîm bize, ailesine karşı son derece iyiliksever, kocasına itaatkâr, iffet ve hayâda diğer kadınlara model olabilecek genç bir kızdan bahsetmektedir. Zira o, evlendikten sonra kocasına bağlılığının ve itaatinin gereği olarak ailesini, arkadaşlarını ve vatanını terk etmiştir. Sözü edilen kadın, Musa'nın hanımıdır.

Bu Kıssa, Kur'ân'da Üç Yerde Zikredilmektedir:

1. **"**Hani bir ateş görmüştü de ailesine; Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm (oraya gidiyorum). Umarım ondan size bir kor ateş getiririm yahut ateşin başında, yol gösterecek birini bulurum demişti"[1]

2. **"**Hani Mûsâ ailesine, "Ben bir ateş gördüm, ondan size bir haber yahut ısınasınız diye bir kor ateş getireceğim" demişti."[2]

3. "(Şuayp) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendinden; yoksa sana zorluk vermek istemem. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın. Mûsa şöyle cevap verdi: Bu, seninle benim aramda (bir iş). Bu iki süreden hangisini tamamlarsam bana bir husumet yok. Söylediklerimize Allah vekîldir. Sonunda Mûsâ, süreyi tamamlayıp ailesiyle yola çıkınca, Tûr tarafında bir ateş görmüş ve ailesine, siz burada kalın, ben bir ateş gördüm, (oraya gidiyorum). Belki oradan size bir haber ya da ısınmanız için ateşten bir kor getiririm dedi."[3]

B. KADININ KİMLİĞİ

Mûsa'nın eşinin ismi, tam olarak tespit edilememiştir. Ancak tarihçiler onun isminin, Medyenli Salih'in kızı Safuriye olduğunu söylemektedirler.[4]

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân-ı Kerîm, Mûsa'nın hanımı hakkındaki bilgilerin sadece bir kısmını haber vermektedir. Öyle ki o kadın tam bir edep ve hayâ timsali, babasına karşı son derece saygılı olan bir kızdı. Kızın yaşlı babası, üzerinde anlaştıkları bir süre çalışması karşılığında iki kızından birini nikâhlamak istediğini Mûsa'ya teklif edince O, da bu teklifi kabul edip evlendi. Buradaki kızdan maksat, "Ey babacığım onu kirala" diyen ve daha sonra da Mûsa'yı babasının çağırdığını haber vermek için gelen kızdır.

---

1 Tâhâ, 20/10.
2 Neml, 27/7.
3 Kasas, 28/27–29.
4 Taberî, **Câmi'**, XX, s. 62.

Ya da iki kızından herhangi biri de olabilir. Çünkü her ikisi de son derece hayâ ve edepli idiler. Mûsa, kayınbabası ile arasında ki anlaştıkları süre dolunca eşi ile birlikte Meyden diyarından ayrılmak istedi. Mûsa'nın eşi, havanın soğukluğuna rağmen eşiyle beraberdi. Gece, yollarını kaybettiler. Tur dağının bir tarafındaki ateş, Mûsa'nın dikkatini çekti. Sebepleri yerine getirmek üzere (soğuktan korunmak amacıyla o ateşi elde etmek için) acele etti. Ailesine, bulundukları yerde kalmalarını emretti. Kendilerine yolu tarif edebilecek birini bulma ümidiyle ateşe doğru hızlı bir şekilde ilerledi.[1] Eğer orada bir şey bulamazlarsa en azından bir parça ateş getirip onunla ısınabileceklerdi. Mûsa, ateşin yanına varınca orada aradığından daha güzel şeyler buldu. Zira Allah Teâlâ, Onunla orada konuştu ve kendisine peygamberlik gibi yüce bir görev verdi. Artık O, Allah'ın yeryüzündeki seçkin kullarından biri idi. Ailesine büyük bir hazine ile döndü!

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Hanımına yiyecek, giyecek, mesken, soğuk zamanlarında ısınma imkânı sağlamak gibi hanımların her türlü maddi ihtiyaçlarını gidermek kocanın görevlerindendir. İşte bundan dolayı Mûsa karanlık bir kış gecesinde ısınmak için ve buna duyulan ileri derecedeki ihtiyaç dolayısıyla bir ateş koru ya da alev getirmek için elini çabuk tutmuştu. Yukarıda zikrettiğimiz; "Mûsâ, ailesiyle yola çıkınca"[2] ayeti ile "Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdırlar"[3]ayeti bu gerçeği açıkça ifade etmektedir.

2. Kız çocuğunun sonu, özellikle evlendikten sonra genellikle ailelerinden ayrılmak ve vatanlarını terk etmektir. Medyenli salih kulun kızının, Mûsâ ile evlendikten sonra yaşadığı süreç bunun en güzel örneğidir.

3. Sosyal hayatta kadın-erkek ilişkilerinde kadın, çoğunlukla kocasına tabi olur. Yukarıda da zikredildiği gibi Mûsa'nın hanımı, kocasına tabi olmak suretiyle ana vatanı olan Medyen'i terk etmiştir.

---

1 Taberî, **a.g.e.**, XX, s. 132, 1333; İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kurâni'l-'Azîm**, V, s. 170; İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 312.
2 Kasas, 28/29.
3 Nisâ, 4/34.

4. Günlük hayatta bireylerin karşılaştıkları sorunların çözümünde yapmaları gereken ilk şey, sebepleri yerine getirmek olmalıdır. Allah'ın Peygamberi Mûsâ, yolunu kaybettiğini anlayınca ilk yaptığı iş, uzaktan gördüğü ateşin yanında birilerinin olabileceğini düşünerek ve yolu tarif etmesini umarak oraya gitmek olmuştur. Yani önce yolunu bulmak için sebep aramıştır. Bu durum ayette şöyle ifade edilmiştir: "Umarım ondan size bir kor ateş getiririm yahut ateşin başında, yol gösterecek birini bulurum demişti."[1]

5. Erkeğin, eşine karşı merhametli olduğunu ve ona önem verdiğini sözden çok davranışlarıyla göstermelidir. Mûsa, bunu yaparak hanımına: "Umarım oradan size bir haber ya da ısınmanız için ateşten bir kor getiririm" dedi.[2]

XII. SEBE' KRALİÇESİNİN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Allah, kadın ve erkeğe güç ve takatleri oranında farklı sorumluluklar yüklemiştir. Bu cümleden olarak koruma ve yönetme bakımından erkekler, kadınlardan daha uygun özelliklerle donatılmışlardır. Erkekler aile geçimini ve diğer malî yükümlülükleri üslenmişlerdir. Genel olarak erkeklerde akıl ve mantık ön planda olurken kadınlarda ise duygu öne çıkar. Fizikî güç bakımından erkekler daha güçlüdürler. Sorumluluk açısından ise İslâm hukukuna göre erkek hem ailenin geçiminden tek başına sorumludur hem de mehir, diyet, cihat gibi malî tarafı olan yükümlülükleri vardır. Zira Kur'ân şöyle der: "Erkekler, kadınlar üzerinde yöneticidirler. Çünkü Allah, birini (cihad, imamet, miras gibi işlerde) diğerinden üstün yaratmıştır. Bir de erkekler, mallarından (aile fertlerine) harcamaktadırlar…"[3] Erkeğin "kavvâm" kılınması "reislik, yöneticilik, koruma, savunma ve kazanma" gibi görevlerin erkeklere verilmesidir. Tarih boyunca erkekler bu işleri ve sıfatları, fiilen kadınlardan daha ziyade yüklenmişlerdir. Çağımızda kelimeye yüklenen hâkim mana "aile reisliği"dir.

1 Tâhâ, 20/10.
2 Kasas, 28/29.
3 Nisâ, 4/34.

Bu kıssa, Kur'ân-ı Kerim'de bir yerde zikredilmektedir:

"Derken Hüdhüd çok geçmeden çıkageldi ve (Süleyman'a) şöyle dedi: "Senin bilmediğin bir şey öğrendim. Sebe'den sana sağlam bir haber getirim. Gerçekten, onlara (Sebe'lilere) hükümdarlık eden, kendisine her türlü imkân verilmiş ve büyük bir tahta sahip olan bir kadın gördüm. Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Şeytan, kendilerine yaptıklarını süslü göstermiş ve böylece onları doğru yoldan alıkoymuş. Bu yüzden de onlar doğru yolu bulamıyorlar."[1], " Süleyman, Hüdhüd'e şöyle dedi: "Doru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın, göreceğiz. Benim şu mektubumu götür onlara at, sonrada yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak. Süleyman'ın mektubunu alan Sebe melikesi: "Beyler, ulular! Bana çok önemli bir mektup atıldı" dedi. Mektup Süleyman'dandır, Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta)dır. Bana karşı baş kaldırmayın, teslimiyet göstererek bana gelin diye (yazmaktadır). (Sonra Melike) dedi ki: "Beyler, ulular! Bu işimde bana bir fikir verin. (Bilirsiniz) siz yanımda olmadan hiçbir işi kestirip atmam." Onlar, şöyle cevap verdiler: "Biz güçlü kuvvetli kimseleriz, zorlu savaş erbabıyız, buyruk ise senindir; artık ne emredeceğini düşün taşın." Melike, "Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi orayı perişan ederler ve halkının ulularını hakir hâle getirirler. (Herhalde) Onlar da böyle yapacaklardır" dedi. "Ben (şimdi) onlara bir hediye göndereyim de, bakayım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler." (Elçiler, hediyelerle) gelince Süleyman şöyle dedi: "Siz bana mal ile yardım mı etmek istiyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Ama siz, hediyenizle böbürlenirsiniz. (Ey elçi) Onlara var (söyle); iyi bilsinler ki, kendilerine asla karşı koyamayacakları ordularla gelir, onları, muhakkak surette hor ve hakir halde oradan çıkarırız!" (Sonra Süleyman müşavirlerine) dedi ki: "Ey ulular! Onlar teslim olmuş olarak gelmeden önce, hanginiz bana onun tahtını getirebilir?"[2]

"(Süleyman) dedi ki: "Onun tahtını tanınmaz hale getirin. Bakalım tanıyacak mı, yoksa tanıyamayanlardan mı olacak?" Belkıs gelince, "Senin tahtın böyle mi?" dendi. O da: "sanki o! Zaten bize daha önce bilgi verilmiş ve biz teslimiyet göster-

1 Neml, 27/22- 24.
2 Neml, 27/27–38.

miştik." Dedi. Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler onu alıkoymuştu. Çünkü o, inkârcı bir kavimdendi. Ona: "köşke gir!" denildi. Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman ona: "Bu, (zemini) billurdan yapılmış, şeffaf bir köşktür" dedi. (Belkıs): "Rabbim! Ben gerçekten kendime zulmetmiştim. Süleyman ile birlikte, âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum dedi."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Sebe' Kraliçesinin ismi tam olarak bilinmemektedir. Fakat müfessirler, Ya'rub bin Kahtan'ın neslinden Şarahbil'in kızı Belkıs olduğunu söylerler.[2] İsminin Belkame bint-i İnşirah olduğu da söylenmiştir. Soyu hakkında daha başka şeylerde rivâyet edilir.[3]

C. KISSANIN SUNUMU

" Süleyman, kuşları araştırıp dedi ki: Neden Hüdhüd'ü göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?"[4] Yani Süleyman Peygamber insan, cin ve kuşlardan müteşekkil ordusu arasında Hüdhüd'ü aradı. Zira O, Hüdhüd'e izin vermemişti. Ben O'nun ayrılacağını bilmeden kayıplara karıştı. Yani Hüdhüd'e ne oluyor ki ben onu göremiyorum dedi. Süleyman, kuşdili hakkında bilgi sahibi idi. Kuşlar da rüzgâr v.b. gibi Süleyman'ın emrine verilmişti.

Müfessirlerin zikrettiğine göre Süleyman'ın Hüdhüd'ü aramasının sebebi şu idi: Hüdhüd, yeraltında suyun bulunduğu yeri gagalayarak gösteriyordu. Süleyman da cinler ve şeytanlar vasıtasıyla oradan suyu çıkarıyordu. Ayrıca çölde yürürken suyu yakın olan yerle uzak olan yer arasındaki ayırıcı sınırı Süleyman'a ve ordusuna işaret ediyordu.

"Çok geçmeden Hüdhüd geldi ve Süleyman 'a şöyle dedi: Ben senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe'den doğru bir haber getirdim."[5]

---

1 Neml, 27/41–44.
2 el-Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 414; İbn-i Kesir, **Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 196.
3 et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhamed b. Cerîr, **Tarihu'l-Ümemi ve'l-Mülûki**, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut, 1407, I, s. 289.
4 Neml, 27/20.
5 Neml, 27/22.

Hüdhüd bir müddet kaybolmuştu. Sonra geldi. Süleyman ona görünmemesinin sebebini sordu. O da: Ben senin ve askerlerinin bilmediği bir şey hakkında bilgi edindim. Sana Sebe'[1] isminde bir şehirden doğru ve yakini bilgiler getirdim dedi. (Bundan murad Sebe' halkıdır.) Onlara Belkıs b. Şerahbil isimli bir kadın hükümdarlık ediyordu.

"Kendisini de kavmini de Allah'ı bırakıp, güneşe secde eder halde buldum. Şeytan onlara yaptıkları amelleri güzel göstermiş ve onları doğru yoldan alıkoymuş bu yüzden doğru yola erememişlerdir."[2]

Yani bu kraliçe ve kavmi Allah'a ibadet etmeyip güneşe tapıyorlardı. Zaten o bölgede yaşayan insanların tamamı eskiden beri inançsız idiler. Şeytan da onlara bu çirkin amellerini güzel gösterdi. Dolayısıyla kötüyü iyi görmeye başladılar. Şeytan onları hak yoldan ve bir olan Allah'a kulluktan alıkoydu. Bu sebeple hidâyete eremediler.

Sebe' halkından ve melikesinden bilgi veren ve bu suretle kendini temize çıkarmak için savunmada bulunan Hüdhüd'e Süleyman şu cevabı verdi:

"Bakacağız, doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın? Bu mektubumu götür, onlara bırak. Sonra da onlardan uzaklaş ve neye başvuruyorlar, bak!"

Belkıs, kavminin devlet erkânına şöyle dedi:

"Ey ileri gelenler! Bana kıymetli bir mektup bırakıldı. Mektup, Süleyman'dan gelmiştir. O, Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla (başlamakta) dır." Çünkü bunu gönderen, Allah'ın peygamberi ve aynı zamanda değerli bir sultan olan Süleyman'dan dır. Muhtevasının güzelliği ve ibarelerinin letafeti sebebiyle ayrıca mektubun mühürlü olmasıyla da değerli bir mektuptur. Zira mektup, içerik olarak tehdit, şantaj ya da çirkin ifadelerden tamamen uzak, hoş sözler, gönüllere hitap eden bir üslup ve iltifat dolu sözlerle Allah'a iman etmeye çağıran bir davet mektubuydu.[3]

İbn-i Kesir (ö.474/1373), mektubun (kerim) hoş bir mektup olduğunu söyleyen Belkıs'ın şaşkınlığını şöyle açıklıyor: 'Mektubu getiren bir kuştur. Mektubu

---

[1] Sebe'; Yemen'de bir şehir ismidir. . Bu şehirle San'a arasında üç konak mesafe vardır.
2 Neml, 27/24.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 192.

kendisine bıraktıktan sonra edebe riayet ederek geri dönüp gitmiştir. Bu durumu gerçekleştirecek hiçbir insanın veya sultanın olmadığı gibi, bir kuşa emir vererek bir iş yaptırılması da mümkün değildir.'[1]

Mektubun muhtevası:

Kur'ân mektubun içeriğini Neml Sûresisinde şu şekilde açıklamaktadır:

"Mektup, Süleyman'dan geliyor. O, "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlıyor." Bana karşı büyüklük taslamayın. Müslüman olarak bize gelin, denilmektedir."

Belkıs, bu mektuba cevap verme konusunda adamlarıyla istişare ederek şöyle dedi: "Ey ileri gelenler! Bu işim hakkında bana görüşlerinizi bildirin. Şimdiye kadar hiçbir konuda görüşlerinizi almadan kesin karar vermedim dedi."

Bu, Belkıs'ın güzel siyaseti, isabetli görüşü ve hikmetli tavrına delalet etmektedir. Zira Belkıs daha üstün, daha samimi ve daha doğru bir karar almakta kendisine yardımcı olmaları için müsteşarlarından ricada bulundu. Adamları da çarpışmaya, savaşa ve ülkeyi savunmaya hazır olduklarını ortaya koymak suretiyle ona cevap verdiler: "Dediler ki: Bizler güçlü kuvvetli kimseler ve cesur savaşçılarız. Fakat emir sana aittir. Artık bak sen ne emredeceksin, dediler."

Bundan daha güzel bir cevap olamaz. Bu cevapta, savaş halinde manevi ve maddi gücü ortaya koyma, eğer barış ve anlaşma isterse ona itaat edecekleri hususunda ki teslimiyetlerini ifade etmişlerdir.

Belkıs, Süleyman'ın ordusunu ve askeri gücünü, yani cinler, insanlar ve kuşların O'nun emrine verildiğini öğrendiği için bu konuda müsteşarlarıyla tartışmış: "Ben Onunla savaşıp bize galip gelmesinden ve hepimizi helake ve yok olmaya maruz bırakmasından korkuyorum" diyerek barışı, savaşa tercih etmiştir.

Bu ifadesiyle Belkıs, barış yapmaya mecbur olduğunun farkındaydı. Adamlarından daha ihtiyatlı olduğu ve Süleyman'ın durumunu daha iyi bildiği anlaşılıyordu. Bunun için onlara zorba kralların yaptıklarını anlatıyordu:

---

1 İbn-i Kesir, **Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 199.

“Melike şöyle dedi: Krallar bir ülkeye girdikleri zaman orasını perişan ederler. Halkının ileri gelenlerini zelil hale getirirler. Onlar da böyle yapacaklardır.”

Belkıs savaş fikrinin uzak bir görüş olduğunu söyledikten sonra sevgi vesilelerine, barış ve anlaşma yoluna başvurarak Süleyman’a hediye gönderilmesini teklif ederek; “Ben onlara bir hediye gönderip elçilerin ne haber ile döneceklerine bakacağım” dedi.

“Ben O’nun gibisine layık bir hediye göndereceğim ve peygamber mi yahut kral mı, onu deneyeceğim. Bundan sonra cevabı ne olacak bakacağım. Ya bu hediyeyi kabul edip bizden elini çeker ya da bize her sene göndereceğimiz bir haraç tayin eder. Böylece O’nun tarafından emin oluruz, bizimle çarpışmayı ve savaşmayı terk eder. Eğer Süleyman hediyeyi kabul ederse o bir kraldır. O durumda Onunla savaşırız. Eğer hediyeyi kabul etmezse o bir peygamberdir o durumda O’na tabi oluruz.”

Bu hediye; altın, mücevherat ve inciler v.b. ihtiva eden büyük bir hediyedir

“(Elçilerin sözcüsü), Süleyman’ın huzuruna gelince Süleyman ona şöyle dedi: Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? Allah’ın bana verdiği nimetler size verdiğinden çok daha hayırlıdır. Doğrusu siz hediyenizle şımarıyorsunuz.”

Bu, peygamberlik ile geniş bir mülk ve çok büyük bir servetin sahibi olduğunun alameti idi. Dolayısıyla benim, sizin hediyenize ihtiyacım yoktur. Asıl hediyelere ve armağanlara boyun eğen ve onlarla şımaranlar sizlersiniz. Ben ise bu geçici dünyayı talep etmiyorum. Ancak sizin, Allah’ın dinine girmenizi ve güneşe tapmayı terk etmenizi talep ediyorum. Sizden, sadece ya İslam’a girmenizi, ya da kılıca boyun eğmenizi kabul ederim dedi.

“Ey gönderilen elçi! Hediyeyi geri götür. Çünkü biz onlara, savaşmaya güç yetiremeyecekleri ordularla geleceğiz. Onlar âlemlerin Rabbi olan Allah’a boyun eğmiş müslümanlar olarak gelmezlerse onları beldelerinden zelil, horlanmış ve ezilmiş olarak çıkaracağız.”

Süleyman, Belkıs’ın hediyesini reddetmişti. Çünkü bu hediyenin amacı, hakkı söylemeyip susmak, İslam’a ve imana davet etmekten vazgeçirmek için verilmişti. Peygamberlerin görevi ise ücretsiz, anlaşmasız ve pazarlıksız tebliğ yapmaktır. Çünkü onların maksadı, Allah’ı razı etmek, İslam akidesini ve fazileti yaymak, Allah’a ihlâsla ibadet etmeyi anlatmaktır. Bunun için Süleyman, hediyeyi reddetmesine ilave

olarak onları, karşı koyamayacakları ordularla savaş ve çarpışma ile korkutmuş, müslüman olmazlarsa hor ve hakir görülen, mülkleri ve azimleri ellerinden alınmış zelil kimseler olarak yerlerinden çıkarma ile tehdit etmişti.

Elçiler, götürdükleri hediyelerle Belkıs'a geri dönüp Süleyman'ın söylediklerini haber verince Belkıs, kavmine önceki görüşünün muhtevasını bildirdi ve Süleyman ile ordusuna, karşı koyacak güçleri olmadığını onlara anlattı.

Sonra Süleyman'ın talebini kabul etti. Belkıs ve kavmi Süleyman'a hürmet göstererek İslam konusunda O'na tabi olmak üzere ordusuyla birlikte yola çıktı. Süleyman, onların müslüman olmayı tercih etmesinden memnun oldu. Cinler onların haberlerini kendisine getiriyorlardı.

Belkıs'ın heyeti Şam diyarına yaklaşınca Süleyman, ordusundan insanları ve cinleri topladı ve şöyle seslendi: "Ey efendiler! Yardımcılarım! Belkıs, heyetiyle birlikte boyun eğerek ve itaat ederek bana ulaşmadan önce, sizden kim bana O'nun tahtını getirebilir? Bu, peygamberliğimizin doğruluğuna delil olacak ve Allah'ın yüce sıfatları ve eşsiz kudretinin önünde Belkıs'ın krallığının küçük bir şey olduğunu bildiren ilahi bir mucize olacaktır."

Süleyman'ın bu teklifine ordusundan cevap geldi.

"Cinlerden bir ifrit[1]: Sen yerinden kalkmadan ben o tahtı sana getiririm. Doğrusu ben, bunu yapabilecek güce sahip güvenilir bir kimseyim dedi."

Daha sonra Süleyman'ın: "Ben bundan daha çabuk istiyorum." demesi üzerine bir başka cin ileri atıldı. Zira Süleyman bu tahtın getirilmesiyle Allah'ın kendisine bağışladığı imkânların ve kendisinden önce ve sonra hiçbir kimseye verilmeyen insan, cin ve kuşların, emrine verilmesi nimetinin azametini ortaya koymak istiyordu. Böylece Belkıs'ın Yemen'de koruma altında bıraktığı tahtının, kendisi henüz Süleyman'a ulaşmadan önce getirilmesi gibi harikulade bir olayı gerçekleştirmek suretiyle Belkıs ve kavmine karşı, Süleyman'ın peygamberliği hususunda hüccet getiriliyordu.

---

1 İfrit, "Şeytanî özelliklerde ileri gitmiş, çok kötü, şerli, hilekâr, güçlü, becerikli, ele avuca sığmaz" demektir. İfade hem insanlar hem de cinler için kullanılır. (Mutçalı, Serdar, **Türkçe-Arapça Sözlük**, Dağarcık Yay., yy., ty, a-f-r mad.)

"Kendisinde kitaptan ilim bulunan bir kimse ise: Ben o tahtı sana gözünü açıp kapamadan getiririm, dedi." Bu âlim, bir rivâyete göre Cebrail ya da başka bir melek idi.

Bir başka rivâyete göre bu âlim, insanlardan olup Süleyman'ın veziri olan Asıf b. Barhiya idi. Bu âlim, bir başka görüşe göre Hızır'dır.

"Süleyman, tahtı yanında görünce: Bu, Rabbimin lütfüdür. Şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni imtihan etmek istiyor dedi."

Süleyman böylece Belkıs'a, hem gücünün büyüklüğünü ve Allah'ın kendisine verdiği hayret verici ihsanını ve peygamberlik davasındaki doğruluğunu göstermek, hem de tahtı değiştirdikten sonra tanıyabilecek mi, tanıyamayacak mı? diye Belkıs'ın zekâsını denemek istedi.

"Süleyman: Onun tahtını tanınmaz hale getirin. Bakalım tanıyabilecek mi, yoksa tanıyamayacak mı?" dedi.

"Kraliçe gelince: Senin tahtın böyle miydi? denildi. O da: Sanki bu odur! Zaten daha önce bize bilgi verilmişti (Allah'ın kudreti ve senin peygamber olduğunu anlamış) ve biz Müslüman olmuştuk" dedi.

Belkıs'ın bu cevabı; mahir, zeki, tecrübeli ve siyası bir cevap olup onun aklının ve dehasının kâmil olduğuna ve onun son derece zeki ve ihtiyatlı olduğuna delalet etmektedir. Zira onların söylediği gibi benzetme ile cevap vermişti.

Belkıs'ın güneşe tapınması, Belkıs'ın Allah'a kullukta bulunmasına ve İslam'ı kabul etmesine engel olmuştu. Çünkü o, güneşe tapınan putperest bir kavimden olup içinde yetiştiği çevreden etkilenmişti. İnancını değiştirmeye muktedir değildi. Nihayet Süleyman, ülkesine gelen Belkıs'a İslam'ı güzel bir şekilde arz etti. Bu dinin hak din olduğu hususunda, Allah'ın varlığı ve birliği konusunda, O'nun bütün gezegenlerin, güneşin, ayın ve sayısız yıldızların ve kâinatın tek Rabbi olduğu hususunda Belkıs'ı ikna etti.

"Kraliçeye: Köşke gir, denildi. O, zemini görünce derin su zannedip eteğini sıvadı. Süleyman ona: Bu, zemini camdan yapılmış bir köşktür, dedi. Belkıs, Ey

Rabbim! Gerçekten ben kendime yazık etmişim. Şimdi Süleyman'la birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum"[1] dedi.

Yani "Ben geçmişte senden başkasına tapmam sebebiyle kendi nefsime zulmetmişim. Artık Süleyman'ın dinine girerek Müslüman oldum. İnsanların, cinlerin ve bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a boyun eğdim" dedi.[2]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Müşrikler dahil bütün gayri müslimler İslam'a davet edilmelidir.[3] Süleyman, Sebe' Kraliçesine mektup göndermek suretiyle İslam'a davet etmiştir. Aynı şekilde Peygamberimiz de Mısır, Rum ve Arap Krallarına aynı amaç için elçilerle mektuplar göndertmiştir.[4]

2. Önemli işlerde ehil insanlarla istişare edilmelidir. Zira Kur'ân'da ki: "Bu işim hakkında bana görüşlerinizi bildirin. Hiçbir konuda görüşlerinizi almadan kesin karar vermedim.", "İş konusunda onlarla istişare et."[5], "İşleri, aralarında istişare ile olanlar"[6] ayetleri, bizleri buna teşvik etmektedir.

3. Kıssanın zikredildiği; "Dediler ki: Biz güçlü kimseleriz ve çetin savaşçılarız. Emir senin. Ne emredeceğini düşün" âyeti ve Peygamberimizin; "Bir kardeşiniz, birinizden nasihat etmesini istediğinde ona nasihat etsin"[7] hadisi gereğince kişi, bir konuda kendisiyle istişare edilirse, görüş ve düşüncelerini beyan edip sonucunu, istişare edene bırakması gerekir.

4. Âyetteki; "Ben ona bir hediye gönderiyorum" ifadesi gereğince hediyeleşmek, bireyler arsında sevgi bağlarının kurulmasında ya da iletişim hususunda en etkili yollardan biridir. Kin ve nefreti de yok eder. Çünkü Belkıs, gücünden emin olmak ve sevgisini kazanmak amacıyla Süleyman'a hediye

---

1 Neml, 27/30–44
2 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, X, s. 259-279.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 191.
4 İbn-i Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, IV, s. 268.
5 Âl-i İmrân, 3/159.
6 Şûra, 42/38.
7 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Büyu', IV, s. 433.

göndermiştir.[1] Peygamberimiz de: "Hediyeleşiniz ki birbirinizi sevesiniz"[2] buyurmaktadır.

5. Hediye edenin niyetinin bozuk olduğu anlaşıldığında gönderdiği hediyenin kabul edilmemesi gerekir. Çünkü Süleyman, Belkıs'ın gönderdiği hediyeyi reddetmiştir.

6. İslam'a göre de devlet yönetiminde ki asıl olan istişarenin[3] başlangıcı, çok eskilere dayanmaktadır.

7. Kimi kadınlar, erkeklerden daha akıllı, becerikli ve zekidirler. Belkıs'ın Sebe'ye kraliçe olması, Süleyman'ın mektubu geldiğinde adamlarına kimden geldiğini saklayarak; "Bana güzel bir mektup gönderildi." demesi, Süleyman'ın, kendisine; "Senin tahtın bu mu?"dediğinde; "Sanki o" diyerek temkinli davranması onun çok zeki bir kadın olduğunu göstermektedir.[4]

8. Rüşvet yoluyla insanları sömürenlerin en masum yöntemleri hediye olmuştur. Bu yol, insanların kalplerine sahip olmada etkili bir yöntemdir. Bunun böyle olduğunu bilen Süleyman, kendisine hediye getiren elçiye; "Siz beni mal ile desteklemek (ve böylece etkilemek) mi istiyorsunuz? Oysa Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha hayırlıdır" diyerek hediyeleri reddetmiştir.

9. Allah'ı inkâr eden bir toplumda yetişmek, insanın hidâyete ermesine engeldir. Kıssada geçen: "Allah'ın dışındaki taptıkları şeyler onu yoldan çıkarmıştı" ayeti bu hakikati açıkça beyan etmektedir.

10. Şüphesiz ki Allah'a teslim olmak (müslüman olmak), Süleyman gibi bir peygamber dahi olsa bir insana teslim olmak gibi değildir. Zira Belkıs, müslümanlığı kabul ettiğinde şöyle demişti: "Ey Rabbim! Şüphesiz ben

---

1 Kurtubî, **a.g.e.**, XIII, s. 199.
2 İmâm-ı Mâlik, Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî, Ebû Abdillah, **el-Muvatta'**, Tash. Muhammed Fuâd Abdulbaki, Dâr-u İhyâ-i Kütübi'l-'Arabiyye, Kahire, ty., II, s. 908.
3 Şûra, 42/38
4 İbn-i Kesir, **Tefsiru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, VI, s. 200.

nefsime zulmetmiştim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum[1] diyerek Süleyman'a değil, O'nun yolundan gitmek suretiyle Allah'a teslim olduğunu özellikle beyan etmiştir.

XIII. İMRAN'IN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Samimiyet, insanın içiyle dışının bir olması, kalbinde hissettiklerini karşısındaki insana da olduğu gibi yansıtması, olabildiğince dürüst, açık ve net olmakdır. Samimiyetin önemli bir özelliği, kalpte yaşanmadığı takdirde dışarıya karşı hiçbir şekilde taklidinin yapılamamasıdır. Samimi insanın bakışları, konuşmaları, üslubu, mimikleri çok doğal ve etkileyicidir. "Rabbin, istediğini yaratır ve seçer"[2] , "Şüphesiz Allah; Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ve İmran ailelerini âlemlere üstün kılmıştır. Bunlar birbirlerinin soyundan olanlardır. Allah işiten ve bilendir"[3] ayetlerinde de ifade edildiği gibi Allah, kullarından bazılarını insanların en hayırlıları olarak seçmiştir. Allah Teâlâ, kullarından bazılarını seçip üstün kıldığını belirterek izlenebilecek birer örnek olmaları amacıyla samimiyet, dürüstlük, Allah'a sonsuz teslimiyet ve ibadette zirveye ulaşmaları nedeniyle,[4] onların hayatlarından bazı kesitleri bizlere numune olarak sunmuştur. Bu seçkin ve samimi kullardan biri de İmran'ın hanımıdır.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'in Bir Yerinde Zikredilmektedir:

"Hani, İmran'ın karısı, Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin demişti. Onu doğurunca, Rabbim! dedi, Onu kız doğurdum. - Oysa Allah, onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum."[5]

B. KADININ KİMLİĞİ

İmran'ın hanımı, Meryem'in annesidir. İsminin Hanne bint-i Fakuz bin Gabîl olduğu söylenmiştir. Bu bilginin doğruluğu konusunda kesin bir delil yoktur. Kocası

1 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2643.
2 Kasas, 28/68.
3 Âl-i İmrân, 3/33–34.
4 Taberî, **a.g.e.**, 3, 234.
5 Âl-i İmrân, 3/ 35–36.

ise, Kur'ân'da da belirtildiği gibi İmran'dır. İmran'ın, Amon b. Başehim'in oğlu olduğu söylenmiştir. Bazıları da Mâsân İbn'ül- Azer… Ruhbeam bin Süleyman bin Davut Peygamber olduğunu söylemişlerdir.[1]

C. KISSANIN SUNUMU

İmran ailesi olarak da bilinen insanlar; "Şüphesiz Allah; Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ve İmran ailelerini âlemlere üstün kılmıştır. Bunlar birbirlerinin soyundan olanlardır. Allah işiten ve bilendir"[2] ayetinde ifade edildiği gibi Allah'ın âlemler üzerine seçip üstün kıldığı insanların en hayırlılarındandırlar.[3] Kur'ân-ı Kerim, İmran ailesinden kalbi iman ve itaatle mamur olan Allah'a karşı teslimiyet ve samimiyette zirveye ulaşan İmran'ın hanımı ve Meryem'in de annesi olan bir kadının kıssasını zikretmektedir. İmran'ın hanımı, sahip olduğu en değerli varlık olan karnındaki ceninle Rabbine yöneldi. Cenini, Allah'a has kıldığını ve kendi mabetlerinin de hizmetçisi[4] olarak adadığını söyledi. Cenini adamaya ilk olarak, Rububiyyet sıfatı ile[5] Allah'a dua ederek başladı. Allah'tan; iman ve ihlâs üzerine yetiştirmesi, hayır ve sevap işleyecek[6] biri olması niyetiyle bu adağını kabul etmesini istedi. Niyetindeki doğruluğun ve samimiyetin Allah tarafından bilinmesinden dolayı O'nun ihsanla kendisine bir lütufta bulunması için Rabbinin, Allah ismini vesile yaptı. O, Allah'a ve onun sıfatlarına tam inanan biri idi. Bunun için de sözünü "şüphesiz sen işiten ve bilensin"[7] ifadesiyle pekiştirmiştir. İmran'ın hanımı çocuğu doğurduğunda onun kız çocuğu olduğunu görünce Rabbine özür sadedinde, "Rabbim! Ben kız çocuğu doğurdum. Erkek, kız gibi değildir" dedi. Zira o dönemde kızlar değil, erkek çocuklar mabedin hizmetine veriliyordu.[8]

İmran'ın hanımının; "Erkek, kız gibi değildir" sözünden maksadın ne olduğuna dair Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1209) iki görüş aktarmaktadır:

---

1 Taberî, **a.g.e.**, 3, 235.
2 Âl-i İmrân, 3/33–34.
3 Taberî, **a.g.e.**, 3, 235.
4 es-Sa'dî, **a.g.e.**, I, s. 241; Seyid Kutub, **a.g.e.**, I, s. 392.
5 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 436.
6 es-Sa'dî, **a.g.e.**, I, s., 241.
7 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, II, s. 28.
8 el-Beğavî, **a.g.e.**, I, s. 295.

Birinci görüş: Kadının bu sözündeki kasıt, erkek çocuğunun kız çocuğuna tercih edilmesidir. Bu da birkaç şekilde olmaktadır:

Birincisi: Onların dininde sadece erkek çocuklarının mabedin hizmetine verilmesinin caiz olmasıdır.

İkincisi: İbadet yerlerinin hizmetini sürdürmede erkeğin daha elverişli olmasıdır. Kadının ise hayız gibi durumlara arız olduğu için buna elverişli olmamasıdır.

Üçüncüsü: Erkeğin kuvveti ve hizmete dayanaklılığı kadına göre daha elverişlidir. Zira kadın zayıftır ve ağır işlere fazla güç yetiremez.

Dördüncüsü ise: İnsanların toplu bulunduğu durumlarda kadının, erkeğe göre suçlamalara daha fazla maruz kalmasıdır.

Bu hususlar belki erkeğin kadına tercih edilmesini gerektiren durumlardır.

İkinci görüş: Kadının bu sözündeki amaç, kız çocuğunun erkek çocuğuna tercih edilmesidir. Sanki kadın şunu söylemek istemektedir: Erkek çocuğu benim isteğimdi. Bu kız çocuğu ise Allah'ın bana olan hibesidir. Benim isteğim olan erkek çocuğu Allah'ın hibesi olan kız çocuğu gibi değildir. Bu söz; kadının, Allah'ın, kulu için dilediğinin, kulun kendisi için istediği şeyden daha hayırlı olduğunun bilinciyle ondan sadır olan bir sözdür.[1]

"Allah, onun ne doğurduğunu daha iyi biliyor" ayetinin okunuşunda Kıraat âlimleri ihtilaf etmişlerdir. İbn-i Amir, Şu'be ve Yakup وَضَعَتْ kelimesindeki ع harfini sakin, ت harfini de zamme ile okumuşlardır. Bu okuyuşa göre ayetteki bu ifade Meryem'in ağzından çıkan bir cümledir. Bu isimlerin dışında kalan Kıraat âlimleri ise ع harfini üstün, ت harfini de sakin okumuşlardır. Bu okuyuşa göre ise; Allah'ın kelamı olmaktadır.[2]

---

1 er-Râzî, **a.g.e.**, VIII, s. 29.

2 İbnü'l-Cezerî, Ebû'l-Hayr Muhammed b. Muhammed ed-Dımeşkî, **en-Neşr fi'l-Kırââti'l-'Aşr**, Tash. Ali Muhammed ed-Dabba', Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrut, ty., II, s. 239.

Ebu Hayyân (ö.754/1353), birinci okuyuş ışığında şu yorumu yapmaktadır:

"Sanki kadın 'Allah, daha iyi bilendir' sözüyle kendisine hitap etmektedir. Kadın sözünü, "Rab" sözcüğünü kullanarak ifade etmemiştir. Şayet bunu yaparak sözünü ifade etmiş olsaydı 'doğurduğumu sen daha iyi bilirsin' derdi. Sanki kadın Allah'ın zikri ile teselli bulma sadedinde, O'nun ilminin, kudretinin ve hikmetinin her şeyin önüne geçmesinin, maksada ulaşamama karşısında üzülmemeye ve kahırlanmamaya götürdüğünü kendisine hitap ederek ifade etmiştir. Çünkü olması gereken şey, Allah'ın isteğidir. 'İsteğim ve arzum olan erkek, Allah'ın bildiği, irade ettiği ve kız gibi değildir. Belki bu kız çocuğu, Allah'ın muradı olduğu için erkek çocuğundan daha hayırlı olacaktır.' Bu şekilde kadın kendisini teselli etmiştir."[1]

Ebu Hayyân ayeti, ikinci okuyuş ışığında Allah, bu doğan kız çocuğun durumunu ve gelecekte bulunacağı hayatı daha iyi bilmektedir. Çünkü kadının 'kız çocuğu doğurdum' sözü onun, mabedin hizmetine uygun olmayan bir kız çocuğu doğurduğu ile ilgili kısmını sadece bildiğine işaret etmektedir. Allah ise, doğan kız çocuğunun tüm durumlarına ilişkin her şeyi en iyi bildiğini haber vermektedir.[2]

Daha sonra Kur'ân, İmran'ın hanımının doğan kız çocuğuna 'çok ibadet eden' anlamında Meryem ismini verdiğini anlatmaktadır. Bu isimlendirmeyle kadın, kızı için hayır dileğinde bulunmakta, Allah'a yakın olmayı, ona tazarruda bulunmayı, çocuğunun amelinin, ismine muvafık olmasını istemektedir.[3] Aynı zamanda çocuğunu, şeytana karşı Allah'ın korumasına vermektedir. Çocuk doğduktan sonra Onun istediği en hayırlı iş, çocuğun ve soyunun şeytana karşı Allah'ın koruması altında olmasıdır.[4] Kadın وإني أعيذها sözünde devamlılık ve tekrar ifade eden muzari fiili kullanmasıyla çocuğunun sürekli ve devamlı bir koruma altında olmasını kastetmiştir.[5] Allah Teâlâ da, "Rabbi, onu en güzel şekilde kabul etti"[6] ayetinde geçtiği gibi, Meryem ile ilgili adağı kabul ederek İmran'ın hanımına lütufta bulunmuştur. Kendisine sığınma konusundaki duasını da kabul etmiştir. Bu durum, Buhari'nin rivayet ettiği Ebu Hureyre hadisinde şu şekilde geçmektedir: "Doğan her çocuğa şeytan te-

1 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 439.
2 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 439.
3 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 439.
4 Seyid Kutub, **a.g.e.** I, s. 393.
5 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 440.
6 Âl-i İmrân, 3/37.

Ebu Hureyre hadisinde şu şekilde geçmektedir: "Doğan her çocuğa şeytan temas eder. Çocuk da bu temas nedeniyle bağırarak ağlamaya başlar. Meryem ve oğlu ise bunun dışındadır."[1]

Bu hadisin açıklamasında Kurtubi (ö.671/1272) şöyle demektedir:

"Bu hadis, Allah'ın, Meryem'in annesinin duasını kabul ettiğini ifade etmektedir. Çünkü şeytan, Meryem ve oğlu hariç, peygamberler ve veliler de dâhil olmak üzere insanoğlunun hepsine temas etmektedir."[2]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. İmran'ın hanımının duası ve " Ey Rabbim! Katından bana tertemiz bir nesil ver"[3] diyen Zekeriya ile İbrahim'in, "Ey Rabbim! Bana salih bir nesil ver"[4] dualarında geçtiği gibi kulun, salih çocuk talebinde bulunulması gerekir. Kur'ân, Rahman'ın kullarının niteliklerinden şunları sayıyor: "O kullar ki şöyle derler: Ey Rabbimiz! Eşlerden ve çocuklardan gözümüzün nuru olacak olanlardan bize ver ve bizi takva sahiplerine imam yap."[5] Çocuk talebi, hayırlı nesiller ve çevresine faydalı olması için istenmelidir. Peygamberimiz de, salih çocuk talebinde bulunmaya teşvik ederek: "İnsanoğlu öldüğünde; devamlı işleyen bir sadaka, faydalanılan ilim ve kişiye dua eden salih bir evlat dışında ameli tamamen kesilir."[6] Buyurmaktadır.

---

1 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâb-u Ehâdîsi'l-Enbiyâ, VI, s. 541.

2 Kurtubî, **a.g.e.**, IV, s. 68. İbn-i Hacer şöyle demektedir: Bu durum, peygamberlerin ismeti gerçeğine aykırı değildir. Bu hadisin zahirine göre İblis'in, dünyaya gelen her insanın doğumu sırasında, ona dokunmasının imkânı söz konusudur. Fakat Allah'ın ihlâslı kullarına, bu temasın hiçbir zararı yoktur. Bu ihlâslı kullardan olan Meryem ve oğlu bu dokunmadan istisna edilmişlerdir. Şeytan, doğan çocuğa dokunma geleneğine uygun olarak onlara dokunmaya gittiğinde aralarına engel konulmuştur. Meryem ve çocuğunun, dokunmadan istisna edilmelerinin anlamı budur. Bu ikisinin dışında kalan ihlâslı kullara musallat olması gibi bir anlam çıkmaz. İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VIII, s. 60.

3 Âl-i İmrân, 3/38.

4 Sâffât, 37/100.

5 Furkân, 25/74.

6 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Vasiyye, III, s. 1255.

2. İmran'ın hanımının Allah'a dua ederken 'Ya Rabbi' diyerek yakarışta bulunduğunun ifade edilmesi, Allah'a bu şekilde dua etmenin daha sevimli olduğuna işaret edilmiştir.[1]

3. Kulun, sadece amelle yetinmemesi gerekir. Ümmetin selamet ve huzuru için hayırlı nesiller yetiştirmeye gayret etmekle birlikte, İmran'ın hanımının "bunu benden kabul et" diye dua etmesi gibi Allah'a da yalvarmalıdır.

4. Allah'a dua ederken, O'nun isim ve sıfatlarından, talebe uygun olanları seçilip onlarla dua edilmelidir. Zira İmran'ın hanımı; "bunu benden kabul eyle, şüphesiz sen işiten ve bilensin", hidayet üzere olanlar ise; "Ey Rabbimiz! Hidayete erdikten sonra kalplerimizi şüpheye düşürme ve bize katından rahmet ver. Şüphesiz sen çokça bağışta bulunansın"[2] diye dua etmişlerdir. İsa da; "Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın"[3] diye dua etmiştir.

5. "Allah, onun ne doğurduğunu daha iyi bilmektedir" ayetinden de anlaşılacağı gibi Allah Teâlâ bütün olayları ihata etmiştir.[4]

6. İmran'ın karısının; "Ona Meryem ismini verdim" sözünde çocuk için güzel ismin tercih edilmesine işaret vardır. Meryem kıssasında da anlatılacağı üzere Meryem'in anlamı 'çok ibadet eden kadın' demektir. Ebu-d Derda'nın rivayet ettiği bir hadiste Peygamberimiz: "Sizler, kıyamet gününde isimlerinizle ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. Öyleyse çocuklarınıza en iyi isimleri seçin"[5] buyurmaktadır

7. "Ben bu kız çocuğu ile soyunu, kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum" ayetinden hareketle çocuklar şeytandan, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın sığınağına bırakılarak korunmalıdır. İbn-i Abbas şöyle demektedir:

---

1 Ebû's-Suûd, **a.g.e.**, II, s. 26.
2 Âl-i İmrân,3/8.
3 Mâide, 4/114.
4 Bakara, 2/255.
5 Ebû Dâvûd, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Edeb, IV, s. 287. İbn-i Hacer, bu hadisin râvîlerinin sika olduğunu söylemektedir. İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bîrî**, X, s. 593.

"Rasûlüllah, Hasan ve Hüseyin için istiazede bulunur ve şöyle buyururdu: Atanız, bu kelimelerle İsmail ve İshak'ı Allah'ın korumasına havale etti: Allah'ın bütün kelimeleriyle, şeytanın, zararlı böceklerin ve dokunan her kötü gözden Allah'a sığınırım derdi."[1]

8. Allah Teâlâ'nın, İmran'ın hanımının duasına icabette bulunması, ona çocuk vermesi, kızını ve soyunu kovulmuş şeytanın şerrinden korumasında olduğu gibi kendisine farklı şekillerde yaklaşmaya çalışan ihlâslı ve samimi kullarının dualarını kabul ettiği görülmektedir.

XIV. ZEKERİYA'NIN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Çocuklar, Allah Teâlâ'nın insanlara lütfettiği, bazılarını da hikmeti gereği mahrum ettiği nimetleridir. Kur'ân-ı Kerimde şöyle buyrulur: "O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut O, çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar."[2] Kur'ân-ı Kerîm, kısır olan ama Allah'tan asla ümidini kesmeden yalvarıp dua eden bir peygamber eşinin kıssasını anlatır. Zira Allah bir şeyi istediği zaman sadece ona ol der, o da hemen oluverir.[3]

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerim'de Üç Yerde Zikredilmektedir:

1. "Orada Zekeriya, Rabbi'ne dua etmişti: "Rabbim, bana katından temiz bir nesil ver. Sen duayı işitensin! demişti. Zekeriya, mabede durmuş namaz kılarken melekler ona: "Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi[4] doğrulayıcı, efendi, nefsine hâkim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler," diye ünlediler. Dedi ki: "Ey Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çatmış iken ve

1 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Ehâdîsi'l-Enbiya, VI, s. 470.
2 Şûra, 42/49–50.
3 Yasin, 36/82
4 Burada "kelime" ile İsa'ya işaret edilmektedir. Zira İsa'dan Allah'ın kelimesi olarak bahsedilir. Yahya, onun gerçek peygamber olduğunu tasdik etmiştir.

karım da kısır iken benim nasıl çocuğum olabilir?" (Allah): "Öyle, ama Allah dilediğini yapar" dedi.[1]

2. "Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı. O şöyle demişti: "Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. Sana yaptığım dualarda (cevapsız bırakılarak) hiç mahrum olmadım. Gerçek şu ki ben, benden sonra gelecek akrabalarım(ın isyankâr olmaların)dan korkuyorum. Karım ise kısırdır. Bana kendi tarafından; bana ve Yakup hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaşmış bir kimse kıl! (Allah şöyle dedi:) Ey Zekeriya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adında bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik. Zekeriya; Rabbim! Hanımım kısır ve ben de ihtiyarlığın son noktasına ulaşmış iken, benim nasıl çocuğum olur?"[2]

3. "Bizde duasını kabul ettik ona Yahya'yı bahşettik. Eşini de çocuk doğuracak hale getirdik. Doğrusu onlar hayırlı işlerde yarışıyorlardı. Korkarak ve umarak bize yakarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı." [3]

B. KADININ KİMLİĞİ

Ne Kur'ân-ı Kerîm de, ne de sünnette kadının ismi belirtilmemektedir. Ancak tarihçiler, isminin Îşa' binti İmran olduğunu söylerler. Îşa' binti Fakuz bin Gabîl olduğu da söylenir. Yani Meryem'in teyzesidir.[4]

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân Kerîm, yukarıda zikredilen âyetlerde Zekeriya'nın dilinden hanımının durumunu, (önce kısır olup doğurmasının mümkün olmadığını ama daha sonra doğurduğunu) haber vermektedir. Buna rağmen kocası, hanımının bu durumuna sabretti. Zekeriya hem kendi durumunu hem de hanımının durumunu, kendilerine bir salih çocuk vermesi için Allah'a arz etti. Allah, duasını kabul ederek karısını doğuracak

1 Âl-i İmrân, 3/38–40.
2 Meryem, 19/ 2–8.
3 Enbiyâ, 21/90.
4 Meryem kıssasında gerekli bilgi verilmiştir.

hale getirdi. "Eşini de çocuk doğuracak hale getirdik"[1] Onun hamile kalmasının önündeki bütün engelleri kaldırıp şifa verdi ve Zekeriya'dan hamile kaldı. Böylece Yahya'yı doğurdu. O, Zekeriya için ne güzel bir eş ve ne güzel bir arkadaştı. Allah'ın bu lütuf ve hayrı; Zekeriya ailesi için gerçekleşti. Çünkü onlar Allah'a itaatte ve Allah'a yaklaştıracak işler konusunda yarışıyorlardı. Zekeriya ve eşi her zaman hayırlı işlere koşuyorlardı. İyi işler yapmakta birbirleriyle yarışıyorlardı. Bu da Allah'ın onlara ikramda bulunmasının, isteklerini yerine getirmesinin sebebi idi. Onlar umarak ve korkarak, sevinçte ve tasada, rahatlıkta ve sıkıntıda Allah'a dua ederlerdi. Allah'a yalvaran, saygılı ve mütevazıydiler. Allah'ın hoşnutluğunu umarak, öfkesinden korkarak yalvarıyorlardı. Çünkü kalpleri yüce Allah'a sağlam bir şekilde bağlıydı. Sürekli onunla iletişim halindeydi. Kur'ân, onlar ve onlardan sonra gelecek olanlar hakkında şöyle buyurmaktadır; "Doğrusu onlar hayırlı işlerde yarışıyorlardı. Korkarak ve umarak bize yakarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı."[2] Zekeriya ve hanımı sahip oldukları bu güzelliklerden dolayı iyi bir oğulla ödüllendirilmişlerdir.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Hiç şüphesiz hayırlı eş, hayırlı komşu, hayırlı arkadaş… içinde yaşadığımız şu dünyada sosyal hayatın huzur ve güvenliği açısından herkes için çok önemli hususlardır. Zekeriya ile hanımı da birbirlerine karşı çok saygılı ve sıcak bir sevgiyle de bağlıydılar. Her biri, diğeri için hayırlı bir eş idi. Allah, onlara Yahya'yı lütfetti. Sünnette de bu manayı kuvvetlendiren deliller vardır. Ebû Mûsa el-Eş'ari'nin rivâyet ettiği hadiste Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: "İyi ve kötü arkadaşın durumu, Misk taşıyan ile körük üfleyen gibidir. Misk taşıyan ya sana verir ya da sen satın alırsın ya da ondan güzel kokusunu koklarsın. Körük üfleyen ise ya elbiseni yakar ya da kötü bir koku koklarsın.[3]

---

1 Enbiyâ, 21/90
2 Enbiyâ, 21/90.
3 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbu'z-Zebâih ve's-Sayd, IX, s. 577; Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Birr ve's-Sıla ve'l-Edeb, IV, s. 2026.

2. Salih bir eş, dünya hayatının en güzel nimetlerindendir. Çünkü Kur'ân, Allah Teâlâ'nın Zekeriya'ya böyle bir nimeti dünyada kendisine lütfettiğini kıssada zikretmiştir.

3. Allah Teâlâ'nın kudretini hiçbir şey aciz bırakamaz. Zekeriya'nın karısı kısırdı.[1] Ancak onların dualarının ve Allah'a karşı samimiyetlerinin mükâfatı olarak Allah, onun hamile kalmasını diledi ve salih bir evlat verdi.

4. Hayırlı işlerde acele edilmelidir. Duaları umarak ve korkarak yapmak, ibadetleri huşu içerisinde yapmak, kişinin Allah katında ve melekler nezdinde övülmesine vesile olacak olan en güzel şeylerdendir. Çünkü bunlar kişinin ibadetlerinde samimi olduğunu gösterir. Bu hususta Kur'ân şöyle buyurmaktadır: "(İman ve amelde) önde olanlar var ya, (Ahirette de) önde olacaklar. İşte onlar (Allah'a) yakınlaştırılmış kimselerdir."[2] , " Gerçekten müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar itaate devam eden erkekler ve itaate devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar. Oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar var ya işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."[3] Hadis-i Kutsî'de de şöyle buyrulur: "Kulum bana nafile ibadetlerle yakın olmaya devam eder. Ta ki ben onu severim. Ben onu sevdiğim zaman (mecazen) duyduğu kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli ve yürüdüğü ayağı olurum. Benden isterse elbette veririm. Bana sığınırsa onu korurum."[4]

5. Halk arasında bilinçsizce söylenen, 'Biz Allah'a, cennetini çok istediğimizden ya da cehenneminden çok korktuğumuzdan ibadet etmeyiz.' sözünün

---

1 es-Sa'dî, **a.g.e.**, III, s. 297.
2 Vakı'a, 56/ 10–11.
3 Ahzâb, 33/ 53.
4 Buhârî, **a.g.e.**, Kitab'ur-Rikâk, XI, s. 348.

doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Hâlbuki Kur'ân, Allah dostlarını şöyle vasfediyor: "Korkarak ve umarak bize yakarıyorlardı."[1]

6. Hayırlarda yarışmak, umarak ve korkarak dua etmek, ibadetlerde, özellikle namaz ve dua esnasında huşu içinde olmak, bir mü'minde olması gereken faziletli niteliklerdir.

XV. MERYEM'İN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Kadın'ın iffetli ve hâyâlı olması, kadın için olduğu kadar toplum için de oldukça önemli bir husustur. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle emredilmektedir: "Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar… Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesnâ, zînet (yer)lerini göstermesinler."[2] Âyetlerde kadın ve erkeklere birlikte hitâp edilmiştir. Kur'ân,, namus ve iffetlerini koruyanları da şöyle övmüştür: "Şüphesiz müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, itaatkâr erkekler ve itaatkâr kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah'tan bağışlanma ve büyük bir mükâfât hazırlanmıştır."[3] Namusun korunması, kalp ve nefis temizliğinin temel şartıdır. Kur'ân, iffet ve namusların korunmasına dair verilen emrin hikmetini şöyle beyan etmiştir: "Bu davranış, onlar için daha nezihtir."[4] Kur'ân, inanan kadınlar için iffette, hayâda, namusunu korumada ve ibâdet etmede zirveye ulaşmış bir kadın olan Meryem'i örnek olarak sunmaktadır.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde zikredilmektedir:

---

1 Enbiyâ, 21/90.
2 Nûr, 24/30–31.
3 Ahzâb, 33/35.
4 Nûr, 24/30.

1. “Hani, İmrân’ın karısı, Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen, hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin’ demişti. Onu doğurunca, ‘Rabbim!’ dedi, ‘onu kız doğurdum – oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum’, bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya’yı da, onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölmeye her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. ‘Meryem! Bu sana nereden geldi?’ derdi. O da ‘Bu, Allah tarafından’ diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.”[1]

2. “Hani melekler, ‘Ey Meryem! Allah, seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı.’ ‘Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (O’nun) huzurunda rükû edenlerle beraber rükû et’ demişlerdi. (Ey Muhammed!) Bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem’i kim himayesine alıp koruyacak diye kalemlerini (kur’a için) atarlarken sen yanlarında değildin. (Bu konuda) tartışılırken de yanlarında değildin. Hani Melekler şöyle demişti: ‘Ey Meryem! Allah, seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsâ Mesîh’tir. Dünyada da, âhirette de itibarlı ve Allah’a çok yanı olanlardandır.”[2]

3. “Meryem: Rabbim! Dedi, bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur? Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir, Allah dilediğini yaratır. Bir işe hükmedince ona sadece “Ol” der, o da hemen oluverir.”[3]

4. “Bir de inkâr etmelerinden ve Meryem’in üzerine büyük bir iftira atmalarından ve “Biz Allah elçisi Meryem oğlu İsa Mesih’i öldürdük” demeleri yüzünden (kalplerini mühürledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar, fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan

1 Âl-i İmrân, 3/35, 36, 37.
2 Âl-i İmrân, 3/42–45.
3 Âl-i İmrân, 3/47.

dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler."[1]

5. "Meryem oğlu Mesîh ancak bir resûldür. Ondan önce de (birçok) Resûller gelip geçmiştir. Anası da çok doğru bir kadındır. (Nasıl ilah olabilirler?) Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz, sonra bak nasıl (haktan) yüz çeviriyorlar."[2]

6. "(Resûlüm!) Kitap'ta Meryem'i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti. Meryem, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, biz ona Cebrail'i gönderdik de o, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü. Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah'a sığınırım! Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma). Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi. Meryem: Bana hiçbir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? Dedi. Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılmak için böyle takdîr ettik. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (ezelde olup bitmiş) bir iştir, dedi. Meryem çocuğa hamile kaldı. Bunun üzerine onunla (karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevketti. "Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!" Aşağısından (İsa yahut melek) ona şöyle seslendi: Tasalanma! Rabbin senin alt yanından bir dere akıttı. Hurma dalını kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün. Ye, iç. Gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben, çok merhametli olan Allah'a susma orucu adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım. Nihayet onu (kucağında) taşıyarak kavmine getirdi. Dediler ki: Ey Meryem! Hakikaten sen iğrenç bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi; annen de iffetsiz değildi.

1 Nisâ, 4/156–157.
2 Mâide, 5/75.

Bunun üzerine (Meryem, onunla konuşun diye) çocuğu gösterdi. Beşikteki bir bebek ile nasıl konuşuruz? dediler."[1]

7. "Irzını korumuş olan kadını (Meryem'i)de an. Biz ona ruhumuzdan üfledik. Onu da, oğlunu da âlemlere (kudretimizi göstermek) için bir ibret kıldık."[2]

8. "Meryem oğlunu ve annesini de (kudretimize) bir alâmet kıldık; onları, yerleşmeye elverişli, suyu bulunan bir tepeye yerleştirdik."[3]

9. "İffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de (Allah) örnek gösterdi. Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O, gönülden itaat edenlerdendi."[4]

B. KADININ KİMLİĞİ

Meryem, Allah'ın dünya ve ahirette seçkin kıldığı kadınlardan biridir. Filistin topraklarında doğmuş, İsrail oğullarından temiz bir ailenin kızıdır.

Babası, İmran Bin Mâsân İbnü'l-Azer… Ruhbeam Bin Süleyman bin Davud'dur. Annesi ise, iman ve iffet sahibi bir kadın; Hanne binti Fakuz bin Gabîl'dir. O dönemin Peygamberi Zekeriya da Meryem'in teyzesinin kocasıdır. Yani Zekeriya ile Meryem'in babası İmran bacanaktır. Meryem'in soyunun, Yakup'a dayandığı söylense de, Davud'a dayandığı hususunda ulema ittifak etmiştir.[5] Mûsa ve Harun'un babalarının adı da İmran'dır ve büyük kız kardeşlerinin adı da Meryem'dir. O dönemlerde "çok ibadet eden kadın" anlamına gelen Meryem ismi çok yaygındı. Âyette geçen "İmran'ın, İsa'nın dedesi İmran mı, yoksa Mûsa'nın babası İmran mı? Olduğu hususunda ihtilafa düşülmüştür. Ancak Zekeriya'nın Meryem'i kefaletine alması, Mûsa'nın babası İmran olmadığının delilidir.[6] Ayrıca iki İmran arasında yaklaşık bin sekiz yüz (1800) yıllık bir zaman olduğu ifade edilmektedir.[7]

---

1 Meryem, 19/16-29.
2 Enbiyâ, 21/91.
3 Mü'minûn, 23/50.
4 Tahrîm, 66/12.
5 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 558.
6 İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, III, 235.
7 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, II, 196.

C. KISSANIN SUNUMU

Allah'ın, âlemlere üstün kıldığı İsrail oğulları,[1] kendi çıkardıkları bir takım hurafelerle kendilerine gönderilen ilahi dinlerini tahrif etmişlerdir. Allah'ın emirlerine isyan etmiş ve O'nun, kendilerine lütfettiği nimetlere karşı nankörlük etmişlerdir. Bazıları ise, nefislerinin hoşuna gitmeyen emirlerle geldikleri için, Allah'ın kendilerine bir rahmet olarak gönderdiği peygamberleri öldürecek kadar ileri gitmişlerdir. Kur'ân'da, İsrail oğullarının bu sapkın tavırları şöyle ifade edilmektedir: "Andolsun, biz İsrailoğullarından söz almış ve onlara elçiler göndermiştik. Ne zaman bir elçi onlara canlarının istemediği bir şey getirdiyse (gelen elçilerin) bir kısmını yalanladılar, bir kısmını da öldürdüler."[2]

İşte Meryem, tüm bu karışıklıkların hüküm sürdüğü ve Yahudilerin tüm ümitlerini, bekledikleri kurtarıcının gelişine bağladıkları bir dönemde dünyaya gelmiştir.

Kur'ân'da İmran ailesinin; Âdem, Nuh ve İbrahim ailesi ile aynı soydan geldikleri ve âlemler üzerine seçilmiş kimseler oldukları bildirmektedir.[3]

Meryem'in annesi Hanne'nin yıllardır çocuğu olmuyordu. Bir gün bir kuşun, yavrularına yiyecek getirip yavrularını beslediğini görünce, annelik duyguları kabardı ve kendisinin de bir çocuğu olması halinde Beytü'l-Makdis'e (Mescid-i Aksa'ya) Allah için hizmetçi olarak vereceğini adadı. O dönemde Beytül Makdis'in temizlik ve ziyaretçilerinin hizmeti için aileler çocuklarını bağışlarlardı. Hanne, bu dileğinin akabinde hamile kaldı.[4] Kur'ân, bu durumu şöyle haber veriyor: Hani İmran'ın karısı: "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden bunu kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin." demişti. Onu doğurunca: "Rabbim! Onu kız doğurdum. -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş Şeytan'dan Senin korumana bırakıyorum." demişti.[5]

---

1 el-Bakara, 2/47.
2 Mâide, 5/70 .
3 Âl-i İmrân, 3/33–34.
4 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 558.
5 Âl-i İmrân, 3/35–36.

Hanne'nin; "Onu ve soyunu kovulmuş Şeytan'dan Senin korumana bırakıyorum." diyerek Şeytan'ın verebileceği zararlardan koruması için Allah'a sığınması ile ilgili olarak Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Doğan her çocuğa mutlaka Şeytan dokunur. Onun bu dokunması nedeniyle bir çocuk (doğarken) feryat ederek ağlar. Ancak Meryem oğlu ve annesi bunun dışındadır" hadisin ravisi Ebu Hureyre bu hadisi rivâyet ettikten sonra dilerseniz, "Rabbim! Ben onu ve onun neslini kovulmuş Şeytan'dan Sana sığındırıyorum"[1] âyetini okuyabilirsiniz demiştir.[2]

Peygamberimizin; "Çocuğun doğarken ağlaması, Şeytan'ın dokunması nedeniyledir"[3] hadisini Zemahşerî (ö. 488/1095) şöyle yorumlamaktadır: Şeytan, her doğan çocuğu saptırmayı arzu eder. Ancak Meryem ve oğlu hariç. Çünkü bu ikisi korunmuşlardır. "Onların hepsini saptıracağım. Ancak ihlâslı kulların hariç"[4] âyetinde olduğu gibi bunların sıfatlarını taşıyanlar da korunmuştur. Çocuğun doğarken Şeytan'ın dokunmasından dolayı feryat etmesi, Şeytan'ın çocuk üzerindeki arzu ve tamahını tasvir içindir. Sanki onun dokunması, "Bu benim saptıracaklarımdandır." diyerek eliyle dokunup vurmasıdır.[5]

Kurtubî (ö. 671/1272) de âlimlerin; Şeytan'ın Meryem ve oğlu dışındaki herkese hatta peygamberlere bile dokunacağını söylediklerini ifade etmektedir.[6]

Bu âyetler bizlere, örnek olacak ve kıyamete kadar insanlığa model olacak bir aile tablosu resmetmekte ve örnek bir anne modeli sunarak çocuk eğitimi ve terbiyesi hususunda bütün annelere yol göstermektedir. Zira henüz hamilelik dönemindeki yaşlı kadın Hanne binti Fakuz, yavrusunu daha yeni doğurmasına rağmen onun, Rabbine olan kulluğunun derdine düşmüş ve evladının dünya ve ahiret kurtuluşunun hesabına ciddi manada kendini kaptırmıştır. Ve nihâyet yavrusunun, Şeytan'ın hile, ifsat ve tuzaklarından emin olması, dünya ve ahirette selamete kavuşması amacıyla yavrusunu Allah'a adayıp O'nun korumasına bırakmakla en isabetli kararı vermiştir.

---

1 Âl-i İmrân, 3/36.
2 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Fedâil, IV, s. 1838.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, IV, s. 68.
4 Hicr, 11/39–40.
5 ez-Zemahşerî, **a.g.e.**, I, s. 426.
6 Kurtubî, IV, s. 68.

Allah Teâlâ, Hanne'nin bu yalvarış ve yakarışını güzel bir şekilde kabul buyurdu, onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi.[1] Âyette görüldüğü gibi saliha bir annenin, evladı hakkındaki duası Allah katında anında kabul görüyor. Evlatları hakkında duaları kabul edilmediğinden şikâyet eden ebeveynler, mutlaka durumlarını düzeltip ihlâs ve takvalarını artırmaya çalışmaları gerekir. Eğer dualarımız için semanın kapıları açılmıyor ve arşa yükselmiyorsa sorun bizde demektir.

Meryem'in güzel bir bitki gibi yetişmesi ise; tıpkı en verimli topraklarda, en kaliteli tohumlardan en güzel iklimlerde yetişen en kaliteli bir bitki gibi, Meryem de salih kulların çok olduğu bir ortamda, en bereketli vahiy ikliminde, bir peygamberin himayesinde ve her türlü kötülüklerden uzak bir ortamda yetiştirilmesidir. Zira Meryem'e, kız olması nedeniyle Beytül Makdis'te bir oda tahsis edilmiş, Zekeriya'nın nezaretinde ve O'nun vahiy eğitimi ortamında, Rabbine ibadet etmeye ve Mescid'in hizmetinde bulunmaya başlamıştı. Kendisini o kadar ibadet amade kılmıştı ki yemekten-içmekten bile feragat etmiş ve bunlarla meşgul olmaktan istiğna etmişti. Rabbi onu en güzel nimetlerle rızıklandırmış, lütuf ve rahmet kapısını sonuna kadar açmıştı.

Babası, Meryem'in dünyaya gelişinden önce öldüğü için annesi Hanne, küçük yaştaki Meryem'i Allah'ın evinin mütevellilerine teslim etti ve onlardan çocuğunun, Allah'ın evine hizmet etmesi hususundaki adağını kabul etmelerini istedi. İsrail oğullarının en önde gelen din adamlarından ibaret olan Beytül Makdis mütevellileri, Meryem'in sorumluluğunu üstlenme ve onu yetiştirme hususunda ihtilafa düştüler. Sonunda kura çekmeye karar verdiler. İlk kurada Tevrat'ı yazdıkları kalemlerini bir yere koyup ergenlik çağına ermemiş bir çocuktan, o kalemlerden bir kalem getirmesini istediler. Çocuk, Zekeriya'nın kalemini çekip getirdi. İkinci kez uyguladıkları kurada, kalemlerini bir nehre atarlar. Kimin kalemi suyun akıntısının tersine giderse o, Meryem'i himayesine alacaktı. Zekeriya'nın kalemi suyun akıntısının tersine gitti. Üçüncü kez uyguladıkları kurada ise ikinci kuranın tersini uyguladılar. Zekeriya'nın kalemi bu defa suyun akıntısında yüzüp giderken diğerlerinin kalemi suyun dibine çöküp kaldı. Böylece Meryem'i eğitme ve yetiştirme görevi, aynı zamanda Meryem'in teyzesinin kocası da olan Zekeriya'ya verilmiş oldu. Ergenlik çağına erişin-

1 Âl-i İmrân, 3/37

ceye kadar Beytül Makdis'te kendisi için yapılan odada Zekeriya'nın velâyetinde kalmaya devam etti.[1]

Meryem'in yiyecek ihtiyaçlarını karşılamada da görevli olan Zekeriya, ne zaman Meryem'in yanına gittiyse önünde cennet yiyecekleri buldu. Öyle ki yazın, kış meyveleri, kışın da yaz meyveleri görüyordu.[2] Meryem, Allah'ın lütfü gereği cennet meyveleri ile besleniyordu. "…Zekeriya, onun yanına, mabede her girdiğinde yanında bir rızık bulurdu. "Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?" dedi. O da: "Bu, Allah tarafındandır." dedi. Şüphesiz Allah, dilediğine hesapsız rızık verir"[3] dedi. Zekeriya Meryem'in, Allah'ın özel ihsan ve lütfüne mazhar olduğunu anlatmıştı.

Yaşının ilerlemiş, saçı sakalı ağarmış olmasına rağmen ve hanımı da kısır olan Zekeriya, Meryem'e yazın kış meyvelerini ve kışın da yaz meyvelerini veren Allah'a niyazda bulunarak; "Orada Zekeriya, Rabbine dua etmişti: Rabbim! Bana katından temiz bir nesil ver. Şüphesiz sen duayı işitensin. Zekeriya, mabette durmuş namaz kılarken melekler ona: Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefsine hâkim ve iyilerden bir Peygamber olacak Yahya'yı müjdelemektedir, diye seslendiler."[4] Âyette ki "kelime" ile İsa işaret edilmektedir. Çünkü başka bir âyette[5] de Meryem oğlu İsa'dan Allah'ın kelimesi olarak bahsedilir. Zekeriya bu duasında: "Meryem'e, mevsimi olmayan meyvelerden veren ey Rabbim! Zamanım geçmiş olsa da bana da bir çocuk ver" diye dua ederdi.[6]

Zekeriya'nın kemiklerinin tutmayacak kadar yaşlanmış olmasına rağmen ve hanımının da kısır olduğu halde Allah'a yönelip dua ederek çocuk istemesi, duasının da kabul edilerek bütün bu imkânsızlıklara rağmen çocuğunun olması, günümüz müslümanları için çok büyük bir anlam ifade etmektedir. Zira bugün başımıza gelen herhangi bir sıkıntı da önce biz yapmamız gereken sebepleri yerine getirip sonra Allah'tan yardım istemeyi kesinlikle ihmal etmemeliyiz. Aynı zamanda karşılaştığımız

---

1 Taberî, **a.g.e.**, III, s. 241; İbn-i Kesir,**Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, II, s. 28; İbn-i Kesir, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 560.
2 Taberî, **a.g.e.**, III, s. 344.
3 Âl-i İmrân, 3/37.
4 Âl-i İmrân, 3/38–39.
5 Âl-i İmrân, 3/45.
6 İbn-i Kesir, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 560.

bir zorluğu aşmak imkânsız gibi görünse de Allah'a dua edip asla ümitsizliğe düşmemeliyiz.

Artık Meryem büyümüş, uzun boylu, ahlakî ve fizikî güzelliği itibariyle yaşadığı devrin en güzel kızı olmuştu. Hâlâ Beytül Makdis'deki kendisine tahsis edilen yüksekteki odasında yaşıyor, orada Allah'a ibadet etmeye devam ediyordu. Gündüzleri oruç tutuyor, gece sabahlara kadar namaz kılıyordu. Öyle ki kıyamda durmaktan ayakları ve dizleri şişiyordu. Ayrıca büyük bir şevkle Tevrat'ı ezberleyip anlamaya çalışıyordu. Hayatının her anında ve yaptığı her işinde Allah'a yönelen, Allah'ın ismini yücelten, Rabbine yürekten bağlı, ihlâslı ve samimi bir mü'mine kız olmuştur. Bütün erkekler dışarı çıktıktan sonra O, aşağı inerek yerleri süpürüyor, mabedin temizliği ile meşgul oluyordu.

Meryem, Allah'ın dilemesiyle İsa'yı babasız olarak dünyaya getiren kadın olması, temiz bir aileden gelmesi, aldığı eğitim ve terbiyenin yüksekliği ve çok ibadet eden ehli takva bir kadın olması gibi sebeplerden dolayı Allah'ın, yeryüzündeki en seçkin sayılı kullarından olma şerefine nail olmuştur. Meryem'in durumunu Kur'ân-ı Kerim şöyle haber veriyor: "Hani melekler, 'Ey Meryem! Allah, seni seçti. Seni tertemiz yaptı ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı. Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (O'nun huzurunda) rükû edenlerle beraber rükû et' demişti."[1] Âyetteki 'Meleklerden' kasıt, Cebrail'dir. Bütün melekler zikredilip onlardan birisi olan Cebrail kastedildiğinden dolayı mecaz-ı mürsel sanatı vardır.[2] Meleklerin Meryem'le sürekli beraber olmaları hasebiyle tıpkı bir arkadaşa seslenir gibi ismiyle hitap etmektedirler.[3] Bazı ilim adamları der ki: Yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerim de Meryem dışında, adıyla hiçbir hanımı söz konusu etmeyişindeki hikmet; Hıristiyanların ileri sürdüğü "O -hâşâ-, Allah'ın hanımıdır" şeklindeki iddialarını üstü kapalı bir şekilde reddetmektedir. Çünkü Azim olan bir kimse, herkesin önünde hanımının adını zikretmekten hayâ eder. Diğer bir sebepte; babası olmadığından dolayı İsa'yı O'na nis-

1 Âl-i İmrân 3/42-43.
2 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, II, s. 204.
3 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, II, s. 45.

pet etmek içindir. Bundan dolayı bir sonraki âyette de şöyle buyrulmuştur. "O'nun adı Meryem oğlu Mesih İsa'dır"[1]

Melekler, Meryem'e çokça ibadeti, zühdü ve şerefinden dolayı ayrıca kederlerden, vesveselerden, kötü huylardan ve olumsuz sıfatlardan arındırılmış olması sebebiyle Allah'ın, babasız bir Peygamber dünyaya getirme mucizesini gerçekleştirmek için onu seçtiğini haber verdi."[2] Ay hali olmamak, loğusa olmamak, bir erkekle birlikte olmaksızın doğum yapmak gibi maddi kirlerden arındırılmak suretiyle de seçildiğini, çağdaşı olan diğer kadınlara üstün kılındığını belirtti. O halde Meryem, kirlerden, ay hali, loğusalık ve buna benzer kir ve pisliklerle maddi ve manevi beşeri kusur ve eksikliklerden arındırılmıştır.[3] Ayrıca dünyada sadece Meryem, (Allah'ın dilemesiyle) bir erkekle beraber olmadan çocuk doğuran ve dünyadan tamamen soyutlanarak Allah için bir mabede bağışlanan tek kadın olmasıyla da diğer kadınlardan üstün kılınmıştır.[4]

Meryem ibadetlerle meşguliyetinden ve dine hizmet etmekten evlenmeye fırsat bulamadığı ifade edilmektedir.[5] Bütün bunlar; Meryem"in maddi manevi her türlü kir ve kötü hasetlerden uzak olmasının, onun takva bakımından yüksek bir mertebeye erişmiş olduğunu gösterir. Zaten Allah katında üstünlük, ancak takva iledir. Dolayısıyla Meryem, ehli takva olmasıyla diğer kadınlardan üstün kılınmıştır. Ancak, onun üstünlüğünün kendi döneminde yaşayan kadınlara mı, yoksa kendisinden önceki ve sonraki bütün kadınlara mı olduğu hususu tartışılmıştır.

Âyetteki: "(Allah) seni âlemlerin kadınlarına üstün kıldı" ifadesi, Meryem'in kendi zamanındaki kadınlardan üstün kılındığını beyan etmektedir. Buna benzer bir ifade de Mûsa hakkında ki; "Ey Mûsa, ben vahiylerimle ve konuşmamla seni insanlardan üstün kıldım"[6] âyetidir. Yine Allah'ın, İsrail oğulları hakkındaki; "Ey İsrail oğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın"[7] âyeti ile

1 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, II, s. 208.
2 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, II, s. 32.
3 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, II, s. 205.
4 el-Beğavî, **a.g.e.**, I, s. 300; Kurtubî, **a.g.e.**, IV, s. 82.
5 Taberî, **a.g.e.**, XVI, s. 60.
6 A'râf, 7/144.
7 el-Bakara, 2/47.

"Andolsun, onları (İsrail oğullarını) bir bilgi üzerine âlemlere üstün kıldık"[1] âyetlerinden onların bütün âlemlere üstün kılındıkları anlaşılmaz. İbn-i Kesir'in de ifade ettiği gibi, Allah katında peygamberler arasında üstünlük vardır. İbrahim, Mûsa'dan üstündür. Muhammed de her ikisinden üstündür. O'nun ümmeti kendisinden önceki bütün ümmetlerden üstündür. Sayı, ilim ve çalışkanlık bakımından hem İsrailoğullarından hem de diğer ümmetlerden üstündür.[2] Ancak bu kadar ilahi lütuflara nail olmuş olan Meryem'in kendisinden önce ve sonra ki bütün kadınlardan üstün olması da muhtemeldir.

Âlimler, Meryem'in peygamber olabileceğini tartışmışlardır. Ancak; "Biz senden önce de şehirler halkından yalnız kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başka peygamber göndermedik"[3] ayeti bu konuda oldukça dikkat çekicidir. Allah, peygamberlerini kadınlardan değil erkeklerden gönderdiğini bildirmektedir. Bu, cumhurun görüşüdür. Ayrıca bu âyetin siyakından da anlaşılacağı gibi Allah hiçbir kadına hüküm âyeti vahyetmemiştir. Kadınlardan ancak sıddıkalar vardır. Onların da en yüksek dereceye sahip olanı Meryem'dir. Zira Kur'ân'da şöyle buyrulmaktadır: "Meryem oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler geldi geçti. O'nun annesi de dosdoğru (sıddıka) bir kadındır. (Nasıl ilah olabilirler?) ikisi de yemek yerlerdi."[4] Şayet peygamber olsa idi onu açıkça belirtirdi. Öyleyse onun peygamber değil, sıddıka olduğu Kur'ân âyetleriyle sabittir.[5]

Meryem'in de ailesi gibi, yaşadığı toplumda Allah'a bağlılığı, ihlâsı ve samimiyeti ile tanınan bir kişi olduğunu ifade etmiştik. O'nun bu şekilde tanınmasının sebeplerinden biri de; Allah'ın emri gereği ırzını koruması ve iffetine olan düşkünlüğüdür. Meryem'in bu üstün ahlakını Kur'ân şöyle haber vermektedir: "(Allah, insanlara) İmran'ın kızı Meryem'i de (örnek verdi.) O ki ırzını korudu, biz de onun rahmi-

1 Duhân, 44/32.
2 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 561.
3 Yûsuf, 12/109
4 Mâide, 5/75.
5 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 345–346.

ne ruhumuzdan üfledik. O, Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti ve (Rabbine) gönülden bağlı olanlardan oldu."[1]

Zekeriya'nın da şahit olduğu gibi Allah, Meryem'in hayatının çeşitli dönemlerinde pek çok mucizevî olaylar göstermiştir. Meryem mescitte sürekli ibadetlerle meşgul olur ve çok zaruri ihtiyaçları olmadıkça dışarı çıkmazdı. Sadece adetli olduğu günlerde, yiyecek ve içeceklerini getirmek için çıkardı. Bir gün bazı ihtiyaçlarını karşılamak için mescidin doğu tarafına gitti ve orada düzgün bir insan görünümünde gelen Cebrail ile karşılaştı.[2] Bu karşılaşmayı Kur'ân şöyle açıklar: "Kitap'ta Meryem'i de an. Hani O, ailesinden ayrılıp doğu tarafında bir yere çekilmişti. Onlarla kendi arasında bir perde çekmişti. Biz de ruhumuzu (Cebrail'i) O'na gönderdik; (O), ona düzgün bir insan şeklinde göründü.[3] Meryem, karşısındaki kişinin Cebrail olduğunu bilmediği için, yabancı birisiyle karşılaşmasından dolayı hemen Allah'a sığındı ve: "Dedi ki: Gerçekten ben senden Rahman (olan Allah)'a sığınırım. Eğer (Allah'tan) korkuyorsan (bana yaklaşma)"[4] sözleriyle kendisinin Allah'tan korkan, iffetli bir mü'mine olduğunu ifade etmiştir. Meryem, bu konuşmasıyla sadece kendisinin Allah'tan korkan bir kimse olduğunu ifade etmekle kalmamış, "Eğer Allah'tan korkuyorsan bana yaklaşma" sözleriyle aynı zamanda karşısındaki kişiyi de Allah'tan korkup sakınmaya davet etmiştir. Cebrail ise bu sözlere karşılık: "Ben, sadece Rabbinden (gelen) bir elçiyim, sana tertemiz bir erkek çocuk hediye etmek için (geldim)"[5] diyerek Meryem'e kendisini tanıtarak bir insan olmadığını söyledi.

Meryem ise büyük bir şaşkınlık ve hayretle; "Dedi ki: Benim nasıl bir erkek çocuğum olur? Bana hiçbir beşer dokunmadı ve ben azgın (fuhuş yapan bir kadın) da değilim"[6] sözleriyle böyle bir durumu kabullenmek istemedi. Cebrail, Allah'ın gücünün her şeye yeteceğini bir şeye sadece 'ol' demesiyle onun hemen oluvereceğini bildirmiştir: "Dedi ki: Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur? Allah, böylece dilediğini yaratır, dedi. Bir şey (in olmasını) istedi mi ona 'ol'

1 Tahrîm, 66/12.
2 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 568.
3 Meryem, 19/16–17.
4 Meryem, 19/18.
5 Meryem, 19/19.
6 Meryem, 19/20.

der, o da oluverir."[1], "(Cebrail): 'Öyledir.' dedi. Rabbin dedi ki: Bu benim için kolaydır. O'nu insanlara, (kudretimizi gösteren) bir işaret ve bizden bir rahmet kılmak için (bu çocuk olacak). Bu zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir." dedi. Böylece Meryem ona hamile kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi."[2]

Meryem, kendisine hiçbir insan eli değmeden Allah'ın dilemesiyle İsa'ya hamile kalmıştır. O'nun hamileliği dünyadaki sebeplerden bağımsız olarak gerçekleşmiştir. Bu hamile kalış şekli, İsa'nın da mucizelerinden biri olmuştur.

Cebrail'in, Meryem'in rahmine nasıl üflendiği hususunda âlimlerin kimi; 'Meryem'in üzerindeki hırkasının cebine üfledi, o üfleme de rahmine geçti.' derken kimi de; 'Meryem'in ağzına üfledi, o da rahmine indi.' demektedirler. Âyetlerin siyakından anlaşılan; gelen meleğin Cebrail, üflemenin de cebine olduğudur. Bunu İmam Süddi'nin bazı sahabelerden yaptığı rivâyeti de desteklemektedir."[3]

Meryem'in hamile olduğunu fark eden ilk kişi, İsrail oğullarının ağabeylerinden Yûsuf b. Yakup en-Neccar olmuştur. Bu zat, aynı zamanda Meryem'in halasının oğludur. Meryem'in üstün ahlakına, dinine olan bağlılığına ve ibadetlerinin çokluğuna rağmen hamile olduğunu anlayınca büyük bir şaşkınlık içerisinde Meryem'e:

— Ey Meryem! Tohum olmadan ekin olur mu?

Meryem:

—Evet, ilk tohumu yaratan kimdir?

Yûsuf:

—Erkek olmadan çocuk olur mu?

Meryem:

—Evet, Allah Âdem'i anası-babası olamadan yarattı.

Yûsuf:

—Öyleyse bana senin durumunu söyle?

---

1 Âl-i İmrân, 3/47
2 Meryem, 19/21–22.
3 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 569.

Meryem:

—Allah beni "kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünyada da ahirette de itibarlı ve Allah'a çok yakın olanlardandır. O, beşikte de yetişkinlik çağında da insanlarla konuşacak ve salihlerden olacaktır"[1] diyerek karşılık verdi. Meryem'e Zekeriya'nın da aynı şekilde sorduğu ve aynı cevapları aldığı rivâyet edilmektedir."[2]

Meryem'in hamilelik süresi tıpkı diğer kadınlar gibi dokuz ay on gün sürmüştür. Zira bunun aksi olsaydı, Kur'ân'da zikredilirdi.[3] Allah, hayatının her anında olduğu gibi, hamilelik döneminde de Meryem'i rahmeti ve korumasıyla desteklemiş, O'na psikolojik ve fiziksel açıdan ihtiyacı olabilecek her türlü imkânı yaratmıştır. Kur'ân-ı Kerîm: "Böylece ona hamile kaldı, sonra onunla ıssız bir yere çekildi"[4] âyetiyle Meryem'in Allah'ın dilemesiyle hamile kalmasının ardından ıssız bir yere çekildiğini bildirmektedir. Şüphesiz O'nun hamilelik dönemini ıssız bir yerde geçirmesinin hikmetleri vardır. Zira Meryem'i, içerisinde bulunduğu mucizevî durumu kavrayamayacak durumdaki insanların rahatsız edici tavırlarından uzak tutmuştur. O'nun, bu dönemi en rahat ve huzurlu bir şekilde geçirmesini sağlamış, sonrasında ise O'nun bu durumunun insanlara bir başka mucizevî olayla açıklayarak kendisine yöneltilecek tüm iftiralardan en güzel şekilde temize çıkmasını sağlamıştır.

Doğum, bir kadın için çok büyük acıların çekildiği ve hayati riskler içeren büyük bir olaydır. Yanında kimsenin olmadığı bir kadının, tek başına bu işin üstesinden gelmesi çok zordur. Buna rağmen hiç tecrübesi olmayan Meryem, Allah'a olan bağlılığı ve güveni ile bu zor işi tek başına başarabilmiştir. Şiddetli doğum sancıları içerisinde bir hurma dalına doğru ilerlediği sırada Allah O'na yardım etmiştir. Hüzne kapılmamasını, alt yanında onun için bir su arkı kıldığını bildirmiştir. Allah, henüz oluşmuş hurmaların[5] dökülmesi için hurma dalını kendine doğru sallamasını, yiyip

1 Âl-i İmrân 3/45–46.
2 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 569, 570.
3 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 569.
4 Meryem, 19/22.
5 İbn-i Kesir, Kasasu'l-Enbiyâ'da İsa 'ın kış mevsiminde doğduğu, ağaçların meyve verme zamanı olmadığı halde ağacın dallarının olgunlaşmış meyvelerle dolu olduğunu söylediğini ifade etmektedir. İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 571.

içmesini ve gözünün aydın olmasını buyurmuştur. Kur'ân bu durum şöyle ifade eder: " Doğum sancısı O'nu bir hurma ağacına getirdi. 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım' dedi. Bunun üzerine ağacın altından (bir ses)[1] öyle seslendi: "Üzülme, Rabbin senin alt tarafından bir ark kılmıştır. (Su çıkarmıştır.) Hurma dalını kendine doğru salla ki sana taze hurma dökülsün. Artık ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan, 'şüphesiz ben Rahman'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insanla konuşmayacağım' de."[2]

Meryem, çekildiği ıssız bölgeden oğlu İsa ile birlikte (doğumundan kırk gün sonra yani loğusalığı bittikten sonra)[3] geri döndüğünde, kavmi bu durumu çok çirkin bir olay olarak görüp Meryem'e yönelik çok ağır iftiralarda bulunmuşlardır. Hem İmran ailesinin hem de Meryem'in Allah'tan korkan dindar kimseler olduklarını, güzel ahlaklarını ve iffetlerine düşkünlüklerini bildikleri halde, O'na birtakım iftiralar atmışlardır. Bu durumu Kur'ân şöyle açıklıyor: "Böylece onu taşıyarak kavmine geldi. Dediler ki: 'Ey Meryem! Sen gerçekten şaşırtıcı bir şey yaptın. Ey Harun'un[4] kız kardeşi, senin baban da kötü bir kişi değildi ve annen de azgın, utanmaz (bir kadın) değildi."[5]

Kuşkusuz bu durum, Meryem için Allah'tan gelen bir imtihandı. O, üstün ahlakıyla yine Allah'a sığınmış ve onların bu iftiralarına karşı Allah'ın en güzel karşılığı vereceğini bilerek tevekkül etmiştir. Zira o, başına gelen her olayda Allah'a yönelip yardımı, desteği yalnızca Allah'tan beklemiş ve her defasında da Allah'ın, rahmetiyle karşılık verdiğini görmüştür. Kavminin kendisine yönelttiği iftiralarda da Rabbinin, kendisinin temiz olduğunu ortaya çıkaracağını bilmenin rahatlığını yaşamıştır. Nitekim Allah, Meryem'e: "…İnsanlardan birini görecek olursan, 'şüphesiz ben Rahman'a susmayı adadım. Bugün hiç bir insan ile konuşmayacağım' de," buyurarak

---

1 Âyetteki 'فناديها' yani: 'O'na seslendi' deki seslenenin Cebrail olduğunu söyleyenler vardır. Fakat İbn-i Cerir ve İbn-i Kesir'in racih olarak kabul ettikleri görüşe göre Meryem'in oğlu İsa'dır. İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 571.

2 Meryem, 19/23–26.

3 İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 572.

4 Meryem zamanında tıpkı Meryem gibi çok ibadet eden birisi vardı ve adı da Harun idi. İkisi de çok ehl-i takva oldukları için Harun'un kız kardeşi denilmiştir. Başka bir rivâyete göre Hz Musa 'ın kardeşi Harun'a ibadet çokluğu hususunda benzetilerek Harun'un kız kardeşi denilmiştir. İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 572.

5 Meryem, 19/27-28.

nasıl davranması gerektiğini bildirmiş, O da öyle yapmıştır. Meryem, kendisi ile konuşmak isteyen ve suçlamalarda bulunan kimselere, Allah'ın daha önce kendisine Cebrail ile : "Beşikte de, yetişkinliğinde de insanlarla konuşacaktır. Ve o, salihlerdendir"[1] şeklinde müjdelediği İsa'yı işaret ederek adeta ben ne desem inanmayacaksınız, bana değil ona sorun demek istemiştir.

Bu işaretle Allah, büyük bir mucize gerçekleştirmiş ve İsa'yı henüz beşikte iken konuşturarak kulu Meryem'i kavminin şerrinden kurtarmıştır. Zira hem atılan iftiralardan temize çıkarmış, hem de İsa'nın elçiliğini İsrail oğullarına müjdelemiştir. "Bunun üzerine ona (çocuğa) işaret etti. Dediler ki: 'Beşikte olan bebekle nasıl konuşuruz?' bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Allah bana kitabı verdi ve beni Peygamber kıldı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Anneme itaati de emretti. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selam (esenlik verilmiştir)'. Hakkında şüpheye düştükleri hak söze göre Meryem oğlu İsa işte budur."[2] Ana kucağındaki kırk günlük bebeğin konuşması, Meryem'e çirkin iftiralarda bulunan kavminde büyük bir şaşkınlığa neden olmuştur. Böylece Meryem'in ne kadar üstün ahlak sahibi bir insan olduğu, onurlu ve temiz kişiliği bu konuşmasıyla ortaya çıkmış, böylece inkârcı kavmin iftiralarından aklanmıştır.

"Allah, biz Meryem'in oğlunu ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de barınmaya elverişli akarsuyu olan yüksek bir tepeye yerleştirdik"[3] âyetiyle, yaşanan bu olayların ardından Meryem ve İsa'nın hayatlarını yine Allah'ın rahmeti altında devam ettirdiklerini bildirmiştir. İsrail oğulları, Allah'ın gösterdiği bunca mucizelerle Meryem ve İsa'nın Allah'ın üstün kıldığı kimseler olduklarına açıkça şahit olmuşlardır.

1 Âl-i İmrân, 3/46.
2 Meryem, 19/29–34.
3 Mü'minûn, 23/50.

Kur'ân'da Meryem ile ilgili anlatılanlar buraya kadardır. Bundan sonrası Meryem'in, oğlu ile Mısır'a hicret etmesi ve İsa hakkında gerçekleşen mucizeler, daha sonra İlya şehrine dönüşleri vs. tarih kitaplarında ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.[1]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. "Onu (yani Meryem'i) kefaletine aldı" âyeti gereğince bakım ve şefkate muhtaç çocukları kefaletine almak dinimizce salih amel kabul edilmiştir. Peygamberimiz de: "Ben ve yetime kefil olan bu ikisi gibiyiz." dedi ve hadisin râvisi Malik bin Enes, orta parmağı ile işaret parmağını birleştirerek gösterdi.[2]

2. "…Meryem'i onlardan hangisi kefaletine alacak diye kalemlerini (kura için) atarlarken sen yanlarında değildin"[3] âyeti Kur'ân'ın, Allah'ın kelamı olduğu hususundaki inancımızı bir kere daha pekiştirmektedir.

3. "Meryem dedi ki; Senden, Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen (Allah'tan korkan) biri isen"[4] (bana kötülük etme) âyeti ile; "Onu (Meryem'i) ve soyunu kovulmuş Şeytan'dan senin korumana bırakıyorum"[5] âyeti gereğince korkulan her şeyden Allah'a sığınılması gerekir.

4. Sebep ne olursa olsun kişinin imanını kaybetmektense ölümü temenni etmesi meşrudur.[6] Çünkü Meryem yaşadığı mucizeyi kabullenemeyip "keşke bundan önce ölseydim"[7] diyerek ölmeyi temenni etmiştir.

5. Meryem'in susmayı adaması, o zamanın inancına göre Allah'a yakın olma vesilesi olduğu anlaşılmaktadır. Şayet öyle olmasaydı Meryem gibi biri bu-

---

1 Hz İsa'nın ilk sözünün; "Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum…" olmasıyla, zâlimlerin iddiasına göre İsâ'nın, Allah'ın oğlu olduğu safsatasını reddedip Allah'ı bundan münezzeh kılarak onun kulu, Rasûlü ve ümmetinden bir kadının oğlu olduğunu beyan etmiştir. İbn-i Kesîr, **Kasasu'l-Enbiyâ**, s. 574.
2 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'l-İman, XVIII, s. 23.
3 Âl-i İmrân, 3/44.
4 Meryem, 19/18.
5 Âl-i İmrân, 3/36.
6 İbn-i Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 338.
7 Meryem, 19/25.

nu yapmazdı.[1] Bu durum ayette şöyle ifade edilmiştir: "Şüphesiz ben Rahmana susmayı adadım."[2]

6. Meryem'in maruz kaldığı iftiralar karşında yaptığı gibi cahillerin itham ve iftiraları karşısında susmak en doğru davranıştır.

7. Allah dostlarının kerametlerinin varlığı, inkâr edilemez bir gerçektir. Allah'ın seçkin kulu Meryem'e kış mevsiminde taze hurmaların verilmesi, bunun en güzel delilidir.

8. Allah'a yakın olanlar, O'na itaat edip emir ve yasaklarına boyun eğenlerin tâ kendileridir. Zira Meryem hakkında; "O gerçekten Rabbine boyun eğenlerdendi"[3] buyrulmaktadır.

9. Meryem'in, Zekeriya'nın bakım ve eğitimine verilmesinden hareketle Allah'ın kuluna lütfettiği en büyük nimetlerden biri; onu salih kullarının bakım ve riâyetine vermesi olarak görülebilir.

10. Sebeplerden her zaman sonuç çıkmayabilir. Çünkü sonuç ancak Allah'ın dilemesiyle gerçekleşebilir. Aynı zamanda çok nadir de olsa sebepler olmadan sonuç alınabilir. Zira Meryem'e hiçbir beşerin eli dokumasından öte erkekleri görmez ve onlara görünmezdi. Ancak Allah'ın dilemesiyle İsa, Meryem'den babasız dünyaya geldi.

11. Kulun, Rabbine karşı mütevazı olması gerekir. Bütün güzelliklerin, O'nun bir lütfü olduğunu bilmesi gerekir. Zira Zekeriya, Meryem'in yanında ki yiyecekleri görüp nereden geldiğini sorduğunda Meryem, Allah tarafından gönderildiğini ve O'nun, dilediği kulunu hesapsız rızıklandıracağını söylemiştir. Dolayısıyla kul böyle bir nimete nail olduğu için asla kibirlenmemelidir.[4]

---

1 el-Cessâs, **a.g.e.**, III, s. 217.
2 Meryem, 19/26.
3 Âl-i İmrân, 3/43.
4 Seyid Kutub, **a.g.e.**, I, s. 393

12. Hayâlı ve iffetli olmak, şu dünyada bir insanın belki sahip olabileceği en büyük nimetlerden biri olmakla birlikte en büyük servettir. Çünkü hayâ duygusu, imanın dışa yansımasıdır. Kur'ân-ı Kerim'de de Meryem'den bahsedilirken Onun hayâlı oluşu ön plana çıkarılarak hakkında: "Irzını korumuş olan kadını da (Meryem'i de) hatırla"[1] denilmiştir.

13. Takva (Allah korkusu), insanlara eziyet etmeye veya farklı şekillerde zarar vermeye engeldir. Çünkü Meryem, Cebrail'e: "Senden Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan korkan birisi isen (bana kötülük etme) dedi."[2]

14. Bir ailede anne baba, nine, dede… (usul) nasıl olursa, çocuklar ve torunlar (furu') da, öyle olur. Usul'ün aksine bir durum olduğunda toplum tarafından ya kabul görmez ya da şaşkınlıkla karşılanır. Tıpkı İsrail oğullarının Meryem'i evlenmeden hamile kalmasını kabullenmedikleri gibi "…Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın. Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kişi değildi annen de iffetsiz değildi"[3] dediler.

15. Hurma, loğusalar için en faydalı gıda maddesidir. Çünkü Allah Teâlâ, Meryem'in loğusalığında hurma yemesini istemiştir.[4] Loğusalar için yaş hurmadan daha faydalı bir yiyecek olsaydı Allah, Meryem'e onu yemesini emrederdi. Günümüzde de hurmanın gıda deposu bir meyve olduğu herkesçe malumdur.

16. Allah'a, ihlâs ve samimiyetle iman edip sadece O'na güvenen ve tevekkül eden müminlere, kimse zarar veremez. Bunun en bariz örneğini bütün Peygamberlerin hayatlarında gördüğümüz gibi, Meryem'in hayatında da görmekteyiz. Zira kulunu, kötülerin şerrinden korumak ve attıkları çirkin iftiralardan temizlemek için anne kucağındaki kırk günlük bebeği konuşturduğuna şahit olmaktayız.[5]

---

1 Enbiyâ, 21/91
2 Meryem, 19/18
3 Meryem, 19/27–28.
4 Meryem, 19/25
5 Meryem, 19/30–33

XVI. DİRİ DİRİ GÖMÜLEN KIZLARIN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Kadın, cahiliye döneminde insanların en çok zulme uğrayanı olarak tarihe geçmiştir. Belki de bu zulüm, babasından kaynaklanıyordu. İslam dini, getirmiş olduğu yüce öğretileriyle kadını, layık olduğu yere yeniden taşıyarak içinde yaşamış olduğu cahil toplumun zülüm ve işkencelerden biri olan diri diri gömülmekten de kurtarmıştır. "Kadının aşağılanması, en yüce olan insan unsurunun aşağılanmasıdır. Gömülmesi ise, beşeriyetin öldürülmesi anlamına gelir…"[1]

Bu Kıssa, Kur'ân'da İki Yerde Zikredilmektedir:

1. "Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir! Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!" [2]

2. "Diri diri gömülen kız çocuğunun, hangi günahtan ötürü öldürüldüğü sorulduğu zaman"[3]

B. KIZLARIN KİMLİĞİ

Beğavî (ö.516/1122) ve diğer müfessirler; Mudar, Hûza'a ve Temîm gibi kabilelerin, fakirlikten korktukları için kız çocuklarını diri diri gömerek öldürdüklerini belirtmektedir.[4]

C. KISSANIN SUNUMU

Araplardan herhangi bir adam, kız çocuğu dünyaya geldiğinde ve onu öldürmek istemez ise yün ve kıldan olan bir cübbe giydirir, çölde deve ve koyun gütmesini sağlardı. Eğer onu (doğan kız çocuğunu) öldürme niyetindeyse, o kız çocuğuna altı yaşına gelinceye kadar hiç dokunmaz, altı yaşına gelince kızın annesine: "çocuğu süsle onu dayılarına götüreceğim" diyerek daha önce çölde kazmış olduğu kuyuya ulaştıklarında çocuğa da şöyle derdi: "Şu kuyuya bak" arkasından kuyuya doğru onu

---

1 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 2178.
2 Nahl, 16/58, 59.
3 Tekvir, 81/8, 9.
4 Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 73.

iterdi. Sonra başına toprağı atar, mezar dümdüz oluncaya kadar toprak atmaya devam ederdi.[1]

Bu işi ilk defa yapanın, "Kays b. Âsım et-Temîmî"[2] olduğu söylenir. Bu kişinin düşmanlarından birisi, onu kıskanırdı ve onun kızını kaçırarak kendisine eş edindi. Sonra aralarında anlaşınca, anlaşma gereği kızı; babasıyla efendisi arasında muhayyer bıraktılar. O da, kocasını seçti. Bunun üzerine Kays, "Bir daha kızım olursa onu diri diri toprağa gömeceğim" diye yemin etti. Cahiliye dönemi Arapları da, bunu âdet haline dönüştürdüler.[3]

Kur'ân-ı Kerîm, cahiliye arap kabilelerinin kızlarının, babalarından çektikleri sıkıntıları zikretmektedir. Babalar, doğan çocuğun, kız olduğu haberini aldıkları zaman üzüntüden içi esef ve hüzün ile dolarak yüzü simsiyah kesilirdi.[4] "Kendisine verilen müjdeden hoşlanmaması sebebiyle insanlardan gizlenmeye başlardı. Yeni doğmuş olan kızı sebebiyle insanların kendisini ayıplaması ve kınamasından dolayı gizlenir, toplum içine çıkmazdı.[5] Sonra kendisine müjdelenen kızı ne yapacağını düşünmeye başlardı. "Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında mı tutacak, yoksa toprağa mı gömecek?" Eğer yanında bırakacak olursa, onu aşağılar, insan yerine koymaz, ona itina göstermez ve mirastan pay vermezdi. Böylelikle erkek çocuklarını kız çocuklarına tercih etmiş olurdu. "Eğer toprağa gömecekse" yani cahiliye döneminde yapıldığı gibi diri olarak gömecektir ki işte bu, Allah'ın Kur'ân'da müşrikleri kınadığı şeyin ta kendisidir.[6]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Toplumlar, ne zamanki doğru ve sağlam dini bilgiden sapmaya başladı, işte o zaman cahiliye dönemine ait birtakım uygulamalar ortaya çıktı. İçinde yaşadığımız teknoloji ve bilim çağında bile insanların çoğu, kız çocukları doğduğunda sevinmediklerini görmekteyiz. İlgi ve alaka noktasında kız çocuklarına, erkek çocuğuna yapılan muamelenin yapılmadığı aşikârdır. Bu

1 Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 73.
2 Kays b. Âsım, Peygamber'in en sevdiği sahabelerindendir.
3 İbn-i Hacer, **Fethu'l-Bârî**, X, s. 420, 421.
4 es-Sa'dî, **a.g.e.**, III, s. 66.
5 Kurtubî, **a.g.e.**, XVI, s. 117.
6 İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 496; es-Sa'dî, **a.g.e.**, III, s. 66.

da, insanların İslam'ın özünden ne kadar uzaklaştıklarını ve ne derece cehaletin karanlıklarında kaldıklarının göstergesidir.

2. İnsan, Allah katında, insan olmasından dolayı saygındır. Dolayısıyla dinimize göre kadın, insan olması hasebiyle erkeğin kardeşi ve yarısıdır.[1] Onu aşağılamak veya dinimizin kendisine tanıdığı haklardan mahrum bırakmak asla kabul edilemez.

3. İslam öyle bir dindir ki, kadının hakkını ve hukukunu koruma altına almıştır. Kadını her türlü aşağılamalardan ve alçaltıcı durumlardan korumuştur. Müslüman kadına düşen, kendisine verilen bütün bu nimetlerden dolayı Allah'a hamd ve şükrederek bütün düşmanlıklardan koruyan ve kendisine, adeta kalkan olan bu yüce dine sımsıkı sarılmasıdır.

XVII. EBU LEHEB'İN HANIMININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Allah'ın gönderdiği her peygamber, kendi kavmi tarafından düşmanlık ve alayla karşılanmıştır. Kur'ân, bu durumu şöyle ifade etmektedir: "İşte böyle! Onlardan öncekilere hiçbir peygamber gelmemişti ki, 'O bir büyücüdür' ya da 'bir delidir' demiş olmasınlar."[2]

Kureyş Kabilesi de Peygamberimiz'e düşmanlıkta sınır tanımamıştır. O'nun doğruluk ve güvenilirliğini bildikleri halde O'na karşı düşmanlıkta ileri gittiler. Çok ağır hakaret, iftira ve işkencelere maruz bıraktılar. Onların bu kötülüklerini kınayan veya önceki peygamberlerin de başına böyle şeylerin geldiğini haber vererek Peygamberimizi teselli eden pek çok âyetler iniyordu. Kur'ân"ın, hakkında bize haber verdiği olaylardan biri de, Ebu Leheb'in karısının haberidir.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerimde Bir Yerde Zikredilmektedir:

Kıssa, Kur'ân'da sadece Mesed Suresinde zikredilmektedir: "Ebu Leheb'in elleri kurusun. Zaten kurudu. Ona ne malı fayda verdi, ne de kazandığı şeyler. O, alevli

1 Seyid Kutub, **a.g.e.**, IV, s. 2178.
2 Zâriyât, 51/52

ateşe girecektir. Boynunda bükülmüş liflerden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir.)[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Peygamberimiz'in öz amcası Ebu Leheb'in karısıdır ve Ümmü Cemil lakabıyla bilinir. Asıl adı, Erva bint-i Harb'tir. Ebu Süfyan'ın kız kardeşi idi. Peygamberimiz'e düşmanlıkta aşırı giderek küfründe, inkârında ve inadında kocasına yardımcı olurdu.

C. KISSANIN SUNUMU

Kur'ân-ı Kerîm bize; kâfir, asi ve inatçı bir kadın olan Ümmü Cemil'in, Peygamberimiz'e yaptığı düşmanlıklarından dolayı ondan şöyle bahseder: "Boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (alevli ateşe girecektir)"[2]

Bu zalim kadın, dikenleri toplayıp gece vakti Peygamberimiz'in yoluna serpiştiriyordu. Şöyle de denilmiştir: O'nun, Kur'ân-ı Kerimde bu şekilde zikredilmesinin sebebi, onun gerçek dışı sözleri yayması ve laf getirip götürmesindendir. Bu gibi insanlar için; 'aralarında odun taşıyan' deyimi kullanılırdı. Yani insanlar arasında fitne ateşi tutuşturuyor, bela çıkarıyordu. Çoğunluğun görüşü budur.[3]

Ebu Hayyân (ö.754/1353): "Zahir olan ise odun koymasındandır. Peygamberimiz ve ashabının yoluna, onlara eziyet etmek için dikenli odunlar taşıyordu. Bu nedenle kınanıp odun hamalı olarak anılmıştır. Âyetteki; "boynunda bükülmüş bir ip olduğu halde" ifadesi ile boynunda ateş lifinden bükülmüş ip olduğu halde Allah'ın, onu cehennem ateşi ile cezalandıracağı tasvir edilirken dünyada nemime halinde iken veya diken demetini taşıyıp boynuna bağladığı, sonra da Peygamberimiz'in yoluna attığı tasvir edilmektedir. Zira her mücrim, cürmündeki haline benzer bir azap ile cezalandırılır. Kur'ân onu tahkir için, ona ve eşine eziyet olsun diye basit bir odun hamalı olarak tasvir etmektedir."[4]

---

1 Mesed, 111/1–5
2 Mesed, 111/4, 5
3 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, XV, s. 669
4 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VIII, s. 526

Ümmü Cemil, kendisi ve kocası hakkında Mesed suresinin indiğini işitince Peygamberimiz'in Ebu Bekir ile birlikte Mescitte oturduğu bir sırada oraya geldi. Elinde de bir taş vardı. Ebu Bekir, onu görünce Peygamberimiz'e: "Ya Rasûlallah! Bu Ümmü Cemil'dir. Eziyet edici bir kadındır. Sana doğru geliyor! Onun, seni görmesinden korkuyorum. Keşke bu kadın sana bir zarar vermeden, eziyet etmeden kalkıp gitmiş olsaydın veya bir köşeye çekilseydin." dedi. Peygamberimiz : "O, beni göremez" buyurdu. Gerçekten de, Ümmü Cemil Peygamberimiz'i göremedi. Allah, ona göstermedi. O, ancak Ebu Bekir'i görebildi. Gelip Ebu Bekir'in başına dikildi. Ona: "Ey Ebu Bekir! Arkadaşın nerede?" diye sordu. Ebu Bekir: "Ne yapacaksın onu? Sen benim yanımda hiç kimse görmüyor musun?" dedi. Ümmü Cemil: "Benimle alay mı ediyorsun? Ben senin yanında senden başkasını görmüyorum" dedi.[1]

Said b. Müseyyib dedi ki: Ümmü Cemilin çok değerli bir gerdanlığı vardı. "Bunu Muhammed'e düşmanlıkta harcayacağım" derdi. Allah Teâlâ da bu sebepten dolayı onu ateşten gerdanlıkla cezalandırdı.

İbn-i Kesir de (ö. 774/1373) şöyle dedi: O, kocasına inkâr ve inadında yardım ederdi. Bundan dolayı cehennem ateşindeki azabının artmasına da yardım edecektir. Zira cehennemde de boynunda ateşten bir iple odun toplayacak, getirdiği odunları alevlerin içindeki kocasının üzerine atarak ateşin şiddetlenmesine yardımcı olacaktır.[2]

Dahhak da şöyle diyor: (Ümmü Cemil), Peygamberimiz'i fakirliğinden dolayı alay ediyordu. Boynuna koyduğu bir iple odun topluyordu. Odun toplamaya giderken ipi boynuna dolardı. Allah Teâlâ onu o iple dünyada boğup helak etti. Ahirette de boynunda ateşten bir ip olacaktır.[3]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1 Ebû Hayyân, **a.g.e.**, VIII, s. 526; İbn-i Kesir, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, IV, s. 564
2 İbn-i Kesîr, **a.g.e.**, VIII, s. 535
3 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, XV, s. 670

1. Kötülük ve günahları açıktan işleyenlerin kötülüklerini anlatmakta bir sakınca yoktur.[1] Çünkü Allah'a ve Peygamberine açıktan isyan edenin onur ve itibarı yoktur.

2. Allah'ın peygamberlerine eziyet edenlere büyük bir tehdit vardır. Surede ki; "O, alevli bir ateşe girecek. Boynunda bükülmüş liflerden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir)" âyetleri ile; "Muhakkak ki Allah ve Resulü'nü incitenleri, Allah dünyada da ahirette de lanetlemiş ve onlar için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır."[2] âyeti, bu hakikati açıkça beyan etmektedir.

3. İnsanlar arasında fitne ve düşmanlık çıkarmak amacıyla söz getirip götürmek (nemime) çok çirkin bir davranıştır. Zira Ümmü Cemil, Peygamberimiz'e eziyet etmesinin yanında gerçek dışı sözleri yayması, laf taşıyarak insanları birbirine düşürmesi gibi sebeplerle hakkında: "Boynunda bükülmüş liflerden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir)" buyrulmuştur. Başka bir âyette de:"Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyana sakın boyun eğme"[3] buyrulmaktadır. İmam Zehebî (ö. 748/1348), nemimenin icma ile haram olduğunu söylemiştir.[4]

4. İnsanların en ağır imtihana tabi tutulanları, şüphesiz peygamberlerdir. Sonra derecelerine göre diğer insanlar gelir. Ebu Leheb ve karısının, Peygamberimiz'e yaptıkları insanlık dışı çirkinlikler bunu göstermektedir. Sa'd b. Ebî Vakkas derki: Bir gün dedim ki, Ya Rasûlallah! İnsanlardan imtihanı en ağır olanı kimdir? Peygamberimiz :"peygamberlerdir, sonra derecelerine göre diğer insanlardır"[5] buyurdu.

---

1 Kurtubî, **a.g.e.**, XVI, s. 339.
2 Ahzâb, 33/57
3 Kalem, 68/10, 11.
4 ez-Zehebî, Şemsü'd-Dîn Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Osman et-Türkmâni ed-Dımeşkî eş-Şâfi'î, **Kitâbü'l-Kebâir**, Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut, ty., s. 160.
5 Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, I, s. 173–174, 180,185.

5. Allah yoluna davette karşılaşılan eziyetlere sabretmek, başarıya götüren bir yoldur. Tıpkı Peygamberimiz'in, Ebu Leheb ve karısının eziyetlerine karşı sabredip Allah'ın da O'na yardım etmesiyle başarıya ulaşması gibi.

6. Bu kıssayla Allah'ın, Peygamber'ine vaat ettiği şeylerin doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü Peygamberimiz'e, Ebu Leheb ve Ümmü Cemilin iman etmeyecekleri bildirilmişti. Ayrıca bu durum, peygamberliği doğrulayan bir delildir.[1]

XVIII. ZEYNEP BİNT-İ CAHŞ'IN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

İslam dini, cahiliye döneminde insanların öteden beri yapa geldikleri birçok ibadet, muamelat, taklit, örf ve adetleri ortadan kaldırmıştır. Örneğin insanlar arasındaki sınıf farklılıkları ve evlat edinme, İslam'ın kaldırdığı örf ve adetlerdendir. Kur'ân şöyle buyurmaktadır: "Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır."[2], "Evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır."[3] Zeynep binti Cahş ile Zeyd bin Harise'nin evliliği, daha sonra da Zeynep ile Peygamberimiz arasında ki evlilik, yukarıda zikredilen âyetlerdeki iki hususun, yani insanlar arsındaki sınıflandırma ve evlatlığın öz evlat gibi kabul edilmesinin kaldırılmasını gerçekleştirmiştir.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de Bir Yerde Zikredilmektedir:

"Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (âzat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye, "Eşini nikâhında tut (boşama) ve Allah'tan sakın." diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha layıktı. Zeyd, eşinden yana isteğini yerine getirince (eşini boşayınca) onu seninle nikâhladık ki (bundan böyle) evlatlıkları, ka-

1 İbn-i Kesîr, **a.g.e.**, 4/565
2 Hucûrât, 49/13.
3 Ahzâb, 33/4.

dınlarıyla ilişkilerini kestikleri (onları boşadıkları) zaman o kadınlarla evlenme hususunda müminlere bir zorluk olmasın. Allah'ın emri mutlaka yerine getirilmiştir."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Kıssanın sahibi, Zeynep binti Cahş bin Raib bin Yağmer bin Ğanem el Esediyye'dir. Peygamberimiz'in halası Ümeyme binti Abdilmuttalib'in kızıdır.[2] Asıl isimi Bera iken Peygamberimiz ona, Zeynep ismini vermiştir. Peygamberimiz, onunla hicretin beşinci senesinde ve Zeynep 35 yaşında iken evlendi. Hicretin 20. yılında vefat etti.[3]

C. KISSANIN SUNUMU

Zeyd bin Harise cahiliye esirlerindendi. Peygamberimizin ilk hanımı Hatice satın alıp köle edindi. Evliliklerinden sonra onu Peygamberimiz'e hediye etti. Sonra da Rasûlüllah Zeyd'i âzat edip evlatlık edinmişti. Peygamberimiz, Zeyneb'i, Zeyd için istemeye gitti. Zeynep, Rasûlüllah'ın bu talebi, kendisi için yaptığını zannetti. O'nun, kendisini Zeyd için istediği anlaşılınca bu durumdan hoşlanmayıp reddetti. (Cahiliye döneminde; insanlar arasında sınıf farkı gözetilerek hür ve şerefli bir kadın, azatlı da olsa bir köle ile evlenemezdi. Aynı şekilde evlatlık, öz evlat gibi kabul edilip mirastan pay alır ve evlatlık öldüğü ya da karısını boşadığı zaman onun yakınları, hanımı ile asla evlenemezdi) Bunun üzerine, Taberî'nin (ö.311/923) sahih senetle Katade'den naklettiğine göre: "Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman hiçbir mümin erkek ve mümin kadının artık işlerinde başka yolu tercih etme hakkı yoktur"[4] âyeti nazil oldu. Yani kim Allah'ın ya da Resulünün emrine aykırı davranırsa ve ya nehyettikleri şeylere başkaldırırsa hidayet yolundan sapmış olur. Hak ve hayırlı yoldan uzak olan, faydalı şeyleri kaybetmeye ve kötülüklere dalmaya sebep olan apaçık sapıklık uçurumlarına da düşmüş olur. Nitekim Kur'ân, şöyle uyarmaktadır: "O'nun (Peygamberin) emrine aykırı hareket edenler başlarına bir bela gelmesinden

---

1 Ahzâb, 33/37.
2 İbn-i Kesîr, **el-Bidaye ve'n-Nihaye**, IV. s.145.
3 İbnü'l-Hacer, Şihâbudü'd-Din Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kenânî el-Askalânî, eş-Şâfi'i, **el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, ty., IV, s.307, 308.
4 Ahzâb, 33/36.

veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar."[1] Bu ilahî uyarı üzerine kendisi sebebiyle âyet inen Zeynep binti Cahş, Kureyş'in en seçkinlerinden ve kavmin şerefelilerinden olduğu, Peygamberimiz'in halasının kızı olduğu halde aslı köle olan Zeyd bin Harise ile evliliği kabul edip ilahî emre uyarak: "O halde ben Rasûlüllah'a isyan etmiyorum. Oysa ben kendimi O'na nikâhlamak istemiştim" dedi. Zeynep: "Ben soy bakımından ondan daha üstünüm" diyerek Zeyd ile nikâhlanmayı kabul etmemişti.

O'nun Zeyd ile evlenmesinde, insanlar arasında sınıf farklılığının ortadan kaldırılıp eşitliğin ilan edilmesi gibi önemli bir hikmet vardı. Artık üstünlük, sadece takva ve ameli salih ile mümkün olacaktır.

Ancak bu evliliğe zahiren muvafakat etmesine rağmen Zeynep'teki psikolojik problemler ve sıkıntılar devam etti. Zeynep, Zeyd'e karşı büyüklük taslayarak ondan hoşlanmamaya devam etti. Zeyd ise bu durumdan duyduğu rahatsızlığını Rasûlüllah'a defalarca anlattı. Peygamberimiz ise, Zeyd'e nasihatte bulunarak; "Hanımını bırakma Allah'tan kork"[2] diyordu. Fakat bir müddet sonra Allah'ın hükmü gereği boşanma gerçekleşti.

Olayın anlatıldığı âyetteki; "Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyor, insanlardan korkuyordun. Hâlbuki kendisinden çekinmene Allah daha layıktı." İfadelerden maksat; "Ey Resûlüm! Sen Allah'ın ortaya çıkaracağı hükmü, gönlünde gizliyordun. Allah sana Zeyd'in, Zeyneb'i boşayacağını bildirdi. Sen insanların ayıplamalarından ve cahiliye mantığından kaynaklanan itirazlardan korkuyordun. İnsanların, 'Muhammet, Zeyd'i evlat edinmiş olmasına rağmen, oğlunun hanımıyla evlendi demelerinden' çekiniyordun. Allah sana cahiliye örflerini ve geleneklerini düzelten, ya da bunları ortadan kaldıran vahyini indirdikten sonra kendisinden korkmaya, emrine uymaya başkalarının ne diyeceğine aldırış etmeksizin O'nun hükmünü gerçekleştirmeye sadece kendisi layıktır.[3]

---

1 Nûr, 24/63.
2 Buharî, **a.g.e.**, Kitabu't-Tevhid, XIII, s. 415.
3 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VIII, s. 384.

Aişe'den şu söz nakledilmektedir: "Rasûlüllah, eğer kendisine vahyedilen bir şeyi gizlemiş olsaydı, bu âyeti gizlerdi." Kur'ân, daha sonra Zeyneb'in boşanıp iddeti bittikten sonra Peygamberimiz ile evlenmesinin hükmünü şöyle duyurdu: "Zeyd, hanımından ilişkilerini kesince biz onu sana nikâhladık ki, evlatlıkların (ilişkilerini kestikleri) eşleriyle evlenmekte müminlere hiçbir güçlük olmasın. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir.[1]

Burada Peygamberimiz'in Zeynep ile evlenmesi, şehevi arzuları tatmin etmek için değil, bilakis yeni bir hükmü beyan etmek içindir. Bu evlilikten, evlatlıklarının hanımlarıyla evlenmelerinin kendilerine haram olmadığı esası murat edilmektedir.[2] Aslolan, öz evlatlar ile hanımları arasında evlilik ilişkisi sona erdikten sonra boşanmış hanımlarının, babalarına nikâhlarının haramlığının devam etmesidir.

Zeyneb'in iddeti bitince Rasûlüllah, Zeyd'e: "Git ona benden bahset." dedi. Zeyd'de gidip bunu Zeyneb'e bildirdi. Zeynep: "Ben Rabbimle istişare etmeden hiçbir şey yapmam"[3] dedi. Namaza kalktı ve Kur'ân okudu. Bu arada âyet nazil oldu: "Zeyd, ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık" haberi geldikten sonra Peygamberimiz gelip izin istemeden Zeyneb'in yanına girdi.[4]

Zeyd şöyle anlatıyor: "Rasûlüllah'ın huzuruna girdiğimizde Zeyneb'in nikâhı için et ve ekmek yedirdi… Rasûlüllah hanımlarının odalarını dolaşıyordu. Kendisine davetlilerin hepsinin gittiğini bildirdim. Gelip eve girdi. Ben de onunla beraber içeri girmek üzere kalktım. Benim ile arasına perde indirdi. Ve hicap emri nazil oldu.[5]

Böylece Zeynep, Peygamberimiz'in hanımlarından ve müminlerin de annelerinden biri olma şerefine nail olmuş oldu.

---

1 Ahzâb, 33/37.
2 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, XI, s. 325–332.
3 Müslim, **a.g.e.**, IX, s. 228.
4 Müslim, **a.g.e.**, Kitâbu'n-Nikâh, II, s. 1048.
5 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, XI, s. 328.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Nikâhta eşitlik, soy sop ile değil ancak din birliği ile olur. Soy sop sahibi olan Zeynep ile azatlı köle olan Zeyd'in evlenmeleri bunun apaçık delilidir.[1] Peygamberimiz de bu hususta şöyle buyurmaktadır: "Size ahlakı ve dini hoşunuza giden biri geldiği zaman onu evlendirin."[2] Günümüzde evlenecek kız ve erkek arasında gerek maddi gerekse eğitim düzeyi ve toplumsal statüleri bakımından birbirlerine yakın olmaları göz ardı edilememelidir. İçinde bulunduğumuz sosyal şartlarda bu hususlara riayet etmek dinimizce öngörülen nikâhta eşitlik ilkesine de ters düştüğü söylenemez.

2. Cahiliye dönemindeki evlat edinme ve hükümleri, dinimize göre artık geçerli değildir. Zira Kur'ân, evlatlığın boşadığı hanımla, evlat edinen kişinin (babalığın) evlenmesine cevaz vermiştir. Zeynep binti Cahş ile Peygamberimiz'in evlenmesi de bu hükmü açıklamak için gerçekleşmiştir.[3]

3. Âyetteki; "Biz onu sana nikâhladık" ifadesi gereği 'evlendirme' lafzı nikâhın gerçekleşmesi için geçerli olan lafızlardan birisidir.[4]

4. Erkek veya kadının, nişan ve evlilik gibi önemli hususlarda cevap vermeden ve karar almadan önce Zeynep binti Cahş'ın yaptığı gibi istihare yapması müstehaptır.[5]

5. İstişare etmek isteyen kişinin, güvenilir bir kimseyle istişare etmesi ve istişare edilen kişinin de onun durumuna uygun tavsiyelerde bulunması gerekir. Zira Zeyd, istişare etmek için Peygamberimiz'i tercih etmiş, O da Zeyd'e : "Eşini nikâhında tut (boşama) ve Allah'tan sakın." demiştir.

6. Toplumda yanlış olan örf ve adetleri dinimizin özüne uygun olan doğruları ile değiştirmek gerekir. Zira Peygamberimiz'in cahiliye dönemindeki evlat-

---

1 İbnü'l-'Arabî, **a.g.e.**, III, s.1540; Kurtubî, **a.g.e.**, IV, s. 187.
2 İbn-i Mâce, **a.g.e.**, Kitâbu'n-Nikâh, I, s. 632.
3 el-Beğavî, **a.g.e.**, III, s. 532.
4 İbnü'l-'Arabî, **a.g.e.**, IV, s. 347.
5 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VIII, s. 358.

lığın öz evlat gibi kabul edilmesini, daha önce evlat edindiği Zeydin boşadığı eski eşi, Zeynep binti Cahş ile evlenerek ortadan kaldırmıştır.[1]

7. Uygulamalı eğitim (pratik), sözlü eğitimden (teoriden) daha etkilidir. Çünkü Peygamberimiz, Zeynep binti Cahş ile evlenmeyi, sözlü anlatıma tercih ederek evlat edinme âdetini ortadan kaldırarak (evlatlığı) öz evlat gibi olmayacağını ortaya koymuştur.

8. Allah'ın emirlerinin uygulanmasında ve hakkın ortaya çıkmasında insanların ne diyeceği önemsenmeden gerekli adımların atılmasında cesur olmak gerekir. Zira Peygamberimiz, cahiliye döneminde kökleşmiş bir âdeti (evlatlığı) kaldırmak için insanların tutum ve davranışlarını umursamadan Allah'ın emrinin gereğini yerine getirmiştir.[2]

9. Evlilikte anlaşmazlık baş gösterip dinî ölçüler çerçevesinde birlikteliğin devam ettirilmesinin mümkün olmayacağı anlaşıldığında doğru olanın, birbirlerine zarar verme yerine, Zeyd ile Zeyneb'in boşanmaları gibi çiftlerin güzellikle ayrılmalarıdır.

10. Her mümin, Allah ve Resulünün emir ve yasaklarına boyun eğmelidir. Peygamberimiz, Kur'ân'ın; "Biz sana onu nikâhladık" âyetindeki İlahî emrine boyun eğmiştir. Zeynep binti Cahş da aslı köle olan Zeyd ile evlenmesinde Allah'ın ikazına ve Resulünün talebine olumlu cevap vererek itaat etmiştir.

11. Peygamberimiz, bazı hükümlerde ümmetinden istisna tutulmuştur. Zira Zeynep ile evlenirken veli, şahit ve mehir olmaksızın Allah tarafından nikâhlandırılmıştır.[3]

12. Allah'ın helal kıldığı şeyleri yapmaları hususunda müminlerin sıkıntıya girmeleri gerekmez. Kur'ân-ı Kerîm'de bununla ilgili şöyle buyrulmaktadır:

---

1 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2868.
2 Seyid Kutub, **a.g.e.**, V, s. 2864.
3 Kurtubî, **a.g.e.**, XIV, s. 193.

"Biz sana onu nikâhladık ki, evlatlıkların (ilişkilerini kestikleri) eşleriyle evlenmekte müminlere hiçbir güçlük olmasın."

13. Kim Allah'a tevekkül ederek işlerini O'na havale ederse Allah, ona hem dünya hem de ahireti için en faydalı yolu kolaylaştırarak gösterecektir. Zira Zeynep binti Cahş, Peygamberimiz ile evliliği hususunda önce istihare yaparak Allah'a tevekkül etmiş sonunda da Peygamberimiz'in hanımı ve mü'minlerin annesi olma şerefine erişmiştir.[1]

XIX. AİŞE'NİN KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Mü'minlerin annesi Aişe, peygamberlerden sonra insanların en faziletlisinin evi olan Ebu Bekir Sıddık'ın evinde yetişmiş, ilim, iffet ve fazilette örnek bir kadındır. Sonra âlemlere rahmet ve en hayırlı dost olan Rasulüllah'ın şerefli evine eş olma şerefine ermiştir. O'nun sohbeti sayesinde ilim ve takvada çok üstün derecelere nail olmuştur. Kıyamete kadar özelde kadınlara önder ve genelde bütün mü'minlere anne oldu. İşte bu şerefli kadın, namusu konusunda itham olunduğu büyük bir imtihanla karşılaştı. Bu imtihanda (belada) onun, Allah katındaki derecesinin büyüklüğünün beyanı vardır. Hadiste; "İnsanların en çok belaya uğrayanı peygamberlerdir. Sonra derecesine göre insanlardır."[2] "Kul dinine göre belaya uğrar. Dinine bağlılıkta esnek ise belası (imtihanı) hafif olur. Dinine bağlılıkta katı (tavizsiz) ise belası (imtihanı) ağır olur. Bela, onu hatalardan temizleyinceye kadar peşini bırakmaz"[3] buyrulmuştur.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de Bir Yerde Zikredilmektedir:

"O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır.

---

1 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, VIII, s. 385.
2 İbnü'l-Hacer, **Fethu'l-Bârî**, Kitâbu'l-Merdâ, X, s. 116.
3 İbn-i Mâce, **a.g.e.**, Kitâbu'l-Fiten, II, s. 1334.

Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "bu, apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!

Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler, işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir.

Eğer size dünya ve ahirette Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu!

Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir günahtır.

Bu iftirayı işittiğiniz vakit, "Böyle sözleri ağzımıza almamız bize yaraşmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım! Bu, çok büyük bir iftiradır" deseydiniz ya!

Eğer inanıyorsanız, bu gibi şeylere bir daha ebediyyen dönmeyesiniz Allah size öğüt veriyor."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Aişe, Ebu Bekir'in kızı olup, künyesi; Ümmü Abdilleh'tir. Peygamberliğin gelmesinden dört veya beş sene sonra doğdu.[2] Hicretin I. Yılı, Şevval ayında, Aişe 9 yaşında iken düğünü oldu. Peygamberimiz, bakire olarak sadece onunla evlendi. Vahiy, Peygamberimiz'e hanımlarından sadece Aişe'nin evinde iken gelirdi. Aişe, Peygamberimiz'e insanların en sevgilisi idi. Onun iffet ve hayâsındaki üstünlüğü semadan vahiyle bildirildi. Ona iftira atanın küfründe ümmet icma etmiştir.[3]

Ata b. Ebî Rebah dedi ki: Aişe, insanların en fakihi, en bilgilisi ve görüş hususunda en güzeli idi. Zühri de: Mü'minlerin annelerinin ve diğer tüm kadınların ilmi toplansa yine Aişe'nin ilmi üstündür dedi.[4]

---

1 Nûr, 24/11–17
2 İbnü'l-Hacer, **el-İsabe**, IV, s. 349.
3 İbnü'l-Kayyim, Şemsu'd-Din Ebû Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî, **Zâdu'l-Me'âd fî Hedy-i Hayri'l-'İbâd**, Tahk. Komisyon, 13. Baskı, yy., ty., 1406, I, s. 106.
4 İbnü'l-Hacer, **el-İsabe**, IV, s. 349.

Vefatı, Hicretin 58. senesi (M.680), 17 Ramazan, Salı gecesi vuku bulmuştur.[1]

C. KISSANIN SUNUMU

Zahiren iman etmiş ama hakikatte iman etmemiş münafıklar güruhu, her zaman her fırsatta Peygamberimiz'i ve ashabını rahatsız etmek gayret ve maksadını taşıyorlardı. Bu maksatlarında muvaffak olmak için de ellerinden gelen her yola başvurmaktan asla çekinmiyorlardı. Öyle ki Peygamberimiz'in lekesiz, tertemiz mahrem hayatına dil uzatacak kadar küstah ve âdîce hareket edebilme cüretini bile gösterebiliyorlardı.

Tarihe İfk Hadisesi olarak geçen olay; münafıkların reisi Abdullah b. Übeyy ve arkadaşları tarafından Aişe validemizin eşsiz iffetine yapılan iftira hadisesidir. Hadise şöyle cereyan etmiştir:

Aişe'den öğrendiğimize göre, Resullullah herhangi bir sefere çıkacakları zaman hanımları arasında kura çeker, kura kime çıkarsa onu beraberinde götürürdü. Beni Müstalık Gazasında ise kura, Aişe'ye çıkmıştı.[2]

Hadisenin bundan sonrasını bizzat Aişe validemiz şöyle anlatıyor:

"Rasûlüllah ile beraber sefere çıkmıştım. Bu sefer, hicab âyetinin nüzulünden sonra idi. Bunun için ben hevdecin[3] içinde taşınır, konak yerine de yine hevdeç içinde indirilirdim.

Rasûlüllah bu gazveden (Beni Müstalık gazvesinden) dönüyordu. Medine'ye yaklaştığımızda bir yerde konakladı. Gecenin bir bölümünü orada geçirdi. Sonra hareket edilmesini emretti.

Hareket emri verildiği zaman ben kalkıp ihtiyacımı gidermek için yalnız başıma ordudan ayrılıp gittim. İşim bittikten sonra dönüp bindiğim devenin yanına geldim. Göğsümü yokladığımda, Yemen göz boncuğundan dizilmiş gerdanlığımın

---

1 İbnü'l-Hacer, **el-İsabe**, IV, s. 135.
2 Buhârî, **a.g.e.**, III, s. 154.
3 Özel olarak hazırlanmış deve üzerindeki tahtırevan demektir. Mutçalı, Serdar**, el-Mu'cemü'l-Arabiyyü'l-Hadîs**, Dağarcık Yay., yy., 1995, h-d-c mad., s. 937.

kopmuş olduğunu fark ettim. Dönüp gerdanlığımı aramaya koyuldum. Fakat onu aramak beni yoldan alıkoymuştu. Ben öyle zannetmiştim ki, sefere iştirak etmiş olanlar bir ay bekleseler dahi, ben hevdecte bulunmadıkça devemi sürmezler. Hâlbuki yolda bana hizmet edenler, gelip hevdecimi yüklemişler, bindiğim deveyi de hareket ettirmişlerdi. Onlar beni hevdec içinde sanıyorlarmış. Çünkü o zaman kadınlar hafif idi, iri ve ağır vücutlu değillerdi. Yemek de az yerlerdi. Bu sebeple hizmetçiler, hevdeci yüklemek üzere kaldırdıklarında hevdecin ağırlık derecesinin farkına varamayarak yüklemişler. Hem ben, küçük ve zayıf bir kadındım. Deveyi sürüp gitmişler.

Gerdanlığımı, ordu ayrılıp gittikten sonra buldum. Hemen dönüp ordugâha geldim. Fakat onlardan kimseyi bulamadım. Hepsi çekip gitmiş. Ben de oradan önceki bulunduğum yere geldim. Çarşafıma bürünüp yanımın üzerine uzandım. Hevdecde beni bulamayınca, aramak için yanıma gelirler sandım. O sırada gözlerimi uyku bürüdü, uyumuş kalmışım.

Safvan b. Muattal, ordunun arkasında kalır, halkın mallarını araştırır, bir şey kalmışsa kaybolmamak için alıp diğer konak yerine götürürdü.

Safvan, askerin arkasından yürüyerek sabaha karşı bulunduğum yere doğru gelmiş. Uyuyan bir insan karaltısı görünce gelip başucuma dikilmiş ve beni görür görmez tanımış. Çünkü bize hicab âyeti inmeden evvel onun beni görmüşlüğü vardı.

Safvan, beni görünce şaşırarak “İnna lillehi ve inna ileyhi raciun” Biz şüphesiz Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz, dedi. Hemen onun sesine uyandım. Çarşafımla yüzümü örtüp büründüm. Vallahi, onunla ne bir kelime konuşmuşuzdur, ne de istircadan; “İnna lillah ve inna ileyhi raciun”dan başka ondan bir kelime işitmişimdir.

Bundan sonra Safvan, devesini ıhtırdı. Beni binsin diye ayağını devesinin ön ayağına bastı ve bana; ‘bin’ dedi, kendisi de geri çekildi. Ben de hemen deveye bindim. Sonra devenin yularını çekerek orduya yetişmek için süratle ilerlemeye başladı. Sabaha kadar askerin arkasından yetişemedik. Nihâyet asker, konak yerine inip yer-

leştiği sırada Safvan'ın, devenin yularını çekerek konak yerine getirdiği görüldü."[1]

Baş münafığın, durumu değerlendirmesi

Safvan b. Muattal, Aişe validemizi deve üzerinde getirirken, münafıkların başı Abdullah b. Übey, uzaktan bizi görünce; "Bu kimdir?" diye sordu.

"Aişe'dir" dediler.

Kavmi arasında itibarı oldukça sarsılan, bütün nazarları menfi şekilde üstüne toplamış bulunan baş münafık, bu masum hadiseyi diline dolamak istedi. Bu çirkin niyetini hemen orada izhar etti:

"Vallahi, ne Aişe o adamdan dolayı kurtulur, ne de o adam Aişe'den dolayı kurtulur!" dedi.

Daha bir sürü alçakça laflar etti.[2]

Ordu, baş münafık Abdullah b. Übey b. Selül'ün yaptığı iftirayla çalkalandı.

Aişe der ki: "İftiracılar, aleyhimde söyleyeceklerini söylemişler, ordu çalkalanmış. Vallahi, benim bunların hiçbirinden haberim yoktu!"[3]

Çirkin iftira

Görüldüğü gibi, hadise her türlü şaibeden uzak cereyan etmişti. Aişe, makul ve meşru bir mazeret sebebiyle geride kalmış. Bir müddet sonra ordunun geride kalan veya düşen eşyalarını bulup sahiplerine teslim etmek üzere toplamakla vazifeli gâyet saf, temiz kalpli ve sonradan erkekliği bile bulunmadığı anlaşılan Safvan b. Muattal tarafından görülmüş ve getirilip orduya yetiştirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'e göre, peygamberler, mü'minlere öz nefislerinden daha üs-

---

1 İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûbel-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısrî es-Sîre, **es-Sîratu'n-Nebeviyye**, Tahk. Komisyon, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 2. Baskı, Kahire, 1375, III, s. 310, 311; Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 113, 114.

2 Taberî, **a.g.e**, XVIII, s. 89.

3 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 311.

tündür. Hanımları da, "mü'minlerin anneleri" hükmündedir. Dolayısıyla Peygamberimiz'den sonra bile hanımlarından herhangi birini nikâhlamak yasaklanmıştır.[1]

Buna binaen, Allah'a ve Resulüne gerçek manada iman etmiş hakiki bir müslümanın, bu kadar kesin ve açık âyetler karşısında, Peygamberimiz'in gerek sağlığında ve gerek vefatından sonra hanımlarından herhangi birisine, değil kötü gözle bakması, böyle bir kötülüğü kalbinden geçirmesi bile tasavvur edilemez.

Allah ve Resulüne gerçek manada iman etmiş ve emir ve yasaklarına riâyet eden samimi bir müslümanın, canından çok sevdiği Peygamberinin hanımını, örtüsüne bürünmüş ve yapayalnız uykuya dalmış halde görünce, onu hürmet ve saygı içinde deveye bindirip orduya süratle yetiştirmesi kadar tabii ve zaruri ne olabilirdi?

İşte, samimi bir müslüman olan, hatta erkeklik özelliğinden bile mahrum bulunan Safvan b.Muattal da, dininin gereği olan bu vazifeyi yapmıştır.

Ne var ki, kalplerinde hastalık bulunan, dilleriyle "iman ettik" deyip kalben iman etmeyen ve işleri güçleri mü'minleri birbirine düşürmek olan münafıklar, özellikle Abdullah b. Übey b. Selül, bunu bir ganimet bilmiş ve diline dolayarak Aişe'ye çok çirkin bir iftirada bulunmuştur. Maksadı, üzerine toplanan nazarları dağıtmak, Peygamberimiz'in nazik ruhunu rencide etmek ve müslümanların arasına fitne sokup onların birbirine karşı olan itimatlarını sarsmaktı.

Münafıkların reisi Abdullah b. Übey'in başlattığı, Hasan b. Sabit, Mistah b. Üsase ve halktan bazı saf müslümanların, münafıkların tuzağına düşerek etrafa yaydıkları iftira hadisesinden, Aişe'nin uzun bir müddet haberi olmamıştı. Bu hususu Aişe şöyle anlatır:

"Medine'ye gelince ben, çok geçmeden ağır bir hastalığa tutuldum. Bir ay çektim. Meğer bu esnada halk arasında Ashab-ı İfk'in iftiraları dolaşıyormuş. Ben ise olanlardan bütünüyle habersizdim. Aleyhimdeki iftiraları Rasûlüllah ile annem ve babam da duymuşlar, fakat bana hiçbir şeyden bahsetmiyorlardı.

---

1 Ahzâb, 33/6, 53.

Yalnız, hastalığımda beni şüphelendiren bir husus vardı. Rasûlüllah'dan, daha önce hastalığım zamanında görmüş olduğum ilgi ve şefkati bu hastalığım esnasında görmüyordum. Ve adımı bile zikretmeden 'hastanız nasıl?' diyor ve bununla iktifa ediyordu. Benim, iftiracıların uydurduklarından hiç haberim yoktu."[1]

Söylenenleri Rasûlüllah, Ebu Bekir ve annesi Ümmü Ruman duymuş olmalarına rağmen, Aişe'ye bahsetmiyorlardı. Ancak, yukarıda zikrettiğimiz şekilde, Rasûlüllah'ın kendisine karşı tavrından Aişe endişe duyuyor ve üzülüyordu. Fakat bunun sebebinden haberi yoktu.

Aişe, iftirayı nasıl ve kimden öğrendi?

Aişe, iftirayı kimden ve nasıl öğrendiğini de şöyle anlatır: "Aradan yaklaşık 20 gün geçmişti. Hastalığımı atlatmış, nekahet devresine girmiştim.

Bizler o zaman Arap olmayanların evleri yanında ki helaları, kokusundan tiksindiğimiz için evlerimizin yanında bulundurmaz, Medine'nin kırlarına çıkardık. Kadınlar, her gece oraya ihtiyaçlarını gidermek için çıkarlardı.

Ben, yine bir gece Mistah b. Üsase'nin annesiyle, hacet giderme yerimiz olan Menası tarafına çıkmıştım. Mistah'ın annesi, çarşafına takılarak düşünce, 'Mistah yüzünün üzerine düşsün, kahrolsun' diyerek oğluna beddua etti.

Ben, 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun?' dedim. Sustu, cevap vermedi. İkinci kere ayağı dolaşıp düştü. Yine, 'Mistah yüzünün üzerine düşsün, kahrolsun' dedi.

Ben, 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun?' dedim.

Yine susup cevap vermedi. Üçüncü kere düştü. Yine 'Mistah yüzünün üzerine düşsün' diye beddua etti.

Ben yine, 'Ey ana! Ne diye oğluna beddua ediyorsun? Bedir Savaşında bulunmuş bir zata hiç böyle sövülüp beddua edilir mi?' dedim.

---

1 Müslim, **a.g.e**, VIII, s. 114.

O, senin aleyhinde söylediklerinden dolayı beddua ediyorum dedi.

'O, neler söylemiş?' diye sordum.

Bunun üzerine Mistah'ın annesi, iftiracıların söylediklerini bana teker teker anlattı. Hastalığım tekrar geri geldi. Vallahi, üzüntümden hacetimi gidermeye bile güç yetiremedim ve döndüm. O kadar ağladım ki, ağlamaktan ciğerlerim kopacak, parçalanacak sandım."[1]

Aişe, babasının evinde

Hastalığında, Aişe'ye annesi Ümmü Ruman bakıyordu.

Bir gün yine Rasûlüllah, selam verip yanına girdi. Aişe'nin ismini zikretmeden, "Hastanız nasıldır?" diye sordu. Başka da hiçbir şey konuşmadı.

Aişe der ki:

"Bunun üzerine artık kendimi tutamadım; 'Ya Rasûlallah! Şimdiye kadar görmediğim eziyeti görüyor ve çekiyorum. Bana müsaade etsen de annemin evine gitsem. Hastalığıma orada bakılsa olmaz mı?' dedim.

Rasûlüllah; 'Gitmende bir mahzur yok' dedi.

Ben, ebeveynimin yanına gidip aleyhimde haberin iç yüzünü anlamak istiyordum. Rasûlüllah, yanıma bir hizmetçi katıp, beni babamın evine gönderdi.

Annem, 'Kızcağızım, sen niçin geldin'? diye sordu. 'Anneciğim! Halk, benim aleyhimde neler söyleyip duruyormuş da, siz bana hiçbir şey sızdırmadınız!'

Annem, 'Kızcağızım, sen kendini hiç üzme, sıhhatini düşün. Vallahi, bir kadın senin gibi güzel ve kocasının yanında sevgili olsun ve onun birçok ortağı bulunsun da onu kıskanmasınlar ve onun aleyhinde birtakım laflar çıkarmasınlar, bu pek nadirdir!'

---

1 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 311, 312; Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 114; Tirmizî, **a.g.e.**, V, s. 332, 333.

‘Babamın bundan haberi var mı?’ dedim. ‘Evet.’ dedi.

‘Rasûlüllah’ın da haberi var mı?’ diye sordum. ‘Evet’ dedi.

Kendimi tutamayıp ağladım.

Babam, damda Kur’ân okuyordu. Sesimi duyunca indi. Anneme, ‘Nedir bu hali? diye sordu.

Annem, ‘Aleyhindeki dedikodulardan haberi olmuş.’ dedi.

Babamın da gözleri yaşla doldu.

O gece, sabaha kadar hep ağlayıp durdum.”[1]

Peygamberimiz’in, ashabıyla istişaresi

Peygamber Efendimiz, Aişe aleyhinde yapılan iftiraların etrafta konuşulduğu günlerde vakitlerinin çoğunu evinde geçiriyor, dışarıya pek çıkmıyordu.

Konuyla ilgili vahyin gelmesi gecikince, ashabıyla konuştu, onların fikirlerini aldı.

Ömer’in görüşü

Ömer, ‘Ya Rasûlallah! Hâşâ, bu, büyük bir bühtan ve iftiradır. Kesin olarak biliyorum ki bu, münafıkların yalanıdır. Allah Teâlâ, bedeninize sinek kondurmaktan sizi koruyor. Bedenini böyle sineklerden bile muhafaza eden, onları bedenine yaklaştırmayan Allah, nasıl olur da aileni, böyle kötülüklere bulaşmaktan korumaz?’ diye fikrini beyan etti.

Osman’ın kanaati

Osman ise, görüşünü şöyle açıkladı:

‘Ya Rasûlallah! Allah, üzerine insan ayağı basmasın yahut yeryüzündeki pis-

---

1 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 311, 312; Müslim, **a.g.e.**, VII, s. 115; Tirmizî, **a.g.e.**, V, s. 33.

likler, üzerine düşmesin diye gölgenizi yere düşürmekten korumaktadır. Böyle gölgenizi bile hiç kimseye çiğnetmezken, nasıl olur da sizin ailenizin namusunu herhangi bir kimsenin kirletmesine meydan ve imkân verir?' dedi.

Ali'nin görüşü

Ali ise, 'Ya Rasûlallah! Bir gün bize namaz kıldırıyordunuz. Namaz içinde iken ayakkabılarınızı çıkarmıştınız. Size uyarak biz de çıkarmıştık. Namazı bitirince, ayakkabılarımızı çıkarmanın sebebini bize sormuştunuz. Biz de size uymuş olmak için çıkardığımızı söylemiştik. Bunun üzerine siz, 'Temiz olmadıkları için onları çıkarmamı bana Cebrail emretti' demiştiniz. Ayakkabılarınıza bulaşan bir pislik, size bildirildiği ve onları pislik bulaşığından dolayı çıkarmanız size emredildiği halde ailenize, namus kirletecek kötülüklerden bir şey bulaşsın da onu çıkarmanız için size emredilmesin, olur mu hiç?' diyerek fikrini açıkladı.

Aişe'nin hizmetçisinin görüşü

Rasûlüllah bu arada, Aişe'nin hizmetçisi Berire'nin de görüşünü sordu.

Berire, 'Ya Rasûlallah! Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Onun hakkında kusur olarak sadece şunu söyleyebilirim; Kendisi çok genç idi. Ev halkının hamurunu yoğururken uyuya kalırdı da evde beslenilen koyun gelir, hamurunu yerdi.'[1]

Zeyneb'in görüşü

Zeynep, Peygamberimiz'in eşleri arasında güzelliği ve diğer üstünlükleri ile kendisini Aişe'ye eşit görür ve onunla daima rekabet halinde bulunurdu. Buna rağmen Aişe hakkında bu hususta en küçük bir kötü zanna kapılmamıştı. Rasûlüllah, bu hususta onun görüşünü de sorunca şu cevabı verdi: 'Ya Rasûlallah! Ben, işitmediğimi 'işittim' demekten kulağımı, görmediğimi 'gördüm' demekten gözü mü korurum. Vallahi, ben onun hakkında hayırdan başka hiçbir şey bilmiyorum'[2] dedi.

---

1 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 313, 314; Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 115.
2 Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 118.

Peygamberimiz'in hitabesi

Aslında Allah Resulü, Aişe'nin böyle bir kötülükten uzak olduğunu çok iyi biliyordu. Ancak böylesine haince, planlı ve sinsice bir iftiranın halk arasında yayılması, kendisini son derece üzmüştü. Bu, Aişe'ye karşı ister istemez tavrını değiştirmesine sebep olmuştu. Nitekim mescitte irat ettiği hutbede bunu açıkça ifade ediyordu:

"Ey Müslümanlar cemaati! Ailem aleyhindeki iftirasıyla beni üzüntüye düşüren bir şahsa karşı bana kim yardım eder? Hâlbuki vallahi ben, ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Onlar (iftiracılar), öyle bir adamın ismini de ileri sürdüler ki, ben onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum."[1]

Peygamberimiz'in, Aişe'yle konuşması

Aişe'ye atılan iftiranın üzerinden bir ay gibi uzun bir müddet geçmiş olmasına rağmen Rasûlüllah'a bu hususta herhangi bir vahiy inmedi.

Mescitte ashabına irat ettiği hitabesinden birkaç gün sonra, Ebu Bekir'in evine vardı. Selam verdikten sonra Aişe'nin yanına oturdu ve "Ey Aişe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler erişti. Eğer sen bu isnatlardan uzak isen yakında Allah seni onlardan beri ve uzak olduğunu açıklar. Yok, eğer böyle bir günaha yaklaştınsa, Allah'tan af dile ve O'na tövbe et! Çünkü kul, günahını itiraf ve sonra da tövbe edince, Allah da ona affı ile muamele buyurur" dedi.

Aişe, o andaki durumunu da şöyle anlatır:

"Rasûlüllah sözlerini bitirince, gözümün yaşı kesildi. Öyle ki, gözyaşlarım adeta kurumuş bir tek damla bulamıyordum.

Hemen babama dönüp, 'Rasûlüllah'a benim adıma cevap ver.' dedim.

Babam, 'Vallahi kızım, Rasûlüllah'a ne diyeceğimi bilemiyorum' dedi.

Sonra anneme döndüm. 'Rasûlüllah'a benim adıma sen cevap ver.' dedim.

---

1 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 312; Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 115; Tirmizî, V, s. 332.

O da, 'Vallahi, ben de Rasûlüllah'a ne diyeceğimi bilmiyorum' dedi."[1]

Aişe'nin cevabı

Baba ve annesi Rasûlüllah'a herhangi bir cevap vermeyince Aişe bizzat konuşmak mecburiyetinde kaldı. Şahadet getirip, Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra; "Vallahi, ben anladım ki, siz halkın yaptığı dedikoduyu işitmişsiniz. Hatta onlara inanmış gibisiniz! Şimdi, ben size o kötülükten uzağım, desem-ki Allah biliyor, uzağımdır-beni doğrulamazsınız. Faraza ben, kötü bir iş yaptım desem -ki Allah biliyor, ben böyle bir şeyden uzağım- siz, beni hemen tasdik edersiniz. Vallahi, ben kendim için de sizin için de Yakup'un oğullarıyla olan misalinden başka getirecek misal bulamıyorum. Nitekim o zaman o, '...Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Sizin şu anlatışınıza karşı yardımına sığınılacak, ancak Allah'tır'[2] demişti"[3] diye konuştu.

Peygamberimiz'e vahyin gelişi

Henüz Rasûlüllah yerinden kalkmamıştı. Ev halkından da hiç kimse dışarı çıkmamıştı. Peygamberimiz'e hemen orada vahiy geldi. Aişe o anı da şöyle anlatır:

"Rasûlüllah'ı, vahyin şiddetinden terlemek gibi vahiy alametleri bürüdü. Nitekim vahiy sırasında, kış günleri bile kendisinden inci tanesi gibi ter dökülürdü. Rasûlüllah'ın üzerine elbisesi örtüldü, başının altına da bir yastık konuldu. Vallahi, ben ne korktum, ne de aldırış ettim. Çünkü o fenalıktan uzak olduğumu ve Allah Teâlâ'nın bana zulmetmeyeceğini biliyordum. Annemle babamın ise, halkın ağzında dolaşan dedikodular, Allah tarafından doğrulanacak diye korkularından ödleri kopuyor, cansız düşüvereceklerini sanıyordum."[4]

Vahiy hali Resûllüllah'ın üzerinden kalkınca, sevincinden gülüyordu. Aişe'ye, "Müjde ey Aişe! Allah, senin temiz olduğunu ilan etti, yapılan iftiradan akladı" dedi.[5]

---

1 Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 116; Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, VI, s. 197.
2 Yûsuf, 12/18.
3 Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 116.
4 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 115; Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 117.
5 Müslim, **a.g.e.**, VIII, s. 117; Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, VI, s. 197.

İnen Âyetler

"O uydurma haberi getirenler içinizden bir zümredir. Onu siz kendiniz için bir kötülük sanmayın. Bilakis, sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah (nispetinde ceza) vardır. Onlardan günahın büyüğünü yüklenen o adama da pek büyük bir azap vardır. Onu (iftirayı) işittiğiniz vakit, erkek mü'minlerle kadın mü'minler, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi bir zanda bulunup da, 'bu, apaçık bir iftiradır.' demeleri lazım değil miydi?

Buna karşı dört şahit getirmeli değil miydiler? Mademki bu şahitleri getiremediler; o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir.

Eğer dünyada ve ahirette Allah'ın ihsan ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, o içine daldığınız dedikodu sebebiyle size muhakkak büyük bir azap dokunurdu.

O zaman siz, o (iftirayı) dillerinizle (birbirinize) yetiştiriyordunuz; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyi, ağızlarınızla söylüyor ve bunu kolay (günah olmayan bir şey) sanıyordunuz. Hâlbuki o(nun günahı), Allah katında büyüktür.

Onu (iftirayı) duyduğunuz zaman, 'Bunu söylemek bize yakışmaz. Hâşâ! Bu büyük bir iftiradır.' demeniz gerekmez miydi? Eğer siz gerçekten iman eden kimselerseniz, böyle bir şeye ebediyyen bir daha dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor.

Allah, size âyetlerini açık açık bildiriyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Mü'minler içinde, kötü sözlerin yayılıp duyulmasını arzu edenler yok mu? Dünyada da, ahirette de onlar için acıklı bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Ya üzerinizde Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, ya Allah çok esirgeyici ve çok merhametli olmasaydı, haliniz nice olurdu?"[1]

Böylece Kur'ân, Aişe hakkında söylenenlerin bir iftiradan ibaret olduğunu haber vererek hem Rasûlüllah'ın temiz ruhunu ve pak vicdanını üzüntüden kurtardı,

1 Nûr, 24/11–20.

hem Ebu Bekir'in şahsiyetinin küçük düşürülmesine müsaade etmedi, hem de müslümanlar arasında zuhur eden fitne ve fesadın büyümesine fırsat vermedi.

Bir gün, Abdullah b. Abbas'a, Aişe ile ilgili âyetlerin tefsiri sorulmuş O'da şu izahta bulunmuştu:

"Allah, dört kişiyi dört şeyle beraat ettirerek atılan iftiralardan aklamıştır:

1. Yûsuf'u, Züleyha'nın kendi ehlinden getirilen bir şahidin diliyle beraat ettirmiştir.

2. Mûsa'yı, Yahudilerin dedikodularından, elbisesini alıp getiren taşla beraat ettirmiştir.

3. Meryem'i, kucağındaki oğlunu dile getirip, 'Ben Allah'ın kuluyum.' dedirterek temize çıkarmıştır.

4. Aişe'yi ise Allah Teâlâ, Kıyamet'e kadar baki kalacak olan, Kuran'daki o azametli âyetlerle beraat ettirmiştir ki, bu derece belağatlı temize çıkarmanın benzeri görülmemiştir. Bakınız da bununla diğer beraat ettirmeler arasındaki büyük ve üstün farkı görünüz. Allah bunu, ancak Rasûlünün mertebesinin yüceliğini ortaya koymak için yapmıştır."[1]

İftiracıların cezaya çarptırılmaları

Peygamberimiz, konuyla ilgili vahiy geldikten sonra çıkıp halka bir hutbe irad etti, sonra da gelen Kur'ân âyetlerini onlara okudu.

Bilahare yapılan iftirayı dilleriyle yaymakta en çok ileri giden Mistah b. Üsase, Hassan b. Sabit ile Hamne bint-i Cahş'a had cezasının uygulanmasını emretti. İftiracılardan her birine ceza olarak seksen kamçı vuruldu.[2]

---

1 en-Nesefî, Hâfızuddîn Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefi, **Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, ty., III, s. 138.
2 İbn-i Hişâm, **a.g.e.**, III, s. 315; Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, VI, s. 35.

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Her hangi bir insan hakkında özellikle de güzel ahlak, iffet ve hayâsı ile bilinen kişi hakkında sû-i zanda bulunmak ahlak dışı bir davranıştır. Çünkü Aişe gibi birinin hakkında sû-i zanda bulunanlar; "Bu iftirayı işittiğiniz zaman iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "bu, apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!"[1] ifadeleriyle yerilmişlerdir.

2. Kesin bir bilgi ya da bir karîne olmaksızın zanna dayanarak insanlar hakkında hüküm verilemez. Bununla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de: "Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir."[2] Buyrulmaktadır.

3. İftira atan kişi şahitlerini getiremediği (iddiasını delillendiremediği) takdirde dinimize göre yalancıdır. Çünkü Kur'ân şöyle der: "Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir."[3]

4. Namuslu kadın ve erkek mü'minlere zina iftirasında bulunmak seksen kırbaç vurmayı gerektiren büyük günahlardandır.[4] Böyle iftira atan kişi, tövbe etmediği takdirde dünya ve ahirette lanetlenmiştir. Bu durumu Kur'ân-ı Kerîm şöyle beyan etmektedir: "Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir."[5] "İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."[6]

---

1 Nûr 24/12.
2 Nûr 24/13.
3 Nûr, 24/13.
4 ez-Zehebî, **a.g.e.**, s. 92.
5 Nûr, 24/4.
6 Nûr, 24/23.

5. Allah'ın, mü'min kulu hakkındaki takdirlerinin tamamı kul için hayırdır. Bu durum Kur'ân'da şöyle ifade edilir: "O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır."[1], "Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helâl değildir. Açık bir hayâsızlık yapmış olmaları dışında kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur."[2]

6. Kişi, bu dünyada işlediği amellerden ahirette hesaba çekilecektir. Bununla ilgili Kur'ân'da şu ifadeler geçmektedir: "O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır."[3] , "Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir"[4] buyrulmaktadır.

7. Peygamber eğitiminden geçmiş sahabenin, kadınlara karşı tutum ve davranışlarındaki edep ve ahlaki ölçülere riâyet etmedeki hassasiyetleri dikkat çekicidir. Zira Saffan'ın, Aişe'yi (İnna lillahi ve inna ileyhi raciûn) "Biz Allah'tan geldik O'na döndürüleceğiz"[5] âyeti ile uyandırması, bu ifadeden başka hiçbir şey söylememesi ve deveye bindirdikten sonra devenin önünden gitmesi bunun en güzel örneğidir. Dolayısıyla inançlı bir insanın diğer insanlarla ilişkilerinde aynı ölçülere uyarak şüphe uyandıracak davranışlardan kaçınmalıdır.

---

1 Nûr, 24/11.
2 Nisâ, 4/19. (İslam'dan önce Araplar arasında kişi, kocası ölen dul kadına mala varis olur gibi mirasçı olurdu. Kadın, mal ve eşya gibi rızasına bakılmaksızın alınıp satılırdı. Ayet bu haksız tasarrufu yasaklayıp kadına layık olduğu hakkı ve hürriyeti teslim etmiştir. Komisyon, **Kur'ân-ı Kerîm Meâli**, DİB Yay., 10. Baskı, Ankara, 2006)
3 Nûr, 24/11.
4 Zilzâl, 99/7–8
5 el-Bakara, 2/156.

8. Bir toplumda vuku bulan olaylar hakkında gerçek durum ortaya çıkıncaya kadar iyi niyet ve hüsnü zanda bulunmak gerekir. Çünkü Kur'ân'da şöyle buyrulur: "Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "bu, apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!"[1]

9. Aişe'nin başına gelen bu kadar büyük ve önemli bir olaydan görüyoruz ki, Allah bildirmedikçe Peygamberimiz'in bile gaybı bilemesi mümkün değildir! Zira O, yapılan iftirayı duyunca Aişe'nin temizliği hakkında hiç bir şey söyleyemedi ve vahyin gelmesini bekledi.

10. Kişinin bu dünyada karşılaşacağı en büyük imtihan, namusuyla ilgili atılan iftiradır. Zira Aişe bile, hakkındaki asılsız haberleri duyunca üzüntüsünden hastalandı ve yataklara mahkûm oldu.

11. Başa gelen bela ve musibet karşısında sabredip Allah'a dua etmelidir. Bunun en güzel örneğini Aişe'de görmekteyiz. Zira o, sabretti ve Allah'a dua ederek ona sığındı. Allah da onun dileğini yerine getirerek yaşadıklarının, ancak iftiradan ibaret olduğunu âyetleriyle açıkladı.

12. Baş münafık Abdullah b. Ubey'in, Aişe'ye yaptığı gibi münafıklar her zaman ve her devirde müslümanların arasına sızmışlar, yakaladıkları her fırsatı değerlendirerek İslam'a ve müslümanlara zarar vermeye çalışmışlardır.

13. Allah bir kulu, her hangi bir kötülükten veya sıkıntıdan kurtardığında o kul böbürlenip kibirlenmemelidir. Bilakis Allah'ın sevgisine layık olmaya çalışmalıdır. Kur'ân şöyle buyurur: "…Eğer Allah'ın size lütfü ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[2]

14. Allah, kullarının işlediği kötülüklerinin cezalarını tam olarak vermediği gibi tövbe etmeleri için mühlet verip cezalandırmada acele etmez. "Eğer size dün-

1 Nûr, 24/12.
2 Nûr, 24/ 21.

ya ve ahirette Allah'ın lütfü ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu!"[1], "Eğer Allah, insanları kazandıkları yüzünden hemen cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Ne var ki, onları belirli bir süreye kadar erteliyor. Nihayet süreleri gelince, (gerekeni yapar). Çünkü Allah, kullarını hakkıyla görmektedir."[2]

XX. AİŞE VE HAFSA'NIN KISSALARI

A. KISSAYA GİRİŞ

Hanımlar arasında kıskançlık, doğal karşılanması gereken bir durumdur. Onların her birisi, diğerlerinden ayrı olarak kocasına daha yakın, daha cömert ve kocasının gözünde daha değerli görülmek isterler. Bunu başarabilmek için de bazen diğer eşlerin eksik ve kusurlarını araştırıp kocalarının görmesini salamaya çalışırlar. Kadınlara ilişkin bu durumu, Peygamberimiz'in evinde hanımları arasında geçen bir olayda da görmekteyiz.

Bu Kıssa, Kur'ân'ı Kerimde Bir Yerde Zikredilmektedir:

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah'tır. O, bilendir, hikmet sahibidir. Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu, ona haber verince eşi: Bunu sana kim bildirdi? Dedi. Peygamber: Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi, dedi. Eğer ikiniz de Allah'a tövbe ederseniz, (yerinde olur). Çünkü kalpleriniz sapmıştı. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır. Eğer o sizi boşarsa Rabbi

1 Nûr, 24/14.
2 Fâtır,35/45.

ona, sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir."[1]

B. KADINLARIN KİMLİKLERİ

Hafsa; Ömer'in kızıdır. Rasûlüllah ile evlenmeden önce Huneys b. Huzafe ile evliydi. Peygamberimiz onunla hicretin 30. ayının başında evlendi. Hafsa, hicretin 45. yılında başka bir rivâyette de 41. yılında Medine'de vefat etmiştir. Medine valisi Mervan b. Hakem cenazesini kılmıştır. Mariye ise; Rasûlüllah'ın oğlu Abdullah'ın annesidir. Onu (Mariye'yi) Rasûlüllah'a, hicretin 7. yılında İskenderiye kıralı Mukavkıs cariye olarak hediye etmişti. Daha sonra Müslüman olmuş ve hicretin 8. yılında İbrahim doğmuştur. Hicretin 16. yılında muharrem ayında vefat etmiş, Baki mezarlığına defnedilmiştir. Aişe ile Zeynep binti Cahş hakkında kendilerinin kıssalarında ayrıntılı bilgiye yer verilmiştir.

C. KISSANIN SUNUMU

Aişe'nin rivayet ettiğine göre; Rasûlüllah, Zeynep binti Cahş'ın yanında bal şerbeti içer ve onun odasında daha fazla dururdu. Ben ve Hafsa, Rasûlüllah hangimize gelirse: "Megafir mi yedin? Senden meğafir kokusu alıyorum" diyelim diye anlaştık. Rasûlüllah'a ben; sende meğafir[2] kokusu alıyorum yoksa sen meğafir mi yedin? dedim. Hafsa'nın yanına gidince o da aynı şeyi söyler. Rasûlüllah, ona önemli değil der. Ben Zeyneb'in yanında iken bal içmiştim, bir daha onu içmeyeceğim der. Bu olay üzerine Tahrim suresinin ilgili (1–5) ayetleri nazil olur.[3]

Bu olay, Rasûlüllah ile hanımlarından Aişe, Hafsa, Zeynep binti Çahş ve Abdullah'ın annesi Mariye arasında geçmiştir. Ayette geçen, "Eşlerinin rızasını gözeterek" ifadesindeki eşlerden maksat, hanımlarıdır.[4] Burada kastedilen; Aişe ve Hafsa'dır. Rasûlüllah kendisine, balı veya Mariye'yi, hanımlarının rızasını kazanmak amacıyla yasaklamıştı.

---

1 Tahrîm 66/1–5.
2 Meğafir: Kötü kokulu sakız. Bkz. İbn-i Manzûr, **a.g.e.**, V, s. 28.
3 Buhârî, **a.g.e.**, Kitâbü't-Talak, IX, s.287.
4 el-Alûsî, **a.g.e.**, XXVIII, s. 148.

Enes'ten nakledilen bir rivayete göre, Rasûlüllah'ın Mariye isminde bir cariyesi vardı. Onunla beraber olurdu. Hafsa ile Aişe'nin baskı yapmaları sonucunda Peygamber'in o cariyeyi kendine haram kıldığı ve bunun üzerine; "Ey Peygamber, eşlerinin rızasını arayarak Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun?" âyetini nazil olmuştur.[1]

Şevkânî (ö. 1250/1834), âyet her iki sebep üzerine inmiştir der. Yani, hem balı haram kılması, hem de Mariye'yi haram kılması.[2]

Rasûlüllah bu durumun kendisi ile Hafsa arasında saklı kalmasını ister. Ancak Hafsa durumu Aişe'ye anlatır. Alîm ve Habîr olan Allah Teâlâ, sırrın ifşa edildiği haberini Peygamberine bildirir. Rasûlüllah da Hafsa'ya bu durumdan hoşlanmadığını bir nebzede olsa uyarıcı bir tarzda hissettirir. Fakat kendisine verilen sırrı Aişe'ye bildirdiğini, bundan da haberinin olduğunu Hafsa'ya söylemedi.

Allah Teâlâ, gerek Hafsa'dan ve gerekse Aişe'den sadır olan bu durumun, Rasûlüllah'ı üzdüğünü ve bunun, haktan sapma olduğunu harber vermiştir. Allah Teâlâ her ikisini de tövbe etmeye çağırmıştır. Şayet bu durumun tekrarlanması olacak olursa muhakkak ki Allah'ın O'nu koruyacağını, Cebrail, salih müminler ve melekler hep O'nun destekçileri olacağını bildirmiştir. Burada aslında her ikisine açıkça bir uyarı bulunmaktadır. Sonrada kadınlara çok ağır gelen bir ceza şekli olan boşama tehdidiyle de tehdit etmiştir.[3]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Kim kendisine helâl olan bir şeyi veya hanımını haram kılarsa o şey ona haram olmaz. Yalnız ona yemin kefareti gerekir.[4] ´ð"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram edi-

1 es-Suyûtî, **a.g.e.**, Kitâb-u Aşrati'n-Nisâ, VII, s. 71; el-Hâkim, **a.g.e.**, II, s. 493.
2 eş-Şevkânî, **a.g.e.**,„V, s.252.
3 es-Sa'dî, **a.g.e.**, V, s. 269.
4 Kurtubî, **a.g.e.**, XVIII, s. 180-183.

yorsun?"[1] âyeti ile devamında gelen; "Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır."[2] âyetleri bu hükmü açıklamaktadır.

2. Hanımların birbirlerine olan kıskançlıkları, onlarla olan ilişkilerde gözetilmesi gereken bir husus değildir. Zira Allah Teâlâ'nın Peygamberimiz'i uyarmasından bu anlaşılmaktadır. Ancak onların kıskançlıkları, Allah'ın emir ve yasaklarının önüne geçmemelidir.

3. Peygamberimiz'in evinde bazı olayların vuku bulmuş olması, o konuda ümmeti ilgilendiren benzer konularda yeni hükümlerin konulmasına sebep teşkil etmiştir. Yemin kefaretinin meşru kılınması bunlardan biridir.

4. Kadınlara, beşeri ilişkilerde güzel muamele etmek, onlara yumuşak davranmak, kusur ve hatalarını yüzlerine vurmamak en doğru olan örnek bir davranıştır. Çünkü Peygamberimiz, hanımı Hafsa'nın hatasını yüzüne vurmadığı gibi, hatasından dolayı asla sert davranmamıştır.

5. Eşlerin, birbirlerinin sırlarını ifşa etmelerinin ne kadar yanlış bir davranış olduğu, bu olaydan da anlaşılmaktadır.

XXI. MÜCADELE EDEN KADININ KISSASI

A. KISSAYA GİRİŞ

Cahiliye döneminde kadın çok farklı şekillerde şiddet ve baskıya maruz kalıyordu. Kızların diri diri toprağa gömülmesi, düşmanlık ve baskıyla kadınların evlenmelerine engel olunması, insan yerine konulmayıp hiçbir hakka sahip olmamaları, erkeğin hanımına, "sen bundan sonra bana anamın sırtı gibisin. Sen bana, anam gibisin. Sen benim için anam yerindesin" gibi ifadeler kullanarak hanımının ebediyyen kocasına haram olması bunlardan bazılarıdır. Peygamberimiz, peygamber olarak gönderilince hak ile batıl, mazlum ile zalim yavaş yavaş ayrılmaya başladı. Zulme uğramış ve hayatının her safhasında dışlanmış olan kadını İslam, layık olduğu yere getirdi. İşte bunun en bariz örneğini, Kur'ân'da zikredildiği şekliyle Evs b. Samit'in hanımında görmekteyiz.

---

1 Tahrîm, 66/1.
2 Tahrîm, 66/2.

Bu Kıssa, Kur'ân-ı Kerîm'de bir yerde zikredilmektedir:

"Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[1]

B. KADININ KİMLİĞİ

Kocasıyla yaşadığı sıkıntıdan dolayı hakkında ayet inen bu kadın; Evs kabilesinin reisi Ubade bin Samit'in kardeşi Havle binti Sa'lebe bin Esram el-Ensâriyye'dir. Bu kadın, Evs b. Sâmit el-Ensârî'nin[2] hanımıdır. Sûre, bu kadının Peygamberimiz'e gelip kocası hakkında şikâyette bulunup hakkını araması sebebiyle "Mücadele" olarak isimlendirilmiştir. Kadının kıssasının Kur'ân'da zikredilmesi, onun için bir şeref, Allah katında da itibarının yüksek olduğunun bir göstergesidir.

C. KISSANIN SUNUMU

Cahiliye dönenimde adam karısına, "sen bundan sonra bana anamın sırtı gibisin, sen bana, anam gibisin veya sen benim için anam yerindesin. Yani anamın sırtı, anamın avret yeri bana nasıl haramsa bundan böyle sen de bana haramsın, haram ol" gibi ifadeler kullanırdı. Böyle bir zıhar yemini yapan kimse artık bir daha o hanımına dönemezdi. Bu kadın artık ebediyyen kocasına haram olurdu.

Havle binti Sa'lebe kocasının böyle yeminiyle karşı karşıya kalınca, Rasûlüllah'a gelerek durumu anlattı. Olay şöyle gerçekleşiyor: Havle binti Salebe, kocası Evs bin Sâmit'ten ilişki talebinde bulunduğunda ona: "Sen bana anamın sırtı gibisin." dedi. Evs, hemen pişman olup hanımını çağırdı, bu sefer de o reddetti ve: "Allah'a yemin olsun ki sen söyleyeceğini söyledin, artık Allah ve Rasûlü hükmünü beyan edinceye kadar bana dokunamazsın." diyerek derhal Rasûlüllah'a gitti ve: "Ya Rasûlallah, ben güzel bir genç kız iken Evs benimle evlendi. Yaşım ilerleyip çoluk çocuk sahibi olunca beni kendisine, annesi gibi (haram) kıldı ve beni başkalarına terk etti. Ya Rasûlallah, benim onunla beraber yaşamam için bir ruhsat görüyorsanız söyleyin." dedi. Rasûlüllah da: "Şu ana kadar senin durumun hakkında her hangi bir

1 Mücâdele, 58/1
2 Taberî, **Câmi'**, XXVIII, s. 1

şeyle emrolunmadım" dedi. Bir başka rivayette de; "Senin, ona haram olduğundan başka bir şey görmüyorum" dedi. Aişe: "Rasûlüllah talaktan bahsetmedi." dedi. Havle, defalarca Rasûlüllah'a müracaat etti. Sonunda: "Ya Rabbi! İhtiyacımı ve sıkıntımı sana şikâyet ediyorum" dedi. Yine rivayet olunduğuna göre Havle şöyle diyordu: "Benim küçük çocuklarım var. Onları Evs'e bıraksam perişan olurlar, yanıma alsam aç kalırlar." Başını semaya doğru kaldırarak şöyle dua etmeye başladı: "Ya Rabbi! Şikâyetimi sana arz ediyorum, Ya Rabbi! Peygamberinin lisanına (vahyini) indir." Daha yerinden ayrılmadan hakkında ayet nazil oldu. Rasûlüllah ona: "Havle! Müjde" dedi. Havle: "Hayır olsun." dedi. Allah Rasûlü ona: "Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir." ayetini okudu.[1] İşte bu konuşmalar esnasında Allah Resulü'ne, "Mücadele" süresinin ilk ayetleri iniyordu. Rabbimiz o kadının ve tüm insanların bu tür problemlerine çözüm getiriyordu. Toplumda hâlâ varlığını sürdüren bu cahiliye âdetinin kökünü kazıyordu. Kadının o kocaya ebediyyen haramlığını kaldırdı ve bu sözün son derece çirkin bir söz olduğunu belirterek insanların bu tür sözlerden uzak durmalarını emretti. Bir erkeğin, karısı hakkında benim hanımım, bana annem gibidir demesi, yalanların en büyüğüdür.

Bu olaya şahit olan Aişe şöyle anlatıyor: "İşitmesi, her şeyi kuşatan ne yücedir. Havle binti Sa'lebe'nin sözlerini işitiyor, bazısını anlıyor, bazısını anlamıyordum. Kocasını Rasûlüllah'a şikâyet ediyor ve: "Ya Rasûlallah, gençliğimi yedi, kendimi ona verdim ve çocuklar doğurdum. Nihayet yaşım ilerleyip çocuktan kesilince bana zıhar yaptı. Ya Rabbi! Onu sana şikâyet ediyorum" diyordu. Daha yerinden ayrılmadan Cebrail, bu ayetleri (Mücadele Süresinin ilk ayetlerini) indirdi."[2]

Böylece bir kadının ailevi sorunları vesilesiyle tüm insanları ilgilendiren önemli bir hüküm Kur'ân-ı Kerim'deki yerini almış oldu.

Zıhar ile ilgili hükümlerin tamamı ayetlerde şöyle beyan edilmiştir: "İçinizde kadınlarını zıhar yapanlar (onları annelerine benzeterek haram sayanlar) bilsinler ki, karıları onların anneleri değildir. Onların anneleri ancak, onları doğuran kadınlardır. Doğrusu söyledikleri kötü ve asılsız bir sözdür. Şüphesiz Allah affedendir, bağışla-

1 ez-Zuhaylî, **a.g.e.**, XIV, s. 300, 301.
2 Ahmed b. Hanbel, **a.g.e.**, VI, s. 46.

yandır. Kadınlarını zıhar yoluyla boşamak isteyip, sonra sözlerinden dönecek olanlar, eşlerine dokunmadan önce bir köle azat etmelidirler. Size bu hususta böylece öğüt verilmektedir. Allah, işlediklerinizden hakkıyla haberdardır. Kim (köle azat etme imkânı) bulamazsa eşlerine dokunmadan önce ardı ardına iki ay oruç tutması gerekir. Buna gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurmalıdır. Bunlar, Allah ve Rasûlüne hakkıyla iman edesiniz diyedir. İşte bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. İnkâr edenler için can yakıcı bir azap vardır**."**[1]

D. KISSADAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Haksızlığa uğrayan herkes hakkını aramalı ve hakkı ortaya çıkarmak amacıyla meşru ölçüler çerçevesinde mücadele etmelidir.[2]

2. Mümin, içine düştüğü sıkıntılardan kurtulmak için çareler aramalıdır. Zira Havle, Peygamberimiz'e gelerek yaşadığı özel sorunlarını en yüksek makama arz ederek çözüm bulmuştur.

3. Allah Teâlâ, gerçekleşmesini takdir ettiği olaylar ve Kur'ân'daki kıssalar arcılığıyla kulun, içine düştüğü sıkıntılardan nasıl kurtulacağına dair yol göstermektedir.[3]

4. Allah Teâlâ, kulu Havle'nin taleplerini yerine getirdiği gibi Kendisine dua edip yalvaran tüm kullarının taleplerini karşılar ve sıkıntılarını giderir.[4]

---

1 Mücâdele, 58/2–4.
2 İbnü'l-'Arabî, **a.g.e.**, IV, s. 1746.
3 Seyid Kutub, **a.g.e.**, VI, s. 3503.
4 Seyid Kutub, **a.g.e.**, VI, s. 3505.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssaların genel manada amaç ve gâyelerine bakıldığında ne gibi sonuçlara ulaşılacağı konusu, İslâmî İlimler literatüründe belki de sayısız makale ve eserle incelenmiştir. Bu literatürün genel mütalaasının ve yaptığımız bu çalışmamızın hülasası şöyle özetlenebilir:

1. Kur'ân'daki kıssalar, Kur'ân'ın gâyesine uygunluğuna göre gerektiği kadar zikredilmiştir.

2. Kur'ân, önemine uygun düşmemesi halinde kişi, zaman ve mekân üzerinde gereksiz vurgulardan uzak durmuştur.

3. Kur'ân, kıssaların hayâl bile edilemeyecek derecede soyut olmamasına; gerçekliğin veya gerçekçi hayalin kabul edebileceği konularda olmasına yönelik bir anlatım yolu izlemiştir.

Bu üç ana husus ışığında incelendiğinde, Kur'ân'daki bütün kıssalara, özellikle kadın kıssalarına Kur'ân'ın ana hedefine uygun metodu açısından bakılması; bir de özelde kadın kıssalarına mâhiyet ve hedefleri itibariyle bakılması gerektiği tespiti yapılabilir. Bu iki yaklaşım ile belki de şimdiye kadar fark edilememiş, ama kıssaların ana ruhuna tamamıyla uygun bir takım hususların kendiliğinden ortaya çıkacağı ve Kur'ân'ın ana metodolojisine de ulaşmayı sağlayacağı öngörülebilir.

Kur'ân'daki kıssaların, Kur'ân'ın ana gayesi penceresinden metodolojik olarak incelenmesi diye de belirtebileceğimiz ilk yaklaşımda, kıssaların belli başlı bir üslup olarak belirlenmesinin yanında, özellikle teşvîk ve korkutma üslûplarının da icrâsında ana öğe olarak kullanıldığı görülmektedir. Bir başka deyişle, kıssalardaki öznelerin örnekliği ya da ibretliği vurgulanarak ön plana çıkartılmaktadır. Bu manada denilebilir ki, Kur'ân'ın ana gayelerinden biri olan; iyiliği emir ve kötülükten men hususunda kıssa üslûbu, metodolojik olarak vazgeçilmez bir üslup ve öğedir.

Kur'ân, ister teşvik veya korkutma manalarını ifadelendirmek için olsun, ister peygamberlerin ve getirdiklerinin hak olduğunu belirlemek için olsun, ister ibret ve ders alınmasını temin amaçlı olsun, ister kötünün üzerinden iyiyi temin etmek veya

bâtılı serdederek hakkı tecelli ettirmek amaçlı olsun ya da isterse diğer amaç ve gayeleri dairesinde olsun; kıssa üslûbunu kullanmış ve insanlık âlemi üzerinde sağlayacağı faydayı vurgulamıştır. Bu açıdan Kur'ân'daki bütün kıssalara bakılacak olursa, insanoğlunun; Kur'ân'ın kıssa üslûbunu kullandığı konularda, somutlaştırmaya muhtaç olduğu ve soyut anlayış ile o hususu çok da net anlayamayacağı ortaya konulmuştur. Aynı açıdan bakıldığında şu husus da ortaya çıkmaktadır: Kur'ân'da, bireyin haktan ayrılmasına ya da mükellefiyetlerinden kaçınmasına sebep olabilecek bütün kapalı hususlar açıklığa kavuşturulmuştur. Bir manada bireyin, kendisine mazeret olarak bulabileceği ve 'bunun böyle olacağını bilseydim işlemezdim' diyebileceği hususlar kıssa üslûbu ile zikredilmiş ve bireyin batıldan uzak durarak hakka yakın olmasına destek verilmiş olmaktadır. Örneğin:

Peygamberimiz ile Mücâdele Eden Kadının Kıssasına bakılacak olursa, kocası ile arasında yaşamış olduğu ve kendisine zarar verdiğine inandığı özel bir durumu Allah'a havale etmesi örneğinde, duanın önemi ve Allah'ın gerçekten dua edebilenin dualarını kabul edeceğine dair kudretinin tecellisi adeta resimleştirilerek anlaşılacak hale getirilmiştir. Kıssanın ana metoduna bakılacak olursa Kur'ân kıssalarının gerçekliğin veya gerçekçi hayalin kabul edebileceği konularda olmasına yönelik bir anlatım yolunun olduğunun en güzel örneklerindendir.

Yine İbrahim'in hanımı Sâre'nin kısır olmasına rağmen, dua ve yakarışlarda bulunarak, yaşının ilerlediği bir dönemde çocuk sahibi olması, Kur'ân'da kıssa üslûbu ile anlatılmıştır. Demek ki birey nezdinde imkânsız olan bir durumun, Allah indinde imkânsız olamayacağı ve imkânsız gibi görünen hususların dahi dua ile neticeye ulaşabileceği hususunun insanların gözleri önüne somut örnek olarak serilmiş olmaktadır.

Kur'ân kıssalarında insanoğlunun mükellefiyetlerinden kaçabilmek için kendisine mazeret olarak bulabileceği hususların farklı resimlerle somutlaştırılarak anlatılması ve bu tutumun engellenmiş olmasına verilebilecek en güzel örnek:

Meryem'in İsa'ya hamile oluşu kıssasıdır. Meryem'in o an itibariyle yaşadıklarını anlatan kıssa incelendiği zaman görülecektir ki, belki temelde doğru olduğu halde bütün ahlâk kurallarınca dahi kötü diye isimlendirilebilecek bir durumun kişinin

başına gelmesi halinde bile mükellefiyetlerinden kaçınma hakkının bulunmadığı, imkânsız gibi görünen hallerde bile mükellefiyetlerini yerine getirmenin, kişiyi Allah katında daha üstün bir mertebeye ulaştıracağı, toplum tarafından iffetsiz denildiği halde iffet âbidesi olan Meryem'in kıssasında müşahede edilmektedir.

Yukarıda verdiğimiz kıssa örnekleri incelenecek olursa, Kur'ân'daki kıssaların Kur'ân'ın gâyesine uygunluğuna göre gerektiği kadarıyla; gereksiz teferruata yer verilmeden zikredildiği ve önemine uygun düşmemesi halinde kişi, zaman ve mekân üzerinde Kur'ân'ın gereksiz vurgulardan uzak durduğu açıkça görülmektedir.

Metodolojik bakış açısıyla incelendiğinde Kur'ân'ın kötüyü zikrederek iyiyi emretmesi ya da batılı serdederek hakkı tecelli ettirmesi, bir manada insan psikolojisi açısından kişinin geri bildirim yöntemi ile olabilecekleri görmesini sağlamakta ve bu tarz kıssaların, özellikle kötülükle meşgul olan insanların kendi sonları ile baş başa farazî olarak kalmalarını sağlamaktadır. Örneğin:

Lut, Nuh ve Ebû Leheb'in hanımlarının belki özelde işlemiş oldukları günahlar günümüzde harfiyen işlenmemektedir. Ancak genel manada inkârın ve günahın ısrarla işlenmeye devam edilmesi konusunda, herhangi bir günahla ya da inkârla meşgul olan kişinin kendi sonunun da bu kıssalarda anlatılan kişilerin sonlarıyla aynı olacağı açıkça gösterilerek, geri bildirim yöntemiyle kişiye iyilik emredilmiş olmaktadır.

Hatta geri bildirim yönteminin kullanıldığı kıssalarda, peygamber hanımı olan iki kişinin özellikle belirtilmiş olması; aynı zamanda, kişinin günaha ısrar etmesi durumunda kurtarıcı ya da yardımcısının olamayacağı hususunu, kişiye adeta dikte ettirmektedir. Bir başka deyişle, günah ve inkârla meşgul olan kişinin, eşinin veya bir yakınının peygamber olmasının Allah katında kendisine hiçbir yarar sağlamayacağı adeta resmedilmiştir.

Eğitim ve öğretim metodolojisi açısından bakıldığında Kur'ân'nın kıssa üslûbu ile anlattığı hususları, teorik olarak anlatmaktansa, pratiğe dönüşmüş örnekler halinde zikretmesi, oldukça önemli ve dikkat çekicidir. Eğitim ve öğretim teknikleri incelendiğinde, teorik bilgi ile yapılan öğretim, uygulama olmadan eğitime dönüşmemekte ve hayata tatbîk edilememektedir. Bu manada Kur'ân, kuru bilgi olarak öğretim

anlamında kalmasını istemediği ve hayata tatbîkini emrettiği hususları, pratik olarak zikretmiş ve kıssa metodu ile mutlak manada bir eğitim faaliyeti yürütmüştür. Daha açık ifadeyle, kıssa üslûbunun kullanıldığı hususlarda, konunun bilgi aşamasında kalmayıp, tatbîk aşamasına geçirilmesi, bizzat kıssanın manasında emredilmiştir.

Firavun'un hanımı Asiye'nin, bilgi bazında Vahyin emirlerine uygunluğunu anlatmakla kalmaması ve Vahyin uyulmasını istediği hususları, içinde bulunduğu güçlüklere rağmen bizzat uyarak öğretmesi; genel anlamda Kur'ân kıssalarında kullanılan öğretici üslubun kadın kıssalarında da işletildiğinin açık örneklerindendir.

Kıssaların ve özellikle kadın kıssalarının metodolojik olarak değerlendirilmelerinin daha derinlemesine incelenmesini Tefsîr ve Hadis Usûlü ile Eğitim Teknikleri uzmanlık alanlarında yapılacak çalışmalara bırakmak; özelde kadın kıssalarının muhteviyat açısından değerlendirmesine geçmek, tezimizin 'Giriş' bölümünde tespit ettiğimiz ana hedeflerinden uzaklaşmamak adına isabetli olacaktır.

Kıssalar ve kadın kıssalarına dair yapılan çalışmalar incelendiğinde genel itibariyle klasik belirlemeler yapılmış; özelde kadın kıssalarında anlatılan hususlar ile öncelikle:

1. Kadınların tabiat ve manevî gelişimlerinin tam tespit edilmesi,

2. Kadınların öğüt ve ibret almalarının sağlanması,

3. İslam'ın şiarını oluşturan bazı dînî motiflerin (iffet, hayâ, sadakat, îman, itaat vb.) doğru bir şekilde isimlendirilmesi ve

4. İslam'ın şiarına uygun olarak belirlenen kavramların içlerinin sağlıklı ve doğru olarak doldurulabilmesi gibi gaye ve amaçlar tespit edilmiştir.

Kadın kıssalarının muhteviyatı açısından değerlendirilmesi esnasında dikkati çeken bir diğer husus, kadınların yaratılışlarına uygun olup olmamalarını belirleyen temel motiflerin kıssalarda olumlu ve olumsuz örneklerle belirlenmiş olmasıdır. Örneğin:

İman, iffet, hayâ gibi yaratılışa uygun davranışlara yaklaştıran ve olumlu kabul edilen motifler, Aişe, Hafsa, Havva, Asiye, Meryem ve Medyenli Salih Kul'un İki Kızının kıssalarında, bu nadide hanımların şahıslarında manalandırılırken; ihânet, inkâr, sadakatsizlik gibi yaratılıştan uzaklaştıran olumsuz motifler ise, Lut, Nuh ve Ebû Leheb'in hanımları gibi kadınlarda şekillendirilmiş ve bu kötü nitelikli örnekler detaylandırılırken bu olumsuz kavramların içeriği de bu kıssalarda müşahhas hale getirilmiştir.

Kadın kıssalarının incelenmesinde kadının Cahiliye dönemindeki yeri ile İslam'ın tebliğinden sonraki konumunun belirlenmesinden bahsederken şunu belirlemek önem arz etmektedir:

Tarih kaynaklarında kadının, İslamiyet'in tebliğinden sonra "yüceltildiği", "erkek ile eşit hale getirildiği" ifadeleri göze çarpmaktadır. Ancak kıssaların mahiyeti incelendiği zaman, bu ifadelerin aslında çok da yerli yerine oturmuş ifadeler olmadığı görülmektedir. Örneğin Firavun ile aynı hanede yaşamakta olan Asiye'nin İslam'ın tebliğinden sonra yüceltilmiş olduğunu söylemek yerine Asiye'nin müslüman olmakla yaratılışına uygun statüsüne kavuştuğunu söylemek daha doğru bir tespit olacaktır. Bir başka deyişle, İslam ile yüceltildiği ifade edilen kadının, hak ettiğinden daha yüce bir konuma yükseltildiği anlaşılmamalıdır. İslam'ın tebliğinden sonraki kadın veya müslüman olan kadın, hak ettiğinden yüce bir makama erişmiş değildir, sadece aslolan kimliğine ve statüsüne kavuşmuştur. Yine aynı meyanda erkek ile mutlak manada eşitlendiği ifade edilmekle beraber, bu eşitliğin sınır ve mecrasının iyi belirlenmesi gerekmektedir. "İnsan olma" bakımından zaten yaratılıştan eşit olan kadın, elinden alınan bu yaratılış özelliğine İslam ile yeniden kavuşmuş olmakla beraber, erkeğin mükellefiyet alanlarında belki de erkek ile eşit düşünülmesi doğru değildir. Veyahut kadının mükellefiyet alanında erkek ile eşit düşünülmesi kadının hüner ve beceri açısından üstün olduğu yerlerde hakkının elinden alınması anlamına gelen bir tasnife tabi tutulmuş olacaktır. Bu anlamda erkek ile mutlak manada bir eşitlikten bahsetmek yaratılış gerçeğine tam olarak uymamaktadır. Kıssaların mahiyeti de bunu bizlere açıkça ifade etmektedir. Örneğin:

Sebe' Melikesinin kıssada, daha ziyade erkeklerin mükellefiyet ve yaratılış sahasına giren idarecilik alanında göstermiş olduğu üstünlük, onu diğer kadınlardan

farklı kılmaktadır. Çünkü yaratılışı gereği, kadından böyle üstün bir idarecilik beklemek onun yaratılışına mugayir ve olağan üstüdür. Kıssadaki bu belirleme, kadınların ilgi ve mükellefiyet alanlarının dışında mutlak manada erkeklerle eşit olduklarını iddia etmenin, pek de doğru olmadığının işaretidir. Nitekim Kur'ân'da Nisa Suresi 34. âyete "erkekler, kadınların yöneticisi ve koruyucusudur" manası verilirken, kıvâme kelimesinin, hâkim olma olarak manalandırılması; bu manalandırmaya gerekçe olarak da erkeğin yaratılış olarak daha güçlü ve kuvvetli olması ile kadının masraflarının erkek tarafından karşılanıyor olmasının gerekçe gösterilmesi, idareciliğin ana şartlarından olan hâkimlik sıfatının erkeğe haml edilmiş olması, bir manada bu konudaki iddiamızın dayanağını teşkil etmektedir.[1]

Kıssaların mahiyetindeki olumluluk veya olumsuzluk hususlarını ikinci plana öteleyecek bir bakışla, Kur'ân'da olumlu veya olumsuz belirlemeler için kullanılmış kıssalardaki kişi motifleri incelediğinde görülecektir ki, madden ya da manen toplumun en üst seviyesindeki kişilerden örneklendirme yapılmıştır. Bu durumun nedeni düşünülecek olursa şu hususlar akla gelmektedir:

—Kur'ân, muhatabı günah ve inkâr içinde olsa bile, kıssalarında verdiği örnekleri toplumun statü itibariyle önde gelenlerinden seçerek, muhatabına belli bir değer atfettiğini en baştan belirlemiş olmaktadır. İnsanların gıbta ve hayranlık duyacağı kişi motifleri (Meryem, Firavun'un Hanımı, İbrahim'in Hanımı, vb.) ile olumlu mahiyette kıssalar zikrederken; olumsuz mahiyette zikrettiği kıssalarında da yine en azından madden toplumda kabul görmüş kişi motiflerini (Ebû Leheb'in Hanımı gibi) kullanmayı tercih etmiştir.

— Olumlu veya olumsuz konulara dair kıssalarda kullanılan kişi motiflerinin madden veya manen en üst seviyede statü sahibi olan kişilerden belirlenmiş olması (Ebu Leheb'in hanımı, Lut, Nuh'un hanımı), muhataba aynı zamanda bir hedef belirlenmeye çalıştığı anlamını da hatırlatmaktadır. Şöyle ki, olumlu örnek teşkil edecek kişi motifleri ya peygamber, ya salih kul, ya da peygamber akrabası olarak zikredilmiştir; bu da olumlu örnek alacak muhataba varmaya çalışması gereken son noktanın

1 ez-Zuhaylî, **age**, III, s. 50.

ne olduğunun belirlenmiş olmasıdır. Tam tersine olumsuz kişi motiflerinde bile, toplumun lideri konumundaki kişi veya akrabalarının örnek olarak belirlenmesi de bu olumsuz motiften olumlu çıkarımların yapılabilmesi için muhatabı, "en üst statüde olan kişinin hatayı yapmasının ne derece daha ağır sonuçlar doğuracağı" konusunda düşünmeye sevk etmiş olmaktadır.

— İnsan, tabiatı itibariyle beğenmediği, kendisini özdeşleştirmediği örnekleri kabullenmeyecektir. Bu anlamda Kur'ân kıssalarında, toplumda kabul görmeyecek derecede aşağı statüdeki kişi örnekleri verilmiş olsaydı, kendisiyle bu kıssalardaki kişi örneklerini özdeşleştirmeyen muhatap, kıssanın mahiyeti ile ilgilenmemeyi tercih edecekti. Buradan hareketle, toplumda kabul görmeyen kişilerden verilen örnekleri, hayranlık duyma ile öğrenme temeline dayalı olan muhatabın kıssadan olumlu veya olumsuz bir örnek alması beklenemezdi.

Bu belirlemeler ışığında tezimizin konusunu teşkil eden kadın kıssalarına çalışmamıza esas teşkil etmek hedefi ile yaptığımız belirlemelere göre bakıldığında, şu tespitlerde bulunmak yerinde olacaktır:

1. Kur'ân, Meryem kıssasında, toplumun her kesimi tarafından ahlak dışılıkla suçlanabileceği bir konuma alınacak kadının, aslında tam tersine ahlak abidesi olması gerektiğini tam anlamıyla uygulayarak öğretmektedir. Bu, ancak Meryem'in manevî anlamdaki tespitinin doğru ve tam yapılması ile mümkündür. Ahlaken en üst düzeyde olan Meryem'in toplumca ahlak dışı olarak değerlendirilebilecek bir fiile özne yapılması, aslında kıssanın öznesinin tam anlamıyla manen şekillendirilebilmesi ile açıklığa kavuşacaktır. Bu kıssanın hayata tatbiki açısından bakıldığında, bireyin tabiatına uygun manevi gelişimini tamamlaması halinde, toplumun bakışı açısından olumsuz değerlendirilmesinin bile zaman içerisinde değişebileceği ve asıl gerçeğin, yaratılışına uygun bir manevi gelişim ile varılabilen nokta olduğu vurgulanmaktadır.

2. Kıssaların genelinde ortak hedeflenen amaç, özne olan kadınların şahsında; o özneleri kendine model ya da ibret edinen kadınların alabilecekleri öğütlerin ve hayata dair edinecekleri tecrübelerin anlatılması ve öğretilmesidir.

3. Kur'ân'da Medyenli Salih Kul'un kızlarının kıssasında iffeti; Firavun'un hanımının kıssasında azim, sebat ve teslimiyeti; İbrahim'in hanımının kıssasında misafire ikram etme ve selamlaşmayı; Aziz'in hanımının kıssasında hakimiyeti, istişare etmeyi, hediyeleşmenin insanlar arasındaki sevgiyi arttırmasını ve idare kabiliyetini; Musa'nın hanımının kıssasında kadının sosyal hayatta kocasına tabi olması, inançlı kadının cesaretli olması; İmran'ın hanımının kıssasında dua ve tevekkül etmeyi; Zekeriya'nın hanımının kıssasında eşlerin iyi seçilmesinin önemini, saliha bir eşin kıymetini, hayırlı işlerde acele edilmesini, hayırda yarışmayı, umarak ve korkarak dua etmenin gerekliliğini ve ibadetlerde huşu içinde olunmasını; diri diri gömülen kızların kıssasında insanın, insan olmasından dolayı saygın olduğunu; Zeynep binti Cahş'ın kıssasında nikahta denkliğin önemini, istihâre yapılmasının önemini, Allah ve Rasûlü'nün emrine itaat etmeyi; Aişe'nin kıssasında su-i zanda bulunmamayı, kesin bilgi olmadan zanna kapılmamayı, Allah'ın takdirine razı olmayı, edeb ve ahlaki ölçülere riayet etmeyi, iyi niyetli olmayı, imtihan ve musibetlere karşı sabırlı olmayı, Allah'tan gördüğü ikrama karşı şımarmamayı; Hafsa'nın kıssasında, duyguların Allah'ın emir ve yasaklarının önüne geçmemesi gerektiğini, insanların hatalarından dolayı onlara sert davranmamayı ve eşlerin arasında olan sırların ifşa edilmemesini; mücadele eden kadının kıssasında haksızlığa karşı suskun kalmamayı ve içine düşülen sıkıntılardan kurtulmak için çare aranmasını; Eyyüb'ün ve İbrahim'in hanımlarının kıssalarında sabrı; Musa'nın annesinin kıssasında şefkati, Allah'a güvenmeyi, kaza ve kaderin hak olduğuna inanmayı; Musa'nın kız kardeşinin kıssasında tedbirli davranmayı, ebeveyne itaati; Âdem'in hanımının kıssasında itaat, irade, temizlenmek için günahı ciddiye alma, tövbe, itiraf, af dileme, pişmanlık ve günahtan vazgeçmeyi; Nuh'un hanımının kıssasında Allah'ın elçilerine icabet etmeyi kadınlara ve kadınların şahsında tüm bireylere öğütlerken; aynı zamanda Ebû Leheb'in hanımının kıssasında inkâr ve kinden; Âdem'in hanımının kıssasında irade zafiyetinden; Nuh'un hanımının kıssasında hıyanetin kötülüğünden, yakınlık derecesi ne olursa olsun kafirlere karşı sosyal hayatta sevgi ve muhabbet beslemekten; Lut'un hanımının kıssasında kin ve düşmanlıktan, livatadan, bir kötülüğe yardım etmekten, çok günah işlemekten, günah işlemekte ısrar etmekten, inkâr, haksızlık ve bozgunculuktan men etmektedir.

Yukarıdaki örneklerden açıkça anlaşılacaktır ki; kadının vahye dayalı medeniyetteki asıl kimliğini kazanması, kadın ve kadının şahsında tüm bireylerin vahyin ana gayesine uygun motiflerle donatılması ve bu motiflerinin kavram bazında içinin doğru olarak doldurulması esnasında Kur'ân kıssalarının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Esas itibariyle tezimizdeki kıssaların tamamının, tezimizin yapılış amacı dairesinde incelenmesi, yapmış olduğumuz bu tespitlerin daha da derinleştirilmesini ya da çeşitlendirilmesini temin edecektir. Burada çarpıcı örneklerden yola çıkılarak elde edilen tespitlere önemine binaen öncelik verilmiştir.

Sonuç itibariyle, insanı kendisine halife olarak yaratan Allah, kendisine yakışan vasıfları taşımadıkça kullarının halifelik vasfını da taşıyamayacaklarını biliyor olmasından dolayı, dağların yüklenmekten kaçındığı görevi yüklenen insanoğluna Rab olma sıfatı gereği, bir manada gereken bütün desteği yine kulunun anlayacağı üslup olan kıssalar ile vermektedir. Aslolan bu başlangıç noktası itibariyle kulun, kıssaları hem metodolojik hem de tatbîkî anlamda iyi değerlendirmesi, ana gayesinin mutlak manada halifelik ve mükellefiyetini yerine getirmek olduğunu asla unutmaması ve kıssaları da bu manada, ne sıradan bir hikâye gibi ne de son nokta gibi yanlış değerlendirmelere tabî tutmaması gerekir. Kur'ân'ın özenle kullandığı bir üslup olarak görmesi, anlaması ve hayatına tatbîk etmesi elzemdir.

TEZİN ÖZETİ

Aruk, Seyfullah, Kur'an'da Kadın Kıssaları, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, 176 s.

Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssaların genel manada amaç ve gâyelerine yönelik yaptığımız bu çalışmamızın hülasası şöyle özetlenebilir:

4. Kur'ân'daki kıssalar, Kur'ân'ın gâyesine uygunluğuna göre gerektiği kadar zikredilmiş, önemine uygun düşmemesi halinde kişi, zaman ve mekân üzerinde gereksiz vurgulardan uzak durulmuştur.

5. Kur'ân, kıssaların hayâl bile edilemeyecek derecede soyut olmamasına özen göstererek gerçekliğin veya gerçekçi hayalin kabul edebileceği konularda olmasına yönelik bir anlatım yolu izlemiştir.

Kur'ân kıssalarında insanoğlunun sorumluluklarından kaçabilmek için kendisine mazeret olarak bulabileceği hususlar farklı resimlerle anlatılmıştır.

Günah ve inkârla meşgul olan kişinin, eşinin veya bir yakınının peygamber olmasının Allah katında kendisine hiçbir yarar sağlamayacağı kadın kıssalarında açıkça beyan edilmiştir.

Kur'ân'nın kıssa üslûbu ile anlattığı hususlar, konunun bilgi aşamasında kalmayıp uygulama aşamasına geçirilmesi, bizzat dolaylı olarak kıssalar aracılığıyla emredilmiştir.

İman, iffet, hayâ gibi olumlu kabul edilen motiflerin güzellikleri, Aişe, Hafsa, Havva, Asiye, Meryem gibi hanımların şahıslarında anlatılırken; ihânet, inkâr, sadakatsizlik gibi olumsuz motifler ise, Lut, Nuh ve Ebû Leheb'in hanımı gibi kadınlarda şekillendirilmiştir.

Kur'ân, muhatabı günah ve inkâr içinde olsa bile, kıssalarında verdiği örnekleri toplumun statü itibariyle önde gelenlerinden seçerek, muhatabına belli bir değer verdiğini en baştan belirlemiş olmaktadır. İnsanların hayranlık duyacağı kişi motifleri (Meryem, Firavun'un Hanımı, İbrahim'in Hanımı, vb.); olumsuz mahiyette zikrettiği kıssalarında da (Ebû Leheb'in Hanımı gibi) kişileri kullanmayı tercih etmiştir.

Kıssaların genelinde ortak hedeflenen amaç; özne olan kadınların şahsında; o özneleri kendine model ya da ibret edinen kadınların alabilecekleri öğütlerin ve hayata dair edinecekleri tecrübelerin anlatılması ve öğretilmesidir.

SUMMARY OF THESIS

Aruk, Saifullah, Koran Women's parables, Master Thesis, Advisor: Professor. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, 176 p.

Stories of the Holy Quran in this study we extract the general sense of purpose and aspirations can be summarized as follows:

1. Holy Quran stories, as necessary, according to the suitability of intent mentioned in the Qur'an, the importance of not fall into the appropriate person, time and place unnecessary emphasis on the remote are stressed.

2. Qur'an, stories that could be imagined, being careful not very abstract or realistic dream can accept the reality of matters to be followed by a narrative way.

Qur'an to him as an excuse to escape the responsibilities of human beings can find stories about the different aspects described with pictures.

The person who engaged in wrongdoing and denials, the prophet's wife or a relative not provide any benefit to him being the sight of God has been openly declared to women's stories.

Parable told with spare style of the Qur'an points, subject knowledge, but also the phase of implementation phase of implementation, personally commanded indirectly through stories.

Faith, modesty, Haya considered positive motives, such as beauty, Aisha, Hafsa, Eve, the vaccine, such as the ladies shared to describe Mary, the betrayal, denial, negative motives such as infidelity, the Lot, Noah and the wife of Abu Leheb'in shaped like women.

The Qur'an, in counterpart, denied wrongdoing and, even if the stories about the society's status as the leading edge of the samples by selecting the interlocutor is determined from the outset that a certain value. Motifs that will be admired people in person (Mary, Lady of the Pharaoh, Abraham's Lady, and so on.) Mentions the negative stories about the nature (such as the Lady of Abu Leheb'in) has chosen to use people.

The intended purpose in the stories shared, subject the person of the women, the subjects of women's self-model, who can take a lesson or advice, and explain and teach about life experiences, which they obtain.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah, **el-Müsned**, Tahk. Komisyon, Müessesetü'r-Risâle, 1. Baskı, Beyrut, 1414.

Algül, Hüseyin, Apaydın, Yunus, Bardakoğlu, Ali, Dönmez, İ. Kâfi, Erkal, Mehmet, Harman, Ö. Faruk, Kılavuz, Ahmet, Uludağ, Süleyman, Yücel, İrfan, **İlmihal**, TDV Yay., 5. Baskı, Ankara, 2004.

Altuntaş, Halil, Şahin, Muzaffer, Kur'ân-ı Kerîm Meâli, DİB Yay., 10. Baskı, Ankara, 2006.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî, **Sünen-i Ebî Dâvûd**, Kitâbu'l-Hûdûd, Dâru'l-Fikr, yy., ty.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf el-Endelûsî, **el-Bahru'l-Muhît**, Dâru'l-Fikr, 2. Baskı, Beyrut, 1403.

Ebû's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-'İmâdî, **İrşâdu'l-'Akli's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kur'âni'l-Kerim**, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrut, ty.

el-Alûsî, Ebû'l-Fadl Şihâbu'd-Dîn es-Seyid Mahmud el-Bağdâdî, **Ruhu'l-Meanî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-'Azîm-i ve's-Seb'i'l-Mesânî**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ty.

el-Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Ferrâ eş-Şâfi'î, **Me'alimu't-Tenzîl**, Tahk. Komisyon, Dâru'l-Marife, 1. Baskı, Beyrut, 1406.

el-Buharî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Mugîre b. Merdezbehe'l-Cûfî, **el-Câmi'u's-Sahîh (Sahîhu'l-Buhârî)**, Dâru'r-Reyyân el-Mektebetü's-Selefiyye, yy., ty.

el-Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî, **Ahkâmu'l-Kur'ân**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1. Baskı, Beyrut, 1335.

el-Hâkim, Ebû Abdillah en-Nîsâbûrî, **el-Müstedrek 'ale's-Sahihayn**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, ty.

el-Kurtubî, Ebû Abdillah, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, **el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân**, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2. Baskı, Beyrut, 1405.

en-Nesefî, Hâfızuddîn Ebul-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefi, **Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, ty.

er-Râzî, Fahruddin Muhammed er-Râzi b. İbn-i Hayriddin Ömer, **Tefsîru'l-Kebîr ve Mefâtîhu'l-Ğayb**, Dâru'l-Fikr, 2. Baskı, Beyrut, 1403.

es-Sa'dî, Abdurrahman b. Nâsır, **Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fî Tefsîr-i Kelâmi'l-Mennân**, Dâru'l-Medenî, Cidde, ty.

es-Suyûtî, Celâlü'd-Din, **Şerh-u Süneni'n-Nesâî**, 2. Baskı, Mektebetü'l-Matbu'ati'l-İslâmiyye, Beyrut, 1406

eş-Şenkîtî, Muhammedü'l-Emîn b. Muhammed el-Muhtâr el-Cükenî, **Edvâu'l-Beyân fî Îdâhi'l-Kur'ân-i bi'l-Kur'ân**, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, ty.

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, **Fethu'l-Kadîr**, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 2. Baskı, Kahire, 1383.

et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, **el-Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîl-**

i Âyi'l-Kur'ân, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 3. Baskı, Mısır, 1388

_____, Ebû Ca'fer Muhamed b. Cerîr, **Tarihu'l-Ümemi ve'l-Mülûki**, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut, 1407

et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, **el-Câmi'u's-Sahîh (Sünenü't-Tirmizî)**, Kitâbu'z-Zühd, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, Beyrut, ty.

ez-Zehebî Şemsü'd-Dîn Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Osman et-Türkmâni ed-Dımeşkî eş-Şâfi'î, **Kitâbü'l-Kebâir**, Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut, ty.

ez-Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım, Carullah Mahmud b. Ömer el-Havârzemî, **el-Keşşâf 'an Hakâiki't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Akâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl**, Tahk. Muhammed es-Sadık Makhâvî, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, Kahire, 1392 .

ez-Zuhaylî, Vehbe, **Tefsîru'l-Münîr**, Terc: Komisyon, Risâle Yay., İst., ty.

İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûbel-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısrî es-Sîre, **es-Sîratu'n-Nebeviyye**, Tahk. Komisyon, Matbaat-u Mustafa'l-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 2. Baskı, Kahire, 1375.

İbn-i Kesir, Ebû'l-Fidâ 'İmadüddin İsmâil b. Ömer, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, Dâruş-Şa'b, Kahire, ty.

_____, Ebû'l-Fidâ 'İmadüddin İsmâil b. Ömer, **Kasasu'l-Enbiyâ**, Müessesetü Ebî't-Tayyib li's-Sekâfe, 3. Baskı, Beyrut, 1992.

_____, Ebû'l-Fidâ 'İmadüddin İsmâil b. Ömer, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, Dâr-u Nehri'n-Nîl, Mısır, ty.

İbn-i Mace, Ebû Abdillah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, **Sünen-u İbn-i**

Mâce, Kitâbu'l-Hûdûd, Tahk. Muhammed Fuâd Abdü'l-Bâkî, yy., ty.

İbn-i Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemâlu'd-Dîn Muhammed b. Mükrem el-'İfrıkî el-Mısrî, **Lisânu'l-'Arab**, Dâr-u Sâdır, Beyrut, yy., ty.

İbnü'l-'Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdillah, **Ahkâmu'l-Kur'ân**, Tahk. Ali Muhammed el-Becâzî, Dâru'l-Cîl, Beyrut, 1407.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemulü'd-Dîn Abdirrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzî el-Kuraşî el-Bağdâdî, **Zadu'l-Mesîr**, el-Mektebü'l-İslâmî, 3. Baskı, Beyrut, 1404 .

İbnü'l-Cezerî, Ebû'l-Hayr Muhammed b. Muhammed ed-Dımeşkî, **en-Neşr fi'l-Kırââti'l-'Aşr**, Tash. Ali Muhammed ed-Dabba', Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrut, ty.

İbnü'l-Hacer, Şihâbudü'd-Din Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kenânî el-Askalânî, **Fethu'l-Bâri li Şerh-i Sahîhi'l-Buhârî**, Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 3. Baskı, yy., 1407 .

_____, Şihâbudü'd-Din Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kenânî el-Askalânî, **Tehzîbu't-Tehzîb**,Dâru's-Sâdir, Beyrut, 1968.

_____, Şihâbudü'd-Din Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kenânî el-Askalânî, eş-Şâfi'i, **el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe**, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut, ty.

İbnü'l-Kayyım, Şemsu'd-Din Ebî Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî el-Cevziyye, **Tuhfetu'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd**, Tash. Abdulhakim Şerefu'd-Din, 2. Baskı, yy., 1380

_____, Şemsu'd-Din Ebî Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî el-Cevziyye, **Zâdu'l-Me'âd fî Hedy-i Hayri'l-'İbâd**,

Tahk. Komisyon, 13. Baskı, yy., ty.

_____, Şemsu'd-Din Ebî Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî el-Cevziyye, **Bedâi'u't-Tefsir**, Tahr. es-Seyid Muhammed, Dâru'b-ni Cevzî, 1. Baskı, Suudi Arabistan, 1414

_____, Şemsu'd-Din Ebî Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'î ed-Dımeşkî el-Cevziyye, **el-Fevâid**, Tahk. Ahmed Râtib Armûş, Dâru'n-Nuhhâs, 5. Baskı, Beyrut, 1404

İmâm-ı Mâlik, Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî, Ebû Abdillah, **el-Muvatta'**, Tash. Muhammed Fuâd Abdulbaki, Dâr-u İhyâ-i Kütübi'l-'Arabiyye, Kahire, ty.

el-Kattân, Mennâ', **Mebahis fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Mektebetü'l-Meârif, 1. Baskı, yy, 1413

Köksal, M. Asım, **Peygamberler Tarihi**, Köksal Yay., İstanbul, 2004.

Mutçalı, Serdar **el-Mu'cemü'l-Arabiyyü'l-Hadîs**, Dağarcık Yay., yy., 1995.

_____, **Türkçe- Arapça Sözlük**, Dağarcık Yay., yy., ty.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî, **Sahih-u Müslim**, Tahk. Muhammed Fuâd Abdü'l-Bâkî, Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l'Arabî, yy., ty

Seyid Kutub, **Fî Zılâli'l-Kur'ân**, Dâru'ş-Şurûk, 10. Baskı, Beyrut, 1402

Şengül, İdris, **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, Işık Yay., İst., Ocak 1994.